TEODOR MARIAN

ÎNTOARCERE LA DRAGOSTEA DINTÎI

EDITURA ALBATROS

TEODOR MARIAN
ÎNTOARCERE LA DRAGOSTEA DINTÂI
Coperta de DOINA MARIAN
Fotografie de VICTOR STROE
TEODOR MARIAN
ÎNTOARCERE LA DRAGOSTEA DINTÂI
ROMAN

EDITURA ALBATROS BUCUREŞTI 1989
ISBN 973 – 24 – 0004 – 8

Rezemat de pervazul ferestrei, Sabin urmărea cu privirea valurile născute în depărtare, care se apropiau şi se spărgeau la picioarele falezei, transformându-se într-o spumă albă, ca o horbotă. Miraculoasa schimbare se făcea cu bubuituri puternice, însă zgomotul produs de apă urca spre el, însoţit de acordurile orchestrei din restaurantul hotelului unde locuia. Pe mare, spre orizont, se zăreau prin umbra înserării luminile de licurici ale unui vapor.

Brusc, se porni o pală de vânt şi trânti uşa băii. Sabin tresări. Fără grabă se ridică şi închise fereastra prin care privise până atunci. Făcu apoi câţiva paşi şi trase la loc uşa. Cei câţiva paşi i s-au părut că durează o veşnicie, fiindcă, aşa, din senin, îl invadă un gând, un regret inexplicabil că niciodată până atunci nu şi-a rememorat în linişte viaţa – copilăria şi tinereţea – cu momentele ei de cumpănă, de amărăciune sau de bucurie. De ce-i venise tocmai Ipicum un asemenea [*gând*? *De ce tocmai aici*? *Nu-şi putea răspunde. Simţea numai că pusese stăpânire pe el, pe neaşteptate, îndată ce închizând fereastra bătaia valurilor se estompase.*

Luă de pe noptieră pachetul cu ţigări şi, cu mişcări mecanice, alese una moale. Dădu s-o aprindă. Bricheta se stinse de câteva ori, apoi flacăra izbucni galbenă, lungă şi

fumegândă. îi veniră în minte vorbele lui Aristide, contabilul, care-i spunea întruna: „Mai dă-o dracului, Sabine! Ăsta-i tractor, nu *brichetă. Ia-ţi şi tu una cu gaz”. A* cântorit în *palmă minuscula unealtă. „N-am să mă despart niciodată de ea”, şi-a zis.*

Una câte una, amintirile îl asaltară, agasându-l. De ce trebuia să trăiască momente de care n-ar fi dorit să-şi mai aducă aminte? De ce şi aici, la mare, îi *hăituiau întâmplări din trecut? Se simţea parcă vinovat, ca şi când ar fi săvârşit o infracţiune. Încerca să-şi caute scuze, banale ca-ntotdeauna în astfel de ocazii: „Să fie oare chiar aşa? N-am avut vreme să reflectez la propria-mi viaţă? Sau n-am vrut să redescopăr lucruri ascunse în tainiţele sufletului?”*

Sabin Şofrone stătea acum în iclădirea de sticlă şi beton aflată între şosea şi nemărginirea de ape. Camera era aşezată pe colţ şi avea două ferestre. Prin cea dinspre răsărit pătrundea mugetul valurilor, care se vedeau cum lovesc în mal şi cum fug apoi, subţiate, pe plaja îngustă. Fereastra laterală dădea spre un loc de parcare, dar se distingea bine şi şoseaua paralelă cu litoralul. Îşi simţea urechile invadate şi de vacarmul circulaţiei de pe panglica cenuşie şi de mugetul mării. Motoarele ambalate la maxim urlau, uruiau, pocneau. Valurile venite din larg se repezeau furioase şi bubuiau în piciorul malului, împroşcând cu stropi uriaşi.

Venind la mare, Sabin spera că va găsi liniştea. Nu se întâmplă însă aşa, dar, *ciudat, zgomotele valurilor nu-l deranjau. Născute de vârtelniţa uriaşă a naturii, ele îi ofereau chiar pacea pe care o ştia statornicită numai în nemărginirea câmpului îmbrăcat, după anotimpuri, în straie atât de dragi lui.*

Acum, în amurg, când culorile apei nesfârşite şi ale cerului căpătau lumini stranii, avea impresia că-şi petrece

timpul pe o de pământ în gustă, părăsit aici de marea în continuă mişcare. Totul în jur contribuia la împlinirea acestei impresii. Din când în când, i se părea că apele îl vor smulge din locul lui şi-l vor zvârli din nou la-ntâmplare, obligându-l să înoate iarăşi prin ape tulburi, fără certitudinea că va ajunge la mal. Înaintea ochilor i se perindau, ca pe un ecran mare, panoramic, fragmente din anii de demult. Involuntar, în suflet i se furişa convingerea că trecutul bate în fereastra memoriei cu tot mai mare putere. Încerca să scape de această obsesie. Se întinsese pe pat şi se străduia să adoarmă. Dar somnul refuza să-l cuprindă. Auzea, aproape, lupta valurilor cu stâncile şi zgomotul din ce în ce mai trepidant al şoselei. Apoi, cum stătea cu ochii închişi, îl năpădiră amintirile. Îl strângeau, parcă, precum o carapace de oţel, îl subjugau, îi loveau fiinţa…

*

* * *

Din şoseaua care leagă Aiudul de Turda şi apoi de Cluj se desprinde într-un loc, un drum comunal, nepietruit şi neîngrijit. Vara, când plouă, pământul amestecat cu apă şi frământat de picioarele vitelor devine o pastă cleioasă, gălbuie. Cu greu, te poţi descurca atunci de n-ai boi buni la car. Iarna, în schimb, când ninge, întinderea ţi se arată ca un cearşaf spălat şi netezit. Drumul nu se mai vede. El apare abia când gospodarii de la Inoc, de la Unirea ori din satele de mai sus se hotărăsc să scoată săniile şi să facă pârtie spre Cluj ori spre Turda.

În după-amiaza aceea de 12 decembrie 1944, o sanie aluneca uşor, în pasul domol al boilor, pe drumul comunal desprins din şoseaua mare şi ţintea spre Gorneşti. Albul zăpezii acoperea rănile tăiate de obuze în carnea pământului peste care mai stăruia încă ecoul luptei orâncene date împotriva hitleriştilor în vară. Ici-colo,

resturile unor maşini incendiate aminteau de urgia ce se abătuse asupra locurilor. Boii urmăreau dungile paralele, abia vizibile acum, ale altei sănii ce trecuse ceva mai înainte. De altfel, poate nici n-ar fi fost nevoie să existe acele urme, fiindcă animalele cunoşteau atât de bine drumul încât ar fi ajuns oricum la destinaţie.

De nu s-ar fi pornit un pui de viscol, vremea ar fi fost frumoasă. Aerul era tare şi rece. Zăpada cernută din văzduh era răsucită în fel şi chip de vântul nestatornic şi spulberată peste cea veche, acum îngheţată. Capetele boilor se îmbrăcau în chiciură. Păreau animale de basm. Din când în când, se opreau ca la o comandă şi se scuturau zdravăn, zvârlind de pe ei cristale strălucitoare de promoroacă.

Pe cocenii îngrămădiţi în tronul săniei şedeau doi bărbaţi. În faţă, cu picioarele în bătaia vântului, dar vârâte în nişte opinci mari, ţepoase, făcute din şorici nepârlit, stătea pe crucea săniei bătrânul care mâna boii. În spatele lui se ghemuia un bărbat tânăr, de vreo treizeci de ani, Avram Şofrone, îmbrăcat în haine soldăţeşti, cu mantaua nevătuită şi având capela îndesată până peste urechi. Privea cu jind la şuba mare, miţoasă, a moşului. Văzând-o, îşi ridică gulerul mantalei şi-şi îndesă adânc picioarele printre tulei, crezând că astfel se va încălzi. Cu toate acestea, îngheţase de-a binelea. Cutele mari, săpate în obrajii subţiri, i se adânciră şi mai mult, împrumutând feţei un aer sever.

Lângă bărbatul cel tânăr, înfăşurat bine într-un ţol gros, dormea un pui de om: fiul său, Sabin, de aproape trei ani. La răstimpuri scâncea în somn.

Tatăl se pleca asupra lui şi-l legăna uşor, şoptindu-i:

— Şşşş!… Dormi, măi Sabine, mintenaş ajungem.

Avram Şofrone se întorcea în satul natal să-şi vadă fratele, pe Toader, înainte de a pleca pe front, îl aducea

aici şi altă pricină: copilul de lângă el.

Se urcase în sania moşului la barieră. Întrebând pe unii şi pe alţii încotro merg, dăduse peste acest bătrân care se întorcea la Gorneşti, acolo unde voia el să ajungă. Pe drum, ţăranul îi vorbise întruna, încât aflase vrute şi nevrute despre oameni şi locuri, dar mai ales despre evenimentele războiului petrecute în satele prin care treceau. Erau lucruri triste. Era el însuşi sătul de mizerie, de lipsuri şi de suferinţă. Acum războiul se îndepărtase, ieşise din graniţele ţării şi înainta spre inima fiarei care-l dezlănţuise. Avram se mulţumea doar să asculte spusele omului. Deodată însă, bătrânul începu să-l întrebe lucruri care nu-l priveau. Avram răspunse, spunându-i la cine merge. Ba, chiar inventă o întreagă poveste ce păru să-l intereseze pe bătrân. Când Avram deveni iar zgârcit la vorbă, moşul porni să-l iscodească, luându-l pe departe.

— Şi zici că eşti frate-său, ai? Păi eu îl ştiu pe Toader, aruncă vorbele peste umăr bătrânul, seuipând, aşa, din obişnuinţă, în palma mâinii-n care ţinea biciul. Hai, năzdrăvanilor, îndemnă el boii, pişcâr du-i cu biciul.

— Şi zici că stai la Cluj, ai? reluă întrebările, după un timp de tăcere, ţăranul.

— Da, baciule, deocamdată la Cluj…

— Hmm! făcu bătrânul şi apoi se închise în sine.

Drept înainte, în depărtare, se zărea satul. Rotocoale subţiri de fum alb, ca un abur, se ridicau din coşurile caselor.

Avram îşi aminti că părăsise satul în 1925, când avea 14 ani. Sfârşitul primului război mondial adusese multă mizerie şi jale. Oamenii se împuţinaseră. Unii muriseră pe front, alţii căzuseră prizonieri ori rămăseseră cine ştie pe unde. Tifosul trăsese şi el în pământ vieţi tinere şi bătrâne, fără alegere. Satul se umpluse de răniţi şi schilozi, poveri pe capul altora. Vitele fuseseră luate de nemţii în

retragere. Cu ce să munceşti pământul? Nemaiavând ce să înjuge la plug, unii se apucaseră să scormonească pământul cu sapa şi să arunce în el sământa. Cu recolta obţinută abia puteau să-şi ţină zilele.

Pe vremea aceea grea, Iancu Şofrone, care pierduse în război trei feciori, îi luase de o parte pe Avram şi pe Toader şi le spusese:

— Băieţi, întotdeauna am fost săraci, dar ca acum niciodată. Iugărele mele vi le las vouă, dar n-ajung pentru doi. Tu eşti mai mic şi mai sprinten la carte, Avrame, du-te la Cluj, că-i oraş mare şi învaţă meserie. O să ai pâinea ta. Dacă te-o ajuta Dumnezeu, o să-ţi faci şi un rost. Aici nu ştiu de vom avea mămăligă. Toader o să rămână cu noi, că suntem bătrâni şi puterile ne-au lăsat.

La început Avram se codise, dar, neavând de ales, trebuise să plece.

Pornise cu tată-său, după ce-şi luase rămas bun de la mama cu ochii înlăcrimaţi şi-l îmbrăţişase pe Toader. Plecaseră pe jos, cale de vreo 50 de kilometri.

La Sluj, tată şi fiu, ajunseră a doua zi pe seară. Se opriseră în piaţă, fiindcă Iancu Şofrone cunoştea doar drumul care ducea spre ea. În gura pieţii trona o clădire veche, roasă de vreme, unde, pentru câţiva bani, erai lăsat să dormi pe jos, într-o sală mare, cu miros greu de murdărie şi transpiraţie, alături de alţi aproape treizeci de oameni, înghesuiţi unul într-altul. După o noapte petrecută sub cerul liber, somnul li se păruse, copilului şi tatălui, mult mai dulce. Îşi potoliseră foamea cu o felie de mămăligă rece şi un castravete acru, apoi se lungiseră pe podea, lângă perete. Lui Avram nu-i mai era frig şi nu-l deranja nici aerul greu din încăpere. Oboseala îl toropise de tot.

A doua zi, după ce Iancu Şofrone stătuse de vorbă cu câţiva oameni pornise spre atelierul de tâmplărie al

domnului Sândor Horvâth. Atelierul era într-unul din cartierele Clujului, la o bună distanţă de piaţă, pe malul Someşului. Patronul era bătrân şi şchiop. În locul piciorului, tâmplarul îşi meşterise singur o proteză din lemn. Mergea cu ea bocănind, ajutându-se de un baston gros, cu măciulie de argint. Mai avea trei ucenici. Cel mai mare, Andrei Preda, avea vreo 16 ani, dar era înalt, vânjos şi părea mai vârstnic. Ceilalţi erau şi ei nişte adolescenţi.

Ca să-l primească pe Avram ucenic, Iancu Şofrone discutase îndelung cu domnul Horvâth. Până la urmă căzuseră de acord: patronul avea să-i dea băiatului casă, masă şi haine drept plată până la învăţarea meseriei, iar tatăl urma să trimită în fiecare toamnă o jumătate de porc, un sac de făină şi unul de mălai, o damigeană cu vin şi doi saci de cartofi. La plecare, Horvâth prelinsese şi ceva bani. Taică-său, îşi amintea Avram, ridicase din umerii de unde să-i dea? Horvâth bombănise şi fusese gata să strice învoiala, dacă ţăranul nu i-ar fi întins napoleonul de aur luat din salba de zestre a nevestei, cu gândul să-l vândă la piaţă ca să cumpere ceva pentru nevoile gospodăreşti.

Abia după despărţirea de părintele său, simţise Avram singurătatea. Meşterul îl dusese în spatele atelierului, într-o cameră întunecoasă cu patru paturi, unde dormeau ucenicii. Patul dinspre uşă era fără aşternut. Acolo avea să doarmă el, i se spusese după ce cucoana, doamna Horvâth, îi va da cele de trebuinţă.

Rămas singur, se aşezase pe marginea patului şi începuse să plângă. Aşa îl găsise Andrei Preda.

— De ce plângi, mă? îl întrebase.

Ridicase din umeri.

— Cum îţi zice? continuase Andrei.

După ce-şi spuse numele, cel întrebat se linişti. Îşi şterse lacrimile şi începu să vorbească cu cel ce se interesa de soarta lui. Îi povesti cum şi de ce venise la Ckjj.

În glasul lui se simţea *o* mare tristeţe, pe care Andrei o desluşise repede. De aceea se grăbise să-l liniştească, vorbindu-i despre el şi despre atelierul domnului Horvâth. Îl bătu pe spate şi îi spuse:

— Eu nu mai am pe nimeni! Ai mei au murit toţi! I-a prăpădit războiul.

Aşadar, Andrei Preda era orfan! Singur în Cluj! Avram se simţea şi el ca un orfan. Ar fi putut el, dacă ar fi avut nevoie, să se ducă acasă şi să se plângă? De bună seamă că nu. Într-un fel era, deci, şi el orfan. Îl privea în faţă pe Andrei şi vedea în ochii lui bunătate şi prietenie.

Avram Şofrone se bucurase când aflase că ucenicii mănâncă bine. Cucoana Viky, nevasta patronului, dădea la masă pe săturate. „Bine că n-am să fiu flămând", gândea el. Mai aflase că, dintre toţi patru ucenici, cei mai fără suflet erau Balog şi Breazu. De ăştia trebuia să se ferească. Patronul, în schimb, era om bun. Numai sâmbăta, când bea cu ucenicii şi se îmbăta, ajungea de nerecunoscut. Dacă te prindea atunci, ridica bastonul şi lovea.

Când dădu să iasă pe uşă, Andrei se opri şi-l întrebă pe Avram:

— Ştii să scrii şi să citeşti?

— Ştiu!

— Atunci e bine!

De ce era bine, noul ucenic avea să afle mai târziu.

Câteva luni, lucrurile se petrecură aşa cum îi povestise Andrei. Sâmbăta după-amiaza, aşteptau ca patronul să-şi plătească simbrieşii, iar când începea cheful, prietenul său îi făcea semn să-l urmeze. Porneau spre malul Someşului, făceau o baie în apa rece a râului, urcau apoi către stradă prin alt loc şi o porneau spre centru. Libertatea îl făcea pe copilul de ţăran să zburde. Andrei îi arăta ba una, ba alta, şi el căsca gura la toate. Cel mai

minunat lucru i se păruse cinematograful. Nu-i venea să creadă ceea ce vedea şi mult timp îşi chinuise mintea să priceapă cum de apăreau imaginile pe pânza aceea albă.

Într-o sâmbătă seara, pe la începutul lui iulie, după ce umblaseră prin oraş, Andrei îi spuse că vor merge la o întrunire.

— Ce-i aia întrunire? întrebase Avram.

— Adunare unde oamenii stau de vorbă despre viaţa şi pâinea noastră, a muncitorilor, despre sudoarea noastră neplătită cum se cuvine, despre viitorul care să ne lumineze sufletele.

Trecură pe nişte străzi dosnice şi ajunseră în faţa unei clădiri vechi, la parterul căreia se găsea o intrare pe care scria cu litere de o şchioapă: „Salon”. Se strecurară prin mulţimea de afară şi pătrunseră înăuntru. Aici, lume multă, aşezată pe bănci şi scaune.

Andrei îşi lăsă însoţitorul în apropierea estradei, unde câţiva muzicanţi îşi pregăteau instrumentele. Îi plăcea muzica şi privea cu interes la foiala celor de pe estradă. Când şeful orchestrei se pregătea să dea semnalul de începere, apăruse Andrei întovărăşit de un bărbat uscăţiv, puţin adus de spate, cu barbă neagră mare şi ochelari rotunzi, cu rama de sânwă. Bărbatul cu barbă îl privea din când în când şi dădea din cap ori de câte ori Andrei arăta spre Avram.

— Băiete, i se adresă, ştii ce-i aici?

— Ştiu, mi-a spus Andrei, întrunire…

— Aşadar, ştii că e o adunare a socialiştilor…

La început Avram nu pricepuse ce voia să spună bărbatul. Se uitase la Andrei, aşteptând. Acesta îi făcuse un semn să confirme.

— Da, ştiu, bâigui Avram, convins că şi ei, ucenicii, puteau ajuta cu ceva la limpezirea acelui viitor de care îi vorbise Andrei.

— Atunci, eşti pregătit?

— Sigur că e pregătit, răspunse Andrei în locul lui. Putem duce manifestele, că doar de asta am venit…

Fără să-şi dea seama, Avram se şi trezise cu un teanc de manifeste în braţe.

— Hai! îl îndemnase prietenul şi ieşiseră din încăperea alăturată sălii celei mari, unde primiseră manifestele.

Cu manifestele în braţe, băieţii strigau în gura mare ce scria pe ele. Au început curând să le împartă mulţimii adunate şi trecătorilor. Andrei striga cât îl ţineau puterile şi-i făcea semn şi lui Avram să facă la fel: „Proletari din toate ţările, uniţi-vă! Tovarăşi muncitori şi ţărani, participaţi cu toţii la greva ce va avea loc în ziua de 21 iulie, ca semn de solidaritate cu muncitorii de la fabrica «Soarele».

Numai uniţi ne vom câştiga dreptul la o viaţă mai bună! Vrem pâine şi libertate pentru toţi muncitorii, indiferent de naţionalitate. Jos reacţiunea! Comitetul de grevă”.

Oamenii veneau, ascultau, unii luau câte un manifest şi plecau mai departe. Alţii treceau nepăsători. Când mai aveau de împărţit ultimele foi, se auziră fluierături şi începuse încăierarea. Câţiva inşi năvăliră peste cei ce stăteau în faţa „Salonului” şi se încinse o bătaie straşnică. Andrei îi strigase tovarăşului său: „Fugi!” Zadarnic, fiindcă el se simţise înşfăcat de ceafă şi tras într-o parte. Începuse să ţipe. Andrei, prins în învălmăşeală, sărise să-l scape. Dar doi haidamaci puseră mâna pe ei şi-i trăseseră într-un vagon pe roate cu geamurile zăbrelite.

Aşa făcuse Avram cunoştinţă cu poliţia. Peste noapte stătuse, alături de alţii, în curtea prefecturii. Când, dimineaţa, fuseseră chemaţi la interogatoriu, Andrei îi şoptise:

— Să nu scoţi o vorbă! Fă-te mut! Lasă-mă pe mine să vorbesc!

Vorbise în faţa unui comisar înfierbântat. Până la urmă, comisarul îi înjurase bine, le trăsese câte o pereche de palme şi îi trimisese spre atelierul domnului Horvâth însoţiţi de un gardian:

— Să afle şi stăpânul vostru de ce vă ţineţi! strigase poliţistul în mânia lui.

Patronul era după cheful de sâmbătă seara. Sculat din somn, mahmur, ascultase îmbufnat spusa gardianului, apoi, fără să zică nimic, ridică bastonul cu măciulia de argint şi-l lovi puternic pe Avram peste şale. Băiatul se încovoie sub puterea loviturii. Crezând că se preface, Horvâth se pregătea să-i mai dea una. Andrei sări şi îi smulse din mână bastonul. Dezarmat şi nesigur pe picioarele lui, Horvath se făcu vânăt la faţă şi urlă!

— Afară! Afară din casa mea! Derbedeilor! Criminalilor!

Astfel se văzură cei doi în stradă, goniţi de patron.

— Acum suntem şomeri, spuse Andrei, pe când mergeau fără ţintă. Avram nu întrebă ce-i aceea „şomer” fiindcă era prea amărât. Se gândea numai la bănuţul de aur din salba mamei, pe care i-l dăduse tată-său patronului ca să-l primească în atelier…

Văzându-l abătut, Andrei încercă să-l liniştească:

— Mergem la Vasile Dăncuş. El o să te ajute să intri în altă parte. Eşti tare supărat?

Avram nu răspunse. Ar fi trebuit să spună da, dar se abţinu. Întrebă doar atât:

— Cine este Vasile Dăncuş?

— Bărbatul care ne-a dat aseară să-mpărţim manifestele. E tipograf şi are atelier. Poate că te ia ucenic.

— Dar tu, ce ai să faci?

— Am să plec la Bucureşti.

Avram fu cât pe ce să-l roage: „Ia-mă şi pe mine”. Se răzgândi însă, fiindcă nu ştia ce va spune taică-său şi nu voia să-l supere. Or cum avea să se întristeze, când avea să primească vorbă că a plecat de la Horvâth.

*

* * *

Lătrături puternice îl treziră din gândurile de demult pe Avram. Sania ajunsese la Gorneşti. Făcură la stânga şi intrară pe prima uliţă, în dangătul molcom al clopotului prins de gâtul boului codalb. Cele mai multe căsuţe erau sărăcăcioase, mai toate cu pereţii din pământ bătut ori din nuiele bulgărite cu amestec de lut şi balegă. Ici-colo, se vedeau câteva case mai răsărite, cu tâmaţ înalt, pe două părţi. Prin ogrăzile îngrădite, acum pustii, se zăreau căpiţe de paie şi glugi de coceni, aşezate gospodăreşte în preajma grajdului. Alături de ele se vedeau şuri sub care erau adăpostite care şi căruţe, pluguri şi grape, rărite sau alte unelte agricole puse acolo la iernat. În mai toate ogrăzile se-nălţau foişoare cu coteţe pentru porumbei. Lângă ele se zărea câte o poiată pentru păsări şi coteţele porcilor. Nu se vedea ţipenie de om. Nici câini. Doar ciorile din plopii şi salcâmii înalţi prevesteau cu croncănitul lor că timpul se va înrăutăţi. Satul pălea căzut într-un somn adânc. Viscolul era stăpân peste toate.

— Acum, p-aici, toţi îs pe lângă cuptor, la căldurică, rupse tăcerea bătrânul.

Avram nu zise nimic. Repetă doar în gând ultimul cuvânt „la căldurică” şi îşi aminti că de aproape patru ani nu ştia ce este aceea căldură, fie iarnă, fie vară. De unde venea el, nu erau sobe.

Se apropiau de uliţa mare. Deodată, rupând din nou tăcerea, moşul îl iscodi pe cel ce se întorcea în sat după atâţia una de ani.

— Şi-n Cluj ce făceai înainte de război?

— Lucram la fabrica de cuie, minţi Avram.

— La cuie, zici, ai?

— Da, la cuie…

Un stol de ciori trecu deasupra lor, însoţindu-şi zborul cu croncănitul lor.

— D-acum încolo nu ne mai lasă iarna! O vestesc astea… Ţine minte de la mine: o să fie vânt mare, schimbă vorba bătrânul, arătând cu codiriştea în direcţia zburătoarelor.

Avram nu răspunse. îl furaseră iarăşi gândurile.

Iancu Şofrone nu fusese mulţumit când aflase dintr-o scrisoare că băiatul lui plecase de la domnul Horvâth. Nu-i spusese adevăratul motiv care-l îndepărtase de atelierul de tâmplărie, dar nici nu-i spusese vreo minciună. Simplu, îl anunţase că s-a mutat la o tipografie, pentru că meseria aia îi plăcea mai mult. Tată-său nu dăduse fuga la Cluj să vadă care-i adevărul, ci se mulţumise să-i trimită vorbă printr-un consătean că, totuşi, tâmplăria era mai bună, fiindcă oamenii vor începe curând să-şi ridice case noi şi să le umple cu mobilă. Asta fusese dojana părintelui, care până la urmă gândise că orice meserie este bună, dacă o faci cu sârg.

Tipografia lui Vasile Dăncuş fusese pentru Avram Şofrone mai mult decât o şcoală. Aici nu învăţase numai meserie, ci se pregătise şi pentru viaţă. Dacă până a fi ucenic tipograf simţise că lumea nu-i alcătuită drept, Dăncuş îl ajutase să înţeleagă adevărul! Adeseori seara, după ce închidea atelierul, tipograful îl chema în bucătărioara din spatele casei şi începea să-i povestească lucruri de necrezut.

Isteţ, harnic şi cu drag de învăţătură, Avram reţinea tot, iar când nu înţelegea, întreba. De multe ori, tipograful şi ucenicul se culcau târziu, căci discuţiile durau tot mai mult. Într-o seară, după ce vorbiseră din nou, Dăncuş îl

întrebase:

— Vrei să mergi la o întrunire?

— Dacă-i socialistă, da.

Meşterul dăduse mulţumit din cap şi în prima duminică dimineaţă îl luă cu el la sediul Uniunii Tineretului Socialist. Aici cunoscuse alţi tineri revoluţionari. Era în 1929 şi Avram avea 18 ani.

Urmaşe o perioadă de muncă şi zbucium. Meşterul îi dăduse certificat că este un bun tipograf şi că poate să se angajeze oriunde. Avram însă nu-l părăsise, deşi leafa lui nu era prea mare. De altfel şi atelierul era mic şi fără alţi lucrători. Alături de meşter, Avram participase la toate acţiunile socialiste.

Serile, la lumina lămpii de petrol, se întâlneau, se sfătuiau cum să facă alte şi alte întruniri, să împrăştie manifeste, să organizeze greve, să antreneze lumea fabricilor, pe cei mulţi ce-şi câştigau pâinea cu greu.

Când venise vremea armatei, Avram Şofrone se prezentase la Cercul de recrutare şi fusese trimis tocmai în sudul Munteniei, la o unitate de jandarmi din Giurgiu. Târg prăfos, murdar, cu vestita-i „farfurie” din centru, Giurgiu nu-i făcuse impresie bună; nu se putea compara cu Clujul.

După stagiul de instrucţie fusese repartizat la un post în comuna Comana. Şeful de post, plutonierul Vasile Bălosu, era un pirpiriu uscat şi crăcănat, totdeauna încălţat cu cizme lustruite, fapt ce-i accentua curbura picioarelor. Avea complexe şi-i ura pe oamenii bine clădiţi. Cum ajunsese el plutonier de jandarmi era un mister, dacă ne gândim că la această armă erau repartizaţi numai bărbaţi înalţi. Gaporalul Achim Marinescu, un bucureştean şmecher şi cu duh, spunea despre el că reuşise să se strecoare printre jandarmi tocmai fiindcă era mic, aşadar trecuse neobservat. Adevărul era că Bălosu fusese în timpul războiului la serviciul de aprovizionare al armatei,

unde făcuse învârteli grase, în preajma şi sub ochii unui maior, care avea şi el partea lui. După război, acesta îl ajutase să treacă la jandarmi şi să ia postul din Comana.

De cum sosise, Avram fusese luat la ochi. Într-o zi, când şeful de post ancheta un presupus furt de griu de la conacul moşiei, căci în realitate griul fusese sustras de administrator şi vândut la Giurgiu, inevitabilul se produse. Bănuiţii, nişte ţărani amărâţi, fuseseră stâlciţi în bătaie de pirpiriul şef de post. Scoşi pe braţe din „anchetă”, aceştia fuseseră duşi în arest şi lăsaţi acolo fără pâine şi apă timp de 24 de ore. Fiind de gardă la arest, tipograful Avram, el însuşi fiu de ţăran, se înduioşase de rugăminţile bieţilor oameni şi le dăduse câteva căni cu apă. Întâmplător, Bălosu tocmai trecea pe-acolo, şi-l zărise:

— Ostaş, de ce nu respecţi consemnul? ţipase el săltându-se pe vârful picioarelor.

— Sunt oameni şi ei, dom’le şef, încercă soldatul să-l îmbuneze.

— Nu, sunt infractori.

— Dar asta e lipsă de omenie!

— Ce, bă, mă-nveţi tu pe mine să anchetez? Marş la ei şi dă-le câte un pumn, dar să fie pumn, mă, că altfel…

Avram nu se clintise din poziţia de drepţi.

— Marş! ţipase Bălosu.

Văzându-l că nu se mişcă, începuse să ţipe isteric:

— Neexecutare de ordin! Curtea marţială te mănâncă, bă, dumnezeu* mă-tii. Să-mi faci tu mie una ca asta? şi-l lovi cu pumnul în tâmplă.

— Legaţi-l! strigase şeful de post către ostaşii rămaşi stană de piatră de spaimă şi uimire.

Trimis la Bucureşti, Avram declară că e socialist şi că ancheta şefului de post Vasile Bălosu este sălbatică. Concluzia tribunalului fusese lapidară: „Vinovat!” Condamnat fără drept de apel la doi ani şi jumătate. Ieşise

din închisoare în 1935. Considerat nedemn să facă parte din rândurile armatei, fusese lăsat la vatră.

Galben la faţă, slab, bolnav, cu lada de lemn în mână, se reîntorsese la Cluj, la tipografia lui Vasile

1) ăncuş.

Dăncu. Şi îl ajutase cât putuse: dormea şi mânca la el şi la nevoie îi mai dădea şi ceva de îmbrăcat. Dar prea mult n-avea nici fostul lui meşter fiindcă se găsea cu greu de lucru. Avram, însă, se călise. Era acum un adevărat luptător pentru dreptate! Se însufleţea la manifestaţii, le vorbea oamenilor despre adevărata cauză a mizeriei lor.

e

Toate acestea însă nu scăpaseră Siguranţei. Fusese trecut pe „lista neagră”.

Urmaseră apoi evenimentele grave ale vremii: Hitler avea nevoie de „spaţiu vital”. Pe rând, Austria şi Cehoslovacia fuseseră cotropite. Marea conflagraţie mondială se dezlănţuise la 1 septembrie 1939, odată cu invadarea Poloniei. În 1940, Ungariei hortiiyste i se făcuse cadou nordul Transilvaniei, inclusiv Clujul, prin nedreptul „dictat de la Viena”. Înainte de intrarea României în război, refugiat la Turda, Avram se căsătorise cu Anca Bratu, nepoata Fel ici ei Dăncuş, soţia meşterului tipograf. Se înfiripase între ei o dragoste mare. Dar fericirea lor fusese scurtă. Arestată la o întrunire şi dusă la Prefectură, tânăra femeie fusese aruncată în închisoare. Acolo se îmbolnăvise şi, în şase luni, se prăpădise. Sabin, copilul lor, se născuse cu puţin timp înainte de arestare. După moartea Ancăi, rămăsese în grija lui Avram.

Dar Avram îşi continuase activitatea ilegală, vorbise în faţa muncitorilor, le arătase cum să lupte împotriva războiului nedrept, cum să lovească în maşina de război hitleristă – să arunce în aer trenuri cu petrol sau arme.

Curând şi el fusese arestat. Primise trei ani de temniţă grea.

Fusese eliberat din închisoare de formaţiunile patriotice de luptă. Reîntors la Cluj, aflase că Vasile Dăncuş murise în închisoare.

Felicia Dăncuş rămăsese singură. Ea îl îngrijea pe micul Sabin…

*

*

Cu cât se apropia de locul unde ştia că se găseşte casa părintească, cu atât inima lui Avram bătea mai puternic.

— Uite, asta-i casa lui Toader, spuse bătrânul, rupând tăcerea în care căzuseră cei doi.

— Ştiu, baciule. Îţi mulţumesc că m-ai luat…

— Eu tot veneam încoace, răspunse omul. Noroc! Şi umblă sănătos!

— Mulţam de urare şi îţi mulţumesc încă o dată.

Sania îşi reluă drumul lin, în pasul măsurat al plăvanilor şi în dangătul molcom al clopotului. Cel rămas în drum cu copilul în braţe, tropăi pe loc de câteva ori ca să-şi dezmorţească picioarele.

Zăpada abundentă era acum spulberată. Viscolul se înteţea şi dezvelea ici-colo spinări de pământ negru, îngheţat.

Emoţia reîntoarcerii îl gâtuia pe Avram. Deşi aerul era tare, simţea că-i lipseşte. Respiră adânc de câteva ori. Porni spre gard, deschise poarta de scânduri şi pătrunse în ogradă. Străbătu curtea măturată de vântul care troienea zăpada, aşezând-o pe lângă gard şi printre resturile de tufănici, surprinse de iarnă încă cu boboci şi ajunse dinaintea casei, o casă mică, acoperită cu paie. Ca multe altele din partea locului, avea în faţă un târnaţ. De pe el se intra în tindă, iar de aici, la stânga şi la dreapta, se

pătrundea în câte o odaie. Pe dinafară, pereţii erau încercuiţi de un brâu albastru, pe trei laturi, atât cât putea cuprinde privirea celui ce venea dinspre poartă. Albastrul brâului era întrerupt de o dungă galbenă din lut, după care pereţii erau spoiţi în sus cu var. În dreapta căsuţei, sub un şopron ce cobora în pantă lină, stăpânul ei ridicase o mică vatră cu plită de tuci. Era bucătăria de vară, acum pustie şi parcă fără rost, pentru că doar vântul trebăluia pe lângă ea, grăbind s-o umple cu zăpadă.

Avram ezită, aruncând ochii împrejur şi săltă povara, aşezând-o mai bine în braţe. O ultimă privire înainte şi porni hotărât spre uşă. Ajuns la ea, lăsă jos valiza pe care o purta, ciocăni şi, fără să mai aştepte încuviinţarea, îşi scuturâ bocancii de zăpadă, ridică valiza, deschise uşa şi pătrunse în tinda casei. Odată cu el năvăli de afară o pală de aer rece.

— Toadere, tu eşti? – se auzi din gâtuitura tindei, unde se afla cuptorul, vocea unei femei.

Oaspetele nu răspunse imediat. Lăsă mai întâi povara vie, care se porni imediat să scâncească. Îşi descheie apoi la piept mantaua şi îşi luă capela de pe cap. Ridică din nou copilul în braţe şi acesta tăcu.

Obişnuindu-se cu semiîntunericul, văzu femeia aşezată cu picioarele sub ea, în faţa gurii cuptorului, pe care-l înfunda cu coceni de porumb. Îşi desfăcuse colţurile basmalei şi îşi ştergea cu ele faţa năduşită şi îmbujorată de dogoare. Pe vatra cuptorului cocenii ardeau pocnind şi iscând scântei. Pălălaia alb-roşiatică creştea şi descreştea, luminând de fiecare dată, când cocenii erau aruncaţi pe jar, spaţiul mic din faţa cuptorului. Atunci, chipul femeii apărea în culori roşietice.

Neprimind răspuns, femeia se plecă într-o parte, căutând să străpungă cu privirea întunericul tindei. Dădu chiar să se scoale, făcând simultan şi un gest de fereală, ca

şi când ar fi vrut să ascundă sub poate braţul de coceni menit cuptorului. Dar se râzgindi şi repetă întrebarea:

— Toadere, tu eşti?

— Nu, Savetă, sunt eu, Avram.

Pe cumnată nu o văzuse de când plecase de acasă. O ştia copilă. Auzise apoi că e în dragoste cu Toader şi că se căsătorise cu ea înainte ca frate-său să îmbrace haina militară. Aflase despre cununia lor printr-o scrisoare primită cu mulţi ani în urmă. Tot atunci i se comunicase că Saveta născuse o fată. Mai multe nu ştia. Acum îi era ruşine că nu venise niciodată acasă în acest răstimp. Pe drum chiar se gândise: „Cum are să mă primească după aproaţie douăzeci de ani?”

Avram făcu un pas către Saveta. Pasul acesta i se păru cel mai greu. Era pasul ce-l apropia de oamenii pe care nu-i văzuse ani de zile şi la care venea acum să caute ajutor. Îşi aminti că şi în copilărie, învăţătorul îi spunea că totdeauna or.4 mai greu pas este cel dintâi. De altfel, primul pas îl făcuse atunci când se hotărâse să vină.

Femeia rămase cu câţiva coceni în mână, pregătită să-i arunce în gura hămesită a cuptorului. Ca trezită dintr-un somn adânc, zvârli cocenii şi se ridică în picioare, privindu-l cu neîncredere, de parcă ar fi avut în faţă o stafie.

— Ţi-ai adus aminte de noi, Avrame?

— Savetă, spuse oaspetele domol, nu te îndârji! N-am venit să rămân... Abia când se apropiară unul de altul, cumnatul putu să observe că Saveta nu mai era cea pe care o ştia. Mai mare cu trei ani ca el, ea fusese o zvârlugă frumoasă, cu faţa petală roză de trandafir. Acum arăta ca o femeie sătulă de viaţă, obosită. Cearcăne negre îi adumbreau ochii, cute mărunte i se adunaseră spre tâmple şi spre colţurile gurii. Bărbia i se alungise. Slăbise şi îmbătrânise.

Avram mai făcu doi paşi, o cuprinse de umeri şi o sărută. Mirosea a fum şi a sudoare.

— Intră în odaie, nu-i nimeni – îl îmbie femeia.

— Coci pâine? întrebă bărbatul, arătând cu mâna spre cuptorul ce radia căldură şi o lumină roşiatică

— De unde făină, Avrame! Făceam un abur în odaie, că-i tare frig şi Toader vine cu Dragomir şi cu Emilia de la pădure.

— Dragomir?

— Feciorul nostru, pe el nu-l ştii. Emilia, fata de care ţi-am scris, s-a măritat acum doi ani. Gheorghe, omul ei, este pe front. Au şi un prunc pe care îl ţinem la noi, că Emilia roboteşte ca un bărbat. E vrednică. Vii de pe front? întrebă ea, cercetându-l cu privirea, ca să vadă dacă nu-i cumva rănit.

— Nu, Savetă, abia plec… Se opri încurcat, apoi continuă: am venit la voi să las copilul ăsta, arătând cu ochii spre legătura ce o purta în braţe.

Saveta se apropie şi luă copilul în braţe.

— Acum că ai venit, să uităm că ani şi ani nu ţi-ai adus aminte de noi. Hai în odaie, copilul Emiliei doarme acolo. Al tău o să stea cu el. Cum îl cheamă?

— Sabin.

Glasul femeii se înmuie. Copilul începu să scâneească.

— Taci cu tuşa, Sabine, taci, îl alintă femeia, luând-o înainte să deschidă uşa. Intră, Avrame!

Avram se mai scutură o dată de zăpadă, ridică geamantanul şi pătrunse în odaie. Aici era mai multă lumină, deşi încăperea n-avea decât o singură fereastră. Era şi mai cald. Două paturi largi, acoperite cu câte un macat vechi şi o masă de stejar, cândva lustruite, reprezentau întregul mobilier. Oaspetele îl apreciase încă de la intrare, cu o singură privire, şi simţi o strângere de

inimă: nu se schimbase nimic de când plecase de acasă! Pe peretele dinspre răsărit era prins în ţinte un lăicer vechi, decolorat, iar în mijlocul lui, fixată cu o pioneză, era o cromolitografie ce înfăţişa pe Maica Domnului cu pruncul. Sub ea, pâlpâind, ardea o candelă cu paharul ciobit. La capul patului de lângă fereastră erau aşezate, unele peste altele, două plăpumi roşii şi trei perne mari, înfăţate.

Saveta ghici gândul bărbatului şi spuse:

— Am avut ani grei. Când s-a îmbolnăvit ăl bătrân, am vândut lucruri din casă. Apoi înmormântarea… Mama Anghelina n-a suferit nici ea mult. S-a stins uşor, ca o flacără fără putere. Şi iar am mai dat din lucruri. Toader a fost concentrat şi el un an pe front… A fost rănit. A stat în spital… N-a fost deloc uşor.

Avram se opri stingher lângă sobă. Saveta prinse să desfacă pruncul, pe care-l luase din braţele cumnatului său. Îndepărtă mai întâi o sfoară, desfăcu apoi şi păturica, dând la iveală un pui de om slab, măsliniu la faţă şi puţin buzat, cu părul creţ şi nu mai înalt de-un cot.

Eliberat din învelişul ce-l ţinea prizonier, copilul începu să-şi boţească faţa într-un plâns fără lacrimi şi fără zgomot. Saveta se uită întrebător spre tată-său:

— Cât are?

— Doi ani şi trei luni.

— Al nostru numai un an şi o lună, preciză femeia arătând spre o copaie unde dormea un copil dolofan. Văzându-şi nepotul, Avram compară copiii. Al lui era galben şi slab, al Emiliei avea culori vif în obraji.

— Sabin o să stea aici cu Ionuţ, până te întorci tu.

Apoi, ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva important, întrebă:

— Ţie nu ţi-e foame?

— Nu, răspunse bărbatul, în timp ce se îndreptă spre valiză. O deschise şi scoase de acolo două pâini mari, două

rude de salam, o bucată mare de slănină şi alta de brânză.

— Uite, ce-am putut să aduc şi eu. Nici la Cluj nu se găseşte de mâncare! Cu frontul ăsta…

Gazda primi darurile şi, cu ele în braţe, ieşi din odaie. Avram se lăsă pe pat lângă sobă. Căldura îl toropi. Scoase mantaua, care i se părea acum grea. Moletierele îi strângeau pulpele. Se plecă şi le desfăşură încet. Parcă era mai bine. Afară căzuse întunericul.

Brusc, uşa tinzii se deschise şi se auzi o voce de adolescent:

— Sşşşt! încet, dincolo doarme unchiu-tău, vorbi pe şoptite Saveta.

Avram nu dormea. Se ridică de pe pat şi îşi trecu degetele prin părul scurt, când în odaie intră timid un băiat cu faţa roşie, arsă de ger şi de vânt.

— Eu sunt Dragomir, unchiule.

Avram îl măsură cu privirea.

— Mă, da' eşti mare şi voinic!

— Am 15 ani, unchiule. Dragomir se uita lung la el. Voia parcă să descopere asemănări cu tatăsău, Toader. Privirea îi fugi spre copilul care dormea alături de al Emiliei.

— El este Sabin, feciorul meu. Nu-i aşa voinic ca tine. Dar unde-i taică-tău? schimbă vorba.

— A rămas alături, la nea Vasile Tătăranu, să descarce carul cu lemne. Vine îndată.

Avram îşi cerceta nepotul pe furiş. Semăna mult cu bunicu' său, Iancu Şofrone. Era ciolănos, avea mâini mari, cu încheieturi zdravene. Aceeaşi frunte înaltă, ca a bătrânului Iancu, aceleaşi sprâncene parcă trase cu condeiul deasupra ochilor vii, sinilii. Doar părul semăna cu al Savetei: roşcat, bătând spre culoarea nucului, cu spice aurii. Faţa albă, fără cusur, nu părea a unui adolescent. Sub nas, un puf negru-roşiatic. Ar fi dorit ca şi Sabin să

ajungă aşa. Copilul lui avea ceva din gingăşia şi graţia Ancăi. Luase de la ea culoarea părului negru, cârlionţat, faţa smeadă şi buzele pline, voluntare. În rest... Nu putu să-şi continue gândul că afară, în curte, se auzi zgomot de car. Fără să zică nimic, Dragomir deschise uşa şi ieşi. Nu dură mult şi Toader pătrunse ca o furtună în odaie.

— Avram! strigă el, deschizând braţele.

Fraţii se îmbrăţişară, apoi gazda îşi trase fratele lângă sobă, îmbiindu-l să se aşeze pe pat. Fără să-i mai reproşeze că dispăruse atâţia ani, zvârli asupra lui un potop de întrebări:

— Eşti militar? Ai fost pe front? Stai mult...

Avram scoase din buzunarul hainei un pachet cu ţigări şi începu să-i depene fratelui său, pe îndelete, întâmplări din viaţa lui. Fumau amândoi. Toader nu întreba nimic. Din când în când, numai, dădea afirmativ din cap. Când Avram termină, în odaie se aşternu o tăcere grea.

— De, viaţa ta e viaţă, Avrame... Nici noi, aici, n-am dus-o uşor! Cât despre copil, acum, nu-ţi face gânduri! Ne vom descurca! A fost şi mai greu. O să-l îngrijim până te întorci tu. Ţie îţi port de grijă, că ştiu ce este frontul. Uite, aici am avut o schijă, şi-i arătă un loc în umărul drept...

Peste noapte viscolul se potoli. A doua zi zăpada căpătase o culoare atât de albă, încât trebuia să mijeşti ochii, altfel lumina ei te orbea. Încă din zori Avram se pregăti pentru reîntoarcerea la Cluj. De data aceasta nu mai pleca pe jos, ci cu sania lui Toader. Nimeni nu bănuia că se duce pe un drum fără întoarcere...

Începutul lui februarie ’45 a fost câinos. Geruri aspre se abătură spre Gorneşti şi căzu zăpadă multă. Oamenii spuneau că nu trăiseră asemenea vreme decât în urmă, cu mulţi ani, înaintea războiului. Pe la opt ale lunii, o căldură nesănătoasă goni frigul şi zăpada porni să se topească, văzând cu ochii. În lungul câmpului de pe Răzoare, Valea

Popii ori Pârloage, apăreau din senin petice de pământ negru, ce se zbiceau repede la soare. Drumurile îmbibate cu apă erau arate de roţile carelor. Nici asta nu văzuseră oamenii de mult.

Într-o dimineaţă, după ce se spălă la jgheabul cu apă rece, Toader se apropie de gardul vecinului Vasile Tătăranu şi strigă:

— Vasile!

Tătăranu sorbea cu lingura lapte dintr-o farfurie şi muşca dintr-un boţ de mămăligă rece.

— Ce-i, Toadere? răspunse el cu gura plină.

— Măi, tu azi un-te-duci?

— La sapă.

— Unde?

— Peste vale, la Băboaica. Am acele un iugăr de porumb. Tu?

— Tot acolo. Când pleci?

— Să sorb laptele ăsta şi-s gata.

— Hai, că vin şi eu. Să iau doar ulciorul cu apă.

Peste câteva minute vecinii plecau împreună cu traistele de mâncare şi sapele pe umăr. Toader ducea în mână şi un ulcior. Înaintau tăcuţi pe uliţă, doar dădeau bineţe tuturor celor întâlniţi. Vasile Tătăranu fluiera încet. Toader Şofrone parcă nu era în apele lui. Vasile îşi cunoştea bine vecinul. Copilăriseră împreună. Ba erau chiar neamuri mai îndepărtate. Nu l-ar fi făcut niciodată pe Toader să vorbească dacă el n-ar fi vrut. Aşa că lăsă lucrurile să curgă de la sine şi nu puse nicio întrebare.

Într-adevăr, Toader era îngândurat. Mergea alături de Vasile şi parcă umbla singur. Mahmureala nopţii trecute nu se risipise. În gură simţea un gust parcă de aramă coclită. Ochii îl usturau, ca şi când ar fi avut nisip în ei. Dureri ascuţite îi umblau prin oase şi-l făceau să se legene şi mai mult din şale. Privit din spate, mersul lui părea al

unui bătrân, cu toate că n-avea decât 48 de ani.

Ajuns pe vale, răcoarea îl mai învioră pe Toader. Trase cu coada ochiului spre vecinul său. Acesta mergea alături, cumpănind sapa pe umăr şi fluierând ca-nainte. Se părea că fiecare merge cu gândurile lui, nepăsându-i de celălalt. De fapt nu era aşa. Vasile cugeta că Toader are ceva pe suflet şi nu spune, iar Toader se gândea cum să-i zică lui Vasile ce-l rodea pe el. O pupăză cu moţ mare îşi luă brusc zborul dintr-un tufiş, fâlfâind din aripi şi se aşeză pe o cracă de alun.

— Ptiu! făcu Vasile. Mă spurci de dimineaţă, lighioana dracului! Stai că-ţi arăt eu ţie! şi începu să caute un bolovan să arunce după ea. Când găsi ce-i trebuia şi era gata să zvârle după moţata roşcată, Toader îl opri:

— Las-o, Vasile, că are şi ea rostul ei pe lume.

Tătăranu rămase cu mâna ridicată. Ezită câteva clipe, apoi se lăsă păgubaş.

— Aşa-i, Toadere. Toate pe lume au o menire. Asta stă-n rahat şi cântă. Dacă-i place ei! şi începu să râdă cu hohote.

Gheaţa se spărsese. Toader Şofrone îl privea cum râde cu toată gura, schimonosindu-şi faţa. Fără nicio introducere se pomeni zicând:

— Avram are necazuri. E-n spital.

Vasile se opri locului şi închise târziu gura. Toader se opri şi el.

— Cum? înseamnă că s-a-ntors de pe front! gea păţit?

Răspunsurile ar fi fost prea multe şi Trader Şofrone nu găsi de cuviinţă să răspundă. Zise doar atât:

— O să mă duc la spital, să-l văd.

Vasile Tătăranu se opri din nou.

— Stai, omule, de unde ştii că are necazuri?

— Scrie-n gazetă – şi Toader făcu semn cu capul către traistă. O am o colo, am să-ţi arăt!

Vasile îşi reluă mersul, clătinând grav din cap. Porni şi Toader.

— Fugi d-ad, omule! Cine-i el s-ajungă la gazetă?

— Aşa am zis şi eu, dar când am citit…

Lui Vasile Tătăranu începu să-i umble un gând prin minte, dar se codi la început să-i zică cu voce tare. Până la urmă, nemaiputând să rabde şi văzând că Toader nu mai spune nimic, se hotărî:

— Ce-a făcut?

— Politică! Aşa cum ştii!

Vasile Tătăranu se opri din nou. împinse pălăria lui de pai, decolorată şi ponosită pe ceafă şi se întoarse spre Toader, care se oprise şi el. Spuse cu gravitate:

— Aha, politică, va să zică! Ei, atunci poate să scrie şi despre el la gazetă…

Toader Şofrone nu răspunse şi porni încet, chinuit parcă, cu mersul său legănat. Liniştea se aşează din nou între ei. Se auzea doar zarva păsăretului. Abia când ajunseră dincolo de vale, la Băboaica, se opriră lângă lanurile de porumb şi se aşezară sub părul din capul locului lui Tătăranu şi reînnodară vorba.

— Ai tăbac, Vasile?

— Am.

— Dă-mi, să răsucesc şi eu.

— Îţi dau, apoi să-mi arăţi gazeta.

Toader Şofrone scoase ziarul şi-l întoarse pe prima pagină. Uite aici, arătă el un titlu cu degetul. Vasile Tătăranu citi:

— „Forţele reacţiunii au atacat cu brutalitate o manifestaţie paşnică a muncitorilor. 3 morţi şi 12 grav răniţi…”

Toader n-avu răbdare ca Vasile să citească tot articolul, îi arătă în josul paginii:

— Aici. Printre cei grav răniţi şi internaţi la spitalul

din Cluj este trecut şi frate-meu, vezi…

Vasile Tătăranu silabisi:

— …Comunistul Şofrone Avram, tipograf… Omul ridică ochii şi continuă: Păi ăsta-i el!

— Aşa-i, nu? făcu Toader. Prea ar fi multe potriveli, ca să zici că-i altul.

— El este, Toadere! Când pleci la Cluj?

— Astăzi, pe seară, să ajung mâine dimineaţă. Ies la şosea şi poate prind acolo vreo ocazie. Făcu o pauză şi mai trase un fum. Stau şi mă gândesc la Avram. De când a plecat de acasă l-a luat apa vieţii şi l-a tot zvârlit din mal în mal… Şi copilul ăsta al lui, pe care-l ţin la noi. Nu tu mamă, nu tu tată…

— E fraged, Toadere, şi încă nu ştie. La voi este ca lângă tat-său. Are o mâncare, are o zdreanţă, are ce-i trebuie. Mai rău de tat-său, că-i în spital şi de mumă-sa, că-i în pământ. Lasă, Sabin creşte cu Ionuţ al Emiliei…

— Aşa-i! Dar Avram a avut trai amărât, de mic copil…

— Parcă al nostru a fost mai bun? Vasile Tătăranu aruncă chiştocul, scuipă şi începu să răsucească altă ţigară. Abia ne ducem zilele şi ne spetim muncind. Pe ce? Pe-un călcâi de chită, pe-un dărab de mămăligă, o ţâră de lapte, o bucată de slănină, dacă ai porc, şi castraveţi acri. Asta-i tot. Am ajuns ca vitele, dar flămânde. Eu am grijă de ale mele, că-s suflete. Dar de mine cine are? Mă-ntreabă careva: Ai, bă, Vasile, ce să pui pe masă la copii? Ai, mă, bani să le iei o zdreanţă? Ai, mă, ce să le pui în picioare? De mine şi de Mălina nici nu mai vorbesc. Am şi uitat de când nu i-am luat femeii o basma… Dădu din mână a lehamite. Alţii însă au şi trăiesc bine…

— Aşa zicea şi Avram când a venit anu’ trecut, după ce ieşise din închisoare: „De ce, domnule, numai unii să trăiască bine, ai? De ce, ai? Răspundeţi! Că noi muncim şi alţii nu!”

— Chiar aşa! De ce, măi Toadere? Că şi noi muncim, nu cărăm apa cu ciurul. Uite-l pe Păpurică! Face ce face şi încropeşte! A pus mâna pe averea lui Aurel Tolocea cu japca!

— Nu m-ar mira! Aşa îşi fac unii starea: pe spinarea altora. Avram a vrut să deschidă ochii mulţimii şi s-a ales cu puşcărie. Au zis că este bolşevic. Şi acum uite-l în spital, stâlcit în bătaie…

— Păi dacă aşa e vorba, sunt şi eu bolşevic! ţipă

Vasile Tătăranu, lovindu-se cu mâna în piept. Tu nu? Că şi noi vrem să fie dreptate: ciiie munceşte să aibă, cine nu, să rabde! Uf, Doamne! îmi vine să fug în munte şi să ies d-acolo la drumul mare, când trec ăştia cu stare şi să-i întreb: Mă, tu cum ai agonisit? Păi, o fi c-o păţi… A, n-ai muncit? Ai furat pe alţii! Dă-te jos din trăsură, ia sapa şi treci la porumb, să vezi şi tu ce pâine amară mâncăm noi! … Aşa le-aş face! Nu mă crezi?

— Ba da, Vasile! Aşa ar merita! Dar, vezi, ăştia cu stare au de partea lor legea, au jandarmii şi cum nu le place ceva, gata: ai călcat legea! Jandarm, umflă-l! Şi te umflă şi te bagă la gros… Avram avea dreptate: să ne strângem toţi şi să le dăm la cap bogătanilor!

Toader Şofrone se ridică de jos, luă ulciorul şi gâlgâi bine din el.

— Hai acum la treabă, Vasile, că ne prinde amiaza şi n-am dat încă cu sapa. Sprijini ulciorul de trunchiul părului, agăţă traista cu merinde de-o cracă, luă sapa şi porni spre porumbul său, cu mersul lui legănat.

Vasile Tătăranu îl urmări cu privirea. Se sculă şi el de jos, luă sapa şi intră în porumb. Făcu câţiva paşi, dar se reîntoarse din drum şi strigă:

— Toadere!

— Ei!

— Toadere, eu mă scriu la comunişti!

— Şi eu m-am gândit la fel! Al care munceşte n-are alt partid! Şi o să vină alegerile. Parcă-i văd pe guleraţii ăia de liberali şi de ţărănişti alergând după voturi prin sat…

— Dă-i în mă-sa, că nu-i mai crede nimeni! Ăştia au tot promis şi s-au îmbuibat pe spinarea noastră…

În aceeaşi zi, când soarele scăpătase, Toader Şofrone, spălat şi primenit, pornea spre Cluj. La şoseaua mare întâbiise o căruţă care-l dusese până în oraş. Cu ziarul în mână, întrebă de spitalul unde era internat Avram. Dar ziarul era vechi şi cei de acolo, după ce-l priviseră cercetător şi-l întrebaseră cine este, îi răspunseră: „Rănitul a sucombat”. Toader nu înţelese la început: „Adică?” întrebă el. „A murit”, îi răspunse un tinerel în halat alb. „A murit?” Presimţirile lui se adevereau, Avram nu mai era. Sabin rămăsese acum şi fără tată! „Şi, vă rog, unde-i înmormântat?” mai întrebase el. „Nu ştiu! Du-te dumneata la sediu, la comunişti, şi întreabă acolo!” Toader se duse. I se povesti cum se petrecuseră lucrurile. Avram se aşezase în fruntea unei coloane de muncitori, care purtau pancarte şi steaguri. Ajunsă într-o piaţă, mulţimea se oprise, căci comunistul din frunte era urcat pe treptele din faţa unei case şi le vorbea înflăcărat despre viitorul lor, despre pacea care îi asigura că vor putea lupta pentru o pâine mai bună.

Pe neaşteptate, de pe o stradă lăturalnică se iviseră jandarmii cu bastoane şi se repeziră cu sete la Avram şi la alţi muncitori. Pe el îl loviseră în cap, în burtă, în spate. Căzuse leşinat. Tovarăşii îl duseseră la spital, dar era prea târziu!… Toader merse apoi la cimitir. Aprinse o lumânare şi stătu mai multe ceasuri la mormântul fratelui său…

Când se întoarse la Gorneşti, era deja membru al Partidului Comunist. Ceruse tovarăşilor din Cluj să-l scrie şi pe el în partid. Acum ştia ce are de făcut…

e.

Sala căminului cultural era arhiplină. Discuţii aprinse în legătură cu treburi de gospodari: cum să se construiască podul peste râu, cine să participe la muncă pentru ridicarea şcolii elementare. Când lucrurile erau lămurite se auzi o voce puternică din sală: „Să-i dăm cuvântul lui Toader Şofrone, să ne spună o poveste adevărată, auzită într-un sat unde-a fost el”!

Şi Toader îşi dăduse drumul:

„— … Moşierul a strâns într-o zi tot satul şi a spus:

— Vreau să-l fac pe Ion, sărăntocul, milionar ca şi mine. Îl văd că tot plânge că-i mor copiii de foame. Îi pun însă o condiţie: să-şi numere singur până diseară averea ce i-o dau. Da’ numai până seara. Să meargă chiar acum la conac şi să numere un milion. Boierul şi-a tras sufletul şi apoi a adăugat: un milion de boabe de grâu. Atâta-i dau. S-a uitat apoi în ochii sătenilor, să vadă ce impresie face

Când au auzit ţăranii, cruce şi-au făcut. Atâta milă nu se mai pomenise la boier. Dacă n-ar fi fost de faţă când a vorbit stăpânul satului, mulţi nici n-ar fi crezut. Dar aşa… ce să mai zici! Babele au început să şuşotească, de ca babele:

— Să ştii, soro, că pe Ion l-au uns ursitoarele în scăldătoare cu alifie din aia bună. L-am ghicit eu mai de mult, de când i-am văzut crestătura aia pe faţă (pe care, între noi fie spus, i-o făcuse vătaful cu cravaşa).

Alte cumetre se întrebau ce-o fi visat boierul peste noapte, de s-a apucat să-l facă pe Ion milion n-ar. Cât despre Ion, ce să mai spun, era într-al nouălea cer de fericire. Se pişcă de obraji şi de urechi, să vadă dacă nu cumva visează. Dar, doamne, cât o fi oare un milion de boabe? – se întreba proaspătul milionar. Şi apoi unde o să pună atâtea bucate?

În bordei? Abia se învârteau cei patru copii şi

nevasta, başca socrii bolnavi, de la care primise cocioaba zestre. Câţiva ţărani, necăjiţi şi ei, au început să se dea bine pe lângă „nenea Ionu, aşa cum îi spuneau acum, să le dea şi lor cu împrumut vreo dublă.

Şi s-a dus Ion la conac, să-şi primească milionul. Argaţii au deschis porţile unui hambar, iar boierul a strigat din cerdac:

— Dacă n-ajunge, Ioane, mai am un hambar şi vreo cinci pătule. Da' vezi să nu mă înşeli la socoteală!

— Măi, dacă-i aşa de mare un milion, să ştii că sărăceşte boieru, gândeau unii, martori la o întâmplare cum nu se mai pomenise. Ion aproape se smintise de atâta noroc. Îşi tot pipăia în neştire un şirag pe care erau înşirate 50 de boabe de soc. Cu şirul ăsta număra el porcii boierului în baltă, dimineaţa şi seara. Ion nu ştia nici citi, nici socoti! Se ajuta la numărătoare cu şiragul. Porcul şi mărgeaua. Tăia boierul un porc, scotea şi Ion o mărgea; făta o scroafă 10 purcei, se înşirau tot atâtea mărgele, mai mici şi colorate. Aşa că tot cu şiragul o să-şi socotească el şi averea cea mare.

A făcut Ion o grămăjoară de 50 de boabe, apoi încă una şi alta şi alta... Grămăjoarele s-au amestecat între ele. Ion a luat-o de la capăt cu grămăjoarele de 50 de boabe, dar n-avea deloc spor.

Soarele trecuse-n amiază şi el tot la început cu numărătoarea. Seara l-a prins pe Ion buimăcit de atâtea socoteli fără sfârşit, cu numărătoarea neterminată.

— Boierule, mai păsuieşte-mă şi mâine, până în prânz, mă prind să termin numărătoarea – a spus Ion boierului.

— Vezi, mă, d-aia n-are ursul coadă! – s-a răstit boierul la ţăran. Eu am vrut să te fac egal cu mine, milionar, iar tu mă pui să-ţi fiu slugă să te păzesc şi mune. Fugi d-aci, mă, sărăntocule! Acuma vezi şi tu că nu oricine

poate fi milionar!

Şi boierul a râs cu hohote. Se gândea că chiar dacă ar fi numărat un milion de boabe, ce cantitate putea fi? Nimica toată…”

…Au stat ţăranii şi au ascultat. Unii au râs, alţii, cei mai mulţi, se uitau încrâncenaţi, cu ochii pe jumătate închişi şi înjurau printre dinţi. Îşi aduceau aminte de boier…

— Povestea aceasta am auzit-o acum în toamnă, lângă sediul gospodăriei colective din Ceacu. Era pe vremea când preşedintele, contabilul şi brigadierii îndemnau pe colectivişti să-şi ridice produsele, îi „ameninţau” chiar cu amenda. De ce nu se îmbulzeau cu toţii să-şi ridice produsele? Păi să vedeţi:

Vine într-o bună zi Constantin Nica la nea Florea, preşedintele gospodăriei. Avea multe zile-muncă.

— Mai păsuieşte-mă, omule, că n-am unde pune bucatele, parcă nu ştii că a trebuit să-i fac şi lui fiu-meu, Ion, casă nouă ca a mea! M-a costat destul! Acu pică din armată! De unde bani pentru alte angarale?

— Eu ştiu atât, că trebuie să vă luaţi repede produsele! Să le mâncaţi, să le vindeţi sau să le daţi pomană – faceţi ce ştiţi – dar să-mi eliberaţi magaziile şi coşarele.

…Nea Florea rupe primul tăcerea care se lăsase peste povestea…

— Măi Costică! Dacă-ţi dau eu ţie un milion, eşti în stare să-l numeri? Nea Florea e om de duh şi pus pe şotii.

— Asta-i bună, nea Floreo! Cum să nu fiu. Auzi! Dăncoace milionul că-ţi mai dau şi restul.

— Bravo mă, isteţule – îi întoarse vorba preşedintele. Atunci desfă sacii şi numără până la un milion. Iar restul, precum ziseşi, să fie al meu.

— Milion de ăsta, bre? Mă mir că nu-mi zici să număr

nisipul de pe malul Murăşului!

— Ala nu-i bun nici de leac, dar ăsta din saci e bob de aur! Ei, pre vremuri, milionari erau boierii! Azi suntem noi, cei cu colectiva! S-au dus boierii pe apa Sâmbetei!… Uite, în Visateuş, foştii dijmaşi de pe malul Oltului au azi contul lor la Bancă! Nu e mai mic decât al moşierului de pe vremuri! Milioane de lei în gospodăria colectivă a foştilor dijmaşi. Milioane de kilograme de grâu în hambarele şi pătulele gospodăriei şi ale colectiviştilor. Sute de vedre de vin şi ţuică în pivniţele gospodăriei.

Preşedintele lor spune:

— M-a pus pe gânduri atâta mobilă. Numai ce aud: „Tovarăşe preşedinte, dă-mi o căruţă să-mi aduc mobila de la oraş!” Sau: „Nea Gheorghe, împrumută-mi şi mie un camion, să car mobila. În căruţă mi-i să nu se lovească”. Auzi, să nu se lovească! Cu circulaţia e şi mai şi… de la un timp nu mai avem loc prin sat de biciclişti. A trebuit să le facem şi rastel de biciclete la gospodărie. De, acum suntem bogaţi! Aud că pe unii îi bate gândul să-şi ia motociclete.

— Mulţi şi-au înălţat case noi. Unul mai păstrează din vechiul bordei două amintiri: uşa care e montată acum la cocina de porci şi lampa cu gaz care e instalată în pivniţă. Locuinţa nouă e un palat pe lângă cea veche! Cu douăzeci de ani în urmă oamenii spuneau: „grâul boierului, porumbul boierului, satul boierului, oamenii boierului”. Nimic nu era al lor! Azi, vorba oamenilor s-a schimbat! Ei spun: „grâul nostru, porumbul nostru, ferma noastră, gospodăria noastră!” Totul e al lor!

— Vedeţi, măi fraţilor, puterea muncii unite face minuni! An cu an noi gospodării colective trec în rândurile milionarelor! Noi ce mai aşteptăm dar?

Atunci, după seceră, în arşiţa verii lui ’53, oamenii hotărâseră să desfiinţeze haturile şi să vină la sediul

gospodăriei cu atelajele lor. Cei dintâi se înscriseseră comuniştii, cu Toader Şofrone şi Vasile Tătăranu în frunte. Ei aduceau gospodăriei primele iugăre şi primele care cu boi şi unelte agricole. Îi urmase, din aproape, cei şase fraţi Pop, cu Ion, ca întotdeauna, în faţă. Dar ei n-aduceau nimic, fiindcă n-aveau. Veneau însă cu dorinţa aprigă de a munci, de a face pământul să rodească, dar şi de a se chivernisi.

La început, unii se codiseră, neîncrezători sau fuseseră ţinuţi deoparte, ca Silviu Borcan.

Moş Dide venise într-o după-amiază la Vasile Tătăranu şi-i mărturisise că ar vrea şi el să se înscrie. Tătăranu îi spusese:

— Bine, baciu Dide. Uite, îţi scriu eu cererea, dumneata pui degetul, că trebuie s-o semnezi, şi p-ormă te duci şi o laşi la sediul gospodăriei.

Moşul acceptase bucuros şi, cu cererea în mână, se foia înainte să plece.

Ca la orice început, lucrurile nu mergeau uşor. Toader Şofrone fu ales preşedinte. Se înfruntau păreri şi chiar interese mărunte. Ele duceau la discuţii interminabile în adunările generale, sau mai restrânse, chiar la intrigi şi pâre. Nu o dată, Vasile Stana, instructorul de la raion, venise în sat la Sfatul Popular ori chiar la sediul gospodăriei, scoţând din geanta lui de muşama neagră scrisori aproape de necitit; le punea alături, după care se uita la Toader Şofrone şi-i zicea, lovind cu palma în hârtii:

— Sunt lipsuri grave, tovarăşe preşedinte! Ce măsuri aţi luat?

Toader Şofrone îl privea nedumerit:

— Ce lipsuri?

— Ei, lasă că ştii dumneata, tovarăşe!

Vasile Stana se uita în ochii lui. După o pauză

semnificativă, timp în care susţinuse privirea instructorului, Toader Şofrone spunea:

— Este adevărat, tovarăşe Stana, n-am luat măsuri, dar voi lua.

Instructorul îşi dezlipea privirea de pe el, băga hârtiile în geantă şi spunea:

— Aşa, tovarăşe preşedinte, aşa!

Apoi, după ce îşi scotea pachetul cu mâncare din geantă (niciodată nu accepta să fie invitat la masă) şi mânca pâinea cu brânză ori cu slănină, îşi lua geanta lui mare şi neagră şi pleca peste deal spre Sălcuţa. După plecarea lui, Toader Şofrone convoca adunarea generală sau numai pe membrii consiliului de conducere şi căuta să afle despre ce ar fi putut fi vorba. Şi, de fiecare dată găseau, într-adevăr, lipsuri ce trebuiau înlăturate.

Matilda Tolocea se duse atunci la Şofrone să-l roage s-o ajute.

Era vară şi Saveta, nevasta lui Toader, trebăluia lângă bucătărie, iar Sabin, cârpea nişte saci. Auzind câinii hămăind la gard, se ridică să vadă cine este. Văzându-l, Matilda-i zise:

— Sabine, mamă, ţine javrele astea, că vreau să intru la voi.

Sabin ocoli prispa şi se duse la poartă, gonind câinii.

— Intră, lele Matildă.

Femeia păşi greoaie, răsuflând anevoie. Se îngrăşase mult şi respiraţia ei devenise şuier ea de foaie. Zărind-o pe Saveta, Matilda se îndreptă către ea.

— Ziua bună, Savetă.

— Ziua bună, răspunse aceasta. Văzând-o suflând greu, o îndemnă să se aşeze pe un scaun.

Matilda se aşează şi oftă adânc. Din piept îi ieşi un fel de hârâitură:

— Mă-neacă nădufu ăsta, găsi ea de cuviinţă să

explice Savetei, care o privea curioasă. Apoi continuă: – Faci de mâncare?

— Acum trăbă să pice… O fi flămând…

Saveta n-o avea la inimă pe Matilda. Fusese odată clienta „băncii” Matildei, şi asta n-o putea uita! Lăsase atunci zălog două covoare ţesute cu trudă de mâna ei. Nu avusese bani să le scoată în termen şi Matilda i le luase. Aşa ceva nu se uită uşor! Acum o privea curioasă, nebănuind pentru ce venise. Căută s-o iscodească.

— Ai cumva treabă cu mine?

Matilda o privi mută. Ochii mici, înfundaţi în grăsimea obrazului, se îngustară şi din ei ţâşniră lacrimi.

— Of, Savetă, că mai bine muream eu, decât amărâta aia de fie-mea! îşi prinse colţurile basmalei şi începu să-şi şteargă ochii. Hohotea mut, clătinându-şi trupul gros. Scaunul trosnea sub greutatea ei. Savetei i se făcu milă.

— Toţi trebuie să sfârşim o dată, mai devreme sau mai târziu…

— Aşa-i, Savetă, aşa-i! Dar eu pătimesc de ani de zile…

Saveta n-o putea ierta pentru răutăţile făcute şi fără să ţină seama de tânguielile ei, spuse:

— Totul se plăteşte în viaţă, Matildă, totul!

— Da, şi eu plătesc! Plătesc pentru lăcomia mea, plătesc prostia, căci am fost proastă… Da, da, am fost proastă, m-am lăcomit şi am făcut altora rău…

— Mult rău, Matildă, mult rău! Ai luat şi cămaşa de pe săraci. Ai lăsat copiii fără o bucată de pâine…

— Aşa-i, aşa-i şi mă căiesc! făcu Matilda, izbucnind din nou în plâns. Acum plătesc tot, cu vârf şi îndesat… Acum când am rămas singură, la bătrâneţe…

Dinspre poartă se auzi lătratul clinilor. Se întorcea Toader, însoţit de Dragomir. Săndica, nevasta băiatului, era la grădină şi-i spusese lui Dragomir că până-n seară nu

vine. Avea să mănânce oarece pe acolo. Dragomir n-ar fi vrut să vină la tatăl lui să mănânce, dar acesta îl luase din scurt şi *trebuise* să se supună. Amândoi erau plini de praf şi uzi de transpiraţie. Dragomir fugi repede spre locul unde era atârnată găleata cu apă, o luă şi, urmat de Sabin, se îndreptă spre spălător – un jgheab lung de vreo doi metri, aşezat pe pari lângă gardul ce despărţea ograda lui Toader Şofrone de a lui Vasile Tătăranu. Toader veni către cele două femei şi le dădu bineţe. Văzu că Matilda îşi ştergea ochii, dar nu o întrebă de ce plânge.

Omul se îndreptă spre spălător. De dincolo, de peste gard, Vasile Tătăranu îi făcu semn lui Toader Şofrone să se apropie şi-i zise râzând:

— Ai oaspeţi la masă!

Toader ridică din umeri şi-i răspunse:

— Eh! I-a ajuns şi ei cuţitul la os…

Ca niciodată, Vasile Tătăranu nu-şi însoţi vorba de obişnuita-i sudalmă.

— Toadere, eu stau şi mă întreb, din ce se îngraşă asta?

— Din necazuri, Vasile.

— Crezi?

— Păi altfel din ce? De astă toamnă trăieşte din mila altora.

— Şi când te gândeşti că o ajută tocmai ăi ce şi-au zălogit la ea mai demult bruma ce-o mai aveau…

— Aşa-s oamenii, uită. Şi e bine, Vasile, fiindcă omul are şi suflet. Asta-l desparte de dobitocul din jug.

— Ştii că Mălina mea îi dă pe furiş, să nu ştiu eu, câte un ciur de mălai? Uite, asta eu n-o înţeleg. Matilda i-a luat catrinţa de pe ea, în urmă cu ani, şi acum, când Mălina ar putea s-o joace, nu o face, îi dă mălai. Auzi tu…

— Multe nu înţelegem noi, Vasile! Dar e bine că omul este om! Trebuie să mai şi iertăm…

Sabin veni cu găleata plină. Unchiu-său începu să se spele cu apa ce i-o turna băiatul. Vasile Tătăranu mai stătu câteva clipe la gard, apoi intră în casă, nu înainte de a slobozi o sudalmă:

— Mama ei de viaţă, că tare mai e sucită…

După ce se spălă şi se şterse, Toader Şofrone trase cămaşa pe el şi veni lângă cele două femei.

Saveta aşează farfuriile pe masa din faţa casei şi alătură mesei două bănci. Sabin şi Dragomir se aşezară pe una, iar Toader pe cealaltă.

— Matildă, zise Toader, vin şi tu aici.

Femeia ridică ochii mirată şi-l privi lung, ca şi când ar fi întrebat: „Mă primeşti lângă tine?” Mai întâi dădu să se scoale şi să se aşeze lângă el, apoi se codi şi rămase pe loc. Văzând că bărbatul îi face loc pe bancă, trăgându-se spre o margine, se ridică şi se aşează lângă el. Saveta tăie pâine şi turnă ciorba în farfurii. Băieţii mâncau cu poftă. Saveta, în picioare, urmărea pe furiş mişcările Matildei. Aceasta luă o bucată de pâine şi o trase lângă farfurie, dar nu se atinse de ea. Bău ciorba cu lingura, fără pâine. Văzând-o, gazda o îmboldi:

— Ia şi pâine, Matildă!

Femeia ridică privirea speriată, de parcă ar fi fost prinsă furând. Lăsă lingura jos şi lăcrimă. Printre sughiţuri, suspină încet:

— O duc… acasă… Pentru a mică. Azi am făcut iar lobodă…

Toader Şofrone îşi privi mustrător nevasta, ca şi când ar fi vrut să-i zică: „Lasă femeia în pace”.

— Mănâncă, Matildă, o să-ţi dăm ceva şi pentru nepoată-ta, Ana.

Matilda mai luă de câteva ori cu lingura şi iar se opri din mâncat.

— Toadere, zise ea sfioasă, ajută-mă, dacă nu pentru

mine, pentru copil, pentru Ana, că ea nu-i vinovată de nimic… Te rog… Toadere…

Şofrone conteni de mâncat. Rămase cu capul plecat spre farfurie şi cu lingura în mână. Întrebă:

— Cum, Matildă?

Femeia se întoarse spre el şi-l apucă de braţ.

— Ajută-mă să mă scriu şi eu în colectivă… Am să muncesc… Fac orice…

— Am să caut să te ajut. Dar n-o să-mi fie uşor! Multora din sat le-ai făcut rău!

— Aşa-i, Toadere, scânci femeia, aşa-i, şi-mi pare rău! Dar n-o să-mi pun ştreangul de gât… O să muncesc la vaci ori la grădină… Am să fac orice! Gândeşte-te că trebuie să mai trăiesc câţiva ani, până ce a mică s-o înălţa puţin. Cu cine s-o las? Cine să aibă grijă de ea? De-aş şti că s-ar descurca fără mine… Am fost o ticăloasă, ştiu, dar oamenii trebuie să mă ierte, că atât am suferit…

Un hohot de plâns îi înecă glasul. Sabin şi Dragomir nu mai mâncau. Se uitau şi ei cu milă la femeia ce plângea, zguduindu-şi umerii. Saveta îi aşează palma pe creştet.

— Ajunge, Matildă, zise ea, nu mai plânge. Toader o să încerce să facă ceva pentru tine!

Şofrone îşi clătină capul. Nimeni nu mai spunea nimic. Între timp, Saveta aduse şi cartofi. Băieţii lipăiră cu poftă. Când terminară, Toader le făcu semn să-i lase singuri. Dragomir şi Sabin mulţumiră pentru masă şi se ridicară. Matilda abia se atinsese de mâncare. Văzându-l pe Şofrone că a isprăvit ultimul dumicat, se întoarse iar spre el şi îl apucă de mână. Saveta se aşezase şi ea în faţa lor, pe banca pe care stătuseră băieţii.

— Ajută-mă, Toadere, să mai trăiesc câţiva ani. N-am ce da copilului de mâncare…

A doua zi, seara, Şofrone prezenta consiliului de conducere cererea Matildei de intrare în colectivă. Ion

Pop, vicepreşedintele, fu singurul care se opuse:

— Este o chiaburoaică!

— Ce chiaburoaică? Şi ea n-are după ce bea apă! ţipă Vasile Tătăranu.

— Acum este o amărâtă, completă şi Eusebiu Măruţă.

— N-avem dreptul s-o primim. Este un duşman de clasă! insistă Ion Pop.

Toader Şofrone urmărea discuţia, privindu-şi pe rând interlocutorii. Când socoti că este cazul interveni şi el:

— Este adevărat, Ion are dreptate: nu putem accepta în rândurile noastre un chiabur! Dar întreb eu acum: este Matilda Tolocea chiaburoaică?

— Este! sări Ion Pop.

— A fost! hotărî Toader Şofrone. A fost! Acum nu mai are nimic! Dar lucrurile se pun altfel. Putem lăsa noi un om să cerşească ca să se întreţină pe el şi pe copilul orfan?

Întrebarea îl descumpăni pe Ion Pop.

— Baciule – se adresă el lui Toader – raionul o să ne critice! Să se ducă la oraş şi să muncească!

— Asta-i! sări îndârjit Vasile Tătăranu.

Discuţia continuă până târziu. Dar Matilda fu primită în cele din urmă ca membră în gospodăria colectivă. Avea să lucreze la grajduri, la mulsul, adăpatul şi furajarea animalelor.

Era prima înfruntare dintre Toader Şofrone şi Ion Pop.

Între timp, sediul gospodăriei colective căpăta viaţă. Oamenii veneau cu treburi, fie căutându-l pe preşedinte, fie pe contabil, fie pe vreunul dintre brigadieri. Pe atunci, ingineri încă n-aveau. Se aştepta repartizarea unui tânăr, ieşit proaspăt din facultate…

Dragomir Şofrone se întorsese tocmeli atunci din armată. Era deja un bărbat zdravăn şi chipeş. O mustăcioară neagră îi acoperea buzele bine desenate.

Gura largă, dinţii albi, frumoşi, de lup tânăr. Ochi noptatici adumbriţi de sprâncene negre, îmbinate. Nasul, potrivit, cădea drept.

Vecinele cu fete de măritat veneau adesea pe la Saveta, cu treburi sau fără, şi nu de puţine ori se dădeau în vorbă, căutând să ghicească de la mamă intenţiile feciorului. Mălina, nevasta lui Vasile Tătăranu, visa ca fiică-sa, Mărgărita, să fie aleasa. Dragomir era un băiat bun, harnic, şi nu era zurbagiu ori beţiv; ar fi fost un ginere pe cinste – gândea Mălina. Apoi mai erau fetele lui Stan Preutu, ale lui Iulică Raţiu, mecanicul fostei mori a l-ai Molnar. La urechile Savetei ajunseseră zvonuri – şi ea le primea zâmbind mulţumită în sinea ei – că seara codanele lui Lie Suciu se strecurau hoţeşte pe sub garduri – fără să ştie una de alta, fiindcă se pizmuiau – ca să ajungă nevăzute la baba Filofteia. Ea le îndruga vrute şi nevrute, le făcea de dragoste, ca Dragomir să cadă cu foc peste ele.

Totul era însă degeaba, fiindcă flăcăul avea inima dăruită. Iubea în taină pe Săndica, mezina lui Borcan. Nimeni nu ştia că ei se întâlneau seară de seară, pe ascuns. Săndica avea optsprezece ani. Era o fată slăbuţă, puţintică, cu pielea albă şi părul ca pana corbului. Două cozi groase îi încadrau faţa, scoţându-i şi mai mult în evidenţă culoarea verzuie a ochilor. Semăna cu răposata sa mamă, despre care se spunea că murise, cu mulţi ani în urmă, de oftică.

Taică-său, Silviu Borcan, bătea spre cincizeci de ani. Părea un om bătrân, cocârjat de muncă, aspru şi fără bucurie în viaţă. Era închis, tăcut şi tot timpul pus pe treabă. Când nu lucra la câmp, făcea cărăuşie şi aduna ban cu ban. Dar privirile nu i se desprindeau niciodată de pământul pe care-l lucra cu răbdare şi sârg. Mâinile mari, ca nişte labe de urs, îi erau negre şi crăpate. Borcan avea o livadă cu pomii dichisiţi şi îngrijiţi, unul mai frumos ca

celălalt. Pe straturile lui, legumele creşteau verzi şi fragede şi întotdeauna el le avea pe cele mai timpurii.

Acum era văduv şi şedea cu fiică-sa Săndica şi cu soră-sa Maranda, văduvă şi ea, dar, spre deosebire de el, puturoasă. Ceilalţi copii – doi băieţi şi o fată – erau aşezaţi pe la casele lor. Săndica era vrednică. Dacă o priveai, n-ai fi crezut că este în stare să ţină toată casa, să înhame caii şi să plece cu ei la arat. Era ca o sfârleză. Nu şedea niciodată. Când altele s-ar fi odihnit, ea lua acul şi începea să împungă alesătura.

Săndica fusese adusă la horă de mătuşă-sa. Niciun flăcău nu o luase în seamă, de micuţă ce era! Dragomir jucase primul cu ea. Mirosea a sulfină şi era uşoară ca fulgul. Jucară împreună până se sparse hora. Între ei se legă o prietenie din care curând izvorî o iubire curată.

Fericirea celor doi se frânse în ziua când Silviu îşi anunţă fata că avea s-o mărite în toamnă cu unul Codruţ, din Sălcuţa. De inimă rea, fata căzu bolnavă. îi pierise pofta de muncă, nu mai ieşea duminica la horă, nu mai cânta când robotea prin casă. Maranda, sora cea leneşă a lui Borcan, bănui cauza bolii şi se puse la pândit. Într-o seară dădu peste nepoată şi peste Dragomir, strâns îmbrăţişaţi, sub părul grădinii lor. A doua zi, în zori, Silviu mătură curtea cu fata, spre bucuria mătuşii care îşi căpătase tainul pentru vânzarea făcută, şi privea rânjind, cu gura ei ştirbă, la chinul Săndicăi. Borcan şi Maranda interziseră fetei să mai iasă din casă. De câte ori Sabin, pus de Dragomir, nu dăduse ocol gospodăriei lui Borcan! Săndica era însă tot timpul sub supravegherea Marandei, care n-o slăbea din ochi. Îndrăgostiţii se vedeau însă din depărtare.

După vreo lună de zile, Săndica făcu în aşa fel că reuşi să-i arunce în uliţă lui Sabin o piatră învelită într-o hârtie. Era o scrisoare către Dragomir. Ea ascundea o

mare taină: „Dragomire – scria ea – am rămas grea! Dacă află tata, mă omoară. Ia-mă sau îmi fac seama! Hotărăşte-te!”

Când Dragomir citi slovele fetei se îngălbeni. Se hotărî pe loc. Porni pe uliţă, spre casa lui Borcan. Sabin îl însoţea. Ajuns la poarta casei, clinii săriră la gard, lătrând furioşi. De după perdeluţa odăii unde Silviu avea bucătăria, ochii Marandei îl iscodeau, curioşi, iar gura ei cu măsele putrede se strâmbase într-un rânjet duşmănos. Borcan ieşi din bucătărie, făcu trei paşi spre poartă, se propti ţeapăn pe picioare, şi întrebă:

— Ce vrei, bă?

Dragomir îi dădu bineţe, apoi îi spuse:

— Baciu Silviu, vreau să am o vorbă cu dumneata.

— Cu mine, mă? Ce vorbă poţi să ai tu cu mine? Pleacă d-aci, că deschid poarta şi las câinii slobozi.

Dragomir nu cedă uşor. Sângele îi fierbea şi îl îmboldea.

— Baciu Silviu, vreau să vorbesc cu dumneata despre Săndica!

Borcan se zborşi:

— N-am fată pentru tine! Caută-ţi una de seama ta! Ea e dată, la toamnă o mărit! şi se întoarse în bucătărie.

— Are să-ţi pară rău, baciu Silviu! mai aruncă Dragomir câteva vorbe, care se loviră de uşa ce se închisese în spatele omului.

Şi, într-adevăr, lui Borcan îi păru rău. Fiindcă în a doua noapte de la discuţia cu Dragomir, Săndica fugi de acasă şi împreună cu Dragomir se ascunseră la o mătuşă, în Sălcuţa. Nu luase cu ea decât o straiţă cu câteva schimburi.

Toader Şofrone, ca şi Saveta, nu ştia nimic de legătura dintre Dragomir şi Săndica. Singurul lor sfătuitor era Sabin. Era devotat celor doi şi pentru nimic în lume n-

ar fi suflat vreo vorbă, fără încuviinţarea lui Dragomir. Aşa că atunci când Dragomir destăinui părinţilor dragostea lui pentru Săndica şi faptul că fugise cu ea, Toader Şofrone îi spuse:

— Bine, Dragomire, altă fată nu găseai? Tocmai pe a lui Borcan?

— Săndica a luat de la tat-său doar un rând de schimburi. Atât! Ea munceşte cât şapte şi n-are nimic, cum nici eu n-am.

Saveta ascultase tăcută întreaga discuţie. Când Toader voi să-i răspundă băiatului, ea îi făcu semn să tacă şi îi şopti:

— Dacă ţine la ea! Aşa e dragostea, Toadere.

Toader nu mai spuse nimic.

Silviu Borcan nu era pizmaş. Trei zile umblă vandra, căutând să afle pe unde ar putea fi fata. La Toader Şofrone nu îndrăznea să se ducă. Avuseseră demult, pe vremea când erau tineri, o ciondăneală pe o palmă de loc, la un răzor. De atunci nu-şi vorbeau decât rar. În a patra zi îşi lepădă încrâncenarea, luă pe el straiele de duminică, glaja cu vinars din beci şi porni spre casa lui Toader Şofrone. El nu era acasă. Doar Saveta robotea pe lângă plită, iar Sabin căra apă cu găleţile, ca să umple două butoaie. Silviu Borcan bătu în poartă. Văzându-l, Sabin lăsă jos găleţile şi se uită speriat spre Saveta. Ea îi spuse:

— Du-te de deschide, Sabine!

Sabin goni câinii şi-i deschise lui Borcan, care paşi spre colţul casei, acolo unde Saveta îl aştepta cu mâinile vârâte sub şorţ.

— Bună ziua, Savetă!

— Bună ziua, Silviule! Bine ai venit sănătos! Şezi!

Omul rămase descumpănit în faţa femeii, apoi se aşează stângaci pe colţul băncii. Saveta veni şi ea lângă el. Văzând că Borcan nu ştie ce să zică, femeia îl ajută.

— Toader nu întârzie, vine acum. S-a dus la Varga, să repare găleata de la fântână, că i-au plesnit două cercuri…

— Le-a mâncat rugina, adause Silviu Borcan, de parcă pentru aşa ceva venise.

— Mai ai de lucru în câmp? întrebă Saveta.

— Mai am, că acum, vezi tu, Savetă… lăsă omul fraza neîncheiată.

— E greu singur! Maranda nu prea te ajută!

— Mă ajută şi ea cât poate! Ştii că ea are năravul ăla, de unde l-o fi luat…

— Fiecare cu ale lui…

— Aşa-i, Savetă…

Borcan privea neliniştit prin ogradă. Era doar Sabin, care mai trăgea din când în când cu urechea la spusele lor. Încolo, nimeni. Se vedea că-l munceşte ceva. Brusc, îşi aminti de glajă. O săltă şi îi zise:

— Un pahar de vinars, nu ne-o face rău?

Saveta se uită în ochii lui şi-l înţelese.

— Eu zic că nu. Să aduc păhărele.

După ce aduse trei pahare, deşi ei erau singuri, celălalt fiind, de bună seamă, pentru Toader, Borcan turnă şi ciocniră:

— Să fie într-un ceas bun, Savetă!

— Amin!

— Să aibă grijă de ea, că-i plăpândă şi inimoasă, ca maică-sa.

— Băiatul meu nu-i zurbagiu şi nici darul beţiei n-are! în casă n-a văzut răutăţi şi împilări. Or să fie fericiţi, Silviule!

— Să te-audă ăl de sus!

Când Toader Şofrotte se întoarse de la fierar şi intră pe poartă cu găleata în mână, rămase crucit văzându-şi nevasta stând sub măr, cu păhărelul de vinars în faţă şi cu Silviu Borcan alături. Dintr-o ochire pricepu situaţia. Lăsă

găleata jos şi întinse mâna spre Borcan, Acesta se ridicase în picioare şi-l aşteptă să vină lângă el:

— Bine ai venit, Silviule!

— Bine te-am găsit, Toadere! Am venit să bem un pahar de vinars.

— Să bem!

Borcan, turnă şi în al treilea pahar, apoi ciocni cu Saveta şi cu Toader. Toţi trei goliră dintr-o sorbitură paharele. Toader Şofrone se simţi obligat să spună:

— Silviule, eu n-am ştiut ce s-a întâmplat. Copiii, numai ei au ştiut…

— Ei, acum ce să ne mai facem sânge rău! Ei să trăiască bine! Noi, om vedea! Suntem bătrâni! Mâine-poimâine, sus la deal, acolo unde-i locul, printre moşii noştri…

Saveta se ridică de pe bancă şi strigă la Sabin, care veni în fugă:

— Spune, copile, ştii unde-i Dragomir şi Săndica?

Sabin se uită cercetător la cei trei şi nu răspunse. Putea el destăinui taina pe care i-o încredinţase Dragomir? Dacă voiau să-l tragă de limbă şi apoi să le facă rău celor doi fugari? Trebuia mai întâi să se încredinţeze de gândurile lor bune.

Toader îl luă din scurt.

— Sabine, dacă ştii unde-s, du-te şi spune-le să vină acasă. Îi aşteptăm. Fugi!

— Dar… încercă Sabin să afle ceva.

— Fugi! strigă râzând şi Silviu Borcan. Spune-i c-am iertat-o! Să vină aici!

— Aşa?! făcu Sabin. Fug! şi o zbughi pe poartă.

Saveta lăsă bărbaţii cu ale lor şi ea se întoarse ia treburile ei. Toader şi Silviu porniră discuţie lungă, fără de cap şi de coadă, despre tot şi despre toate. Discuţia alunecă, fireşte, spre treburile satului.

Pe seară intrară pe poartă Dragomir şi Săndica, însoţiţi de Sabin, mândru că el îi adusese acasă. Smeriţi, sărutară mâna părinţilor şi primiră dojana lor. O lună mai târziu, făceau nunta şi se mutau în odaia a „bună” a Savetei. Toader Şofrone ţinuse ca Dragomir să rămână cu el, pentru că se gândeau la viitor.

*

* * *

Sabin îşi amintea ciudata lui primă întâlnire cu Ana, când doi băieţi, colegi de şcoală, o umpluseră cu noroi, zicând că era pârâcioasa clasei. Îşi amintea cum o spălase, ca pe un copil, şi cum, pe urmă, zile la rând, o revăzuse pe malul heleşteului şi se plimbase cu ea de-a lungul malului. Retrăi momente mult mai apropiate. Ale primului sărut, furat, deopotrivă de unul şi de celălalt, ale lungilor veghi, în fapt de seară, când o aştepta să vină la portiţa din fundul grădinii ce dădea spre câmp.

O întâmplare nefericită pusese capăt vieţii lui de elev la Cluj: în toamna lui ’55 – anul în care o cunoscuse pe Ana – imediat ce începuseră cursurile, în septembrie, fusese chemat la cancelarie şi, sub privirea tristă a dirigintelui, directorul îi zvârlise printre dinţi că fusese exmatriculat. Anunţat, Toader Şofrone venise imediat. El, care nu ridica niciodată vocea, ţipase atunci atât de tare, încât Sabin, aflat în hol, în faţa cancelariei, auzise:

— Este o minciună! Fratele meu a fost un comunist cinstit!

Sabin era prea mic să înţeleagă sensul acestor cuvinte. Mai târziu avea să afle că cineva „demonstrase* că în timpul ilegalităţii Avram Şofrone fusese agent provocator. Ca atare, fiul lui n-avea ce căuta alături de fiii unor oameni cinstiţi. Aşa că fusese exmatriculat şi plecase cu unchiul său la Gomeşti.

După exmatriculare, se gândise că va rămâne în sat

sau că va intra într-o fabrică să înveţe meserie.

Toader Şofrone era însă revoltat! Nu lăsase lucrurile aşa, ci se dusese la raion, la Mărgărit. Acesta îl primise şi îl ascultase, fără să-l întrerupă. La sfârşit, îi spusese: „Mă voi informa, tovarăşe preşedinte, şi-ţi voi comunica”.

Dură mult până când află rezultatul investigaţiilor secretarului. Între timp, unchiu-său se accidentase la moara lui Molnar, moara satului. Internat la un spital din Cluj, se făcuse bine după vreo două luni.

Rămase doar beteag de piciorul drept, pe care-l târa şi trebuia să se ajute cu bastonul. Penicilina, „glonţul miraculos”, cum îi spunea Giovică-Sanitaru, făcuse într-adevăr minuni.

— Dacă mai întârziaţi câteva ore, spusese medicul de gardă de la urgenţa spitalului, după ce luase în primire accidentatul şi-l supusese unui tratament intensiv, veneaţi cu el degeaba: murea! Cine i-a făcut penicilina?

Ciovică se plecase respectuos în faţa medicului şi spusese mândru, dar roşu la faţă ca focul:

— Eu.

Medicul îi întinsese mâna:

— Felicitări, ai fost inspirat! Când o ieşi din spital trebuie să-ţi mulţumească, dumneata i-ai salvat viaţa!

Scena asta, povestită şi repovestită de Vasile Tătăranu pe la porţi sau sub lăsătoarea fostei cârciumi a Sergentului, se răspândise în satele vecine. Ciovică-Sanitaru se întrecuse pe sine. Lumea îl privea, parcă cu alţi ochi şi-l respecta mai mult. Şi dacă cineva încerca să-i pretindă niscaiva amănunte, din curiozitate, Ciovică răspundea invariabil:

— Ce vrei, dom’le, ştiinţa! Ştiinţa face minuni!

Când salvarea spitalului intrase pe poarta ogrăzii şi Toader coborâse din ea sprijinindu-se de Dragomir şi cumpănindu-se în baston, Saveta dusese ia gură un colţ de

basma şi spusese:

— Ai venit, Toadere? ca şi când l-ar fi întrebat, mirată: Cum, n-ai murit?

Luat din casă într-o stare gravă, între viaţă şi moarte, Saveta era convinsă că bărbatu-său n-avea să trăiască. Mai văzuse ea oameni accidentaţi, dar niciunul nu se mai înzdrăvenise; zăceau acum sus, pe deal, la doi metri sub pământ. Slăbit, Toader zâmbise către ea şi-i răspunsese:

— Am venit, Savetă, că n-aveam de gând să mor…

Dezmeticindu-se, femeia plângea în hohote, iar Toader o mângâiase uşor pe spate, glumind:

— Doar nu-ţi pare rău?

Atunci se dezlănţuise femeia:

— Toadere, să nu mai mă laşi niciodată!

Era în glasul ei toată durerea ce o purtase şi o dospise în suflet zi de zi şi noapte de noapte, de la accidentul lui. Era deznădejdea femeii, care deschisese ochii în lume pe Unul şi acelaşi bărbat şi trăise zbuciumul singurătăţii.

Sabin, aflat în grădină, unde aşeza nişte gunoi de grâjd, zărind salvarea, aruncase furca şi dăduse fuga la maşină. Văzându-l pe Toader coborând, chiuise o dată straşnic şi strigase:

— Mamă Saveta, a venit tata! Toader îl sărutase pe obraz, lucru rar la el.

În ziua aceea au venit mulţi să-l vadă pe preşedinte. Abia târziu, spre seară, a putut sta de vorbă cu Vasile Tătăranu, îndemnându-l:

— Ei, acum, că suntem doar noi doi, spune-mi ce-i nou prin sat.

Vasile Tătăranu se foi pe scaun. Se părea că de astă date n-avea ce face, trebuia să deşerte sacul.

— Ce să fie? mai încerca el să tragă de timp. Muncă! Asta este, muncă!

Vecinul său îl privi pieziş şi răspunse mieros:

— Asta ştiu eu! Dar oamenii, oamenii ce fac?

— Muncesc!

Toader Şofrone dădu semne de enervare.

— Măi, Vasile, tu vrei să mă prosteşti. Ce-mi ascunzi?

— Păi…

— Ei?!

— Ce? făcu Vasile Tătăranu, parcă mirat.

— Hai, spune-mi tot. Dar tot, mă, auzi? Tot!

— Ciovică-Sanitaru o să se supere. Ne-a interzis să te necăjim.

— Io-s stăpân pe mine. Dă-i drumul!

— Măi, Toadere, vezi tu, viaţa e uneori parşivă! Cere de la om multă înţelepciune. Ce rost are să i te pui contra?

— Ce vrei să zici?

— Că poate am îmbătrânit şi ar trebui s-o dăm cotită…

— Pe cine, Vasile?

Vasile Tătăranu dădu semne de nervozitate. Strivi mucul de ţigară pe un colţ de farfurie şi începu să-şi răsucească alta. În timp ce degetele groase, crăpate de muncă şi ger, umblau îndemânatice, dădea din cap şi bolborosea:

— Tu ai vrut… Tot o s-o afli… Mai bine de la mine, că ţi-o spun pe-a dreaptă…

— Asta şi vreau: pe-a dreaptă!

După ce îşi dichisi ţigara, Vasile Tătăranu continuă:

— Măi, unii p-aici, ziceau că nu te mai întorci.

— Cine?

— Popii… ăştia.

— Nu mă miră.

— Da, da’ nu numai ei. Uite, de pildă, Stelian Stoica…

— Se-ntâmplă.

— Şi Sandu Ţone…

— Şi mai cine?

— Şi Viorel Ştirbu…

— Şi?

— La jos Varga…

— Acum că m-am întors, şi-or fi schimbat gândurile, că doar mă văd.

— Da', dar nu mai pot lua înapoi ceea ce au zis şi au pus la cale. Dă-i în…

Toader Şofrone se plecă spre prietenul lui şi-l prinse strâns de mână.

— Vasile, tu îmi ascunzi ceva! Nu-mi eşti prieten!

— Ba-ţi sunt…

— Atunci?

— Bine. Ascultă: Cu o zi înainte să se întâmple accidentul ăla nenorocit, cuscru tău, Silviu Borcan, făcuse cerere să fie primit în colectivă…

— Eram sigur! Nu putea sta el departe de noi.

— Aşa gândeşti tu, aşa gândesc şi eu, aşa gândesc şi alţii. Unii membri ai colectivei s-au gândit însă la altceva. Ce şi-au zis ei? Preşedintele îşi bagă neamurile chiabure în colectivă, ca să scape de angarale. Ficioru-te, Dragomir, l-a auzit pe Viorel Ştirbu că spunea unora, pe uliţă, în faţa Sfatului, precum că asta-i o lucrătură de-a ta şi-a mea…

— Păi de ce tu, în treaba asta? întrebă Toader, care-l asculta liniştit până atunci.

— Ei şi cu tine! Păi ăia zic că eu sunt omul tău…

Toader făcu o grimasă şi duse mâna stângă la şale. Vasile Tătăranu se opri din povestit şi-l privi cu ochi îngrijoraţi.

— Te doare? întrebă el, aplecându-se peste masă şi luându-l uşurel de mână.

Mai întâi Toader nu răspunse. Se îndreptă de şale, privi mâna mare, muncită, a Tătăranului care se aşezase peste a lui şi, binişor, şi-o retrase. Mişcă amărât din cap,

dar nu răspunse. Tăcerea căzuse grea, ca o perdea de plumb. Câteva clipe cei doi se privară în luminile ochilor şi Tătăranu ar fi jurat mai apoi că ochii prietenului său de o viaţă înotau în lacrimi. îl cuprinse un clocot de mânie, ce se sălta din capul pieptului şi da să se reverse spre nodul gâtului, înecându-l. Ar fi vrut să suduie mai dihai ca sergentul lui care îl învăţase să fumeze, şi să înjure. Revolta însă parcă îl paralizase.

Apoi, Toader spuse cu glasul dogit:

— Mă doare, Vasile, dar nu operaţia, ci inima! Inima mă doare, Vasile! Fiindcă nu eu m-am pus în fruntea obştii! Ea m-a cerut pe mine! Şi martoră mi-e viaţa că n-am făcut nimic de care să-mi fie ruşine, n-am făcut nimic pentru mine şi ai mei!... Tu, omul meu? Dar ce sunt eu, boier cu vătafi şi slugi? ţipă el pentru prima dată la prietenul său. Asta au învăţat ei de la comunişti, de la oamenii aceia care în loc să stea duminică pe la casele lor, să trebăluiască ori să-şi hodinească trupurile muncite vin pe aici şi ne ajută să ridicăm colectiva? Asta au învăţat ei? De ce împroşcă cu noroi? De ce, mă?

Întrebările picau ca nişte bolovani.

Vasile Tătăranu fu mai întâi uimit de violenţa ieşirii lui Toader Şofrone. Apoi se sperie. Mai văzuse el oameni cărora o mare durere le pusese capăt zilelor. Şi Ciovică-Sanitarul îi spusese doar, ca să nu-l supere. Uite că el, el care îi era prieten, îi făcea poate cel mai mare rău. Dar nu trebuia, oare, să afle totul? Nu trebuia să-i spună cineva adevărul adevărat? Şi cine ar fi fost mai potrivit ca el să i-o spună? Brusc, pacea căzu în sufletul lui. Toader era tare. O dovedise de multe ori până atunci. O dovedea şi acum. N-avea ce să-i facă rău adevărul. Boala îl vlăguise şi avusese un moment de slăbiciune. Privindu-l în ochi, Tătăranu nu mai zări în ei lacrimi, ci aprigă mânie, care-i făcea luminile ochilor să lucească. Îngustate, pupilele fulgerau cu tăişuri

de oţel. Cu greu se rupse vraja lor şi aruncă o sudalmă:

— Dă-i în… Toadere, pe ăi ce nu-s oameni! Mi-ai cerut să-ţi zic şi ţi-am zis! Nu pune la inimă, ce-ţi pasă!…

Chipul lui Toader Şofrone se lumină ca cerul după ploaie. Îi părea rău de ce auzise, dar Vasile avea dreptate. Nu satul se răzvrătise contra lui, ci numai câţiva, şi aceştia poate că se lăsaseră duşi cu vorba. Tătăranu îi ghici gândurile. Zâmbetul i se lăţi pe faţă şi gingiile dezveliră nişte dinţi albi, mari, sănătoşi, nebănuit de albi pentru un fumător înrăit ca el.

— Asta-i lucrătura Popilor, ascultă-mă! Crezi tu că de florile mărului s-a apucat Ion de cumetrit? Păi îl dădeau banii afară din casă, de a început să-şi facă fini în neamurile ăstora ce-au ieşit cu vorbe? Nu, Toadere, Ion Pop vrea să fie preşedinte, şi tu îi stai în cale. Îi tot dă zor cu principialitatea, iar Stana, de la raion, se lasă mânat de el.

Şofrone dădu din cap.

— Îl crede, zise el. De altfel, l-aş crede şi eu, fiindcă Ion a dovedit de la început că vrea să meargă înainte pe calea cea nouă. Nu, tu n-ai dreptate, continuă Toader Şofrone când Vasile Tătăranu voi să protesteze, Ion este muncitor, e sprinten la minte şi ştie să se impună. Eu nu-s împotrivă ca el să fie preşedinte, dar cred că este egoist şi pus pe căpătuială! Ştie că l-am dibuit şi nu se lasă! Dar zi mai departe, ce a fost cu Silviu?

Descumpănit de întrebare, fiindcă discuţia luase pe altă cale, Vasile Tătăranu, rămase cu privirea aţintită undeva în spatele prietenului, pe macatul prins în ţinte de perete. Câteva secunde urmărise fără voie cu ochii motivele lui geometrice.

— Păi Borcan, începu el, îmi tot căuta calea şi intra cu mine în vorbă, ba de una, ba de alta. Cum începusem să-ţi spun, cu o zi înainte să te prindă scocul morii sub el,

Silviu venise seara la mine şi-mi zisese: „Mă, Vasile, voi aţi avut dreptate: nu pot sta de o parte! Vreau să mă scriu şi eu! Intru în colectivă cu tot ce am”.

Eu atunci i-am răspuns:

„Păi de când ţi-am tot zis noi, Silviule, să vii alături? Bine ai făcut că ai ajuns la gândul ăsta! Cu Toader ai vorbit?” El m-o privit într-o parte şi o dat din cap. „Nu!” Apoi a continuat îngrijorat, parcă: „Crezi că n-o să vrea?” „Fugi mă, d-acia – i-am zis eu – bănuieşti că lui îi vine bine să-şi ştie cuscru în afara colectivei? Hai să facem cererea!” Şi m-am apucat s-o ticluiesc cu el, aşa cum am crezut că-i mai bine. Voiam să-ţi fac o surpriză, fiindcă ştiam că ai să te bucuri. A stat la mine până noaptea târziu, că am băut cu el şi vreo două vinarsuri, aşa, ca să cinstim evenimentul. De unde dracului să bănuim ce aveai să păţeşti tu a doua zi! A venit necazul tău, te-am dus pe tine la spital şi când am aflat că te-ai răzgândit şi nu mai vrei să te duci pe cealaltă lume, m-am dus într-o seară la Silviu şi i-am zis: „Ce faci, mă, de ce nu vii la colectivă cu cererea?” El a rămas puţin descumpănit şi a îngăimat: „Dacă Toadere...” Eu, cu arţag la el: „Păi ce dacă? Vino măi, omule, şi bagă cererea!” Silviu m-o ascultat şi a doua zi, îmbrăcat cu haine de ginere – că-ţi venea să râzi dacă-l vedeai cum umbla să nu-i plesnească pe la cusături, că de omul mai pusese pe el osânză – a venit la colectivă. Acolo, Ion şi trecuse pe scaunul preşedintelui. Când am intrat cu Silviu să-l căutăm, ca să-i dea cererea, Ion Pop şedea de vorbă cu instructorul Stana. „Ce-i baciule?” m-o întrebat Ion. „Uite că am venit cu Silviu Borcan, ca să lase şi el cererea de intrare în colectivă”, îi răspund eu. „Aşa?” – întrebă el. „Aşa!” – i-am răspuns, fiindcă lui Borcan parcă îi luase sfântul graiul. Ion s-a uitat la Stana şi Stana la el. Instructorul a dat din cap şi Ion s-a arătat într-un zâmbet larg, a întins mâna şi a luat de la Silviu cererea: „Las-o

aici, baciule – a zis el – o vom discuta în consiliul de conducere, apoi o vom supune adunării generale, aşa este statutar. Borcan s-a dezmorţit şi a întrebat sfios: „O să mă primiţi? Instructorul s-a uitat către Silviu şi a spus: „Ei, măi tovarăşe, nu oricine intră în rândurile ţărănimii sărace care a pornit pe drumul cel nou. Asta este o cinste... O să ţi se comunice hotărârea. Mie nu prea mi-au plăcut deloc vorbele astea. Un ghimpe începu să-mi scormonească prin inimă şi, ca să fiu sincer, i-am spus lui Stana: „Tovarăşe instructor, Silviu Borcan este vrednic şi demn să facă parte din gospodărie. „Asta apreciem noi", mi-a răspuns el. „Păi eu şi alţii care-l cunoaştem n-avem niciun cuvânt în daravela asta?" – m-am băgat eu în discuţie. Ion s-a plecat către el şi i-a şuşotit ceva la ureche.

Toader Şofrone căzuse pe gânduri.

Oamenii se schimbă, ce să-i faci, îşi zise el în sine.

Afară cădea întunericul. Picura parcă de sus, cernind zarea şi acoperind locurile cu un zăbranic. Descătuşat de destăinuire, Vasile Tătăranu începuse să-şi răsucească o nouă ţigară. Nu-i reuşea şi degetele lui boante se chinuiau să-i dea cât de cât o formă. Când scăpăra cu chibritul ca s-o aprindă, odaia se lumină deodată. Toader tresări. În clipa aceea intră Saveta. Se opri preţ de o secundă în prag, parcă lovită în piept de fumul acru al tutunului.

Femeia se apropie de uşă şi mişcă butonul negru. Se auzi ţac! şi odaia se lumină puternic. Bărbaţii clipiră des. Saveta ieşi şi se întoarse cu sticla plină.

— A început să ningă, zise ea, de parcă ar fi continuat o discuţie începută de mult.

— Da, da, făcu absent Toader Şofrone. Era timpul, dacă vine gerul degeră grâul...

Ca o părere, femeia se prelinse cu paşi mici prin cameră, potrivi un colţ de aşternut pe unul din paturi şi apoi, la fel de tăcută cum intrase, părăsi încăperea.

Niciodată nu se băga în treburile bărbaţilor. Dar de câte ori Toader, bărbatu-său, avea de luat o hotărâre o întreba, pe departe, este drept, dar o întreba şi pe ea. Astăzi – Saveta simţea asta – Toader avea inima grea. Avea să-i spună, de bună seamă, când se va culca. Aşa obişnuia el de când se luaseră.

Petele de întuneric se ţeseau între ele, apoi dispărură treptat, topite în smoala nopţii.

— Pe Stelian Stoica, să fiu drept, era să-l bat eu, se trezi Vasile Tătăranu vorbind.

— De ce? Ce ţi-a făcut omul? întrebă Toader, mai mult să-i facă plăcere.

— Că-i al dracului. Ce crezi că-mi spune mai acum vreo două săptămâni? Să te cruceşti, nu alta! Stai şi ascultă!

Toader îl privea cu ochi de frate. Dacă n-avusese parte de frate, fiindcă Avram plecase de copil din sat, Vasile îi fusese tot timpul alături şi-i ţinuse locul.

— Şi cum îţi spuneam, continuă Vasile Tătăranu – ne întâlnim pe uliţă, cam prin dreptul prăvăliei lui Sergentu. Eu n-am de lucru şi zic: „Ce faci, mă Steliane?” „Bine, vere”, îmi răspunde el. „Faci şi tu cinste, mă?” arunc eu într-o doară vorba, fiindcă ştiam că Stelian nu bea. Al dracului, răspunde: „Fac, baciu Vasile” şi ne băgăm amândoi în prăvălie. Acolo, fum, gălăgie. Ne tragem într-o margine şi el pleacă la tejghea să aducă băutura. Vine cu doi daţi de coniac. Zice el: „Asta-i bun. Eu dacă beau, apoi d-asta beau! Am vândut ieri un porc şi d-aia am bani!” Auzindu-l că a fost la oraş, îl întreb: „Dar pe la Toader ai trecut?” „Ce să caut acolo? Să-l văz cum îşi dă sufletul?” „Cum îşi dă sufletul, mă?” întreb eu. „Bine, ca orice om, când îi vine timpul, dumneata nu ştii?” „Mă, tu eşti bolund!” zic eu. „Ba nu-s, răspunde el. Păi toată lumea din sat ştie că baciu Toader Şofrone se urcă curând sus pe

deal, lângă bătu, numai dumneata faci pe niznaiul. Eh!” „Cin-ţi-a zis, mă, că Toader suflă în lampă?” îl descos eu, fierbând din ce în ce mai tare. „Naşu Ion Pop”, răspunse el. „Aşa, care va să zică, naşte Ion Pop? îl iau eu din scurt. Ţi-a botezat copiii şi-acum îi mănânci din palmă”. „Stai, baciu Vasile, zice el, ce vrei, eu să mă pun în bătaia vântului? Dacă zice el că moare, moare!” „Moare pe dracu’ să te ia!” zic eu. El: „Păi vezi? Nu-s eu prost, te cinstesc şi dumneata mă-njuri”. Avea dreptate, aşa c-o domolesc. „Eh, aşa-i vorba mea. Nu te uita la mine!” Stelian Stoica, văzându-mă că nu dau în foc, prinse curaj. „Şi să-ţi mai spun o vorbă, baciu Vasile”. „Zii, mă!” „Păi crezi dumneata că baciu Toader Şofrone este mai bun preşedinte decât naşul Ion Pop?” „Este!” am ţipat eu, că larma era mare în prăvălie. „Nu este, baciu Vasile, fiindcă Popii-s tari!” „Cum îs tari, mă, întreb eu”. „Sunt, baciu Vasile, că uite toată ziua naşu Ion stă bot în bot cu ăla de la raion, cum îi zice… „Stana! e spun eu. „Aşa, Stana. Şi ăla îl ascultă. Aşa că de ce să te crez pe dumneata şi să nu-l crez pe naşu; care e tare? Să-ţi mai zic ceva: de mâine mă duc ajutor de mecanic la moară, fiindcă Lajos Varga a fost făcut morar-şef în locul lui Iulică Raţiu, plecat la Cluj într-o şcoală şi Varga sire nevoie de ajutor, învăţ şi meserie, banii vor fi mai mulţi, mai pică şi ceva făină din măciniş, că de… „Cine te face pe tine ajutor de mecanic şi pe Lajos morar-şef?” „Naşu Ion Pop, cu aprobarea lui Stana, care a vorbit la Sfatul Popular”. „Aşa?” fac eu mirat. „Precum auzi, baciu Vasile. Vezi că Popii-s tari?”

Îmi venea să-i dau vreo două, dar mi-am zis: „Mă, dacă ăsta are dreptate şi eu nu ştiu adevărul despre Toader?” A doua zi am fugit la oraş, cu două găini, m-am dus la directorul spitalului şi n-am plecat până ce n-a chemat pe medicul-şef de salon, unde erai tu internat, şi acesta mi-a zis verde: „Pleacă liniştit, omule, acasă,

bolnavul se întoarce pe picioarele lui”. M-am întors grăbit în sat. Când am trecut pe la poarta lui Stelian i-am strigat să audă şi vecinii: „Mă, spune lui naşu-te că-i un prost! Toader Şofrone vine mâine, poimâine acasă, pe jos. Aşa să ştii, mă!” El a râs, că nu-i băiat rău – şi mi-a aruncat peste gard vorbele astea pe care nu le uit şi le visez noaptea când dorm: „N-are a face, baciu Vasile, ăia sunt tari! Ascultă-mă pe mine! Sunt tari!”

Toader Şofrone clătină din cap şi zise, râzând mânzeşte:

— Dar tu, Vasile, tu ce crezi despre mine?

Întrebarea îl descumpăni pe Tătăranu. Se uită lung la Toader.

— Adică, ce să crez?

— Tu crezi că am să mai fiu întreg vreodată? puse Toader întrebarea mai lămurit.

— Păi ce să cred. Şi, ca şi când abia acum s-ar fi dumirit, întrebă cu obidă: Adică vrei să zici că ăia au dreptate, că tu nu mai eşti bun de nimic, că de-acum încolo locul tău e pe cuptor lângă babe, că dacă te ajuţi o ţâră cu bastonul nu mai eşti întreg! Ai?!

Cu toată supărarea ce-l ardea pe dinăuntru, Şofrone se porni pe un râs năvalnic. Prietenul îl privise întâi mirat, apoi molipsit şi el de veselia gazdei, în odaie se revărsă un torent de hohote. Auzind de alături, Saveta deschise uşa, îi cuprinse nedumerită pe amândoi dintr-o privire.

La despărţire, cei doi îşi urară noapte bună. Toader zicându-i:

— E musai, Vasile, să stau de vorbă cu tovarăşul Stana.

Dorinţa lui avea să se împlinească mai repede decât gândea.

A doua zi, zi de decembrie, cu zăpadă aşezată ca o căciulă de uriaş peste întreaga suflare a satului, Toader

Şofrone ieşi binişor din casă, şezu vreme de o ţigară în târnaţ, adulmecând izul proaspăt al iernii, apoi coborî în bătătură şi o luă copăcel, sprijinit în baston, către poartă. Saveta îl privea de după perdeaua de borangic din odaia „a bună”, unde întinsese războiul şi ţesea de zor.

Privirea îi fugi apoi din nou către bărbat şi se întristă văzându-l cum se chinuia să meargă cu bastonul, neîndemânatic, ca un copil pornit copăcel, după ce s-a săltat prima dată de la pământ.

În curte, Sabin făcuse pârtie spre poartă, către coteţul găinilor şi al porcului şi acum grăbea să termine lopătatul zăpezii către grajd, unde Toader Şofrone, unchiu-său, ţinuse înainte boii. Adăpostul ajunsese acum magazie, în care Saveta, mai ales ea, ţinea tot ce nu gândeai. Băiatul zorea, fiindcă tare ar fi vrut să stea de vorbă cu tata Toader, cum îi spunea el. După ce făcuse la Cluj două clase, pe lângă cele patru absolvite la şcoala din sat, se reîntorsese în toamnă la Gorneşti, pentru că aici şcoala avea de-acum opt clase. Deşi fusese dat afară din liceu, lui nu-i mai părea rău. Era acasă şi aici se simţea slobod să facă orice. La internat era altfel. Zărindu-l pe Toader, Sabin strigă:

— Sărut mâna, tată Toadere! şi flutură lopata ca pe un steag.

— Să trăieşti, nepoate! răspunse Şofrohe, mişcând şi el bastonul deasupra capului.

— Unde te duci, tată Toadere?

— Nicăieri. Pân-la poartă, să văd uliţa. Azi n-ai fost la şcoală?

— Sunt după-amiază, de la unu jumătate la şase jumătate.

— Să nu mă dai de ruşine, Sabine!

— N-avea grijă, tată Toadere, iau eu premiu şi aici.

Dialogul celor doi poate ar mai fi continuat, dacă în

poartă n-ar fi apărut Ion Pop şi instructorul Stana.

— Ehe, strigă vesel Ion Pop. Şi noi îţi purtăm de grijă! Câinele e slobod? întrebă el înainte să-i deschidă instructorului poarta.

— Nu mai ţin zgărzile. La ce-s bune decât să hămăie fără rost! răspunse Şofrone. Intraţi!

Vasile Stana intră în ogradă, urmat de vicele gospodăriei. Instructorul avea pe el o pufoaică albăstruie, pantaloni vătuiţi, bocanci mari în picioare şi o căciulă îmblănită, cu urechi. Promoroaca i se aşezase pe mustăţile-i ţepoase. Sufla greu şi aburii ce-i ţâşneau prin nări făceau să crească, aproape văzând cu ochii, cristalele de gheaţă din mustaţă. Într-o mână purta vechea lui servietă de muşama, burduşită cu hărţi şi, bineînţeles, pâinea, slănina ori brânza, prânzul lui. „Eu nu trebuie să iau de la voi, ci să vă dau!” obişnuia el să zică celor care nu-i ştiau năravul şi-l îmbiau cu ceva. Ion Pop purta şi el pe cap o căciulă cu urechi, era îmbrăcat cu o scurtă îmblănită, descheiată acum, o pereche de pantaloni militărеşti şi nişte cizme cu carâmb înalt. De când intrase în colectivă – vară şi iarnă – Ion Pop purta numai cizme. Ziceau unii că se fuduleşte. Odată – era în toiul verii, la treierat – Sin Spânu îl întrebase: „Mă, Ioane, ţie nu-ţi ard chicioarele în cizmele astea? Eu abia poci să stau în trocii ăştia!” şi arătase spre picioarele lui, încălţate în nişte resturi de opinci.

Ion Pop îi răspunse cam într-o dungă: „Uite că poci, mă!” Apoi pe un ton mai de povaţă: „Învaţă şi tu să poţi, că nu costă un cap de ţară! Să nu mai zică unii că suntem neamuri proaste şi umblăm în chicioarele goale, cum poceşti tu vorba!” Sin Spânu n-a simţit unde bătea Pop şi a ridicat din umeri. Vorba aia: treaba lui!

Vasile Stana se apropie de Toader Şofrone cu mâna întinsă.

— Noroc, tovarăşe preşedinte, şi bine te-am găsit! îi

strânse zdravăn mâna, zguduind-o bine din umăr

Spunea odată Trăian Pop că nu-i mai întinde niciodată mâna, fiindcă zicea el: „Măi oameni buni, am simţit că-mi trosnesc oasele, zău aşa! Şi eu doar am forţă, nu-s babă!” Viorel Ştirbu îl lămurise:

„Păi tu n-ai ştiut, mă, că tovarăşul. Stana a fost lăcătuş la cefere, ai? D-aia are putere în bi; aţ!”

După ce-şi desprinse mâna din încleştare, Toar der stripse şi mâna lui Ipn Pop şi-l pofti, în casă.

Instructorul Stana i se adresă: i j… g.

— Tovarăşe preşedinte, am vrea să avem o discuţie oficială. S-ar putea? şi-l privise adânc în ochi, Ştii, ne-am gândit că încă îţi este greu să mergi până la sediu. Cum e vorba: dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed.

Vicepreşedintele interveni prompt:

— Eu i-am spus tovarăşului. instructor de la raion că încă nu-i cazul…

— De ce, Ioane? întrebă Toader. Mă, după cum vezi, n-am murit şi să-ţi spun un secret: nici n-am de gând să mor curând! Toader ghici pe faţa lui arsă de vânt că vorbele ce i le aruncase în glumă nu-şi greşiseră ţinta. Ion Pop simţi arsura lor, dar se făcu că nu înţelege şi ridică din umeri, zicând:

— Să trăieşti, baciule, o mie de ani!

Instructorul curmă discuţia:

— Ar fi bine să vină şi tovarăşul Vasile Tătăranu. Am fost informat că la ultima adunare a consiliului de conducere n-a venit. Ce-o fi cu el?

— Dacă n-o fi fost anunţat? spuse într-o doară Toader Şofrone, întorcându-se către ogradă, ca să-l strige pe Sabin. Când băiatul veni în faţa târnaţului, îi spuse: Fugi, Sabine, pân-la baciu Vasile şi cheamă-l. Avem o treabă cu el! Sabin o rupse la goană, către gard, ca să strige. Toader

îl opri cu un gest şi-i făcu semn să se ducă prin faţă, pe uliţă.

Saveta, care auzise şi văzuse tot din camera a „bună” rânduise patru scaune în jurul mesei din odaia unde cu o seară înainte stătuseră Vasile cu Toader. Pe o faţă de masă albă, alta decât, aceea pătată ieri, odihnea un coş mare alb.

De afară se auziră tropăituri. Venise Vasile Tătăranu şi lovea puternic cu bocancii în podeaua târnaţului, ca să-l scuture de zăpadă.

— Zâua bună la toată lumea! ură el, intrând în odaie. Avea o flanelă sinilie, decolorată şi niţel flendurită pe la coate. Venise aşa cum era în casă; nici bocancii nu-i erau legaţi cu şireturi, se vedeau ciorapii din lână groasă, seină.

Fiecare se aşează pe câte un scaun: Stana în faţă cu Tătăranu şi Şofrone cu Pop. Toader îşi privi mesenii. Oare de ce veniseră cei doi? Pe chipul instructorului nu se citea nimic. Deschise servieta lui din muşama şi căută ceva în ea. Pe faţa lui Pop începuse să se bată un muşchi sub tâmpla stingă. Privea şi el zâmbitor, ca întotdeauna, către ceilalţi trei. În sfârşit, Stana găsi foaia după care scotocea în servietă şi o scoase pe masă.

— Tovarăşi, începu el – în cele două luni, cât timp preşedintele gospodăriei colective a lipsit, s-au petrecut câteva lucruri care merită reţinute. Dintre toate, azi aş vrea să discutăm despre... Se uită pe rând la fiecare, vrând parcă să capete acordul lor. Aş dori să ne oprim asupra oportunităţii discutării alegerii tovarăşului vicepreşedinte ca preşedinte al gospodăriei...

Cuvântul instructorului îi zdruncină pe cei doi vecini şi prieteni. Ion Pop lăsase privirile în jos fiindcă ştia ce urmează.

Primul se dezmetici Vasile Tătăranu. Lovi cu palma lui mare în tăblia mesei şi ţipă gros:

— Mă opun! Nu sunt de acord! Pe ce te întemeiezi dumneata de afirmi că Toader nu mai este bun? Ai?

Nu se mira că instructorul vorbise despre schimbarea preşedintelui, ci că poate fi atât de nepăsător, de calm. Plimbă ochii în jurul mesei şi-şi dădu seama că cel mai emoţionat era Ion Pop: fruntea i se umpluse de broboane mari de sudoare, iar zvâcnitura aceea de sub tâmplă îi strâmba de fiecare dată obrazul. Mâinile sucăleau un colţ din faţa de masă, mototolind-o.

O linişte grea se lăsă în odaie. Era o linişte pe care parcă o puteai auzi.

Stana întoarse capul spre Şofrone.

— Dumneata ce spui: eşti de acord să discutăm problema?

Toader aproape se miră de uşurinţa cu care buzele sale pronunţară cuvintele:

— De acord, tovarăşe instructor!

— Bun! în cazul acesta, continuă Stana, uite argumentele pe care mă întemeiez eu. Mai înainte de toate, ţin să-l asigur pe tovarăşul preşedinte că sunt foarte principial şi că propunerea mea de a discuta această problemă, într-un cadru mai mult sau mai puţin oficial este o dovadă a respectului ce i-l port. Cred că după ce ne vom ridica de la această masă, toţi vom fi de acord că am procedat cum nu se poate mai bine. Instructorul se opri şi îi privi pe fiecare în ochi. Bun! – continuă el. Iată de ce consider oportună modificarea pe care v-am anunţat-o. Mai întâi, pentru că funcţia de preşedinte al unei gospodării agricole colective solicită intens eforturi fizice din partea persoanei alese. În al doilea rând, şi în al doilea rând ca importanţă – preşedintele trebuie să aibă o situaţie clară şi nepătată în partid. Este?

Vasile Tătăranu nu se putu abţine şi întrebă:

— Păi, tovarăşul Şofrone n-are?

— Nu! răspunse scurt instructorul, fără să-l privească. Părându-i-se prea categorică afirmaţia, o îndulci puţin, adăugând: Deocamdată nu este clară. Dar să trecem mai departe! După ce m-am sfătuit cu tovarăşii de la raion, am ajuns la concluzia că în aceste condiţii tovarăşul Ion Pop, acum vicepreşedinte al gospodăriei, ar răspunde cel mai bine sarcinilor ce ne sunt trasate de partid, privind opera de cooperativizare şi socializare a agriculturii. Din referinţele pe care le avem, a reieşit că tovarăşul Ion Pop este ataşat cauzei noastre, este harnic, întreprinzător, are putere de muncă şi s-a înscris imediat după 23 August în partid.

Pe deasupra are origine sănătoasă…

Vasile Tătăranu dădea semne de nervozitate: scosese pachetul de tutun şi cărticica şi se chinuia să răsucească o ţigară, care se încăpăţâna să iasă. Urmărindu-l cu coada ochiului, Stana îi întinse pachetul lui de „Carpaţi. Tătăranu luă una şi ca şi când nu s-ar fi cuvenit să aprindă ţigara cu vestitul său amnar, ceru şi foc:

— Chibrit aveţi?

Stana se opri surprins, se căută prin buzunarele pantalonilor lui vătuiţi şi-i întinse cutia. Tătăranu aprinse ţigara, trase tare din ea, aruncă o trimbă groasă de fum pe gură şi pe nas şi zise:

— Or igină sănătoasă avem cu toţii, neam de neamul nostru au fost plugari, pălmaşi.

— Da, dar tovarăşul Pop – şi continuă făcând un gest larg, rotund cu mâna, de parcă ar fi ţinut un discurs – ca şi toţi ceilalţi membri ai familiei sale au fost şi mai crunt exploataţi…

Vasile Tătăranu privea surprins spre Şofrone şi nu înţelegea starea de pasivitate a acestuia. Cum putea el asculta liniştit vorbele instructorului, când ştia bine ce urmărea Pop? Vasile se trezi repetând cu mâna gestul

acela rotund, de conferenţiar.

Stana se opri, surprins.

— Ce vrei să zici? îl întrebă el.

— Vreau să zic, oare noi n-am fost exploataţi?

Noi am trăit în rai? Bunicii şi taţii noştri au trudit cu anasina la boierul Baba, iar noi ne-am spetit pentru Băbouiea şi pe urmă…

— Pe urmă? îl întrerupse Stana.

— Şi pe urmă, după ce s-a împărţit moşia Băboaicei am muncit fiecare pe ce ne-a fost dreptul…

— Aşa deci, fiecare pentru el. Individualism! Vedeţi dumneavoastră, aici este diferenţa: tovarăşul Pop şi ceilalţi din familia sa n-au cunoscut forma aceasta de proprietate privată…

Preţ de câteva clipe liniştea se aşternu în odaie. Şofrone desena cu degetul rotocoale pe faţa de masă. Vasile Tătăranu luase pachetul cu tutun şi tocmai reuşea să răsucească o ţigară groasă. Instructorul urmărea efectul vorbelor sale. Ion Pop zâmbea în sinea lui. Sus. spre tâmplă, nu i se mai bătea muşchiul acela. Colţul buzelor se săltase spre pometii obrajilor. Sigur pe el, Stana se lăsase pe spătarul scaunului. Aştepta. Sesizind apăsarea momentului, instructorul consideră că trebuie să aducă argumentul final:

— Tovarăşul Pop – ca şi ceilalţi fraţi ai săi – au fost exploataţi atât la oraş, cât şi aici în sat de ăla… trosni din degete, cei ind ajutor.

— Truţă Mălai, şopti Ion Pop.

— Aşa, exact, Tt uţă Mălai.

Tătăranu aruncă ţigara stinsă, care se dezlipise la mijloc în farfurioara ce ţinea loc de scrumieră şi răbufni:

— Păi. to\ arăşe instructor, nu erau veri, adică neamuri? Nu s-a-nfruptat şi el din agoniseala lui Păpurică? …

Pe fruntea lui Ion Pop apăru o cută. Se îndreptă în scaun şi din nou începu muşchiul acela să-i bată sub tâmplă, strâmbându-i colţul gurii. Pentru prima dată Şofrone interveni în discuţie:

— Aşadar, cum rămâne cu originea, tovarăşe instructor?

Vasile Stana privi la Pop, care se mişcă zgomotos în scaun.

— Au fost rude, într-adevăr, dar – făcu din nou un gest cu mâna – tovarăşul Pop a ştiut s-o rupă cu trecutul şi s-a-ncadrat în rândurile partidului, chiar când îl exploata Truţă Mălai. În ceea ce priveşte avantajele de care s-a amintit, din documentele ce le deţin nu reiese că ar fi beneficiat de ceva. În plus, tovarăşul Pop încearcă şi reuşeşte să contribuie la depistarea unor elemente duşmănoase…

— Exagerează! spuse scurt Şofrone.

— Minte! Vrea să se pună în fruntea satului şi foloseşte Orice mijloc să iasă deasupra, adaugă Vasile Tătăranu.

Presimţind că discuţia alunecă pe un făgaş nedorit, instructorul interveni, împăciuitor:

— Tovarăşi! Tovarăşe Şofrone, poate ai şi dumneata dreptate… Dar să fim realişti şi principiali.

Toader Şofrone spuse deschis:

— Tovarăşe instructor, eu, membru de partid din decembrie 1944, preşedintele gospodăriei, jur cu mâna pe inimă că oamenii la care vă referiţi nu sunt duşmani! Categoric!

Stana îl întrerupse brutal:

— Chiar fratele dumitale, Avram Şofrone, a fost demascat ca element duşmănos!

— Cazul acesta este în curs de anchetare! Sunt sigur că învinuirile ce i se aduc acum, după moarte, sunt

neadevărate! De altfel, tovarăşul secretar Mărgărit mi-a promis că va urmări ancheta şi mă va anunţa şi pe mine.

— Tovarăşul Mărgărit nu mai este secretar!

Şofrone simţea cum se îndârjeşte.

— Aşa? Atunci mă voi adresa în scris Comitetului Central al Partidului!

— Mă rog, poţi s-o faci, este dreptul dumitale! Dar eu nu pot privi deocamdată altfel lucrurile!

— Dacă aveţi documente şi sunteţi lămurit asupra mea şi a altora nu văd unde ar putea duce discuţia începută. Toader se sprijini în baston şi se ridică greoi în picioare.

Instructorul Stana luă servieta de muşama şi puse cu grijă într-un dosar foaia de hârtie pe care o scosese la începutul discuţiei. Închise servieta şi zise către Ion Pop:

— Să mergem, tovarăşe. Făcu doi paşi către uşă, se întoarse şi se adresă lui Şofrone:

— M-aş fi aşteptat de la dumneata la o poziţie autocritică, care să ne permită a te privi cu îngăduinţă. Foarte rău, tovarăşe Şofrone, că n-ai adoptat o astfel de poziţie! Foarte rău! Să mergem, tovarăşe Pop. Va trebui să convocăm o adunare de partid şi apoi adunarea generală a gospodăriei. Noroc, tovarăşi!

Opriţi în târnaţul casei, Toader şi Vasile urmăreau cu privirea pe cei doi care se îndreptau spre poartă.

Afară începuse să geruiască. Pornise peste sat o negură ca o ceaţă ce se târa învălătueindu-se peste case şi acareturi. Vântul o mâna de colo-colo, răscor lind-o, acoperind ici o casă, dezvăluind colo un pâlc de pomi.

Norii, caiere de lână sinilie, se aninaseră de vârful salcâmilor, de parcă ai fi putut să-i prinzi cu mâna. De i-ai fi stors, ar fi curs din ei zăpadă cât să îneci tot satul.

— O să vină viscol, Vasile! zise Şofrone.

— Atunci mă duc acasă, să mă prindă la căldură.

Ziua bună, Toadere! Vasile Tătăranu plecă spre poartă, cu paşi rari, ferindu-se să nu-i între zăpadă în bocancii nelegaţi cu şireturi.

O săptămână mai târziu, după discuţii aprige, cu o mică majoritate de voturi, adunarea generală de partid excludea din rândurile ei pe Toader Şofrone. Cauza nu era limpede, se spunea că este vorba de atitudine neprincipială faţă de unii membri ai colectivei, de declaraţii necinstite în legătură cu activitatea duşmănoasă a fratelui său Avram. Aceeaşi adunare sancţiona cu vot de blam cu avertisment pe Vasile Tătăranu. După şedinţă, la ieşirea din sală, Stelian Stoica se alătură lui Vasile Tătăranu şi îi şopti:

— Ai văzut, batiu Vasile, că ăştia-s tari?

— Da, mă, dar nu e drept…

— Eu ştiu, dar ce să fac? Sunt mic, am copii şi Popii-s tari…

Tătăranu mozoli între buze cea mai deşuchiată înjurătură pe care o ştia. Simţea că totul se năruie în el. Stelian Stoica ridică din umeri şi trecu înainte, către grupul unde instructorul cu tot neamul Pop în jur, discuta aprins. Trebuia să se ţină aproape, altfel nu mai ajungea ajutor de mecanic la moară…

A doua zi, în lipsa lui Toader Şofrone şi a lui Vasile Tătăranu, jumătate plus unu din membrii gospodăriei, adunaţi cu chiu cu vai de fraţii Pop, ba cu promisiuni, ba cu „strângeri cu uşa” – hotărau cu „majoritate” de voturi destituirea preşedintelui ca necorespunzător şi înlocuirea lui cu Ion Pop.

*

* * *

În acel decembrie ’55 cât era Sabin de copil, înţelesese că în comuna lor se petrece o nedreptate a cărei victimă era chiar unchiul său. Simţea lucrul ăsta după felul

cum îl priveau oamenii şi mai ales după cum îi vorbeau. îl opreau femeile să-l întrebe ce face Saveta, fiindcă rar o mai vedea cineva pe uliţă. îl opreau bărbaţii să afle ce mai face Toader. La şcoală era primul din clasă şi Alexandru, directorul şcolii, îl aprecia foarte mult. Dar toate acestea nu-l încălzeau pe Sabin. O vedea pe Saveta cu ochii roşii, ba chiar o auzea scâncind uşor, cu un colţ de basma în mână, cu care îşi apăsa pe furiş pleoapele, când credea că el nu o priveşte. Dragomir venise să afle veşti, dar se întorsese acasă fără să intre să-l vadă pe tată-său.

Saveta nu-l lăsase să-l tulbure pe bătrân. Avea temeiuri să fie îngrijorată de soarta lui Toader pentru că, după ce fusese exclus din partid şi îndepărtat de la conducerea gospodăriei agricole colective, omul ei căzuse într-o stare vecină cu boala. Ziua stătea pe pat, cu picioarele atârnând, şi privea, cu ochi pierduţi, undeva departe. Noaptea se foia, perpelindu-se. Ceea ce i se părea Savetei mai grav, era că nu vorbea deloc, devenise şi el mut. Nu voise să-l vadă nici pe Vasile Tătăranu.

În cea de a treia zi de când nu mai vorbise apăru primul semn care încălzi speranţa în sufletul femeii: când intrase în camera lui, Toader o urmărise cu privirea de parcă atunci o vedea pentru întâia oară. Saveta încercase să-l îmbie cu oarece, fiindcă omul nu pusese nimic în gură de când venise de la şedinţă. Toader îi răspunse cu voce şoptită:

— Nu-mi tihneşte, Savetă. Trimite-l pe Sabin să-mi cumpere două pachete de Mărăşeşti şi tu adu-mi o cană cu apă.

Femeia nu se miră că bărbatul începea din nou: u fumatul, năravde care se dezbărase cât fusese în spital. Se miră doar că-i cerea apă. Se aplecă spre el şi, punându-i mâna pe umăr, îi spusese cu dragoste:

— Să-ţi aduc vin, Toadere, ca să uiţi!

Apoi el îşi învinse durerea şi, într-a patra zi, ieşi din casă. Era tras la faţă, ca după boală grea, avea cearcăne, dar ochii îi luceau şi pe buze purta un surâs senin.

— Vasile! strigă el vecinului, peste uluci.

Mălina se apropie de gard şi-i zise:

— Bună dimineaţa, baciu Toadere. Te-ai înzdrăvenit? Să-ţi fie de bine! apoi mai încet, ca să nu o audă decât el. Uf, ce ne-ai speriat. Lelea Saveta se dădea de ceasul morţii.

Şofrone se uită la ea mirat:

— De ce v-aţi speriat! Când omul n-are chef de nimic, trebuie lăsat în banii lui… Unde-i Vasile?

— Zace!

Toader tresări.

— E bolnav?

— Din glajă! A băut ieri, alaltăieri şi răsalaltăieri cu Ciovică-Sanitaru că abia l-au adus Petre şi cu Sabin al dumitale de la cârciumă. Era să dea de bucluc. I-a înjurat pe toţi Popii, iar Ciovică, fiindcă a aruncat cu pietre după şareta nouă a preşedintelui, a fost amendat… Cred că el nu ştie nimic, fiindcă era la fel de beat ca şi Vasile

Şofrone dădu din cap.

— Bine, bine, lasă-l să doarmă. Şi dă-i oarece gras să mănânce. O să-i treacă!…

O jumătate de oră mai târziu, îmbrăcat cu haine bune, părăsea ograda cu paşi mărunţi, niţel îndoit de şale, sprijinindu-se în baston. Era ger şi aburul îi ţâşnea pe nări ca unei locomotive. Zăpada scârţâia sub tălpile bocancilor. Din hornurile caselor se ridicau trâmbe alburii de fum, ce desenau pe cer fel de fel de animale fantastice care-şi schimbau din clipă în clipă înfăţişarea. Soarele poleia zăpada cu razele sale, împrumutându-i luciri ce băteau uneori spre culorile curcubeului. Saveta îl petrecuse cu privirea până la poartă, apoi ieşise din casă şi-l urmărise şi

de la poartă încotro se duce. Nu-l întrebase nimic şi nici el nu-i spusese încotro avea s-o apuce.

Ajuns în faţa sediului gospodăriei, Toader Şofrone ezită o clipă, apoi păşi apăsat către intrare. În pragul uşii se lovi piept în piept cu Stelian Stoica.

— ’neaţa, baciu Toadere! zise acesta. Te-am lovit?

— ’neaţa, Steliene. Aş!

Stelian Stoica se uită la el, vrând parcă să-i citească gândurile. Făcu semn din cap şi şopti:

— E aici… I-am spus eu lui baciu Vasile că Popii-s tari. Ai văzut?

Şofrone zâmbi mai larg, ridică din umeri şi intră în sediu, lăsându-l pe Stelian descumpănit.

Când ieşi, după mai bine de trei ore – timp în care discutase cu noul preşedinte Ion Pop despre lucrurile ce intenţionase să le facă pe vremea când era el preşedinte – fluiera vesel o învârtită, nedumerindu-i pe cei câţiva care aşteptau să intre la preşedinte cu vreo treabă. Ajuns acasă, îi spuse din uşă Savetei:

— Acum poţi să-mi dai un pahar cu vin!

Faţa i se rumenise de ger, iar ochii prinseseră viaţă. Nu mai era omul de ieri-alaltăieri. Era cel pe care-l ştia de-o viaţă. Sabin îl ajută să-şi scoată bocancii din picioare, apoi se cuibărise lângă el. Când Saveta intră cu sticla de vin îi găsi pe amândoi luptându-se pe pat, ca pe vremea de mult uitată, când şi Dragomir era copil, iar în casă domnea pacea şi buna înţelegere.

— Măi, măi, ce-i aici, se miră ea de formă, ca să intre în joc.

— Făt-Frumos l-a dovedit pe Zmeul Zmeilor, mamă-Saveta! ţipă Sabin ascuţit, încălecându-l pe Toader. Te dai prins, zmeule?

— Zmeule, ce-ai cu Făt-Frumos? se răţoi Saveta la „zmeul” înfrânt. Să-i dai înapoi pe Ileana Cosinzeana.

— Mă dau prins şi o înapoiez pe Ileana Gosânzeana. Cruţă-mi viaţa, Făt-Frumos!

— Atunci îţi cruţ viaţa! Eşti liber!... şi Sabin sări de pe trupul bătrânului.

— Uf! făcu acesta. A ostenit zmeul...

— Puţin vin are să-l înzdrăvenească, zise Saveta şi turnă într-un pahar şi i-l întinse.

— Pune-ţi şi ţie şi lui! Să bem cu toţi câte un pahar!

Saveta se miră, la început, de hotărârea omului ei, dar nu zise nimic şi-i făcu pe plac. Cu paharele în mână, ciocniră şi Toader bău cu sete.

Văzându-l pe Sabin că se codeşte îi zise:

— Bea-l, măi Sabine, bea-l!

Băiatul se strâmbă şi dădu paharul peste cap.

— Măi, tu semeni cu Vasile Tătăranu, că-ţi place, zise Toader.

— Ba nu-mi place! Dar nu vreau să te supăr...

Şofrone îl trase pe pat lângă el şi îl mângâie pe păr.

— Stai şi tu, Savetă. Să-ţi spun una, de n-o să-ţi vină să crezi...

Saveta îl cercetă curioasă.

— De mâine sunt conducător de atelaj... Ha, ha, ha! râse el gros. Ce zici?

Femeia îl privi nedumerită. Pe faţă i se aşternu nedumerirea. Treptat, obrajii i se îmbujoraseră şi buzele prinseră să i se strângă, subţiindu-se.

Sabin bătu voios din palme:

— Tată-Toadere, ai să mă laşi şi pe mine să mâi caii, nu?

— Apăi, cum? Se-nţelege. Iar către Saveta: Tu nu zici nimic? Zâmbetul se şterse şi de pe faţa lui, zărind cutele ce se adânceau pe fruntea femeii. Într-un târziu, Saveta ridică din umeri:

— Ce să zic, dacă tu vrei să-i fii grăjdarul lui Ion Pop,

n-am decât să fiu voioasă.

Vocea îi tremura, gâtuită de emoţie. Era pentru prima dată în viaţă când nu era de acord cu el. Nu pentru că i-ar fi fost ruşine să fie soţie de rândaş la grajduri, ci fiindcă în sinea ei socotea că i se făcea bărbatului ei o mare nedreptate. Omul lăsă ochii în pământ. Când îi ridică, pe faţă îi înflorise din nou zâmbetul.

— Crezi tu, Savetă, că dacă nu mai sunt preşedinte sunt alt om? Crezi oare că-mi pică coroana de pe frunte dacă voi avea de-acum în grijă o pereche de cai şi o căruţă?…

— O să-i conduc şi eu? se băgă în vorbă Sabin.

Şofrone nu-l luă în seamă. O apucă de mână pe Saveta, o trase spre el şi o sărută pe tâmplă. Femeia seinei uşor.

— Hai, hai, lasă… De altfel, Ion s-a gândit bine când mi-a propus să iau în primire atelajul. Ştii doar, piciorul mă supără. Umblând cu căruţa l-aş cruţa.

— Atunci n-a vrut să te batjocorească? făcu Saveta, ridicând ochii spre el.

— Nu!… Poate că o să fie un bun preşedinte.

Poate că eu m-am înşelat. Poate că, aşa cum zice Stana, n-am încă suficient nivel politic…

— Ce-i ăla?

— Ei, n-am încă destulă ştiinţă în felul cum să lucrez cu oamenii. Lasă, Savetă, Ion Pop este şi mai tânăr… Şi pe urmă, drept să-ţi spun, crezi că este uşor să ai grija unui sat întreg? Ehei, de-ai şti câte trebuie să ai în cap…

Aşa se întâmplă că Toader Şofrone luă în primire un atelaj cu doi cai roibi. Când auzi Vasile Tătăranu, ceru şi el un atelaj şi, spre surprinderea tuturor, dar mai ales a lui Tătăranu, preşedintele îi făcu pe plac.

— Toadere – spuse el într-o dimineaţă la grajd – preşedintele ăsta ori e dat în pastele mă-sii de şmecher, ori

noi l-am luat prea uşor şi-am greşit…

— Aşa-i, Vasile, şi eu mi-am pus întrebarea asta. Ce bine ar fi să ne înşelăm noi!

Din păcate cei doi prieteni nu se înşelau…

*

* * *

Întorcându-se din armată, Sabin fusese prins de îndoieli, de griji, de sentimente întortocheate. O iubea pe Ana şi avea încredere în iubirea ei. Dar lelea Matilda, ce avea să zică? îşi va da binecuvântarea? Ana era acum la o şcoală de contabilitate. El reuşise abia să termine liceul. Nu dăduse examen la facultate şi ajunsese mecanic-tractorist, rămânând în sat. Acum, în vara lui ’64, când se întorcea acasă, inima îi bătea mai repede ca atunci, la plecare.

— Sărut-mâna, tată-Toadere! strigă Sabin, când îşi văzu unchiul aşteptându-l singur pe peronul gării din Cluj.

Bătrânul îl privi cu ochi umezi şi-i răspunse stingherit:

— Bine ai venit, Sabine!

Băiatul ar fi vrut să i se repeadă în braţe, să-l sărute, să chiuie de bucurie! Dar nimic din toate astea nu se întâmplă! De, ce? Nu-şi putea da seama! Toader Şofrone se simţea şi el stingher în acel du-te-vino de oameni grăbiţi să ajungă fiecare acasă. Întinse mâna să ia cufărul de la băiat. Acesta se feri şi, luându-l uşurel de braţ, făcură câţiva paşi:

— Cu ce-ai venit, tată Toadere?

— Cu căruţa, şi omul arătă cu bastonul spre partea laterală a intrării în gară.

Fără să-i zică nimic, păşiră într-acolo. Sabin voi să arunce în căruţă cufărul de lemn, cunoscuta valiză ostăşească, de culoare maronie, pe care scria cu litere albe, de o şchioapă, numele: *Şofrone A. Sabin*. Înainte de

a-şi duce gândul la îndeplinire, Toader îl opri:

— Vezi, să nu striveşti zarzavatul ăla, că or să mănjure oamenii.

Sabin ridică binişor cufărul şi rămase mirat văzând în tronul căruţei vreo douăzeci de pâini, legături de ceapă verde, de usturoi şi de morcovi, câteva sticle cu ulei şi vreo cinci pungi de plastic cu pui tăiaţi. Probabil pentru vreo nuntă, gândi el şi aşeză cufărul într-o margine.

Când să se urce în căruţă, cei doi se priviră întrebători:

— Vrei să mâi tu caii? întrebă bătrânul, ghicindu-i din ochi dorinţa.

— Vreau, tată Toadere! Mi-era dor de cai!

Sabin urcă în dreapta, Toader în stânga. Primul luă hăţurile şi strigă:

— Hei!

Caii, simţind parcă mână de om tânăr, porniră iute din loc. Pe Sabin îl potopi un val de bucurie. Era bucuria întoarcerii acasă, înzecită de reînceperea uneia dintre îndeletnicirile ţăranului, care-i era dragă.

Sabin tăcu, neştiind ce să spună. Nici Toader n-avea pe limbă cuvinte. Se gândea fiecare la cine ştie ce. După un timp, Sabin sparse liniştea apăsătoare:

— Ţi-au dat căruţa?

Toader îl privi mirat, dar dumirindu-se, răspunse cu înţeles:

— Păi nu vezi… Mi-au dat-o!

Din nou se aşternu liniştea. Caii mergeau la ţăcăneală.

Păreau singurele vietăţi în după-amiaza aceea de vară, încremenită în zăduful lui iunie.

„Şi aveam atâtea să-i spun, să-l întreb, îşi vorbi sieşi Sabin. Parcă mi-a încleştat cineva gura!”

„Ce o avea de gând să facă? – se întreba şi Toader

Şofrone. S-o duce din nou la şcoală? Aş fi vrut să rămână cu mine aici. M-aş fi simţit mai puternic. Da' de ce n-o vorbi nimic?"

— Şi când ziceaţi că începeţi secerişul? întrebă băiatul aşa, ca-ntr-o doară.

Toader se întoarse spre el:

— Păi, nu ţi-am zis nimic, dar dacă mă întrebi, ţi-oi spune: peste vreo zece zile.

— Ala-i grâu?

— Care? făcu bătrânul, mai mult să se afle în vorbă.

— Al de colo, arătă băiatul cu condoriştea biciului.

— A, ăla? Da, e grâu... O să facem grâu mult anul ăsta... De n-o da vreo piatră peste noi...

— Aş, nu dă! îl asigură flăcăul, parcă sigur că, într-adevăr, nu va cădea grindină.

Dându-şi seama că nu întrebase încă de cei de acasă, Sabin se ruşină, simţindu-se vinovat:

— Mama-Saveta este sănătoasă?

— Este!

— Dar baciu Vasile Tătăranu şi ai lui?

— Toţi sunt bine. Petre s-a liberat şi el săptămâna trecută. A început să lucreze la gospodărie...

Sabin mai avea o întrebare pe buze, dar se sfia s-o rostească. Încercă pe departe:

— Lelea Matilda mai lucrează?

— Lucrează, şi-i ţeapănă, deşi se plânge toată ziua de năduful ce-l are în piept şi care o îneacă...

— Ana?

— Ei, Ana este acum la o şcoală mare, la oraş, ia în vacanţă lucrează socotitoare la sediu. Se zice că...

Bătrânul se opri şi dădu din umeri.

— Ce se zice? se interesă Sabin, fulgerat de un gând prevestitor de rele.

— Ei, lumea spune c-ar fi în vorbă cu Virgil al

preşedintelui

Dar eu cred că-s numai vorbe, continuă bătrânul.

Discuţia se încheie aici. Căruţa apucase pe drumul de ţară, acum pietruit, care ducea spre Gorneşti. Din faţă, sărind dintr-un hop într-altul, venea, legănându-se ca o raţă, un GAZ. în urma lui se ridicau nori de praf.

— Uite-l pe preşedinte, zise moale bătrânul. Se duce la oraş. Nu poate să meargă cu căruţa sau cu IRTA. Mă rog, numai cu maşina…

Maşina se apropie şi, înainte de a-i învălui într-o perdea groasă de praf, îl văzură pe şofer şi pe

Ion Pop făcându-le cu mâna. Ba, Sabin avu impresia că preşedintele arăta spre ei râzând…

— Mână, Sabine, mână, să ieşim din praful ăsta! făcu bătrânul luând biciul din mâna băiatului şi croind cu el spinările cailor, care începură să fugă în galop, hurducându-i pe cei doi de pe leagănul căruţei.

— Oho! strigă băiatul, trăgând de hăţuri. De ce ai dat în ei, tată-Toadere! Ce-s ei de vină?… Oho, băieţii!… Oho! …

Caii se liniştiră şi reluară mersul la trap ţăcănit, într-un târziu, băiatul întrebă:

— Preşedintele, tot cu neamurile, tot cu… să trăiţi… în sus, să trăiţi… în jos?

— Tot, confirmă Şofrone.

În zare se vedeau casele gospodarilor din comună. Ceva i se părea lui Sabin străin, necunoscut. Îşi dădu însă seama imediat despre ce era vorba şi zise către Toader:

— Oamenii au tăiat salcâmii de prin grădini şi au despuiat satul…

Bătrânul dădu din cap afirmativ:

— Aşa-i! Astă toamnă preşedintele nu s-a ocupat ca oamenii să aibă lemne de foc. Şi ce să facă ei, să rabde de frig? Au tăiat salcâmii. Unii chiar şi pomii fructiferi…

În trap mărunt, ia., ţăcăneala”, caii alergau cu nările în vânt.

— Ştii – mai spuse Sabin înainte de a intra în sat – m-au primit în U.T.M.

Toader îl cântări cu privirea.

— E bine, Sabine, e foarte bine, îngână el…

O

* * *

După ce dădu ziua bună Savetei, care îl sărutase pe obraji, mirându-se cât de mândru şi mare se făcuse, Sabin se spălă, mâncă şi ieşi în drum. Ar fi vrut să se ducă la Ana, dar îl ţinea pe loc ce auzise de la Toader.

De alături îl zărise Vasile Tătăranu:

— Ia uite, măi, cine a venit! Fă-te încoa, să vedem dac-ai prins ceva cheag în mâini! Era jocul care-i plăcea lui: să vadă dacă îi putea pune cineva braţul pe masă, joc cunoscut prin alte părţi cu numele de „braţ de fieru. În comună, pe vremuri, doar Varga fierarul era capabil s-o facă. Sabin trecu podişca şi intră în curte.

— Baciu Vasile, bine te-am găsit! Acum am picat. Petre este acasă?

— Petre! ţipă el. Vino, că avem oaspeţi. Dar până una, alta, vino mătăluţă încoace să vedem ce-ţi poate osul.

Se aşează pe scaun, cu cotul pe masa din bătătură şi îl invită pe Sabin cu un gest să facă la fel. Băiatul se aşează şi îi prinse palma. Încordă puţin braţul, apoi îl lăsă pe bătrân să-i culce braţul pe tăblia mesei. Chiar atunci ieşea Petre din casă.

— Păcat c-aţi făcut armata! zise Vasile Tătăranu, sculându-se de pe scaun. Şi tu, ca şi Petre. Sunteţi încă de lapte. Ehei, când eram ca voi!… Fumezi?

— Nu, baciu Vasile.

— Nici asta n-ai învăţat! Să-l fi avut voi de sergent pe ăl de m-a învăţat pe mine…

Petre strânse puternic mâna întinsă de Sabin.

— Bine ai venit, mă! zise Petre. Apoi, încet: L-ai lăsat, nu? Sabin plecă uşor din cap. Şi eu l-am lăsat – continuă Petre – ar fi dezamăgit dacă ar pierde şi acest avantaj, pe care crede că-l mai are. Îmbătrâneşte, ce să-i faci… Ia spune, cum a fost?

— Cum să fie? Ca la armată: instrucţie, masă, somn şi iar de la capăt. Tu, tu ce faci, c-ai venit de o săptămână…

Vasile Tătăranu făcu doi paşi şi se amestecă în vorbă:

— Uite, să ţi-l spun – zise el. Vrea să plece din sat, să se facă orăşeanî Vrea să lucreze la fabrică!

Pe măsură ce vorbea, vocea i se înăsprea şi i se adâncea şanţul săpat de griji între sprâncenele stufoase.

— Ştii, tată, doar ţi-am zis de ce. Iar dacă-mi ceri, îţi mai spun de cinci, de zece ori, de câte ori este nevoie, dar eu de rămas în colectivă nu rămâni Merg unde m-or duce picioarele, merg la oraş, că de găsit o bucată de pâine să mănânc se găseşte pentru cine vrea să muncească…

— Stai cuminte, măi băiete, că nu eşti chiar de capul tău! În neamul nostru nu-mi amintesc de vreun copil să fi ieşit din vorba bătrânului său Adică cum? Tu eşti mai cu moţ! Tu ai să mă faci de ruşine? ţipă Vasile Tătăranu.

Sabin se trase de o parte şi privi mut şi surprins.

— Ce, îi ruşine să lucrezi la oraş? sări Petre, încruntându-se ca un cocoş.

— Nu te face că nu pricepi! Ştii bine că prin ruşine am gândit altceva… Am gândit că nu se poate ocară mai mare pentru mine decât să ieşi din vorba mea.

Mălini, auzindu-i iar certându-se, ieşi din casă şi începu să-şi facă de lucru în ogradă, stârnind caiere de praf în urma legăturii de nuiele ce ţinea loc de mătură. Vasile o goni cu glas voit domolit.

— Lasă-ne, femeie, îasă-ne… Avem treabă de bărbaţi şi ta te bagi ca… Lasă-ne… Mergi, de vezi de cloşcă

fiindcă-i vremea să iasă puii…

Vasile Tătăranu se întoarse către Sabin. Îşi trecu degetele noduroase prin mustaţă şi reluă:

— Ca să vezi şi tu cum se poartă! Se răsuci apoi spre Petre. Adică, crezi tu că eu m-am căznit şi te-am ţinut să faci la Cluj şcoala aia de zootehnist ca apoi să-mi zici „rămâi cu bine, tată” şi să zbori la oraş? Ştii bine că te-am vrut şi te vreau aici, lângă mine şi lângă mumă-ta. Şi asta nu pentru că am fi bătrâni şi neputincioşi, dar pentru că din şapte copii câţi am crescut, ajunge că şase s-au dus pe la casele lor şi au uitat de noi. Tu mi-ai rămas, mezinule, şi te vreau aici! înţelegi, ori ba? în ochii bătrânului apăruseră lacrimi.

Petre zvârli departe chiştocul şi spuse cu năduf:

— Nu mă mai chinui şi dumneata cu vorbe ce-mi sfredelesc sufletul. Dacă nu-ţi înţelegeam voia, nu făceam şcoala aia…

— Ba ai făcut-o pentru că de mic îţi plăceau animalele…

— E drept! Şi acum îmi plac! N-am făcut şcoala cu gândul să am o patalama la mână, ca unii… Am învăţat cu sârguinţă, dornic să muncesc în zootehnie, să cresc animale. Dar ce folos?

— Nu te înţeleg, măi băiete! Pe de o parte, vorbeşti că ţi-e drag de vite, că vrei să faci treabă aici, în matca de unde-ţi tragi viaţa. Pe de altă parte, vrei să dai bir cu fugiţii! Mă – ţipă Vasile Tătăranu – noi suntem talpa, ţării şi nu putem pleca de-aici!… Şi când zise „talpa ţării” îşi umflă foalele pieptului şi se îndreptă din şale, dornic să pară mai în putere, mai arătos. Petre plecă fruntea.

— Tată, dumneata ai de bună seamă dreptate.

Dar eu am un motiv, ştii bine… Aşa că…

— Ce motiv, care motiv? se răsti bătrânul. Din ce aluat eşti plămădit, măi Petre, de te sperii şi o iei la goană

când unul îţi stă în cale?! Parcă n-ai fi din osul nostru, al Pădurenilor, care nu ne clintim din voia şi dreptatea noastră cu una cu două.

— Asta aşa este! Dar când cel care îţi stă în cale este chiar preşedintele colectivei, cel chemat să meargă în fruntea oamenilor, să schimbe mereu lucrurile din bine, în mai bine… Când vezi că oricum încerci n-ai pic de spor, te apucă o silă şi o lehamite… Nu ştiu cum să-ţi zic, dar uite, simt o amărăciune care mă îneacă… Lasă-mă, tată, lasă-mă!

Martor mut la scena dintre tată şi fiu, Sabin crezu că este mai bine să plece. Dar Vasile Tătăranu îl apucă de mână:

— Ei, vezi? Tu nu i-ai face aşa ceva lui taicătău…

— Are să plece şi el, zise Petre.

— Ba nu, n-are să plece. El are respect pentru neamul lui…

— Şi eu spun că are să plece. Sau să fiu mai clar: are să-l facă şi pe el să plece…

Sabin căută curios spre prietenul său:

— De ce, Petre? Nici nu mă gândesc. Abia aştept să încep munca.

— Ţi-o fi fost dor de Popi, ai? îl luă peste picior Petre.

— Să-i ia dracu', ce-am eu cu ei! Îmi văd de treaba mea!

— Aşa am zis şi eu… şi Petre scoase o nouă ţigară şi o aprinse cu bricheta.

— Doar cu atât s-a ales din armată, adică cu ce-i mai rău! mai bine învăţa să-n jure, constată trist Vasile Tătăranu.

— Ei măi, tată… dumneata n-ai învăţat să fumezi în armată? făcu Petre, niţel stânjenit.

— Fumează, mă, fumează, dacă vrei, şi bătrânul o luă amărât către uşa casei, lăsându-i pe cei doi cu ale lor.

Băieţii rămaseră în picioare lângă masă.

— Stai jos, zise Petre.

Sabin îl privi cercetător şi se aşeză.

— Aşadar, dezertezi şi tu? spuse el trist.

— N-am ce face! Am încercat, dar nu se poate altfel! Ai să vezi că o să mă urmezi! Nu poţi să te pui cu figura asta de Ion Pop…

— Dar ce s-a întâmplat?

— Nu ţi-a povestit baciu Toader?

— Cu Pop?

— Şi cu el, dar şi cu bătrânul – şi arătă cu mâna spre uşa prin care intrase Vasile Tătăranu. Ai văzut doar…

— Măi, da' multe se întâmplă în lumea asta.

— Ce vrei? E lumea mare şi-s mulţi nebuni în ea!

— Ia zi-mi, Petre, ce-a fost cu Pop? îl îndemnă Sabin. M-ai făcut curios!

Petre îşi mai aprinse o ţigară şi începu:

— Bine! Am să-ţi povestesc tot, aşa cum s-a întâmplat.

Înalt, subţirel, dar vânos, cu părul puţin ondulat, şaten, cu ochii verzi spre albastru, cu o aluniţă pe obrazul stâng, Petre era flăcău frumos. Dar brusc, buza şi maxilarul inferior îi ieşiră înainte, deformându-i chipul. Strânse pumnii şi încheieturile i se albiră. Făcu o pauză. Vocea i se cufunda în tristeţe. Revedea cu ochii minţii ultimele zile. Şi începu să povestească.

— Am venit acasă din armată şi eram dornic să încep munca la gospodărie. N-am apucat să lucrez nici măcar o zi, pentru că după ce am terminat şcoala de tehnicieni zootehnişti am plecat militar. Eram vesel. Păşeam pe uliţă senin, încrezător în ce avea să urmeze. Mă simţeam ca un fulg. „Cine-i ca mine? O să fac minuni. O să le arăt eu ce ştie Petre Tătăranu!" îmi ziceam în sinea mea. De cu seară mi-am pregătit costumul cel nou. În prima zi aşa se cade.

Din respect faţă de locul unde vei lucra, faţă de conducere. În servieta mea, roasă de ani, aveam certificatul de absolvire a şcolii. După ce am ajuns la sediu şi i-am trecut pragul m-a cuprins o teamă nelămurită. Am căutat să mi-o înfrâng şi am bătut la uşa biroului preşedintelui. Am intrat şi m-am înclinat cu tot respectul ce i se cuvine unui conducător de unitate.

bună dimineaţa, ba (în Pop, sau, mă iertaţi, vreau să spun, tovarăşe preşedinte! Mă prezint la datorie. M-am întors din armată şi dacă se poate spune aşa, sunt proaspăt absolvent al şcolii de tehnicieni zootehnişti. Poftim repartizarea.

Preşedintele a ridicat privirea de pe hârţoage şi automat i-au fugit ochelarii de pe nas. M-a măsurat de sus până jos şi nu a schiţat niciun gest, de parcă nu m-ar fi cunoscut. Eu o băgasem pe mânecă! Să ştii că mă refuză! Am continuat:

— Mi s-a zis să mă adresez direct dumneavoastră…

Deodată, faţa preşedintelui se lumină de un zâmbet deschis, prietenos.

— O, bată-te norocul să te bată, Petre! Era să nu te mai cunosc, ce mare te-ai făcut! Te-ai şpiţat ca un gheneral de pe vremea lui Franţ Iosef! Fain fecior! încă câţiva ca tine şi se umple curtea gospodăriei cu fecioare dornice de măritat. Am mai schimba şi noi faţa, babele noastre ar putea să mai stea pe acasă să îngrijească de plozi şi de orătănii…

— Aşa-i, tovarăşe preşedinte! mă reped eu, deşi ştiam că vorbele dinainte erau doar mieroase. Să creştem animale şi-n colectivă, dar şi-n gospodăriile oamenilor, că aduc venit…

— Stai, mă băiete, că nu suntem la şedinţă. M-a luat şi pe mine gura pe dinainte… Cum ziceam, mă bucur că ai terminat armata! Fiindcă ne ard buzele după un om de

ispravă, mai cu carte, mai tânăr, că asta înseamnă şi energie! Ş-apoi spune, ce-ai învăţat tu pe la şcoală, ce ştii şi ce-ţi place să faci?

— Am învăţat multe, ca la orice şcoală, baciule. Din practică am învăţat mai mult, cum se spune, m-am specializat. Am îndrăgit zootehnia. Îmi plac animalele de când eram mic. Ce-am învăţat la şcoală e cam departe de cum trebăluia tata în gospodărie…

— Măi Petre, tu ştii a vorbi frumos, ca un avocat. Dar spune mai departe.

— La şcoală aveam o fermă nouă. Născută numai de câţiva ani. Straşnică fermă, cum scrie la carte.

— Taci, nu mai spune!

— Ei şi dumneata, baciule! Era fainã. Mâncarea se aducea, se deşerta şi se împărţea mecanizat. Gunoiul se scotea tot aşa. Ba chiar şi adăpatul era automatizat! Dar mai straşnic era organizat lucrul în complexul de creştere a porcilor, unde am fost în practică. Acolo-i militărie, nu alta. Îngrijitorii parcă-s ostaşi sau muncitori de uzină! Toţi în salopetă. Înainte de a intra în grajduri, de le zice hale de producţie, toţi fac baie şi se schimbă. La ieşire, încă o dată. Disciplină, nu glumă! Dar şi rezultatele-s pe măsură! Dacă dumneavoastră vreţi, s-ar putea face aşa ceva şi la noi. La început, mai mic, apoi…

— Prea te-avânţi, băiete, îmi tăie el elanul. Ce ştiţi voi! Acum cei tineri ca tine, cărora nici tuleii nu le-au dat pe sub nas, faceţi pe deştepţii. Trebuie să mai staţi, măi, să mai creşte-ţi, să daţi şi voi ochii cu viaţa! Nu aşa, una două, să luaţi taurul de coarne! Nu de alta, măi Petre, dar taurul împunge! înţelegi tu? împunge – repetă preşedintele, mulţumit de „poanta” găsită. Dar ce să mai lungim vorba – reluă Pop. Du-te acasă, Petre, şi de mâine dimineaţă te prezinţi la treabă. Vom vedea noi ce să-ţi dăm de lucru. Slavă Domnului, avem atâtea găuri de astupat că

dacă plouă cu ăştia ca tine şi tot nu le astupăm!

La plecare, preşedintele m-a bătut prieteneşte pe umăr şi mi-a urat spor la treabă!

Toată ziua nu mi-am găsit locul: nu aveam astâmpăr. A doua zi m-am trezit cu noaptea-n cap, pe la patru şi jumătate.

— Stai liniştit, măi băiete, mai e vreme, îmi zice tata. Parcă n-ai şti că mergem la treabă ca ăi de la oraş, la oră fixă. Şi ora asta e mult după cântatul cocoşilor.

— Nici chiar aşa, tată. Lasă gluma!

— Nu-mi arde, măi, de glumă. E adevărul gol, goluţ. Ba într-o dimineaţă, când vreo două muieri gureşe l-au luat la zor pe unul de ce vine abia la orele 8 la treabă, chiar preşedintele Pop a zis în gura mare: „Doar n-om munci din zori şi până-n noapte! Acum e socialism şi nu mai suntem slugi la nimeni…” Şi oamenii s-au dat după vorba preşedintelui, că sămânţa de buruiană prinde repede.

— Bine, tată, dar eu de la dumneata am învăţat că atunci când vine vremea câmpului, n-ai somn decât câteva ceasuri pe noapte… Iar la grajd se merge când se mai îngână ziua cu noaptea, nu ca funcţionarii!

— S-au mai schimbat oamenii, Petre, cât ai fost tu militar. Unii în bine, alţii în rău… Dacă pleci acum spre grajduri, poate o să te întâmpine vreun câine, dar om nici vorbă…

— Găsesc eu pe cineva… La şcoadă ni se spunea că zootehnia – cea pusă pe făgaş de industrie – e un sector cu foc continuu. Vreau să văd cum focul arde şi în colectiva noastră.

Petre făcu o pauză şi mai aprinse o ţigară. Apoi continuă:

— Crede-mă, Sabine, voiam să mă înham cât mai curând la treabă! Aşa că de vreme ce am apucat să mă îmbrac, mi-am zis că n-am ce păgubi dacă dau o raită până

la grajduri! Şi am pornit cu pas întins. Pe drum n-am întâlnit ţipenie de om. Când am ajuns în dreptul casei lui Bolăneţ am luat-o pe scurtătură, tăind direct prin grădină spre grajduri. Nici n-am băgat de seamă când am sosit la marginea satului. Eram cu gândul aiurea. În depărtare se zăreau grajdurile colectivei. De-abia acum mi-am dat seama că de câteva minute bune liniştea dimineţii era curmată de un vaier neîntrerupt, ceva neclar la început. M-am adunat în mine, dornic să desluşesc dacă ceea ce mi se păruseră a fi mugetele vacilor porneşte, într-adevăr, dinspre grajdurile ce se zăreau deja. Da, nu mă înşelasem. Întregul câmp părea să poarte şi să aducă spre sat corul de mugete al bietelor animale. O neliniște soră cu spaima puse stăpânire pe mine. Nu puteam să-mi închipui ce s-a putut întâmpla cu vacile, de ajunseseră într-un asemenea hal de agitaţie. La şcoală aveam un grajd cu 108 vaci. Când grupa mea era de serviciu în tura de dimineaţă, eram la uşa grajdului când se crăpa de ziuă. Niciodată nu mi-a fost dat să aud aşa mugete. Am zorit pasul şi curând am trecut pragul primului grajd, în care uşa, smulsă din balamale, stătea zvârlită într-o margine de şanţ, sub o grămadă de bălegar. Vacile, costelive, numai piele şi os, înotau într-o baie de noroi. Niciun aşternut. Ieslele uscate şi goale. Lihnite de foame şi sete, animalele mugeau fără încetare. Cu durerea în suflet, cu ochi măriţi a mirare, am ieşit din primul grajd şi am pornit-o pe aleea dintre adăposturi. Alee e un fel de a spune, pentru că era aproape în întregime înecată în gunoi şi must de grajd. În al doilea grajd, majoritatea animalelor erau culcate pe podea, de parcă se odihneau. Peste tot ugere uscate, zbârcite. „De când n-or mai fi mâncat vacile astea? mă trezii întrebându-mă de unul singur. De când n-or mai fi băut apă?!” Mă pe egăteam să plec, să mă duc să-i spun preşedintelui ce văzusem, când am auzit la capătul celălalt un foşnet, un

zgomot. M-am apropiat şi am dat cu ochii de o mogâldeaţă de om pitic între o vacă ceva mai în putere şi iesle. Pe jos, la picioarele vacii, un şiştar pe jumătate cu lapte. Omul se speriase. Nu prea avusese de a face cu controale nici peste zi, darmite în zori. Încercase, la început, să-şi ascundă cât de cât înfăţişarea, rămânând dosit de după trupul vacii. Curând însă se arată la vedere. Era numai o mână de om, tuciuriu, cu o înfăţişare care se potrivea cu grajdul: nebărbierit de săptămâni, cu nişte pantaloni care puteau găzdui doi cât el, găuriţi la genunchi, lăsând să se vadă nişte ciolane uscate, maronii.

— Eu îs îngrijitor aici, la vaci. Zlate îmi zice, domnişorule. Până să vină careva, mai mulg şi eu un fund de găleată cu lapte, să am pentru puradei. Dacă izbutesc să umplu găleata, o parte îl fac brânză. Să nu mă spui, domnişorule, lu' tetea Lungu, mânca-ţi-aş sufletu'.

— Dar cine-i Lungu?

— E brigadierul nostru de la animale. Şi dacă mă spui tot nu-mi pasă… De dat afară nu mă dă, nu-i dă mâna; că n-are alţii…

Şi lui Zlate i-a turuit gura ca o meliţă. În mai puţin de un sfert de oră a deşertat tot sacul şi l-a pus la curent pe „domnişoru" cu toate câte-s vechi şi noi în zootehnia colectivei.

Şugubăţ, Zlate a încheiat:

— Dă bază la ele este apă. paie şi bătaie! D-aia n-au lapte şi-s căzute toate, domnişorule…

Am plecat de la grajduri cu urechile vâjâind şi cu tremur de mâini! Pe drum am încercat să-mi rânduiesc gândurile, simţămintele, dar n-a fost chip! O idee mi-a venit cât se poate de clară. Preşedintelui nu-i voi spune decât în ce stare am găsit vacile şi că aş vrea să pună umărul la redresarea sectorului zootehnic…

Preşedintele m-a ascultat la început tăcut, dar

încruntat, apoi şi-a ieşit brusc din pepeni şi a urlat:

— Cine ţi-a dat ţie voie, ţâncule, să-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala! Mi-am zis eu ieri că eşti periculos, că ai venit cu teorii şi cu gură mare…

— Dar, tovarăşe preşedinte, m-am gândit că veţi fi mulţumit dacă mă înham să fac treabă la vaci…

— Să te înhami la tac-tu, ori unde-i vrea! Eu n-am niciun post liber!

— Tovarăşul de la raion, mi-a zis că pot începe imediat lucrul în colectivă.

Spusele mele îl cam încurcaseră pe preşedinte, aşa că, după o clipă de îndoială, zise:

— Da’ ce?! Am zis eu altfel? poţi să începi chiar din clipa asta! Dar la sapă, măi băiatule, la sapă. În echipa lui Tănase!

— E nevoie şi la zootehnie de oameni. Eu sunt tehnician zootehnist, am calificare…

— Adică, cum vine asta? tună preşedintele. Mă înveţi tu pe mine, mucosule, unde să te repartizez? Ai?! Dacă vrei la sapă, dacă nu, du-te unde pofteşti.

Petre răsuflă adânc.

— Ei, acum ştii de ce vreau să plec d-aici!

Se ridică de pe scaun, străbătu încet, parcă obosit, cei câţiva paşi care-l despărţeau de fântână, prinse roata cu o mână şi începu a smuci puternic, trăgând găleata afară. O aşeză pe buza fântânii şi sorbi din ea cu lăcomie. Apa sărea şi-l stropea peste picioarele goale, vârâte în nişte troci. Sabin îl urmări în tăcere. Când termină de băut, îi aruncă:

— Ei bine, eu tocmai pentru aşa ceva n-aş pleca! L-aş înfrunta! M-aş duce la organizaţia de partid! Chiar aşa, cine e secretar?

— Nicodim Boldiş, răspunse Petre.

— Şi el n-are un cuvânt de spus în comuna noastră?

— Are, cum să nu, însă Popii sunt deocamdată mai puternici. Ş-apoi în partid sunt înscrişi încă puţini oameni… Preşedintele ăsta face ce vrea!

— Bine, dar ce zic oamenii?

— Nimic! Unora le e frică, pe alţii, pe navetişti, nu-i interesează!…

Sabin nu voia să recunoască, dar, într-un fel. îi dădea dreptate lui Petre. Nici el n-ar fi ştiut cum să se descurce într-o aşa încâlceală.

— Şi când te gândeşti, măi Sabine, că sunt gospodării unde treburile merg cu totul altfel. Am fost, nu de mult, la colectiva din Băneşti. Deşi se află în apropierea unui oraş mare, nu duce lipsă de braţe de muncă – şi încă tinere! Oamenii au mult de muncă la ei în sat, lucrează bine şi câştigă bine! Frumoase împliniri! Băneştenii trăiesc altă viaţă şi muncesc cu tragere de inimă! Dar preşedintele cooperativei, Costică Mareş, este un om de ispravă!

Într-adevăr, fiindcă folosesc mai bine pământul, roadele au fost bogate an de an! Era o zi obişnuită de iulie, în dimineaţa căreia i-am găsit pe cei din Băneşti în drum spre câmp.

Cât cuprindea ochiul – o uriaşă grădină de legume. Cum se spune „prin livezi albinele… pe câmp, asemenea lor, femeile. Se lucra de zor la prăşi tul verzei de toamnă. M-a încântat fiecare plantă: numai fir şi fir, nici cu lupa nu puteai vedea o buruiană! Am vorbit cu oamenii, ce mai, este o pildă pe care ar trebui s-o urmăm şi noi!

La Băneşti se cultivă demult legume. Munca este migăloasă, dar nu-i mai puţin adevărat că este frumoasă şi bănoasă. În truda lor oamenii s-au deprins să împletească învăţătura părinţilor cu tehnologiile moderne: ştiu să folosească din plin braţele de muncă, să răsădească soiuri de mare productivitate… Animalele sunt valoroase, că zootehnia e darnică cu omul gospodar!…

Ce să mai zic, s-au apucat şi de împletituri, fac şi cărămidă, fac de toate!

Ce zic? Aşa să tot lucrezi! Aici preşedintele e una cu toţi oamenii. Îşi pleacă urechea la fiecare.

*

* * *

Primăvara fusese năbădăioasă, pusă parcă pe şotii. Nefiresc de timpurie la început, făcând să inunde vegetaţia, cu explozii de flori în livezi, o luase razna spre sfârşitul lui aprilie şi începutul lui mai, cu nişte zile şi nopţi reci, care înspăimântaseră pomicultorii, făcându-i să le stea inima în loc pentru soarta poamelor. Dar totul trecuse cu bine. Vara venise obişnuit la începutul lui iunie, cu căldură şi cu siguranţa belşugului de roade oglindită în frumuseţea lanurilor de grâu, ce se îngălbeneau văzând cu ochii, făcându-i pe oameni să simtă deja în nări aroma de pâine nouă.

De mulţi ani nu fusese o vară aşa de frumoasă care-i făcea pe toţi să fie mai voioşi ca niciodată, presărând chiar şi în cele mai serioase discuţii multe vorbe de duh.

Pe măsură ce iunie se înscăuna, căldura creştea moleşind în miezul zilei toată suflarea. Câinii, lăţoşii câini din sat, se afundau pe sub şuri sau şoproane, nepăsători chiar la intrarea străinilor în curţi, pe care-i întâmpinau doar cu un leneş mârâit.

Moţăiau, întinşi cu botul pe labe, cu ochii întredeschişi, numai din când în când câte o muscă obraznică le gâdila botul.

Vacile domnului, gâze roşii şi nevinovate, care cu o lună în urmă căutau cu lăcomie căldura, răsfăţându-se pe scândurile gardului, la soare, se aciuaseră de acuma în locuri ascunse, numai de ele ştiute.

Doar oamenii, în ciuda căldurii, intraseră cu tot sufletul în truda verii, pregătind momentul când aveau să

strângă cu sârg, din zori şi până în noapte, roadele întinselor lanuri.

Toţi, ţărani, mecanizatori, ingineri, activişti verificau maşinile, curăţau magaziile, organizau şi urmăreau echipele pentru seceriş.

Tot ce era legat de viaţă, pământ şi soare, aer şi apă, plante şi animale şi mai ales oamenii, dovedeau că vara intrase în depline drepturi.

*

* * *

La poalele ultimului deal din şirul de coame ce se ondulează descrescând dinspre munte, apare, spre sud, un şes mănos. Aici este Rotunda – veche vatră de moşneni, buni gospodari. Dealul ce străjuieşte satul împunge cerul cu o muchie uniformă, fără cocoaşe sau şei, de parcă ar fi fost netezit cu mistria de o mână uriaşă. Spre stânga este tăiat de o vale, de unde, cu apele agitate, pătrunde în câmpie râuleţul Repedea.

Rotunda trecea în raion drept una din cele mai bogate aşezări. Avea şi teren de cultură în partea de şes, cu pământ gras, de unde se obţineau recolte mari de cereale, iar în apropierea satului – grădina de legume udate de motopompe cu apa din Balta Lungă, dar şi o vie în terase, pe partea bătută de soare a dealului. Toate acestea făceau ca oamenii din alte părţi să vină cu plăcere la Rotunda.

În aceeaşi după-amiază de iunie, când Petre povestea cu durere ce văzuse în grajduri, Volga preşedintelui Pop alerga pe şoseaua care întovărăşea Repedea şi se afunda în pădurea Strâmba. Maşina era condusă cu mână sigură de Vilică, băiatul cel mare al lui Andrei Pop, fratele preşedintelui.

Limuzina neagră a preşedintelui avea o poveste cu tâlc. În urmă cu aproape un an, consiliul de conducere

hotărâse ca gospodăria colectivă să mai achiziţioneze o maşină, GAZ-ul nefiind de ajuns.

Delegaţi împuterniciţi au plecat la Cluj şi s-au zbătut să cumpere de la o instituţie o Volgă, în perfectă stare, cu mica sumă de unsprezece mii de lei. Instituţia o scosese din uz pe motiv că îşi îndeplinise norma de km prevăzuţi. Preţul de vânzare, prin virament, fusese stabilit ca pentru o unitate socialistă. Adusă la colectivă, elegantă. Volga neagră staţionă aproape o lună în garaj lângă câteva autocamioane scoase la reformă. După încă o lună, o altă adunare generală hotărî că achiziţia făcută nu era corespunzătoare; şi pe drept cuvânt: ce nevoie avea gospodăria de o limuzină! Aşa că s-a stabilit vinderea ei la licitaţie. În ziua hotărâtă pentru înstrăinarea automobilului se prezentă un singur licitator: Nicolae Mărgineanu, inginerul colectivei. Acesta licită şi din lipsă de contracandidaţi Volga îi fu vândută tot cu unsprezece mii lei. Legal, cu acte în regulă! Dar Nicolae Mărgineanu n-avea carnet de conducere şi n-avea timp să umble să-l obţină. Aşa că vânduse automobilul, după o săptămână, tot cu acte în regulă, preşedintelui Ion Pop. Şi aşa ajunse Pop proprietarul limuzinei. Peste câteva luni un control financiar sesizase nişte nereguli, cel mai grav fiind acela că un obiect preluat la preţ de achiziţie prin virament nu poate fi înstrăinat pe bani lichizi unui particular. Dar lucrurile se aranjară. Mai mult, umblau zvonuri că toată povestea fusese îndelung şi meticulos regizată de preşedinte şi oamenii sau ca să pună mâna pe maşină. Dar nimeni nu dovedise nimic. Volga era folosită de preşedinte ori de câte ori aveau drumuri la Cluj sau în locuri unde trebuia „să facă faţă a, cum obişnuia el să zică.

Acum maşina înghiţea kilometri pe drumul asfaltat ce lega Rotunda de Cluj. În faţă, lângă şofer, şedea preşedintele gospodăriei, Pop, în spate Toma Grigoraş de

la Consiliul agricol şi inginerul colectivei, Nicolae Mărgineanu. Alergau zoriţi la Cluj, pentru că trebuiau să fie neapărat la o şedinţă. Şedinţele erau viaţa lor: ieşeau dintr-una ca să intre într-alta! Pe câmp nu prea aveau timp să meargă. La Rotunda fusese o şedinţă organizată de Comitetul raional de partid, cu toţi preşedinţii de gospodărie din raion, şi nu întâmplător. Faima colectivei Rotunda trecuse demult graniţele raionului, era bine cunoscută în regiune, ba şi în ţară. De altfel, la această adunare se îmbulzeau şi unii preşedinţi ca să vorbească şi ei despre realizările lor.

La şedinţa de la Rotunda, preşedintele Pop nu avusese cu ce să se laude. Ba, secretarul cu probleme agricole îl ridicase chiar în picioare, ca să-l vadă toată lumea, şi îl criticase aspru, atrăgându-i atenţia că aşa nu mai merge. Comuna avea rezultate slabe nu numai în zootehnie, unde abia reuşeau să aducă planul până la jumătate, dar şi la cultura mare. An de an, nu se făcea planul la grâu şi la porumb, necum la alte culturi.

— Aşa ceva nu se poate permite! spusese indignat secretarul. Rog Consiliul agricol să ia măsuri corespunzătoare!

Preşedintele luase multe prafturi în viaţa lui şi era obişnuit, dar de astă dată se sperie de-a binelea. Ceru cuvântul şi se angajă să ia măsurile cele mai eficiente; şi mai anunţă că anul acesta vor face planul la grâu. Secretarul îi atrăsese atenţia:

— Bagă de seamă, tovarăşe Pop, dacă nu te ţii de cuvânt, am să te pun în discuţia organizaţiei de partid. Dar apropo: tovarăşul Nicodim Boldiş, de ce n-a venit la şedinţă?

— Are o problemă de familie, răspunse inginerul-şef Mărgineanu.

Preşedintele ştia că a te pune în discuţie era ca şi

cum te-ar fi destituit pentru incompetenţă şi se sperie din nou la gândul că n-ar putea obţine cantitatea de grâu planificată. Se mai calmă când îl văzu pe Grigoraş că îi face semn să stea liniştit.

Acum, în drum spre Cluj, peste cei patru călători din maşină se lăsase o linişte apăsătoare. Vilică, după ce aflase din discuţii de ce era Pop îmbufnat, nu-şi făcea griji, fiindcă ştia că unchiu-său ştie să iasă basma curată, cum ieşise şi din alte încurcături. Fumau toţi patru şi Vilică fusese obligat să deschidă două geamuri, altfel n-ar mai fi putut conduce: îl usturau ochii. Pop împărţea cu dărnicie ţigări. Îi plăcea să pozeze cu ţigara între degetele mâinii stângi ca să i se vadă ghiulul gros de aur cu un rubin mare de pe degetul mic, de care era foarte mândru. Jinduise de mult după un astfel de inel şi totdeauna încerca o mare bucurie când şi-l admira dar mai ales când i-l admirau alţii.

Tăcerea o destrămă inginerul. La o depăşire bruscă, maşina balansă în stânga, apoi în dreapta, aruncându-l pe Mărgineanu peste Pop. Deschise ochii şi ţipă către şofer:

— Măi Vilică, ce faci?

Şoferul dădu drumul unui hohot. de râs:

— V-a fost frică, ai?

Grigoraş se întoarse către cei din spate şi se adresă inginerului:

— Nu-ţi fie frică, inginerule! Tu ai să mori într-un butoi de vin, nu accidentat pe şosea! Ai cam început s-o iei razna, nu te mai poţi abţine!

Şi către preşedinte:

— Mai struneşte-l. Ioane!

„Preşedintele interveni, împăciuitor:

— Ei, şi dumneavoastră, a băut şi nepotu câteva păhărele.

— De acord, mă, dar dacă treaba asta ajunge la urechile secretarului, îl schimbă cât ai zice peşte! Asta-i

antialcoolic! Ai văzut că nici nu fumează?…

Gândul că secretarul cu probleme agricole l-ar putea pune în discuţie îl muncea pe Pop încă de când părăsise Rotunda.

— Tov. Grigoraş, cum crezi dumneata c-am să fac griul anul ăsta?

— De ce te-ai înfipt preşedinte la gospodăria voastră? Trebuia să stai în banca ta, dacă nu te descurci! Mă, preşedinte fără energie şi dragoste de muncă este un fel de… nu găsi cuvântul potrivit… un fel…

Grigoraş făcu semn cu mâna după o ţigară. Pop îi întinse pachetul. Omul agriculturii raionului luă o ţigară şi o aprinse de la bricheta lui Mărgineanu. trezit acum de-a binelea. Inginerul interveni şi el:

— Chiar aşa, nea Lazărc. cum mă descurc după seceriş?

— Asta-i treaba voastră, descurcaţi-vă! Pune-te cu burta pe treabă, adu-i şi pe ăilalţi lângă tine, învaţă şi tu după atâta vreme cum să munceşti cu oamenii!

— Vezi că la adunarea generală a colectiviştilor, să le prezinţi problemele mai importante care s-au ridicat la şedinţa asta de la Rotunda… Şi mai deschide şi tu ochii, vezi ce-i în jurul tău, că nu te putem apăra toată viaţa. Fă-ţi rost de un inginer sau tehnician zootehnist la ferma de vaci. Nu puteţi rămâne mereu în coada raionului! Mişcaţi şi voi, obţineţi şi voi rezultate mai bune!

— Mă gândeam să ţin postul pentru băiatul meu, fiind o ieşi inginer zootehnist…

— Până iese fi-tu inginer, angajează pe careva şi p’ormă îi vedea…

— În regulă, am unul în sat.

Volga făcu un ocol şi intră pe una din străzile principale ale oraşului.

*

* * *

Când plecase de la Petre, pe seară. Sabin era atât de zdruncinat, încât simţea că trebuie neapărat să rămână singur. Nu-i venea să creadă: era posibil ca preşedintele să se poarte aşa cu un tânăr dornic să se înhame cu râvnă la lucru? Mâncă ceva în fugă şi, ocolindu-l pe Toader, care ar fi vrut să-l întrebe una sau alta, se trase pe prispă, unde mama Saveta aşternuse o saltea şi-i încropise un pat pentru noapte. Motivase, şi aşa era de fapt, că dorea să doarmă o noapte afară. Toader şi Saveta îşi dăduseră seama că voia să fie singur şi-l lăsaseră. Un greiere îi veghea somnul până spre ziuă, însoţindu-i visele cu ţârâitul său.

Toader se trezi primul. Era deprins de o viaţă să deschidă ochii fără ceas deşteptător. îmbrăcat numai în maiou şi pantaloni, se îndreptă spre fântână, cu paşi egali, de om muncit, paşi de ţăran care supune pământul pe care calcă.

Cu mâinile făcute căuş, luă apă din ulcică şi o aruncă pe faţă şi pe gât, însoţindu-şi mişcările cu sunete guturale de plăcere. Saveta veni şi se aşeză tăcută la dreapta lui, cu ştergarul înflorat pregătit. După ce aruncă ultima oară cu apă pe faţă, fără să se întoarcă, Toader întinse mâna după el. Scena se repetase de mii de ori de-a lungul anilor ca într-un ritual matinal. Gestul acesta simplu, de a sta lângă soţ şi a-i înmâna ştergarul dimineaţa, după ce se spală, arăta parcă supunerea străveche a femeii faţă de stăpânul casei şi tatăl copiilor ei.

Pe când se îngâna ziua cu noaptea, Sabin se trezise brusc. Cineva bătea în poartă şi striga:

— Măi Toadere, măi!

Sabin sărise din aşternut şi, aşa cum era, numai în izmene şi cămaşă, venise la colţul casei şi privise spre uliţă. În poartă, lângă o căruţă, şedea moş Avram Socaciu.

Când acesta îl văzu, întrebă:

— Mneaţa! Voi luaţi ceva?

— Ce să luăm?

Deşi dormise somn de plumb, Sabin parcă ar mai fi tras încă un puiuleţ. Dar îi părea bine că fusese trezit de dimineaţă. „Numai aşa am să mă scol de-acum încolo”, hotărî el. Din poartă Avram Socaciu îl zori:

— Du-te, Sabine, şi întreabă-l pe tată-tu!

Din fundul grădinii tocmai venea Toader Şofrone cu un braţ de crăci tăiate scurt, pentru foc.

— Mneaţa, măi băiete!

— ’Neaţa tată-Toadere! A venit baciu Avram, cică „luăm ceva?”

— Apăi, cum nu? Sigur că luăm! şi Toader porni încetişor către poartă. Avea un mers greoi, bătrânesc.

Sabin nu se putuse stăpâni:

— Dar ce are moş Avram de-a venit cu noaptea-n cap?

Fără să se întoarcă, Toader răspunse:

— Azi este el de rând…

De ce venise moşul în zori şi ce era cu rândul acela, avea să se lămurească Sabin mai târziu. După ce dădură bineţe, cei doi bătrâni schimbară câteva vorbe:

— Avrame, aş vrea…

— Ce să-ţi iau?…

— Ieri am fost şi eu la Cluj, s-aduc băiatul de la gară, mi-am cam luat…

— Părădăici, ceapă, vinete?

— Am!… Poate mai găseşti şi altele, că Saveta mea a împărţit cu Mălina tot ce-aveam prin casă şi n-o să ne ajungă. Uite banii!

Baciu Avram dădu ziua bună şi îndemnă caii, ca să-i oprească mai sus, la poarta lui Vasile Tătăranu, unde repetă strigarea către gospodar.

După plecarea bătrânului, Sabin îşi întrebă tatăl:

— Ce-a fost toată discuţia asta cu baciu Avram?

— Ce ştii tu, flăcăule?! Ai fost plecat de pe aici şi nu mai cunoşti rânduielile. Ca să zic aşa, ne-am modernizat şi noi! Facem aprovizionare şi noi!

— Nu pricep, să mă tai! Cum, adică?

— Vezi tu prin grădină părădăici, ori ardei? Brânza ce-am primit-o de la colectivă s-a terminat de mult! Şi trebuie să mâncăm şi noi, nu?

— Aşa-i! Dar de ce nu pui în grădină legume? De ce nu creşti o vacă, tată-Toadere?

— Uite că ne-am dezobişnuit de-acuma. A adus Pop obiceiuri noi, mai boiereşti…

Saveta puse pe masă o tigaie cu ouă făcute jumări.

— Uite că şi ouă aducem, fiindcă ne-au murit găinile… se băgă în vorbă şi Saveta. Şi-apoi e mai uşor aşa.

Sabin simţi un nod în gât.

— Şi crezi, dumneata, tată-Toadere, că aşa e bine?

— Poate ar trebui să se deschidă-n sat o prăvălie…

— Pe câte ştiu, acum doi-trei ani dumneata puneai în grădină şi roşii şi castraveţi şi ardei şi fasole! Să nu mai vorbesc de ceapă şi usturoi! De ce nu mai pui?

— Poate c-am îmbătrânit ori m-am lenevit şi eu…

De dincolo, de după gard, Vasile Tătăranu le dădu bineţe. Ieşise din casă şi se spăla zgomotos, suflând ca un armăsar alergat o zi întreagă. Mălina trebăluia pe lângă soba de afară. Un fum acru, iute, de lemn ud se iţise şi peste gard, la Şofrone. Vasile Tătăranu trânti câteva vorbe gloduroase ia adresa sobei ce scotea fum.

De o parte şi de alta a gardului, oamenii înfulecau tăcuţi. Vasile Tătăranu termină repede, se ridică de la masă şi strigă peste gard:

— Toadere, vin pe la tine!

— Aveţi timp dimineaţa să staţi şi de vorbă! constată

Sabin.

— Avem, băiete, că până ne adunăm se ridică soarele sus. De, ca la oraş! râse mânzeşte Toader. Ce să te mai mire că ne aprovizionăm din piaţă? Asta-i…

Vasile Tătăranu, cu sapa pe umăr şi cu o traistă în mână, pătrunse în curtea lui Toader Şofrone şi veni spre masa unde şedeau cei doi. Se aşează pe bancă, lângă ei. Oftă:

— Nu-ş-ce-am, mă dor picioarele!

— Bătrâneţe, Vasile, zise Toader.

— Ei, bătrâneţe! Am nişte reumă, care mă-ncearcă mereu când e a ploaie. Privi în sus. Continuă: Ştiu eu, s-ar putea să plouă pe seară sau mâine.

— Şi pe mine m-a-njunghiat şoldul ăsta, făcu Toader, pipăindu-şi partea strivită de scocul morii.

Fără să vrea, lui Sabin îi veni în Minte că mai totdeauna oamenii în vârstă simt plăcere să-şi Comunice unul altuia durerile fizice şi mai puţin pe cele ascunse în suflet. Aşa bănuia că trebuie să fie şi cu tată-său Toader… Sabin însă n-avea! de ce să se plângă: era tânăr, sănătos, în faţă i se deschideau toate cărările vieţii. Care cărări? îşi aminti de discuţia cu Petre. Chiar aşa să fi fost? S-au schimbat oamenii în sat. Se trezi întrebându-l pe Vasile Tătăranu:

— Şi dumneata te aprovizionezi de la oraş?

Cel întrebat îşi miji ochii. Părea mirat. Răsucea tacticos o ţigară.

— Păi, cum altfel? Nu mi-a adus Toader ce-mi trebuia?! Avram m-a sculat degeaba în zori.

— Dar cum aţi ajuns la obiceiurile astea?

Tătăranu continuă să-şi lipească ţigara şi se chinui cu amnarul.

— Nu-l las pe ăsta nici mort! zise el, arătând spre amnar. Chibriturile strică gustul tutunului. Aşa-i, Toadere?

şi până să vină răspunsul, se întoarse la întrebarea lui Sabin. Dacă oamenii n-au mai pus în curte, trebuiau să aducă şi ei de undeva. Ce să facă? Stăm prost şi cu nutreţul pentru animale. Cu ce să creşti porci, păsări sau o viţică?

— Şi Pop ce zice?

— Pe Pop îl doare exact în cot! El şi ai lui au de toate! Secretarul Boldiş ne dojeneşte pe toţi, dar noi parcă-l auzim numai pe Pop!

— Dar atelajul ăsta, omul, cine-i pontează? Că bănuiesc că nu-i convine să piardă o zi? Cine-l plăteşte?

— Cum cine? Noi, colectiva! sări Toader. Ce contează o căruţă şi un om? Pop nu-i prost! Să-i sară oamenii în cap? închide ochii! Se face că plouă!

Sabin rămase uimit de răspunsul pe care îl primise. Nu se aşteptase ca Toader Şofrone să spună atât de uşor toate astea. Era chiar revoltat! Se pomeni zicând:

— În loc să duceţi la oraş, le luaţi ălora bucăţica de la gură!

Vasile Tătăranu se uită spre Toader Şofrone, parcă întrebându-l din ochi.

— Dacă am face aici producţie cum trebuie, n-am lua de la oraş! Dar vezi bine că nu e! Nu ajunge! Chiar nici nu ştiu cum să-ţi explic... E ceva care scârţâie la noi! Unii înţeleg greşit agricultura nouă, ca Pop al nostru, cu neamurile şi prietenii lui!

— Şi de ce nu le atrageţi atenţia? sări Sabin.

— Ai dreptate, dar crezi că n-am încercat? De, au în mână pâinea şi cuţitul! Ştiu să intre pe sub pielea şefilor, să-i laude! Dacă-i merge lui bine, crezi că-l mai doare pipota de altul? Aş!

— Asta-i rău, batiu Vasile! Ar trebui să ne doară pe toţi, dacă unul n-are. Şi-ar trebui să luptăm ca să aibă. Dar organizaţia de partid nu-şi spune cuvântul?

Toader Şofrone oftă:

— LI cunoşti doar pe Nicodim Boldiş, zise el. Băiat vrednic, deştept! A fost la o şcoală de partid şi s-a întors, a luat taurul de coarne, dar s-a lovit în piept cu Pop. Am avut astă primăvară o adunare generală a membrilor colectivei în care el s-a ridicat şi a spus că nu-i bine să desfiinţăm grădinile de legume, că nu trebuie să trimitem la oraş pentru aprovizionare de două ori pe săptămână. Crezi că a răzbit? Nu! Pop l-a pus la punct: „Oameni buni – a zis el – doar Nicodim vrea să mănânce legume şi să aibă porc”. Şi oamenii, ca oile, după el. „Aşa-i, aşa-i!” Fiindcă, într-adevăr, Nicodim este printre puţinii din sat care mai are grădină de legume în spatele casei şi o parcelă cu lucernă pentru animale… Ei, ca Puşcaşii, Bordeştii şi încă vreo doi-trei, care la fel ca Tătăranu, se opun din răsputeri lui Pop şi alor lui. Numai că, din păcate, nu prea au spor. Ştii cu ce s-a ales Nicodim după şedinţă? Cu ponoasele! Cu anonime la raion, – ştim noi cine le scrisese – precum că instigă oamenii! Ei, ce zici? A fost şi anchetă. Dar cei care au venit în anchetă tot n-au putut îndrepta lucrurile.

— Eu m-am întâlnit cu el, îi luă vorba Vasile Tătăranu, şi mi-a zis: „Suntem prea puţini, baciu Vasile! Deocamdată. Să ştii însă că eu nu mă-nchin! Nu! Sunt convins că va veni ziua când o să fim mai puternici, când oamenii au să vadă clar că Pop nu le apără interesele. Atunci o să facem din satul ăsta o bijuterie. Sunt convins că va veni şi ziua când tinerii noştri nu vor mai pleca la oraş. L-am aşteptat pe Petre al dumitale să vină din armată. Acum sunt greutăţi, înaintăm ca melcul şi oamenii se cam sperie. Organizaţia de partid încă nu-i suficient de puternică. Trebuie să luptăm pentru adevăr. Toţi aşteptăm însă ca altcineva să ne dea imboldul, pentru ca şi la noi să curgă „lapte şi miere!” Aşa şi cu Petre! Abia a dat ochii cu Pop şi, gata, se pregăteşte s-o ia din loc la oraş”, încheie

trist Vasile Tătăranu.

Sabin îşi reaminti de discuţia lui cu Petre şi gândi cu voce tare:

— Eu n-am să plec, orice ar fi!

— De ce să pleci? întrebă mirat Toader. Locul tău este aici, unde ar fi stat şi taică-tău, dacă putea. Sărăcia l-a obligat pe el să plece. Pe tine cânte obligă? După cum vezi, avem de toate.

— Ziceam şi eu, aşa. Brusc tresări. Tată-Toader, eu am plecat spre S.M.T. Vreau să încep chiar de azi munca. Am furnicături în degete. Strigă: Sărut mâna, mamă Savetă! Sănătate, baciu Vasile! Sănătate, tată Toadere!

Cei doi bătrâni îl urmăriră cu privirea. Pe uliţă apăruseră oameni cu sape pe umeri care mergeau către sediu, unde avea loc adunarea şi de unde erau duşi cu autocamioanele la câmp.

— Ce zici de ei? făcu Toader Şofrone.

— Zmei, asta sunt! Totuşi, Toadere, zic că băieţii ăştia au dreptate. Ar trebui să facem ceva, prea ne-am lăsat pe tânjală! Şi nu este bine!

— Cred că ştiu ce am de făcut, răspunse Şofrone căzut pe gânduri. M-am adresat odinioară mai sus, pentru problema aceea a lui Avram şi pentru excluderea mea din partid. Acum am să mă adresez direct Comitetului Central! Trebuie să se facă lumină!

— Asta-i cel mai bun lucru de început, Toadere… Hai, să mergem, este trecut de şapte.

*

* * *

La S.M.T., Sabin se înţelese imediat cu directorul: a doua zi putea începe lucrul. Ceruse să fie repartizat brigăzii de tractoare a gospodăriei şi cererea îi fusese aprobată. Era normal, de altfel. Întâlnirea cu foştii lui tovarăşi de muncă îl destinse puţin. Îi mai fugiseră

gândurile. Aşa că atunci când plecă spre casă după vreo trei ore, fluiera vesel. Ar fi vrut să treacă pe la sediul colectivei, ca măcar să schimbe câteva vorbe cu Ana, dar se răzgândi. Se întoarse către casă.

Toader Şofrone şi Saveta erau la câmp. Singur, se lăsă furat de închipuire.

Gândul că Ana l-ar putea părăsi pentru sfrijitul de Virgil i se păru la început ceva de domeniul fanteziei. Treptat însă îi pătrunse în suflet îndoiala. Virgil era student la medicină veterinară, viitor medic. Apoi era fiul preşedintelui, om cu stare, cineva în sat. Se putea compara el, biet tractorist, cu Virgil? Nu, de bună seamă că nu! îşi aminti că atunci când venise în permisie şi adusese vorba de însurătoare, lelea Matilda se uitase urât şi-l luase cam răstit: „Da' ce-ţi veni? Ţi-ai gătat armata? Ai vreo stare? Om trăi şi om vedea!…"

Sosise în sat de două zile şi o văzuse pe Ana doar în fugă. Seara, la poartă nu venise ea, ci îi trimisese vorbă prin Mărunţelu, că n-o lasă Matilda, ca să nu-i iasă vorbe în sat. Avea dreptate, gândise el, dar…

Îşi aminti de jurămintele lor. Ea spusese:

— Să mă bată baiu cel rău, Sabine, dacă nu te-oi aştepta! Da' şi pe tine, dacă după cătănie nu mă iei, ori te încurci cu vreuna de la oraş! Jură şi tu.

Şi Sabin jurase:

— Să mă fac ca nuiaua, să mă topesc ca săul de lumânare, să fiu galben ca floarea de rapiţa, dacă voi iubi o altă fată şi nu mă voi însoţi cu tine.

Jurămintele le pecetluiseră cu un sărut lung.

Nu, Ana nu-l putea înşela! Şi atunci mintea i se lumină: Virgil o place, desigur, dar aceea care doreşte prietenia cu el, este, fără îndoială, Matilda! Hrăpăreaţă, dornică de avuţie – aşa cum aflase de la alţii, mai vârstnici ca el – femeia aceasta îşi adusese aminte de vremea când

ţinea „Banca Matilda” şi făcea ce voia. Acum, probabil ar fi vrut s-o împingă pe Ana spre Virgil, pentru că el era cineva.

Brusc, Sabin se întristă. Matilda – voia binele fetei, să-i asigure viitorul. El, mecanic-tracitorisit, ce-i putea oferi?

În prima duminică de la venirea din armată se hotărî să-i facă Anei o vizită „oficială”. Matilda n-avea cum să-l oprească. Se îmbrăcă de sărbătoare şi plecă. Uliţa forfotea de lume.

Ajuns acasă la Ana, Sabin se tot sucise pe lângă bunica fetei, până îndrăzni:

— Las-o, lele Matildă, să meargă cu mine la cămin. Nu ne-am văzut de atâta vreme.

Femeia i-o tăie scurt:

— Nu, Ana are treabă. Şi când zic nu, aşa rămâne!

— De ce, lele Matildă? mai încercă Sabin s-o îmbuneze.

— Apăi, dacă taică-tău nu are ce-ţi da de lucru, noi avem. Seara-i horă. O să meargă la joc. Până atunci lucră.

Sabin n-avu ce face şi nu mai insistă. Matilda era de neînduplecat.

— O să vin deseară, lele Matilda…

— Vino, vino deseară…

Pe uliţă, Sabin era ca plouat. Nu s-a simţit atât de descumpănit nici la prima tragere, când n-a nimerit ţinta şi locotenentul l-a mustrat. I-a prins bine atunci. A luat armata în serios. Aici e cu totul altceva. Ce să faci cu lelea Matilda? Una-două nu te mai lasă să-i calci pragul! Ori asta ar însemna să o piardă pe Ana!

Mergând, aşa, pe uliţă, se auzi strigat.

— Sabine, nu mai vezi lumea? Te-ai ajuns!

În faţa unei case, pe o bancă, stăteau trei vlăjgani. Unul, Done Măruţă, îi era prieten, dar mai mare cu vreo

doi ani. Toţi trei erau muncitori la oraş. Sabin tresări.

— A, tu erai, măi Done? Iaca şi Gheorghe şi Ştefan. Bună, băieţi!

— Noroc, mă, un-te-ci? răspunse Done.

Sabin le strânse mâna pe rând. Nu-i mai văzuse de când plecase în armată.

— Am auzit că ai terminat armata, zise Done.

— Am gătat cu ea!

— La ce armă?

— Infanterie!

Done strâmbă din nas. Sabin prinse din zbor aluzia şi vru să i-o întoarcă:

— Tu poate ai făcut-o la tancuri. Dar să ştii, tot infanteria e regina câmpului.

— S-o crezi tu!

— Te-au făcut să îndrăgeşti arma!

— Adică, pe tine, nu? După cum văd… Ei, sunt bune şi tancurile.

— Dar n-am făcut la tancuri, ci la radiotransmisiuni. Aşa am ajuns la uzină. Meseria învăţată în armată m-a ajutat să mă angajez direct muncitor calificat. Mă gândeam că poate şi tu ai prins acolo o calificare. Uite ei, tot la fel; Gheorghe e mecanic, iar Ştefan şofer, că Ştefan a fost tanchist.

Sabin îl măsură zâmbind pe fostul tanchist.

— Putea rămâne tractorist, am fi fost colegi… dar s-a vrut orăşean.

— Dar pâinea îi place? îl zgândări Done, luându-l pe Sabin de după umeri.

Un hohot de râs sănătos îi cuprinse pe toţi.

— Dar ce, mă, noi nu muncim? – zise fals ofensat Gheorghe. Muncim pentru voi! Alianţa dintre clase…

— Lasă, mă, nu mai fă pe grozavul, îl temperă Sabin.

Sabin simţea cum, se iuţeşte. Tare ar mai fi vrut să le

ardă câte una zdravănă. Androne observă cum se încrâncenează şi schimbă vorba:

— Uite că era să ne certăm din nimica! Ai, bă, Gheorghe, dă-ne câte o ţigară!

Mai întâi Gheorghe nu răspunse: în sinea lui credea că îl va da gata pe Sabin. Duse tacticos mâna în buzunar şi scoase un pachet de ţigări bune. Începu să-i servească pe ceilalţi.

— Vă respectaţi, remarcă Sabin.

— Ne permitem, răspunse Gheorghe cu un aer de superioritate. Câştigăm bine… Ia ascultă, Sabine. Pe Done l-ai repezit…

— Nici nu m-am gândit să-l reped…

— Poate mi s-a părut. Vreau însă să te întreb ceva: Ştii tu cât câştiga tată-to la colectivă? Şi el e unul dintre cei mai harnici! Ştii?; – Mă Gheorghe! Tu ştii bine că Pop…

— Să-l lăsăm dracului pe Pop, cu tot neamul lui! Eu te-am întrebat

Gheorghe n-apucă să termine ce voia să zică, fiindcă Andone îl înghionti, făcându-i semn cu capul spre drum: un grup de fete, una mai ochioasă ca alta, se apropia de ei. Cei trei îşi luară câte o poziţie studiată, iar când ajunseră în faţa lor, Andone le strigă voios:

— Bună, fetelor!

— Bună, Done! răspunse una.

O alta, întrebă chicotind:

— Gheorghiţă, ai venit acasă?

— Venit…

— Şi tu, Ştefane?

— Precum se vede…

Fetele trecură mai departe ţanţoşe, fixându-i pe băieţi cu ochi curtenitori.

— A venit şi Sabin, strigă Done în urma lor.

Un hohot de râs fu răspunsul.

— De ce râdeţi, mânca-v-ar tata? le întrebă Ştefan.

Fetele nu se opriră. Una fandosindu-se, aruncă peste umăr:

— Sabin? Păi Sabin a schimbat puşca cu sapa!

Fetele izbucniră în râs. Râsul îi molipsi şi pe flăcăi. După ce fetele se îndepărtară, Done se întoarse spre Sabin:

— Măi, tu mi-ai fost prieten de copil. Să cred că mai suntem? Ar fi o prostie!

— Aşa gândesc şi eu.

— Atunci, ascultă-mă bine! Te povăţuiesc să vii încă de mâine cu mine! în trei, cel mult şase luni te califici! Oraşul e altceva! Cinematografe, teatru, stadion.

— Satul se apropie de oraş, încercă Sabin să se apere.

— Vorbe, vorbe...; U

— Ce vorbe? S-a construit un cinematograf...

— Pe 16 mm. Vezi imaginea şi după un ceas auzi vocea. îl împuşcă pe spion şi se aud gloanţele când îl decorează pe miliţian...

Ceilalţi doi râseră.

— Avem cămin cultural...

— Şi o ascultaţi pe lelea Gheorghiţă, marea „artistă”. Haide, bă, lasă vrăjeala!...

Sabin continuă să argumenteze, de parcă voia să-l întărâte pe Done.

— Avem baie comunală...

— O dată pe săptămână. Badea Bud, am auzit că se scaldă cu gacii pe el...

Hohotele de râs deveneau tot mai usturătoare.

— Râdeţi, voi, râdeţi! Dar e un mare progres.

Done şi ceilalţi doi recunoscură că, într-adevăr, satul lor progresase mult, dar nu se putea compara cu oraşul!

— Uite ce e, Sabine, vorbi apăsat şi rar Done. Tu faci

cum vrei! Că nu am primit şi nu primesc niciun sfanţ de câştig, dacă vii cu noi! Noi numai te sfătuim.

Intră şi Gheorghe în vorbă:

— Nu vezi, bă, că nici consătencele tale nu te iau în seamă? Ele vor orăşeni! Să meargă la lucru cu troleu! Să ia din alimentară ce le trebuie… Să spele rufe cu maşina…

— Şi la noi sunt maşini de spălat, se-ncontră ambiţios Sabin.

— Dar fetele vor orăşeni, mă omule! ţipă Ştefan.

— Dar ele nu-s tot de la sat, ca noi? De unde asemenea pretenţii? Cine o să mă iubească o să mă ia indiferent că-s de la oraş ori de la sat. Eu zic că lucrul cel mai important este să fii om! Fiecare unde-i place. Uite: mie nu mi-ar plăcea la oraş!…

— Păi, cum să-ţi placă? îl întrerupse Ştefan. Cum să-ţi placă ceea ce n-ai gustat? Noi ştim cum e şi la ţară şi la oraş. Şi uite, zău, n-aş mai schimba oraşul pe sat!

— Treaba voastră… Acum să vă pun şi eu o întrebare.

— Spune, mă!

— Bine! Dac-ar veni toţi la oraş, de unde aţi mai cumpăra pâine, lapte, carne? Ai? Că doar magazinele voastre nu fac singure alimente…

— Ei, doar n-o să vină toţi ţăranii la oraş, mă, ci numai ăia mai isteţi.

— Aşa ca voi! Sigur n-o să mergem toţi la oraş! Suntem fii de ţărani din moşi-strămoşi! Ne iubim glia! Suntem legaţi de ea…

— Bă, Sabine, fain locţiitor politic ai avut! constată admirativ Andone.

— Nu face pe deşteptul! Dacă noi, care ne-am născut la ţară, fugim la oraş… atunci… atunci… spune… cine, mă… cine? Cine va rămâne să lucreze pământul?

— Sabin simţea că îl gâtuie revolta. Voi sunteţi deştepţi! Dar mai ştiu şi ţăranii câte ceva! Aţi auzit, mă, de

Anteu, cel din legendă? Ala când era cu picioarele pe pământ era de neînvins. De ce? Pentru că puterea şi-o trăgea din pământ. Aşa-i şi cu ţăranul…

— Măi, măi, da' deştept mai eşti!

Sabin se făcu că nu aude remarca lui Done şi continuă:

— Nu zic, e nevoie ca tineretul de la ţară să meargă la oraş, pentru că ţara se industrializează în pas alergător. Aşa e? Greşesc?…

— Nu! Industria are nevoie de forţă de muncă…

— Eu nu spun altfel!

— Atunci, Sabine…!?

— Să meargă cei ce sunt atraşi de o asemenea treabă! Iar cei ce iubesc sapa, lasă-i la sapă. Să ştiţi însă, că ăi de rămân la coada sapei nu sunt, cum cred unii, buni doar de sapă, plug şi coasă. Plugul nostru cu nouă cormane şi tractorul de 180 cai putere, combina este autopropulsată. Mai vreţi ceva?

— Eşti dat dracului!

— Oi fi, Done! Sabin făcu o pauză, respectată, pană, de ceilalţi. Ştii ce nu mi-a plăcut la voi?

— Ce?

— Două lucruri.

Privi ţintă, pe rând, la fiecare. Văzând că nu răspund, continuă:

— Întâi că faceţi pe grozavii! Parcă ar fi mare lucru de capul vostru, că staţi la bloc şi noi încă în casă cu acoperiş de ţiglă. Dar o să vină vremea când o să avem şi noi în sat condiţii ca la oraş!

— Bă, ne jigneşti! ţipă Done.

— Nu văd care ar fi jignirea! Dacă sunteţi serioşi, ascultaţi-mă şi suntem chit. Altfel…

— Suntem proşti, i-o tăie Ştefan.

— Tu ai zis! Dar să nu ne supărăm! Ascultaţi şi al

doilea argument. Deşi ele sunt mai multe.

Done încreţi fruntea. Se vedea că era furios. Gheorghe însă îl potoli:

— Lasă-l, bă, să vorbească!

— Nu ştiu dacă mai are rost!

— Hai, spune, bă, făcu flegmatic Ştefan.

Sabin îi privi pe rând şi continuă:

— Aţi uitat de unde aţi plecat? În locul vostru mi-aş face mai des drum pe-acasă. Aş lăsa feţişoarele de la oraş să meargă singure la cinematograf şi aş veni s-ajut părinţii, colectiva. Că are nevoie de meseriaşi! Sau măcar părinţii! Când plecaţi de aici şi mergeţi la oraş, săracii vă dau de toate! Pentru ce?

Întrebarea din urmă parcă-i descumpăni pe toţi trei. Done Măruţă scuipă:

— Ai, du-te dracului! Şi-i întoarse spatele, plecând. Gheorghe şi Ştefan se luară după el.

Ştefan simţi nevoie să adauge:

— Dă-l, bă, în mă-sa! Asta-i dobitoc! Vrăjeli…

*

* * *

Nicodim Boldiş păşea agale prin colbul drumului, cu o mână virită în buzunar şi cu gândul aiurea. Se întorcea acasă de la sediu, unde fusese o şedinţă cu comitetul de partid. Aflase că secretarul cu probleme de agricultură era nemulţumit de rezultatele colecţiei. Discutase în comitet, la care venise şi Ion Condică, vicepreşedintele colectivei. Nu era mulţumit cum decurseseră lucrurile, mai ales că Ion o bălmăjise rău, atunci cinci îl întrebase cum vor face planul la grâu. Că să vezi, că sucită, că-nvârtită. Ion Condică nu făcea altceva decât să se scuze.

— Bine, Ioane – spusese secretarul de partid – zici că sunt greutăţi. Poate că sunt, dar arată-le pe nume, frate, să luăm măsuri!

Vicepreşedintele iar se pornise pe argumentări, scuze şi lamentări, aşa că până la urmă Boldiş îi spusese în faţă:

— Tovarăşe Condică, nu aşa se poate realiza planul! Să vorbim şi cu preşedintele şi să hotărâm ce-i de făcut! Şi mai opriţi-l pe inginerul Mărgineanu de la băutură! Poate vă dă el o soluţie!

La ieşirea din sediul comitetului de partid, Nicodim Boldiş refuzase invitaţia vicelui, care se oferise să-l ducă acasă cu GAZ-ul colectivei. Era om din sat şi nu-i plăcea s-audă de la alţii precum că a uitat de unde a plecat. De altfel, nici nu locuia departe. Casa şi-o făcuse cu vreo cinci ani în urmă, când se însoţise cu Aneta Preutu, şi era mândru de ea. O ridicase singur, ajutat de neamuri, pe vremea când era tractorist la secţia care executa lucrările gospodăriei din comună.

Taică-său, Trandafir Boldiş, se stabilise în comună după primul război mondial, când fusese lăsat la vatră. De fel era dintr-o comună sălăjană, dar întâlnind-o pe Teofila Răcătău, o vară de-a doua a lui Vasile Tătăranu, rămăsese la ea, după ce se dusese acasă şi nu-şi mai aflase părinţii, morţi amândoi în împrejurări necunoscute. Fiindcă se dovedise harnic şi săritor la nevoie, oamenii îl adoptaseră repede. Văzându-l cu câtă ambiţie se încontra Trandafir Boldiş cu greutăţile, Vasile Tătăranu nu scăpa ocazia să zică: „Măi vere, tu şi-n iad te-ai descurca! L-ai beli pe Scaraoţchi de blană şi ţi-ai face mintenaş un cojoc, zău aşa!” Trandafir Boldiş se pornise atunci pe râs, şi râdea cu atâta poftă, cu un râs gâlgâit, de parcă se îneca. Iar când contenea, îşi ştergea lacrămile cu dosul palmei şi-i răspundea de fiecare dată: „Aşa-i, vere, aşa-i! Dac-ar fi nevoie, i-aş lua scurteica încornoratului!” Şi iar se pornea pe râs, fiindcă era om vesel, petrecăreţ din fire, dar chibzuit în tot ce făcea. Când s-a pornit al doilea război mondial avea trei copii, două fete şi un băiat, pe Nicodim,

care era mult mai mic decât fotele. Plecase, vesel, aşa cum îi era firea, alături de Şofrone, dar nu se mai întorsese. Toader avea să povestească la întoarcere, după ce ieşise din spital, cum Trandafir Boldiş dispăruse sau, cum zicea el, „se făcuse fărâme”, în tranşeea unde şedeau amândoi, la doi metri unul de altul. Suflul exploziei îl aruncase pe Toader într-o parte, ferindu-l de a doua explozie, care-l nimicise pe Trandafir Boldiş.

Rămasă fără sprijin, Teofila Boldiş o dusese destul de greu, fiindcă fetele se măritaseră în alte sate, iar Nicodim era încă mic ca să-i poată fi ajutor de nădejde. Anii trecuseră şi văduva nu mai lăsa basmaua neagră. Îşi ascunsese durerea în suflet şi primise necazurile vieţii pieptiş, nedându-se în lături din faţa lor. Nicodim crescuse lângă ea, ajutând-o la început cu slabele lui puteri, iar apoi după ce mai crescuse, se încărcase cu grijile gospodăriei. Când se înfiinţase SMT-ul în comună, Nicoclim fusese primul dintre tineri care se prezentase, cerând să fie angajat ca tractorist. Învăţase meseria cu sârg şi curând fusese primit şi în partid. Era conştiincios şi săritor, nu precupeţea eforturile când interesele tuturor o cereau, aşa că instructorul Stana îl propusese pentru o şcoală de partid. După ce o absolvise se reîntorsese în comună, iar adunarea generală îl alesese secretar al comitetului de partid.

De cum îşi luase munca în primire se izbise de greutăţi. Dar ele nu-l speriau, fiindcă aproape se născuse cu ele şi apoi, după ce taică-său pierise în război, numai de ele avusese parte! Oamenii în comună îl stimau, chiar şi cei bătrâni, fiindcă – ziceau ei, „avea în el osul lui Trandafir”. La fel şi tinerii, de o seamă sau mai mari ca el. Obişnuia să-şi zică singur: „În comună avem oameni harnici, pământ bun, maşinile se înmulţesc din zi în zi, musai, dar musai trebuie să umplem hambarele! „Şi totuşi

hambarele nu erau pline, aşa cum îşi dorea! vorbise cu Ion Pop, preşedintele! Acesta întâi aruncase vina pe inginerul Nicolae Mărgineanu, apoi o întorsese cu oiştea în spate, susţinând că oamenii din comună nu-s harnici, că nu vin la lucru când sunt chemaţi de brigadieri, că, în sfârşit, o să ia măsuri pentru ca planul să fie realizat. Nicodim Boldiş se convinsese însă că totul era numai vorbărie goală. Ştia şi el că preşedintele Pop cu toţi ai lui îşi impunea punctul de vedere neluând în seamă propunerile oamenilor. Ştia că Mărgineanu era beţiv şi încălecat de Pop. Ştia că Pop se avea bine cu cei de la raion, mai ales cu cei de la Consiliul agricol. Nicodim ştia multe şi, într-o zi, când îşi pierduse puţin firea, îi aruncase preşedintelui:

— Tovarăşe Pop, dumneata conduci gospodăria după bunul plac, ca pe propria-ţi casă, nu conform statutului!

Ion Pop îl privise întâi uimit, apoi pe faţa lui lungă şi brăzdată de şanţuri adânci, care o urâţeau mult, se întinsese un fel de rânjet. Exclamase:

— Măi, Nicodime, tu ca tată-to eşti de şoltic! apoi continuase cu ton de părelnică supărare: Uitemă acuzat şi de aşa ceva, eu, care m-am zbătut atâta pentru amărâta asta de comună!

Discuţia rămăsese aici, dar cu alte prilejuri fusese reluată iar Ion Pop jură faţă de ai lui că va scăpa el într-un fel de „eretele ăsta, care-mi dă roată”. Încercase să-l compromită pe secretar, invitându-l la el acasă, unde îl îmbiase cu băutura şi vorbe mieroase, iar când acesta se ferise de cursele întinse, Pop scosese artileria grea: Aura Brateş, tânăra doctoriţă de curând repartizată în comună, pe care reuşise în foarte scurt timp s-o facă să fie omul lui, fiindcă pe ea nimic nu o atrăgea mai mult decât banii şi hainele frumoase. Pop îi ceruse Aurei să-l cucerească pe tânărul secretar. Nicodim Boldi şi era plămădit însă dintr-un alt aluat şi oricât se străduise doctoriţa, nu reuşise

altceva decât să-i facă lehamite, prin comportarea ei. De altfel şi alţi oameni din comună îşi dăduseră repede seama de caracterul doctoriţei. O condamnau că se dăduse pe mâna preşedintelui şi nu-şi făcea nici meseria ca lumea. Maria Toancă, asistenta ei, se opunea chiar deschis felului de a fi al doctoriţei. Îi şi spuse secretarului de partid:

— Tovarăşe Boldiş, doctoriţa noastră n-o să facă în viaţa ei meserie! îi zboară gândurile în altă parte…

Aşadar, acum, Nicodim Boldiş se întorcea alene spre casă, târşâindu-şi paşii prin praful arzător al uliţei. Cămaşa îl frigea în spate, iar de-a lungul spinării îi alunecau pârâiaşc subţiri de sudoare spre betelia pantalonilor. Era o zi caldă, foarte caldă de iunie care prevestea alte zile fierbinţi. Cerul era albastru deschis, iar lumina atât de tare, că trebuia să ţină ochii mijiţi. Când ajunse în poarta lui Vasile Tătăranu, se auzi strigat. Întoarse capul şi-l văzu în izmene şi cu picioarele goale, trebăluind la o greblă lată de lemn, căreia îi schimba colţii putrezi.

— Măi nepoate, ia fă-te încoace! Nicodim se codi să intre, tare ar fi vrut să ajungă, să zvârle totul de pe el şi să se spele bine cu apă rece. Cedă însă invitaţiei, atât de sinceră a lui Vasile Tătăranu. Deschise poarta şi intră.

— Ai auzit ce-mi face Petru?

Nicodim îl privi mirat:

— Nu!

— Pleacă din sat…

— Cum?

— Uite aşa…

Căldura parcă îi amorţise toate simţurile. Din păcate Petru nu era nici primul şi nici ultimul… îşi trecu mâna peste faţa asudată şi îşi reveni.

— De ce pleacă? Doar este tehnician zootehnist, om cu o calificare de aur în zilele noastre…

— S-a certat cu tartorul de la gospodărie…

— Cu Pop?

— Da!… Brusc, Vasile Tătăranu explodă: Păi bine, măi nepoate, grijania ei de treabă, d-aia am muncit eu? Ai! L-am crescut, l-am îngrijit cum am putut, l-am dat la şcoală şi, uite, acum zice: „Eu plec la oraş! Nu mă înţeleg cu Pop!” Păi, ce, se cunună cu el? Munceşte la gospodăria noastră, nu în casa Popului!

Nicodim Boldiş parcă nu înţelegea nimic. Poate căldura era de vină. Se lăsă pe vine, lângă prispa casei, căutând puţină umbră. Scoase din buzunarul pantalonilor un pachet boţit de Mărăşeşti, alese una dreaptă şi întinse apoi pachetul spre Vasile Tătăranu:

— Nu fumez d-astea, de fabrică. N-au gust!

Nicodim ridică din umeri, iar Tătăranu se dădu aproape de el şi începu să-şi răsucească o ţigară groasă, din tutun şi foiţă. O răsuci greoi, cu degetele lui boante, apoi scoase vechiul lui amnar şi scăpără tacticos. După ce traseră fiecare câteva fumuri, Vasile Tătăranu se întoarse cu faţa spre el:

— Ei, ce zici?

Ca şi când abia atunci venise, Nicodim Boldiş îl întrebă:

— Despre ce?

— Cum, despre ce?… Despre daravela asta cu Petre şi plecarea lui.

— Ştiu eu…

— Păi dar cine să ştie mai bine ca tine? Nu eşti tu secretarul organizaţiei de partid? Ia-l la întrebări şi fă-l să-şi vadă de treabă aici, unde s-a născut…

Nicodim Boldiş dădu din cap, semn că aşa avea de gând să facă! Se hotărî totuşi să-i răspundă:

— Dar dumneata ai vorbit cu el, unchiule?

Vasile îl privi mirat.

— D-apoi, cum? Era gata-gata să-l şi încing. Că doar

eu îi sunt tată şi-i vreau binele…

— Aşa-i, unchiule… Am să stau de vorbă cu el!

— De ce nu acum, că doar este acasă. Vrei să plece?

Boldiş se învoi şi Vasile se ridică de lângă el, făcu trei paşi până la colţul casei şi strigă:

— Petre! Ieşi, mă, afară, vrea Nicodim să-ţi zică două vorbe.

Uşa scârţâi prelung şi Petre ieşi în curte. Era doar în nişte chiloţi albaştri, de sport, şi cu picioarele goale. Se apropie agale de Nicodim şi, fără să zică ceva, îi întinse mâna. Se aşeză apoi turceşte, cu picioarele sub el, lângă secretar. Acesta se răcorise la umbra casei şi îşi revenise din toropeala căldurii. Nicodim Boldiş îl cercetă mai întâi cu privirea pe Petre, apoi, fără semn de reproş, aruncă vorba:

— Şi zi aşa, vrei să pleci şi tu, vere?

— Vreau, vere, că eu nu mă bag slugă la unul ca Pop.

— Cum vine asta „slugă”, că doar gospodăria este a noastră!?

— Uite aşa, bine! Parcă tu nu ştii că preşedintele face ce vrea şi cum vrea! De mine n-are nevoie! Mi-a zis-o verde: ori la sapă ori valea…

De sus, din slăvi, două rândunele picară mai-mai să lovească pământul în faţa lor, dar cu o mişcare lină zburară spre fundul grădinii. Toţi trei le urmăriseră cu privirea. Nicodim Boldiş arată spre ele:

— Aşa-i şi-n viaţă, Petre.

Petre se uită la tată-su, apoi la el.

— Nu pricep…

— Ai să pricepi acum: preşedintele Pop are să-ţi trimită vorbă să iei mâine în primire grajdurile de vaci.

— Eu? făcu mirat Petre.

— Tu! Mi-a spus-o azi, la şedinţă, Ion Condică, vicepreşedintele. El zicea că numirea ta ca mai mare peste

treburile zootehniei face parte din planul consiliului de conducere al gospodăriei, în vederea redresării sectorului. Ei, ce zici de asta? Eşti de acord să preiei conducerea fermei zootehnice?

Vasile Tătăranu sări ca ars:

— Să nu zici nu, că te sudui de mama focului!

Petre şi Nicodim izbucniră în râs.

— Lasă-l, unchiule, că nu mai pleacă!

Tânărul întinse mâna spre pachetul de ţigări al secretarului şi scoase din el o ţigară, o aprinse şi trase lacom din ea:

— Vere, dacă aşa stau lucrurile, nu mai plec, că unde-i mai bine ca acasă…

— Aşa ziceam şi eu, măi băiete, îi luă vorba din gură taică-său.

— Dar ce i-a venit lui Pop de s-a răzgândit?

— A făcut şi el ca alea două rândunici: n-a vrut să-şi rupă gâtul…

— Atunci de mâine sunt la treabă, zise Petre.

*

* * *

Pe la ora şase după-amiază, când pojarul se mai domolise, Sabin porni către Ana. Gândurile îi dădeau năvală, încâlcindu-se în minte şi inima-i pornise mai repede. Era duminică, zi de dans la căminul cultural. În sfârşit, avea să fie aproape de fata pe care o visase noapte de noapte în vremea milităriei. Pe uliţă nu era nimeni, mai toţi zăbovind pe la umbră, căci ziua fusese neînchipuit de caldă. Chiar şi păsările cerului şedeau ascunse prin tainiţe de verdeaţă, acolo unde nu le puteau lovi săgeţile de foc ale soarelui. Doar sus, sus de tot, un uliu făcea cercuri largi asupra satului, ochind, de bună seamă, vreo orătanie din curţile oamenilor.

Când Sabin ajunse la poarta Mărunţelului el tocmai

ieşea din bucătărie cu o găleată mare, pe care o târa cu greutate spre cotineaţa porcului. Sabin îl strigă. Mărunţelu lăsă găleata jos, veni la poartă, o descuie şi-l îmbie să intre:

— Intră, Sabine, boldeii sunt legaţi.

Sabin nu se îndreptă imediat spre uşa casei, ci spre găleata plină cu resturi. O ridică uşor şi porni spre cotineaţă. Ca şi când lucrul acesta s-ar fi cuvenit, Mărunţelu nu spuse nimic, ci îl însoţi călcând repede lângă el. După ce băiatul răsturnă resturile în troaca porcului, înşfăcă din nou găleata ca s-o aducă la bucătărie. Mărunţelu îl prinse de braţ, oprindu-l:

— E şi Virgil aici.

Un ghimpe se înfipse în inima lui Sabin. Aşadar, taică-său avusese dreptate. Şi el, prostul, o visase zi şi noapte…

— Şi ce-i, dacă este şi Virgil? se trezi el zicând.

Mărunţelu îşi boţi faţa într-un fel de zâmbet, şi îl bătu pe spate:

— Am zis şi eu aşa, ca să ştii…

Mai aveau câţiva paşi până la uşa bucătăriei. Din casă ieşi val-vârtej Ana.

— Sabin! strigă ea şi se repezi spre el. Era potrivită de statură, iar lui Sabin i se păru că niciodată nu fusese atât de frumoasă. Şi rochia albă, înflorată, ce bine îi venea!

Sabin mută găleata dintr-o mână într-alta, neştiind ce să facă cu ea. Mărunţelu îi veni într-ajutor, luându-i-o. Ajunsă lângă el, Ana i se opri în faţă, el voi să-i întindă mâna, dar ea, după o clipă de fereală, îi aruncă braţele după gât şi-l sărută pe obraji… De sus, din cer, se pogorî asupra lui o muzică de dragoste, doar de el auzită. Tot ce gândise urât despre ea mai-nainte se şterse ca prin farmec. Ana rămăsese aceeaşi. Era Ana lui.

Uşa casei se deschise brusc şi Matilda ieşi greoaie pe

treptele din faţă.

— Ană! ţipă ea gros. Nu şade bine unei fete să facă asta!... Şi tu ce o ţii – strigă către Sabin – dă-i pace, că-i încă crudă şi proastă!

În spatele Matildei apăru Virgil, lung şi deşirat, ca o prăjină. Crescuse mult şi – ca toţi cei foarte înalţi şi slabi – era puţin adus de spate. Mărul lui Adam îi era proeminent şi se vedea bine pe gâtul lung şi subţire. Nasul lung, acvilin şi buzele subţiri, ca şi ochii şireţi, îl făceau să semene mult cu taică-său.

— Sărut-mâna, lele Matilda, zise Sabin. Am venit s-o iau pe Ana la cămin.

— Şi dacă ai venit, trebuie să ţi-o atârni de gât.

Sabin simţi că roşeşte. De ruşine? De plăcere? Nici el nu-şi putea răspunde. Fata se desprinse de el şi plecă ochii.

— Hai în casă! zise ea.

Cu paşi mărunţi, fata porni înainte, urmată de băiat. Bătrâna şi fiul preşedintelui făcură la fel. În casă era răcoare şi bine. Venit din lumina puternică a soarelui, Sabin abia distingea obiectele din camera unde intraseră. Aceasta era mare, mult mai mare decât „odaia a bună” a Savetei Şofrone. Treptat ochii i se obişnuiră cu întunericul. Pe jos, duşumelele albe erau acoperite cu nişte preşuri lucrate la război. O masă mare din stejar bine lustruit era aşezată în mijlocul camerei, iar în jurul ei stăteau douăsprezece scaune cu spătarul înalt şi cu fundul din piele.

Sabin vedea pentru prima dată camera şi se minuna ce bogată era. Nu-şi închipuise că Mărunţelu ar fi în stare să aibă aşa lucruri bune în casă.

Pe perete era o fotografie mare, a unei femei ce semăna izbitor cu Ana. Băiatul gândi imediat: „Este mama ei”. Cum se oprise lângă masă, Ana îl îmbie:

— Stal aici, şi-i depărtase un scaun de masă, ca să-i facă loc.

Virgil se aşezase ca la el acasă. O linişte apăsătoare pogorâse peste cei patru.

Matilda se dezmetici prima:

— Adă apă rece şi dulceaţă, fată, că or să creadă băieţii ăştia că nu ştim să primim oaspeţii!

Ana sări sprintenă de pe locul unde se aşezase şi întrebă:

— De nuci ori de caise? Ei? făcu ea către Sabin.

— De caise, se hotărî băiatul.

La un semn întrebător cu capul, Ana primi acelaşi răspuns, aşa că ieşi din odaie să pună dulceaţa în farfurioare şi să aducă apă rece.

Liniştea se aşternu din nou. Sabin tocmai voia să deschidă gura, ca s-o întrebe pe Matilda de sănătate, când aceasta i-o luă înainte:

— Şi acum că te-ai întors din armată, ce ai de gând să faci?

— De mâine încep să lucrez.

— Tot ca tractorist?

— Tot…

— De ce, maică, n-ai învăţat şi tu carte, că doar pe vremuri erai primul?

Virgil se răsuci pe scaun şi întoarse spre Sabin faţa lui prelungă şi slăbănoagă.

— Chiar aşa, Sabine, de ce nu ţi-ai continuat şi tu studiile?…

Mărul lui Adam îi alerga în sus şi în jos, de-a lungul gâtului, de parcă tot înghiţea ceva.

— Parcă tu nu ştii că nu puteam pleca de acasă şi să-i las pe ai mei singuri, după accidentul lui tata Toader de atunci de la moară?

Şi pe urmă niciodată nu-i târziu! Pe de altă parte,

dacă vom fi toţi intelectuali. tine mai lucrează pământul? Chiar dacă ai liceu sau facultate de câmp nu trebuie să-ţi fie ruşine!

Discuţia fu întreruptă de intrarea Anei. Pe o tavă înflorată aducea două farfurioare pline cu jumătăţi de caisă aurii. Aşează tava pe masă, ieşi din cameră şi se reîntoarse cu două pahare şi o cântă mare de apă. Turnă apa în pahare şi acestea se aburiră pe loc. Apoi îmbie oaspeţii să se servească. Sabin luă o farfurioară şi fără multe fasoane mâncă cele două jumătăţi de caisă, apoi adună cu grijă tot siropul dulceţii. Virgil, în schimb, nu luă decât jumătăţile de caisă, apoi săltă paharul cu apă şi începu să soarbă cu înghiţituri mici. Gogoloiul i se mişca de-a lungul gâtului, de parcă n-ar fi făcut parte din el.

Bătrâna, care îi urmărea cu privirea, nu se putu abţine:

— Ce-i, dragă, nu-ţi place?

Băiatul roşi puţin.

— Ei şi dumneata, lele Matilda… Cum să nu-mi placă, dar aşa se serveşte dulceaţa…

Bătrâna se întoarse spre Sabin:

— Ai văzut ce înseamnă să ai şcoală? Ştii lucruri mai acătării! Noi ăştia de la ţară, cu obiceiurile noastre…

Sabin ridică din umeri:

— Eu, când îmi place ceva, mănânc tot! Apreciez truda celui care l-a făcut.

— Aşa, deci?…

— Aşa, lele…

Ana asistase parcă mută. Ar fi vrut să ia apărarea lui Sabin, dar credea că n-are niciun rost s-o facă, fiindcă ştia ea că pe Matilda n-o scoţi uşor din ale ei. Socoti că era timpul să schimbe discuţia.

— Ia spune, Sabine, cum este Bucureştiul?

— Mare şi frumos, dar n-aş putea sta tot timpul în el.

E un du-te-vino permanent.

— Ai stat prea puţin şi nu eşti obişnuit, interveni Virgil. Eu mă acomodez greu cu satul; m-am dezobişnuit, după atâta timp la oraş! E chestie de calitate, aici…

— Ba, nicidecum, zise Ana. Nici eu nu m-aş simţi prea bine la oraş. Sunt deprinsă să simt pământul sub picioare… Asta însă nu înseamnă că n-aş vrea să văd şi să stau câteva zile în capitală

Timpul aluneca uşor ca o sanie pe zăpadă. Luaţi cu vorba, tinerii aproape uitară că veniseră s-o ia pe Ana la cămin. Era aproape şapte şi afară apăruseră semnele nopţii. Ziua era înghiţită încet şi în locul ei cădea întunericul. Primul se dezmetici Virgil:

— Ană, mai mergem azi la cămin?

— Cum de nu! Ai dreptate, dacă mai întârziem o să ajungem la spartul târgului…

Sabin ar fi vrut de mult să-i zică Anei că vremea trece, şi ei n-au stat o clipă singuri. Matilda se lăsase pe spătarul scaunului şi parcă picotea. Dar bătrâna nu dormea deloc. Din când în când schimba priviri cu Virgil, ba îi făcea şi semne din cap, când Sabin nu era atent.

Îmboldiţi de Ana, tinerii săriră în picioare.

În gestul lor era adunată toată setea de viaţă a vârstei. Erau tineri, sănătoşi şi nu le lipsea nimic. Bătrâna se ridică greoi de pe scaun şi îşi strânse năframa de mătase. Tare ar fi vrut să le spună: „Ehei, ce ştiţi voi ce înseamnă greutăţile? Când eram şi eu fată n-aveam pic de bucurie. Doar muncă, sudalme, din zori până-n seară, fie că era duminică sau zi de lucru…” Se răzgândi însă pe loc, fiindcă n-avea rost să le spună lucruri de care ea însăşi ar fi roşit, dacă şi-ar fi reamintit de ele cu voce tare. În sat, doar Toader Şofrone şi nevasta-sa ştiau trista ei poveste din tinereţe.

Ieşiră toţi patru din casă. Mărunţelu şedea la poartă

pe banca de lângă gard şi cin la dintr-o frunză de salcâm. Ţiuitul ei se unea cu al greierilor. Cum n-ajungea cu picioarele până jos, şi le bălăngănea înainte şi înapoi, cum fac copiii. Umbrele înserării îi ascundeau cutele feţei şi de la o oarecare distanţă părea un copil care cântă fericit. Ana se apropie de el, îl luă de gât şi îi sărută obrazul pergamentos:

— Să fii cuminte, tată, că-ţi aduc ciocolată!

— Ohoho! făcu piticul, fericit. Atunci n-am să mă mişc din poartă până veniţi. Vocea lui suavă căpătase inflexiuni dulci.

Virgil nu se putu abţine să nu şoptească la urechea lui Sabin:

— Cum nu i-o fi ştirbă de pocitania asta?

Răspunsul veni usturător:

— Ţie îţi este de tată-to, că nici el nu-i Făt-Frumos?

— E altceva, căută Virgil să se scuze.

Înainte de a porni spre cămin, Matilda îl luă de mână pe Sabin şi spuse:

— Tu stai lângă mine, să mă sprijin de tine. Iar către ceilalţi doi: Voi luaţi-o înainte, că noi mergem mai încet. Virgile, dragă, nu uita ce ţi-am zis! Şi o porniră către cămin: Ana cu Virgil şi Matilda cu Sabin. Bătrâna mergea greoi, răsuflând greu. Îşi trecuse braţul după al lui Sabin şi se sprijinea de el. Într-un fel băiatul era fericit, gestul Matildei i se părea un semn de încredere. Dar ar fi vrut să fie el lângă Ana, acum când se însera.

În curţi gospodarii aprinseseră felinare de vânt, care aruncau lumini sărace în jur. Întunericul ascundea semnele de bătrâneţe al unor case, nemailâsând la vedere coşcoveala zidurilor mucede, ca nişte pecingini pe faţa unui om bolnav. Rar, câte un câine lătra în depărtare şi ca la comandă, alţi trei-patru îi răspundeau din altă parte a satului. O cucuvea porni să-şi strige numele. Surprinsă,

Matilda se desprinse de Sabin şi scuipă în cele patru vânturi. Tânărul se opri şi privi întrebător spre ea. Simţind nevoia de explicaţie, i se adresă:

— Aşa a fost şi când s-a prăpădit răposatul meu bărbat! Trei zile în şir a cântat cucuveaua pe lângă noi…

— Ce putere să aibă şi pasărea asta, lele Matilda?

— Are, are, mă!

— Sunt credinţe vechi, superstiţii…

— Or fi, dar când cântă cucuveaua moare careva.

Sabin se porni pe râs.

— Păi dac-ar fi aşa ne-am stinge toţi în câteva săptămâni, că doar îs destule cucuvele şi strigă şi ele ceva acolo…

— Tu nu ştii, că eşti mic… Matilda se opri în loc. Îşi desfăcu năframa de pe cap şi o înnodă din nou. îl prinse din nou de după braţ şi îl întoarse cu faţa spre ea. Sabin era neliniştit. Umbrele celor doi se topiseră în întuneric. Noaptea cădea cu stropi grei şi luna încă nu ieşise.

— Sabine – zise Matilda – vreau să am o vorbă cu tine…

— Da, lele Matildă.

Bătrâna însă se codea şi nu continuă.

— Dar ştii, o vorbă numai între mine şi tine…

Sabin deveni curios. Ce i-ar fi putut spune bătrâna? De bună seamă că ceva în legătură cu Ana şi el. Poate că dorea să grăbească însoţirea lor. Fiindcă era clar acum pentru toţi ce îi cunoşteau, că ei urmau să se căsătorească. Se cunoşteau de copii şi ţesuseră împreună visele viitorului.

— Te ascult, lele Matildă.

Se vedea că bătrânei nu-i era la-ndemână să pornească discuţia.

— Vreau mai întâi să-mi juri că tot ce ţi-oi spune între noi să rămână…

— Bineînţeles…

— Nu, nu, jură-mi pe sănătatea lui Toader!

Tânărul se înfioră. O răceală de gheaţă îi coborî pe şira spinării. Ce lucruri de taină avea să afle?

— Nu pot face astfel de jurământ, dar îţi dau cuvântul meu de onoare că n-am să spun nimănui…

— Nici Anei, mai ales Anei…

— Nici ei…

— Deci, te juri aşa cum spui tu?

— Da. Îmi dau cuvântul de onoare…

După o nouă pauză, care i se păru lui Sabin ceasuri de tortură, Matilda îl întrebă:

— Tu ţii la Ana?

Tânărul răsuflă uşurat.

— O iubesc, lele Matildă! Mi-e dragă mai mult decât lumina ochilor…

— Aşa, deci…

— Aşa!

— Şi vrei ca ea să fie fericită?

— Vreau, cum să nu vreau! Am aşteptat cu sufletul la gură revederea cu ea, după ce am fost atâta timp despărţiţi. Dar acum n-are să ne mai despartă nimeni…

Ca şi când n-ar fi auzit ultimele lui cuvinte, bătrâna se opri în loc şi-i zise:

— Atunci las-o în pace!

Sabin cre2U mai întâi că n-a înţeles. Dar auzise bine şi cuvintele aruncate răspicat de Matilda II loviseră peste obraz ca pleasna biciului. Ar fi vrut să urle, să sară la ea cu pumnii, dar nu reuşi decât să articuleze slab:

— Cum?

— Las-o în pace! Las-o cu norocul ei!

— Bine, dar noi suntem juruiţi unul altuia…

— Vorbe de copii. Azi nu mai trăieşti din dragoste. Ce e dragostea? Un nimica, acolo. Starea, Sabine, starea

contează ca omul să fie fericit! Ori tu n-ai stare şi nici ea. Aşa că las-o cu norocul ei.

— Am să muncesc pentru ea, am să fac…

— Ce poţi face tu, un tractorist, pentru o femeie tânără?

Din vorbele bătrânei se desprindea o umbră de dispreţ. Continuă pe acelaşi ton:

— A cerut-o cineva cu stare cu… cu, cum se zice, perspective.

Brusc în mintea lui Sabin se făcu lumină:

— Virgil! ţipă el ascuţit, smucind mâna de care se sprijinea bătrâna.

Gestul tânărului o descumpăni pe Matilda.

— Mi-ai jurat! ţipă ea fără glas, ca un horcăit.

— Şi Ana, Ana ce zice? întrebă Sabin, fără să-i ia în seamă vorbele.

Simţind că greul trecuse, Matilda îl luă din nou de braţ şi-l îmboldi la mers.

— Ea încă nu zice nimic, că-i legată de tine. Dar cum îţi închipui tu că o fată săracă ar refuza pe un viitor medic veterinar şi, în plus, cu tată preşedinte de gospodărie! Deodată Matilda izbucni în plâns. Numai cu ştiu ce înseamnă sărăcia şi unde te duce ca, făcu ea după ce-şi suflase zgomotos nasul. Dacă îl ia pe Virgil, Ana o să fie fericită.

— Nu va fi! se contră Sabin.

— Va fi, Sabine, va fi! Ce poţi să-i dai tu? Gândeşte-te! Lângă Virgil ar avea de toaite… Ai spus doar că ţi-e dragă. Atunci, pentru fericirea ei, sacrifică-te tu!

— Dar ea, ea nu va suferi?

— Ba da, dar timpul şi copiii vor vindeca rănile de juneţe. Parcă eu nu ştiu? Am fost şi eu tânără, odată…

Din nou îl cuprinse pe Sabin un val de revoltă, îşi trase din nou braţul de sub cel al Matildei şi spuse şuierat:

— Nu, nu renunţ la Ana! în minte îi apăru brusc chipul lui Virgil făcând dragoste cu Ana. Parcă trăia aievea scena sacrificării fetei. Şi Virgil, Virgil îi rânjea sarcastic. „Eu, mă, eu am luat-o, fiindcă-s mai cu moţ! Am şcoală, tata-i preşedinte! Ce dacă-s lung, slab şi mai prost ca tine? Ha, ha, ha!”

Se trezi la realitate când Matilda îi aruncă în urechi:

— Nu, n-o iubeşti!

— Ba o iubesc, dar nu o pot pierde cu bună ştiinţă!

— Şi dacă ţi-aş spune că şi Ana îl vrea pe Virgil?

Sabin rămase mut. Aşadar, gândi el, aici voia să mă aducă. Care va să zică şi Ana îl vrea. Vrea să fie „doamna doctor”, nu o amărâtă de nevastă de tiactorist. De aceea îl primea pe Virgil acasă. De aceea plecase-înainte liniştită, cu studentul alături ea. El, Sabin, nu mai era nimic pentru ea. Tinereţea se scursese din clepsidră şi acum gusta zaţul ei amărui. Brusc, îi veni să râdă. Şi el, care îşi făcuse atâtea visuri! Ce vină avea bătrâna că Ana dorea mărire? Era firesc să se poarte aşa! Doar fata îi era mai aproape decât el, un străin. Se mai linişti puţin, şi îi spuse Matildei:

— Dacă ea nu mai vrea, eu n-o silesc! Dragoste cu forţa nu se poate!

— Aşa, dragă, aşa să faci! Dar să nu uiţi că mi-ai jurat să nu ştie nimeni de vorba noastră…

Sus, pe cer, stelele apăruseră. Noaptea era liniştită.

*

* * *

Când Sabin şi Matilda ajunseră la cămin, dansul era în toi. Dar tot cheful îi pierise tânărului. Aşa, deci, bătrâna avea gânduri mari cu Ana! „Doamna doctor Pop” – nu suna ca „Ana, nevasta lui Sabin Şofrone, tractoristul”. „Parşivă viaţă!” cugetă Sabin.

Dar unde era Ana? Unde era Virgil? Doar plecaseră înaintea lor! Sabin părăsi locul de lângă uşă şi merse de la

un capăt la altul al sălii, ferindu-se de perechile care dansau. Nu, nici Ana, nici Virgil nu erau printre dansatori. „S-au oprit pe undeva, la întuneric”, gândi el. Doamne, dar prost mai fusese! Cum îşi putuse închipui că, tentată de perspectivele unei căsătorii avantajoase, Ana l-ar fi aşteptat pe el! Cine era el?! Un oarecare…

Tras de o parte, lângă un rând de bănci pe care tronau mamele şi mătuşile celor ce se învârteau prin sală în ritmul muzicii, ţinându-se strâns îmbrăţişaţi, Sabin încerca să se liniştească. În fond, ce putea face? Dragostea împărtăşită înseamnă înţelegere. Când una din părţi renunţă, echilibrul se strică şi fericirea devine chin. Sabin tresări. În sală intraseră Virgil cu Ana. Se ţineau de mână şi ea râdea cu capul dat pe spate. Vru să se îndrepte spre ea Fata însă îl văzuse înainte şi îi făcu cemn, fluturând braţul. Până să ajungă la ea, prin încâlceala de dansatori, Virgil o luase în braţe şi pornise în paşi ritmaţi. Sabin se opri lângă uşă. „Primul dans este al iubitului, totdeauna” – zâmbi el amar, privindu-i cu jind.

Virgil se lăsa când şi când spre urechea ei şi îi spunea ceva, de bună seamă ceva vesel, pentru că fata râdea scurt, dând capul pe spate. Sabin îi urmărea cu privirea şi simţea cum sângele i se iuţea prin vine. L-ar fi strâns de gât pe lunganul de Virgil-Gândul îi zbura la răzbunare. Dar cum? Să meargă s-o ia din braţele studentului? Dacă-l refuză? Se va face de râs? Ei şi? Privea nehotărât, căutând un sprijin care n-avea de unde veni. Un vălmăşag de gânduri pusese stăpânire pe el. „Răzbună-te! Răzbună-te!” îl sfătuia o voce din lăuntru. „Las-o! Las-o!” îi şoptea alta. „Mergi acasă, şi las-ow îi zicea a doua. Ghimpele geloziei îi scormonea pieptul. Avea senzaţia că întreaga sală se învârte cu el. Simţea că i se face greaţă. Făcu doi paşi spre ieşire, lovindu-se de perechile dansatorilor. Deodată simţi cum două braţe îl cuprind. Se

opri buimac. Era Gherghina, fata care plecase mai de mult la oraş, la o ţesătorie şi despre care gurile rele spuneau că s-a lăsat de muncă şi a apucat pe căi greşite. Acum îşi zicea Gigi, chipurile era mai modern.

— Hai să dansăm şi noi, îl îmbie ea.

Fata nu era deloc urâtă, ba chiar frumoasă. Părul blond, strâns într-un coc înalt, îi dădea o alură de copiliţă. Era îmbrăcată într-o rochie de lame, care îi scotea în relief formele. Şi Gigi avea ce arăta.

Sabin se opri, descumpănit. Nu ştia ce să facă. Fata îl ţinea de braţe. Dădu să se smulgă. Dar în clipa aceea vocea care-i şoptise „Răzbună-te”, îi cânta acum uşor în ureche: „Dansează, aşa te răzbuni!” Se auzi spunând:

— Cu plăcere, Gherghina.

— Pardon! Gigi.

— Bine, Gigi.

Întâmplarea îl apropie numai după câţiva paşi de perechea Virgil-Ana.

— Ai succes, tinere, îi aruncă zeflemitor Virgil. Tocmai ce-ţi trebuie!

— Necioplitule! replică tăios Gigi.

— Ana, zise Sabin peste umărul partenerei sale, dansul următor e al meu…

— Nu, Sabine! Acum nu, du-te acasă şi culcă-te! Om vorbi mâine.

Dacă s-ar fi putut privi, Sabin i-ar fi dat dreptate Anei. Faţa îi era descompusă. Sabin dădu cu totul alt înţeles cuvintelor fetei, mai ales când Virgil îi aruncă ironic:

— Ai pierdut trenul…

Involuntar, Sabin ridică pumnul. Gigi, însă, îl strânse de braţ, calmându-l.

— Nu te potrivi cu el, n-are minte! apoi şi eu sunt femeie! Şi orăşeancă. Nu ca ea, de la coada vacii…

— Ce ţi-am zis? îi făcu Virgil flegmatic. Tot orăşeanul câştigă…

Toată noaptea, până spre ziuă, Ana dansă cu Virgil. Matilda, aşezată la perete lângă nişte babe care moţăiau, era peste măsură de mulţumită. O şi vedea pe fată măritată cu Virgil. Părându-i-se tristă, într-o pauză îi şopti la ureche:

— Lasă, mamă, bine că ai scăpat de zurbagiul ăla! Virgil te face cucoană!

— Ce cucoană, mamă? se zborşise Ana. Eu sunt de la ţară! Nu mă dau în lături de la sapă.

— E greu, fata mamei!

— Nu-i niciun greu.

— Te arde soarele…

— E sănătos!

— Seara te mănâncă ţânţarii…

— Am sânge acru, mamă, nu se leagă de mine…

— Taci! Nu fi proastă, încheie discuţia bătrâna.

Începea un nou dans. Tiner îi se adunau perechiperechi. Sabin se apropie de Ana şi voi s-o ia la dans. Virgil însă o şi prinsese de subţiori. Observând mişcarea, Matilda îi strigă fetei:

— Joacă, mamă!

— Joc, răspunse fata, lăsându-se purtată în braţe.

Sabin rămase pironit locului. Perechile îl loveau şi îl împungeau dintr-o parte în alta. Aşadar, Ana nu mai voia să aibă de-a face cu el.

Când se termină dansul, Matilda continuă s-o cicălească pe fată.

— N-o să te lupţi din greu ca mine, pe frig, pe ploaie, pe arşiţă, la câmp! O să fii cucoană!

Fata spuse răstit:

— Lasă-mă, mamă Matildă! Nu vreau! Ce mi-l vâri pe gât?!

Mai multe priviri se îndreptară spre ele, atrase de tonul fetei. Bătrâna începu să se foiască, făcându-se că-şi aranjează năframa. Nu-i plăcea să se ştie iscodită de alţii. Prinse momentul şi îi şuieră fetei răspicat:

— Taci, că ne vede lumea şi acasă rup nuiaua pe tine. Apoi continuă cu un zâmbet silit: Vei fi fericită, fată! Fericită! auzitu-m-ai?

— Auzit! Dar fericită nu pot să fiu decât cu Sabin!

— Să-l ia dracu' cel drac pe Sabin ăsta, fu răspunsul Matildei.

Ana voi să mai spună ceva, dar Virgil veni s-o ia iarăşi la dans.

— Nu mai vreau, Virgile! Mi-e rău!

— Joacă, fato! insistă bătrâna.

— Nu mai pot, mamă Matilda. Să mergem acasă.

Matilda se uită la Virgil şi făcu din umeri semn a neputinţă. Băiatul nu insistă şi zise:

— Să vă duc acasă, dacă îi este rău.

— Apoi, să mergem! hotărî bătrâna.

Cei trei părăsiră sala, urmăriţi de privirea nedumerită a lui Sabin. Gigi simţi greutatea momentului:

— Dragule, hai să mai jucăm!

— M-aş duce acasă, fato.

— Dacă vrei tu…

Afară îl lovi aerul rece al nopţii care murea. Cercul de foc ce-i strângea tâmplele lui Sabin părea că se sparge. Simţea chiar o linişte, pe care nu şi-o explica. S-ar fi dorit aprig, dar nu putea. Se trezi cu braţele Gherghinei pe după gât, şi cu buzele arse de sărutarea-i pătimaşă. Tânărul se înfioră. Ar fi vrut să se desprindă din braţele ei, dar căldura fetei îl răscoli. Fata îl simţi şi-l strânse şi mai tare. Dacă i-ar fi privit cineva, nu şi-ar fi dat seama că el n-ar fi vrut să fie văzut cu Gigi. Uşa căminului se deschise şi câteva perechi ieşiră zgomotoase. Sabin tresări şi se

desprinse din înlănţuirea fetei.

— Nu, scumpule! Nu!

— Ne vede lumea.

— Şi ce dacă?

— Fii cuminte şi să mergem.

— Bine, dacă vrei tu.

Porniră pe uliţa satului, ţinându-se de mână.

— Mergem la tine?

— Nu, fato! Ne-ar omorî tata!

— Atunci, eu stau pe uliţa ce duce spre deal.

Sabin ezită:

— N-ar fi mai bine să ne ducem fiecare la casele noastre?

— De ce, scumpule?

Fata îl cuprinse şi mai pătimaşă. Îşi lipi apoi buzele de ale lui. Le desprinse doar atât cât să spună câteva cuvinte, care lui Sabin i se părură deosebite!

— Eşti atât de dulce.

„Uite că mai sunt şi altele, nu numai Ana” – îşi zise el.

Sabin se îmbrăţişase de multe ori cu Ana şi îi plăcea peste măsură de mult. Trupul fetei părea un leac care alină durerea. Sărutările ei îi dădeau bucuria nectarului pe buzele însetatului. Totul era gingaş, curat, pur.

Îmbrăţişările Gherghinei erau cu totul altfel. îl tulburau peste măsură. Parcă roiuri de furnici alergau prin vinele, prin toţi muşchii lui. Capul îi ardea. Sărutarea ei era un narcotic ce adormea cugetul, dar îi stimula trupul, trezindu-i dorinţa pătimaşă, pe care nu o mai simţise până atunci. O cuprinse şi el cu amândouă mâinile şi o strânse cu putere. O căldură plăcută i se răspândi în corp. Părea că pluteşte. Sânul ei era rotund şi pietros, ca un măr.

În minte îi reveni Ana. îi mângâiase şi ei sânii, dar… răsuflarea sacadată şi provocatoare a lui Gigi îl făcu să

piardă din nou amintirile trecutului.

— Vreau şi eu, Sabine, îngână fata.

— Ce vrei?

— Să te sărut. Gherghina îi descheie nasturii cămăşii. El tăcu, pierdut. Buzele ei i se lipiră de piept, fulgerându-l. Fata îşi da seama că a câştigat.

— Să mergem! spuse Gigi precipitat.

— Hai!

Porniră. Sărutările fetei cădeau cascadă pe fruntea, ochii, nasul, obrajii, urechile, gâtul şi gura flăcăului. Ea nu se grăbea. Dorea mai întâi să-l zăpăcească de tot! Nu cumva să se răzgândească! După ce-l va prinde bine în mrejele ei, Sabin nu va mai putea să scape!

Făcea asta ca să vadă toţi din sat că era în stare să aibă pe cineva lângă ea! Sabin îi plăcea. Era atât de pur, de naiv…

Gigi îşi cunoştea bine interesul. Ştia că vin anii când frumuseţea şi farmecul se ofilesc şi că orice femeie e bine să fie la adăpostul unui soţ şi la căminul ei. Ori Sabin era o bună partidă pentru ea. Băiat chipeş, cu armata făcută, cuminte şi harnic, din părinţi gospodari.

Încă de când acesta acceptase să meargă cu ea, fata îşi făcea socotelile: ÎI va duce la oraş, îl va îndemna să se angajeze la fabrică, iar ea… Ei bine, ea nu ştia încă dacă va sfârşi cu aventurile amoroase. Se va orienta, cum se zice, văzând şi făcând!

După ce dădură colţul unei uliţi dosnice, Gigi se opri.

— Aici stau. Din curte un dulău porni să latre.

— Taci, Bumbi! şopti fata.

Câinele mai zvârli un lătrat şi se duse undeva spre grajd.

În poartă, fata îl sărută pe fecior cu şi mai multă patimă.

— Sărutul de adio?

— Nu, scumpule. Hai!
— Unde?
— Cu mine!
— Ce-or zice ai tăi?
— Nu în casă.
— Atunci?
— Hai.

Sabin se lăsă târât. Traversară curtea. Bumbi mai lătră de câteva ori, dar fata îl domoli. Ocoliră grajdul. În spatele lui erau câteva căpiţe.

— Să stăm puţin, hotărî fata.
— Bine.

Gigi trase puţin fin, ca să stea pe el. Sabin o ajută. Se aşezară amândoi, unul lângă altul pe braţul de fân. Fata îl cuprinse de după cap şi-l trase pe spate.

Un cer senin se deschidea deasupra lor, cu miliarde de stele, una mai aprinsă decât alta, iar luna se ascunsese.

— Ce frumos este cerul! şopti Sabin.

— Da, dar mai frumos eşti tu, şuieră Gigi la urechea lui.

Apoi se ridică, sprijinindu-se pe cot, îi puse capul pe piept.

Lui Sabin sângele îi curgea năvalnic în vine, bătându-i o sarabandă îndrăcită în urechi, era cu totul în stăpânirea fetei. Aceasta îi descheie iar nasturii la cămaşă şi începu să-i sărute pieptul. Sabin avea impresia că-i un copil mic, mângâiat de zâna cea frumoasă din basme.

— Tu, Sabine, nu vrei?
— Ştii, eu niciodată…
— Taci, scumpule!

*

* * *

Întorcându-se spre casă, Sabin încercă să-şi adune gândurile. Petrecuse o noapte cum nici nu şi-ar fi închipuit.

O iubeşte pe Ana, dar Matilda, categoric, nu-l vrea. Va trebui să stea de vorbă cu fata, dar numai cu ea.

„Unde? Şi cum?” se întreba.

Dar iată că în calc îi ieşise Gigi, care i se dăruise şi-i spusese că-l iubeşte. „Cum ştia ea să îmbrăţişeze, să sărute” gândi el. Ana nu-i ca ea! E altfel! Lângă ea avea senzaţia siguranţei! Oare ea o fi tot atât de pasionată în dragoste?

Ajunse în faţa casei Anei, tresări. Nu se poate! La poartă sunt două umbre. Este ea cu Virgil. Dar unde o fi lelea Matilda? În zadar îi căută umbra prin întuneric.

Aşa, deci! La cămin, în văzul lumii, fata nu putea să danseze cu el. Dar cu Virgil, noaptea singuri, la poartă, putea sta? Gura lumii se astupă din senin?

Îşi făcu repede o socoteală: plecaseră de la cămin înaintea lui. Cât a stat el cu Gigi la căpiţa de fân să tot fi trecut vreo trei ore. Şi, Ana stătuse cu Virgil trei ore, singuri, noaptea… Un fior de gheaţă îi trecu prin tot corpul. Dacă şi ei…

Cei doi îi simţit a prezenţa abia când se apropie de ei.

— Ce vrei, mă? întrebă Virgil, arogant.

— Păi, ce să vreau, mă duc acasă!

— Pe la poarta ei?

— Pe aici mi-e drumul…

— Numai atât? se băgă în vorbă şi Ana.

— Numai atât.

— Bine!

— Adică, ce bine?

— Bine, e bine, pronunţă mai categoric fata.

— Adică e mai bine cu Virgil, decât cu mine?

— Poate.

— Mai poţi să ştii?

— Auzi, pe mine să nu mă batjocoreşti!

Virgil, care asistase fără să scoată un cuvânt, poate

chiar nepăsător şi oarecum mulţumit la cearta lor, interveni:

— Ce a fost, a fost, băiete!

Sabin simţi acel „băiete” ca pe o nuieluşă plesnită peste faţă. Ar fi voit să sară la el, dar se stăpâni.

— Cu tine n-am nimic, zise el.

— Nici cu ea, hotărî Virgil.

— Cu ea e altceva…

— A fost.

Sabin încercă să înmoaie puţin discuţia.

— Măi Virgile, pe noi ne leagă un jurământ. Nu-i aşa, Ana?

— Ne-a legat! răspunse fata.

— Afurisită, îţi baţi joc de jurăminte! ţipă Sabin înfundat.

— Nu ştii ce vorbeşti! N-am crezut că ai să vii aşa din armată…

Sabin făcu doi paşi înapoi. „Nu poţi să-ţi pui mintea cu o femeie.

— Of, Ana, nu te ajută mintea, ori sufletul? Pă cât! Te iubesc atât… Tocmai mă gândeam să-ţi cer iertare…

— Pe o afurisită n-o poţi iubi! îi tăie ea vorba. Şi apoi, cum de îţi permiţi să te porţi aşa cu mine? Ce am făcut eu?

— Unde ai fost cu Virgil, când am plecat de acasă?

— Asta era? Ei bine, prostule – şi vocea ei deveni suavă – am trecut pe la poarta lui ca să-şi ia ţigările.

— Dar cu mine de ce n-ai dansat?

— Ai venit cu aia… Ce crezi tu?… Lasă-mă în pace! Brusc, fata se răsuci şi intră în curte, lăsându-i pe cei doi unul în faţa celuilalt.

Asta era?… Sabin, parcă se mai linişti. Totuşi gelozia îl rodea în capul pieptului. Se adresă lui Virgil:

— Nu joci cinstit! Ştiai că e cu mine. De ce te-ai băgat?

— Păi ce, trebuia să-ţi cer ţie voie? Află că-mi place şi mie. Aşa că…

— Eşti un măgar! Asta eşti!

Virgil se îndreptă ameninţător spre el şi-i puse mâna în piept.

— Bă, pe mine să nu mă măgăreşti, că te ia mama dracului. Auzi?

— Ce zici, mă?

Pe neaşteptate, Virgil îl lovi peste faţă şi-l aruncă la pământ.

Sabin se ridică scrâşnind din dinţi şi se aruncă peste Virgil. Surprins, acesta se împiedică şi căzu.

Din târnaţul casei Anei se ridică deodată un ţipăt:

— Săriţi! Săriţi!

Ascunsă în târnaţ, Matilda fusese martoră la întreaga discuţie. Când cei doi porniseră păruiala se hotărî să intervină. Nu de mila lui Virgil, nu! Ci pentru că astfel era sigură că se va produce ruptura între Ana şi Sabin.

Matilda ţipa cât o ţinea gura. Ana ieşi repede din casă şi o trase de mână.

— Potoleşte-te!

— Săriţi! Săriţi! continua Matilda să ţipe.

Cei doi se opriră surprinşi. Virgil, mai lucid, zise precipitat:

— Să fugim, bă, că ne facem de râs. Cei doi o luară la fugă care-ncotro.

Ca şi când ar fi văzut acolo un omor, Matilda striga, striga de zor, neluând-o în seamă pe Ana:

— Hoţii!… Ala, Sabin al lui Toader Şofrone…

— N-a fost el! negă Ana.

— Ba el!… Ba el a fost! ţipă isteric bătrâna.

Liniştea uliţei se aşternu târziu, după ce leliţele povestiseră pe toate feţele întâmplarea şi căzuseră de acord că, într-adevăr, Sabin Şofrone sărise la bătaie, aşa,

din senin.

După întâmplarea de la Căminul cultural, sfii sită atât de urât cu încăierarea din poarta casei Anei, Sabin se înhămase la treabă. Pleca în zori la secţia de mecanizare şi nu venea decât seara, după ce soarele asfinţea de mult. Ai casei bănuiau că s-a întâmplat ceva, dar nu ştiau ce.

Vestea răfuielii dintre Sabin şi Virgil fu adusă acasă de Ionuţ, băiatul Emiliei, sora lui Dragomir şi verişoara lui Sabin. Acesta trăgea clopotele pe la poarta lui Sin Spânu, după Floarea, fata lui cea mică. De la ea aflase Ionuţ că în noaptea de duminică spre luni, Sabin făcuse tărăboi la poarta Anei; ceea ce nu era adevărat. Dar aşa umbla vorba, purtată mai ales de Matilda.

Saveta Şofrone zisese scurt după obiceiul ei:

— Nu cred! Matilda umblă cu vorbe, ca să bage discordie între al nostru şi Ana.

Adevărul-adevărat îl află Toader de la Mărunţelu, care veni într-o seară pe la ei, chipurile să împrumute o bucată de lanţ pentru găleata fântânii.

— Mie nu-mi place – începu el neîntrebat, cu vocea lui suavă, că lelea Matilda se bagă între copii. Eu zic că s-a născut din nou în ea dorinţa de căpătuială, ca pe vremea când ţinea „banca Matilda”. Nu-i ajunge c-a suferit ea, a suferit fii-sa, bărbat-su după urma averii?

Toader Şofrone îl asculta fără să-l întrerupă. Pe el îl interesa un singur lucru: făcuse Sabin ceva de care trebuia să se ruşineze ori nu făcuse? Mărunţelu îl linişti pe loc:

— N-a făcut nimic, baci Toadere; s-o iuţit doar puţin. Aşa sunt tinerii. De vină-i numai lelea Matilda… îmi pare însă rău de copii… Crezi că ăla al lui Pop o s-o ia de nevasta pe Ana? Că, de o să fie doctor, chiar dacă doctor la vaci.

Fără a se arăta curios, Mărunţelu întrebă:

— Dar Sabin, Sabin ce spune?

— Nimic – răspunse Toader. Schimbă vorba când vrei să-l iei din scurt.

*

* * *

Bătaia dintre Virgil şi Sabin a fost comentată şi în casa preşedintelui Ion Pop, dar într-alt chip.

— Bă, l-ai bătut bine, barem?

— L-am învăţat eu minte, tată, n-ai grijă! se lăudă Virgil.

— Aşa-i trebuie! Şi dacă-l mai prinzi vreodată la strâmtoare, sparge-i capul, bă! Tot neamul ăstora este al dracului – mai zisese Ion Pop.

Virgil era mândru şi începuse şi el să creadă că, într-adevăr, îi dăduse lui Sabin o lecţie. Un lucru nu i-a convenit în discuţia care urmă:

— Bă, i-a zis Ion Pop – vezi ce faci cu aia, să nu-ţi pună un plod pe gât. Trebuie să fie şi asta o poamă, că ce naşte din pisică, şoareci mănâncă! Aşa a fost şi mă-sa!

— Tată – încercase Virgil să-l apropie de realitate, nu din respect pentru adevăr, ci pentru interesele lui –, ştii, eu ţin la Ana…

Pop îl privise mirat:

— Doar n-oi vrea să te însori cu ea?

— Ba, eu… N-apucă să-şi termine gândul, că o palmă zdravănă i se abătu peste obrazul stâng.

— Tu crezi că d-aia te-am dat la şcoală, ca să te însoţeşti cu fata lui Truţă? Ai? Să nu te mai prind cu idei d-astea! Distrează-te cu ea, fă ce vrei – deşi, într-un fel ţi-e neam, sunteţi veri de-al doilea – dar să-ţi iasă din cap gândurile astea. Cu tine am alte planuri!

Înspăimântat, Virgil tăcu mâlc…

*

*

Consfătuirea de la Rotunda îl pusese pe gânduri pe

preşedintele gospodăriei. Întors acasă, judecase pe toate feţele situaţia şi hotărî că, pentru a ieşi mai bine din încurcăturile din ferma zootehnică, îl va angaja pe Petre Tătăranu ca şef, era doar tehnician! Va avea astfel pe cine trage la răspundere după câtva timp!”

Planul la grâu avea să-l facă! De cum se reîntorsese întocmi nişte acte de calami tare şi reuşise până la urmă să-l înşele pe reprezentantul asigurărilor. Dădu o masă bună, şi omul plecă din comună chiar mulţumit. Preşedintele se „descurcase”. Nu ştia cum o s-o scoată la capăt cu planul la porumb, dar nu-şi făcea griji, pentru că de ani de zile umfla cifrele realizărilor şi nimeni încă nu descoperise că face un fals, că aduce prejudicii ţării.

Un lucru îl nemulţumea: inginerul Nicolae Mărgineanu parcă uitase că trecuse printr-o facultate. Nu se mai ocupa de nimic, lăsând totul în seama lui şi a brigadierilor. Ei, văzând cum merge treaba, se lăsau pe tânjală, amânând lucrările câmpului sau chiar făcându-le de formă. „Dacă ăştia, într-o zi, mă clănţăne?” îşi zicea el. Încercase să stea de vorbă cu Mărgineanu, dar „nepotul” îşi vedea mai departe de băuturica lui, de parcă n-ar fi fost vorba acolo şi de el. Acum luase şi alte obiceiuri.

După ce se afuma, o chema pe Valeria, nepoata lui Pop. Când se făcea criţă, Mărgineanu se pornea pe plâns, amintindu-şi de frumoasa lui soţie. Valeria se supăra atunci şi începea să-l înjure şi din

„Zdreanţă” nu-l mai scotea. Zăpăcit, de teamă să n-o piardă şi pe ea, inginerul îi cădea în genunchi şi-i cerea iertare.

Ce mai puteai face cu aşa om? Când, într-o zi, Pop sări la ei cu gura, amenințându-l că-i face referat ca să fie scos, spre surprinderea lui, nepoata-sa, Valeria, i se încontră, aruncându-i în obraz, fără pic de sfială:

— Dacă pleacă el, unchiule, pleci şi matale, crede-

mă!

Urmând sfatul lui Grigoraş, preşedintele anunţă o adunare generală, care urma să dezbată măsurile pentru campania de vară. Cum nu putea pune bază pe Mărgineanu, se ocupă el de tot. Mai întâi scoase dintr-un dosar darea de seamă pentru luna iunie. Pop avea dări de seamă gata întocmite pentru fiecare lună – şi făcea modificările necesare, ca să corespundă cât de cât situaţiei. Alcătui un convocator şi-l trimise pe frate-său Mihai cu el prin sat, să fie semnat de cei apropiaţi lor, ceilalţi fiind trecuţi la „absenţi”. În orice caz, avu grijă ca pe convocator să figureze la „prezenţi” mai mult de jumătate din numărul membrilor gospodăriei. Când toate pregătirile fură gata, Ion Pop răsuflă uşurat. îi va înşela el şi de data asta pe guleraţii ăia de la centru…

Adunările generale ale membrilor gospodăriei se ţineau nu-i vorbă, cu regularitate. Dar de câţiva ani buni fiecare era aidoma celeilalte, aşa cum erau şi dările de seamă, doar pe ici pe colo schimbate. Niciodată nu se adunau toţi cei ce-şi uniseră viaţa în gospodărie. Dar cei ce veneau erau solidari. Toate hotărârile luate erau votate în unanimitate. La apel erau prezenţi toţi cei cu numele Pop. Ceilalţi – Andrei, Ardelean, Vasile, Bud, Boacă, Ştirbu, Stoica, Ispas, Dudău, Varga, Făgărăşan şi alţii se înrudeau într-un fel cu Popii ori aveau ceva legături cu ei.

Când socotea că totul merge strună, Ion Pop avu o surpriză neplăcută: în sală era şi Sabin Şofrone. De unde şi cum aflase de şedinţă, nu ştia nimeni, pentru că Mihai Pop nici n-avusese de gând să treacă cu convocatorul pe la familia Şofrone.

Într-un fel nu-l prea deranja pe preşedinte prezenţa lui în sală.

La şedinţă lua parte şi Toma Grigoraş, care, constatând că sala nu-i prea plină, se plecă spre preşedinte

şi-l întrebă în şoaptă:

— Populе, nu-s cam puţini?

— Jumătate şi ceva în plus, tovarăşe Grigoraş!

— Vezi, numai să fim în legalitate!

— În legalitate, tovarăşe Grigoraş, îl asigură preşedintele.

— Atunci să începem.

Pop deschise şedinţa, prezentându-l îndelung pe oaspete. Aşa cum fuseseră învăţaţi, toţi aplaudară. Diplomat, observând că pe musafir îl flatează, lăsă să se prelungească ropotul aplauzelor. Apoi vicepreşedintele, Ion Condică, cumnatul preşedintelui, prezentă darea de seamă. Totul era descris ca şi când treburile ar fi mers pe roate. Organizarea muncii excelentă. Participarea la muncă mai mult decât mulţumitoare. Membrii cooperatori bucuroşi de felul cum decurgeau treburile în gospodărie şi de câştig. Este adevărat că recolta nu fusese prea mare. De vină erau, ca de fiecare dată, brigadierii şi vremea, căci în fiecare an ea dăduse peste cap eforturile oamenilor. Ba plouase prea mult şi când nu trebuise, ba fusese secetă când era nevoie de ploaie, ba venise grindină, ori vânturi puternice.

Raportul fu aplaudat, ca semn de aprobare. Preşedintele propuse apoi să se citească şi planul de măsu. i pentru campania de vară. Inginerul – ţinut sub şi ricin supraveghere să nu se îmbete înainte – prezentă planul de măsuri, la care „s-a lucrat cu multă chibzuinţă, ţinându-se cont de necesităţi, de potenţialul uman şi atelaje…

— Ei, dragi tovarăşi, începu preşedintele. Aţi auzit darea de seamă. Aţi ascultat şi planul de măsuri. Eu ce aş mai putea adăuga? Cred că nimic. La aceste două documente, am lucrat şi eu şi mulţi dintre noi. Le-a văzut şi tovarăşul, zise el, întorcându-se spre invitat. Ne-a fost de mare folos. Ne-a ajutat, dându-ne sugestii, sfaturi, idei

deosebit de utile pe care le-am primit. De aceea, cred că sunt în asentimentul tuturor să îi mulţumim tovarăşului. Preşedintele se întoarse din nou spre Grigoraş şi începu să aplaude.

Cei din sală aplaudară şi ei.

— Dragi tovarăş: „Începu reprezentantul Consiliului agricol raional, vă mulţumim. Noi ne facem datoria. N-am venit în comuna dumneavoastră în excursie. Am venit să ajutăm gospodăria. Pe dumneavoastră.

— Bravo, se auzi vocea preşedintelui, care începu din nou să aplaude. Bravo!

Grigoraş continuă:

— Noi credem că aţi muncit bine şi, aplicând întocmai planul de măsuri, veţi dobândi succese! Şi mai mari!

— Da! Da! Corect! Cine se înscrie la cuvânt? Preşedintele se ridică în picioare. Se uită pe o hârtie pe care erau scrise cinci nume: patru Pop şi un Nan. Aşa, deci, continuă preşedintele. S-au făcut înscrieri în timpul şedinţei, ca să fim mai operativi. Deci, are cuvântul tovarăşul Pop Mihai şi se pregăteşte tovarăşul Pop Andrei.

Unul după altul, toţi cinci vorbitorii au arătat că lucrurile merg bine în gospodărie, că oamenii sunt mulţumiţi, că preşedintele conduce după metode ştiinţifice şi iar laude peste laude de parcă altul că el nu s-ar mai fi găsit prin satele din jur. La urmă se spuneau şi câteva fraze critice, ori autocritice, care sunau cam la fel: mai sunt şi lipsuri, dar noi ne luăm angajamentul să le lichidăm.

Cei din prezidiu dădeau zâmbitori din cap, încuviinţând. Când ultimul vorbitor încheie, preşedintele se ridică din nou:

— Epuizându-se lista cu cei ce s-au înscris, dau cuvântul tovarăşului…

Sabin Şofrone se ridică şi zise:

— Vreau să vorbesc şi eu.

Privirile tuturor se îndreptară spre el. Preşedintele tresări, dar nu lăsă să se vadă. Răspunse mieros:

— Nu te-ai înscris la cuvânt! Democraţie, tovarăşe!

— N-aţi făcut înscrieri.

— Cum nu? Cei care au vorbit cum s-au înscris?

— Cum, nu ştiu, poate nici nu s-au înscris.

Ion Pop ţipă ameninţător:

— Fără calomnii, că…

Grigoraş interveni:

— E o regulă, tovarăşe… Apoi către cei din prezidiu; Cum îl cheamă?

Preşedintele îi şopti:

— Sabin Şofrone.

— …tovarăşe Şofrone. E o regulă!

— Ştiu, tovarăşe. Şi doresc să se respecte. Dacă până acum nu s-a ţinut seama de această regulă, să se ţină măcar acum.

— Şi ce doreşti dumneata? continuă Grigoraş.

— Să iau cuvântul.

— S-a închis lista, tovarăşe, îl repezi preşedintele.

— E dreptul meu… sări ca ars Sabin.

— Dar principiile democraţiei…

— Ce tot vorbeşti dumneata, tovarăşe preşedinte, de democraţie? Democraţia dumitale este cea a puterii, a căpătuielii personale…

În sală lumea începu să murmure. Erau toţi miraţi de curajul băiatului.

Grigoraş interveni iar:

— Să fim calmi, tovarăşi. Linişte!

— De acord, tovarăşe Grigoraş, dar pentru asta nu cer altceva decât să vorbesc, zise Sabin.

Preşedintele mâzgăli un bilet şi-l trimise la cineva în

sală.

— O să aveţi cuvântul, hotărî Grigoraş.

— E un huligan, strigă din sală cel ce primise biletul.

Sabin se întoarse spre el:

— Sunt huligan pentru că doresc să iau cuvântul în adunarea generală? Când merg la lucru nu sunt huligan?

— Ai fost la armată. Nu ai mai lucrat în ultima vreme! ţipă un alt Pop din sală.

— Dar înainte? Şi de acum înainte?

— Ai vrut s-o batjocoreşti pe fata Matildei, strigă o femeie.

Grigoraş se străduia să restabilească liniştea, bătând cu pixul în tăblia mesei. Cu mare greutate se făcu linişte.

— Tovarăşi, începu Sabin. Aici vreau să vorbesc despre munca noastră! Despre viitorul gospodăriei! M-am întors din armată şi vreau să muncesc cinstit…

— Ca tată-to? aruncă unul din fundul sălii, râzând.

— Tata munceşte cinstit, dar nu-i plătit cinstit!

Preşedintele ţipă:

— Cum asta?

— Aşa! Dumneata şi socotelile dumitale…

— E prea de tot, zise preşedintele, aplecându-se spre Grigoraş.

— Trebuie să facem lumină! Linişte! ţipă şi Grigoraş bă tind puternic cu pixul în masă.

Nicodim Boldiş, care într-adins nu fusese ales în prezidiu, urmărea atent întreaga sală. Fierbea! Era revoltat! Nu luase până atunci cuvântul, fiindcă voia să vadă reacţia oamenilor. Când îl auzi însă pe Sabin vorbind, îi crescuse inima. Îşi dădu seama că tânărul este încolţit.

Simţi că unii se ridică împotriva lui Sabin Şofrone, şi spuse:

— Cer cuvântul!

Preşedintele Pop şi Grigoraş se înţeleseră dintr-o

privire:

— Aveţi cuvântul, tovarăşe Boldiş, spuse Grigoraş.

— Sabin Şofrone are dreptate, zise hotărât secretarul. Şi dumneavoastră ştiţi foarte bine acest lucru! în sat se petrec lucruri care n-ar trebui să se petreacă! Preşedintele ia hotărâri de unul singur, nu se sfătuieşte cu nimeni! Dispune de gospodărie după bunul său plac, ca şi când ar fi moşia lui tată-său! Raportează la Consiliul agricol cifre umflate, dezinformându-i pe tovarăşi despre realitatea Gorneştiului... Se nesocotesc părerile oamenilor! ... La momentul potrivit, am să spun mai mult!...

Doar atâta zise secretarul şi se aşeză. Cuvintele lui fură primite cu uimire de către cei din prezidiu. Din sală însă se ridicară multe voci: „Aşa-i! Aşa-i!”

Şedinţa se termină cu totul altfel de cum prevăzuse Ion Pop.

La sfârşitul ei, Sabin se îndreptă spre Nicodim Boldiş şi plecară împreună de la cămin. Pe drum secretarul de partid şi Sabin mai vorbiră mult. Boldiş i se destăinui:

— Tare aş vrea să am şi eu un aliat puternic, tânăr şi iubind satul aşa ca tine, să ajung în sfârşit să pot spune în faţa oamenilor tot adevărul, să tăiem răul din rădăcină şi să începem o viaţă nouă, curată, în care munca cinstită să fie temelia bunăstării tuturor! Ce zici, vrei să-mi fii alături, sprijin în lupta mea?

— Sigur, tovarăşe Boldiş, mai încape îndoială, vreau şi eu să avem un sat bogat, o gospodărie de frunte, iar hărnicia să fie la loc de cinste!

A doua zi dis-de-dimineaţă, Pop îl chemă pe Sabin la el.

— Bună dimineaţa! tovarăşe Pop, zise Sabin.

— Bună, mormăi Pop.

— Ce ai cu mine aşa dimineaţă?

— Tovarăşe, eşti cam obraznic! ţipă la el Pop.

— De asta m-aţi chemat? Să mă obrăzniceşti! Şi, mă rog, pentru ce?

— Ştii tu cu cine vorbeşti? se încruntă la el Pop.

— Cu dumneata! Credeam că mă chemi să-ţi spun ce n-am putut spune ieri la adunare şi i-am spus secretarului de partid.

— Ce, mă-nveţi pe mine ce să fac?

— Uite ce e! Sunt om în toată firea şi pot să judec! Dumneata eşti vinovat faţă de sat.

— Huliganule! Te leg!… ţipă Pop.

— Plec! N-am ce vorbi acum. Şi nu mă mai înjura, că… Sabin lăsă fraza neterminată. Se răsuci pe călcâie şi plecă.

— Paznic!

— Da, tovarăşe preşedinte!

— Cheamă miliţia!

Speriat, paznicul alergă spre miliţie. Pe drum îl ajunse pe Sabin:

— Fugi, măi băiete! Ai păţit-o!

— Nu cred…

— O să vezi. M-a trimis după Manolache…

— Doar n-am furat hamurile de la bicicletă!

— Pleacă, bă, Sabine, cu ăsta nu e de glumă…

Sabin nu luă în seamă vorbele paznicului. Se gândea: „Cum pot fi oamenii aşa? Au ei voie să-l batjocorească? Să-l înjure?” Păşea domol, clătinând din cap. Nu ştia ce să-şi răspundă. Se auzi strigat şi întoarse capul. Era Gigi. Aştepta în faţa căminului, în staţia de maşină, cursa spre Cluj.

— De unde, aşa în zori? îl luă ea la zor ironic.

— De la cumetrie, răspunse el posomorât.

— Şi cumetrele au fost lelea Matilda cu Ana?

— Pe dracu’…

— Nu cred…

— Ba crede-mă! se răsti Sabin şi dădu să plece mai departe. Fata îl prinse de mână şi se lipi de el drăgăstos.

— Te-a alungat mumă-sa? îl mai întrebă ea.

Sabin se înfurie şi ţipă:

— Ţi-am spus că n-am fost acolo! Lasă-mă-n pace!

— Bine! Dar de ce eşti aşa turbat? Nu ţi-am făcut nimic.

— Ai dreptate, Gigi. Tu nu, dar el. El vrea să-mi facă!

— Care el?

Sabin arată cu capul spre locul unde ar fi trebuit să fie casa preşedintelui.

— Stai! se auzi atunci o voce groasă din josul uliţii

Sabin întoarse capul. Era plutonierul Manolache cu paznicul. Simţea cum sângele începe să-i fiarbă în vine., ai

— Ai limba cam ascuţită, zise Manolache. Buletinul!

— Nu înţeleg!

Plutonierul se aşează în faţa lui, privindu-l. pe sub caschetă. Axente, paznicul, se uita cruciş, când la unul, când la altul.

— Uite, de exemplu, acum, continuă plutonierul, eşti… eşti cu ea…

— Ea? Vedeţi cum vorbiţi.

— Dimineaţa, cu o fată! E suspect!;

— Ce suspect, tovarăşe? Este interzis să conduci o fată la maşină?

Axente era nerăbdător. El avea ordin să-l aducă pe miliţian la preşedinte. Este adevărat, îi spusese în linii mari, atât cât auzise şi el, despre ce era vorba. Dar ordinul era ordin.

— Vii şi tu. cu mine, îi spusese miliţianul lui Sabin.

— Eu? De ce? îţi dau un sfat. Dacă vrei să aperi legea, nu te lua după el. Că odată şi odată se va alege untul şi-ar fi păcat să cazi tras de…

— De cine? „>:

— De cel la care mergi să-ţi ceară probabil să mă pedepseşti... /.

— Vom stabili noi ce-i de făcut. Aşteaptă-mă aici, ori du-te acasă.

Paznicul pornise înainte. Plutonierul, cu pas alergător, încercă să-l ajungă.

Gigi se uită speriată la Sabin.

— Mi-e frică, zise ea.

— De cine?

— Nu de cine, ci pentru cine...

— Adică?

— Pentru tine.

— Pentru mine să nu-ţi faci griji. Lasă-le pe toate în seama mea. Când poţi merge, de ce să te târăşti?

— Dar ce s-a întâmplat?

Cerul era violet şi zorile dădeau să crape. Fata făcu un pas spre Sabin şi îşi aşează capul pe pieptul lui.

— Mi-e frică, scânci ea.

Flăcăul o cuprinse cu braţele. Gândul îi zbura aiurea.

— Vreau să fac dreptate! În satul ăsta Pop taie şi spânzură! Uite, până şi pe plutonierul ăsta l-a înnebunit...

— Nu face pe Don Quijote, Sabine. Ai să cazi...

— Poate că ai dreptate. Mă lupt cu morile de vânt... Avu un moment de slăbiciune. Deodată, zise cu voce tare: Ce o să-mi facă?

— În cel mai bun caz o amendă de o mie de lei, pentru insulte. Dar ştiu eu ce are în cap Pop?

— O mie de lei? făcu mirat Sabin. De ce?

— Fiindcă l-ai insultat, fiindcă vor să te înveţe minte... Ai bani?

Sabin ridică din umeri.

— Vezi – continuă fata – de-abia te-ai liberat. E păcat de ai tăi! Pop te cheamă pe la procese...

Spaima se strecură ca o nevăstuică în inima lui Sabin. Abia reîntors din armată şi intra în gura lumii… Ce vor zice ai lui? După încăierarea de la poarta Anei, acum altă belea! Se trezi întrebând:

— Ce să fac?

Fata îl prinse de mâini şi i se uită în ochi:

— Să vii cu mine!

— Unde?

— La Cluj!

— Şi ce să fac acolo?

— Intri la Uzină! În trei-patrU luni te califici. Haide, nu te mai gândi. Hai, băiete…

Să ajungă muncitor! Să stea la oraş! Să poarte zi de zi haine bune, aşa cum purta Done Măruţă şi ceilalţi ca el. Dar el nu voia să părăsească satul. Oraşul nu-l interesa, totuşi, ar fi vrut să-i facă-n necaz lelei Matilda, dar mai ales Anei. Să vadă şi ele de ce-i Capabil! Să vadă că nu-i mai prejos de Virgil! Dar ce se va alege din visurile lui? Şi ce mândru era de el! Multe nopţi se visase aşezat în scaunul tractorului, conducându-l cu îndemânare la arat, dar şi pe uliţele satului, către secţia de mecanizare, şi îşi închipuise vorbele leliţelor: „Uite-l pe Sabin al lui Şofrone, pe tractor”… Se părea însă că totul se terminase mai înainte de a începe.

— Ei, vii cu mine? îl trezi din gânduri Gigi.

— Şi unde-o să stau?

— La mine! Cât vrei! Am loc…

— Îmi închiriez! o cameră? întrebă el, naiv.

— De unde? N-am decât una, stau într-o garsonieră. O să locuim împreună! Se apropie provocator de el. De ce eşti copil? Ai să vezi ce bine o să fie! Haide!

— Să mă mai gândesc! Ce-or să zică ai mei? încercă Sabin să câştige timp.

— O să le scrii. O să le explici…

— Toţi vor spune că am fugit de frică…

— Într-un fel aşa este! Haide!

— Pe dracu', uite-l pe plutonier. Vine! Nu mai am de ales! Merg cu tine!…

— Uite maşina! strigă Gigi, prinzându-l pe Sabin de mână. Haide! şi-l trase spre maşina care tocmai frâna în staţie.

Mai mult de ruşine, să nu observe cineva că aproape e târât, Sabin urcă scara. Maşina porni greoi, lăsând *în* urmă trâmbe groase de colb albicios, care ştergeau silueta plutonierului, venit în fugă după el…

*

*

Când coborî la Autogara din Cluj, Sabin avu o strângere de inimă. Tot drumul Gigi turuise lângă el şi-i descrisese în cele mai trandafirii culori viaţa lor viitoare. Se lăsase furat de vorbele ei, dar nu reuşise să se înveselească, pentru că veselia omului este ca mirosul florilor: nu se înalţă din suflete veştede. Şi sufletul lui se veştejise, după ruptura cu Ana. Fusese laş, fugise! îşi aminti de profesorul Alexandru: „Ţineţi minte – spunea el – în casa dreptăţii tale poţi fi ucis, învins însă niciodată!" El ocolise lupta: nu putea fi nici ucis şi nici învins. Gândi că oamenii luptă. Da, o să lupte. N-o să rămână la fuga asta ruşinoasă…

Se trezi la realitate când Gigi i se atârnă de braţ şi-l purtă pe nişte străzi dosnice, către un cartier nou, cu blocuri de patru etaje. Nu mai fusese niciodată pe acolo, deşi cunoştea Clujul.

Forfota oamenilor din jur îl dezmorţi niţel. Tineri şi vârstnici, în haine de oraş ori în salopete, grăbeau spre locurile lor de muncă, în mână cu un pachet sau o geantă burduşită. Privindu-i, Sabin îi pizmui, într-un fel. Şi-ar fi dorit să fie ca ei. Dar el. el n-avusese noroc! Norocul şi-l

face omul, iar când vine din senin face pomană şi nu-ţi dă bucurie. Nu, la el nu era vorba de noroc. Asta era soarta lui, era calea pe care trebuia s-o urmeze.

Ghicindu-i, parcă, zbuciumul, Gigi îl lăsă într-ale lui. Doar când şi când îi strângea braţul. Sabin o privi cu coada ochilor. Era drăguţă, mult mai drăguţă decât i se păruse duminică seara. Amintirea aventurii tot năvăli ca o vijelie asupra lui, îi umplu sufletul. „Poate că-i şi fată bună. Comorile nu le cauţi în nori, ci pe pământ, lângă tine” – gândi el. Se uită din nou la Gigi. Ea era acum adevărată comoară, fiindcă era a lui şi era lângă el. Iluziile rămăseseră departe, la Gorneşti…

— Iubitule, îi şopti fata.

Se plecă spre ea şi primi o sărutare fugară. În jur, oamenii îşi vedeau de ale lor. „Aşa este la oraş. Fapte ce par în ochii ţăranului ciudate ori lipsite de bună-cuviinţă, sunt aici obişnuite, nu supără pe nimeni, pentru că oamenii de aici nu se cunosc între ei şi nu-i interesează ce face unul sau altul”. Aşa gândea Sabin, privind chipurile celor pe lângă care treceau.

Noutatea peisajului îl fură pe Sabin. După ce traversară câteva străzi şi merseră pe una, destul de lungă, cu case mărunţele, cu zidurile pline de pecinginile bătrâneţii, aplecate pe o coastă, ieşiră într-o stradă largă, luminoasă, mărginită cu tei rotaţi. Mai făcură câţiva paşi, apoi Gigi îl trase spre intrarea unei case mari, cu cinci etaje. Era o clădire veche, cu o curte interioară pavată cu dale sparte.

— Haide! îl îndemnă Gigi, trăgându-l după ea. Traversară curtea interioară. Dacă faţada casei nu-i dezvăluia vârsta, zidurile curţii vorbeau de la sine. Erau mucede, coşcovite, cu tencuiala căzută, igrasioase – ziduri răpănoase, de casă veche, cine ştie când şi pentru cine făcută. Un iz iute, de ceapă prăjită, îl lovi de cum se

apropiară de o uşă îngustă, cu geamurile sparte, vopsită odinioară, probabil, în roşu, acum de cvloarea vişinei putrede, pe ici pe colo băşicată, ca un obraz plin de bube.

Sabin avu un moment de reţinere, care-l îndemna să fugă, cât mai era timp. Ar fi vrut să dea ascultare imboldului, dar picioarele îl duceau spre gura aceea neagră despărţită de lumina soarelui prin uşa cu geamuri sparte.

— Aici stau eu, la cinci, zise Gigi – şi o luă înainte pe scări.

Un alt miros îl izbi în nări: mirosea tare a urină de pisică şi a motorină.

— Fii atent, să nu aluneci! Portăreasa dă cu mbtorină pe treptele scării, ca să nu se facă praf şi să omoare purecii… O groază de pisici sunt pe aici v…

Scara de lemn gemu sub greutatea lor. Zgomotul paşilor ei se amplifică în golul casei scării, de parcă ar fi urcat o trupă. Când ajungeau pe un palier, se deschideau uşi şi ochii curioşi ai unor copii ciufuliţi sau femei în haine de casă îi urmăreau cu insistenţă. Sabin se simţea rău, ca atunci când te surprinde cineva în pijama. Pe măsură ce urcau, izul de aer stătut creştea şi el, distilat în casa scării ca într-un imens alambic.

Sus, la etajul cinci, scara se termina cu un fel de platformă, îngrădită pe o latură de o balustradă din fier forjat. De pe acest palier se deschideau trei uşi. Gigi se îndreptă spre cea din mijloc. Scoase din poşetă o cheie şi i-o întinse lui Sabin:

— Deschide! De azi încolo, tu eşti aici stăpânul!

Sabin lua cheia şi se uită la ea. „Cum trebuie pusă în broască?” Fata sesiză nehotărârea lui şi-l ajută:

— Cu dinţii în sus…

Din nou inima îi strigă: „Fugi! încă mai ai timp!” Ca paralizat, Sabin rămase cu cheia în mână, privind-o.

Nedumerită, Gigi întrebă mieroasă:

— Ce faci? Mă mai ţii mult afară?…

Sabin ezită din nou. În sfârşit, se hotărî, deschise uşa, se dădu la o parte şi-i făcu loc fetei să treacă.

Păşi după ea, într-un culoar întunecos, apoi Gigi împinse o altă uşă şi pătrunseră într-o cameră luminoasă, cu geamuri înalte. îl izbi un aer închis, stătut şi acru. Camera părea imensă, impresie mărită de lipsa lucrurilor care s-o umple, doar un pat din fier cu saltea acoperită de o cuvertură flendurită, o masă de bucătărie cu muşama cojită pe alocuri şi crăpată, două scaune desperecheate şi un şifonier cu două uşi, dintre care una atârna, gata; să cadă, de parcă trecuse pe acolo un vârtej ce o smulsese din ţâţâni. Pereţii, cândva de culoarea humei, erau acum prăfuiţi, afumaţi pe la colţuri. Deasupra patului atârna o cromolitografie, reprezentând un satir şi o nimfă goală, cu forme rubensiene. Pe jos, în loc de covor era întinsă o pătură cazonă, cenuşie. Nici ea nu era întreagă: la mijloc avea o gaură, iar capetele îi erau destrămate. Din tavan atârna un bec murdar de muşte. Peste tot pe jos, pe pat, pe scaune, pe uşa şifonierului erau aruncate de-a valma ciorapi, pijama, rochii şi fuste, un furou care fusese cândva roz. Dintr-o ochire, Sabin văzu totul şi simţi că ameţeşte. Sesizând surprinderea tânărului la vederea harababurii din cameră, Gigi se repezi să le strângă:

— Am plecat în grabă, iubitule… Să ştii însă că la mine este ordine. Mâine fac curat… Vrând să deschidă, uşa care atârna în balama se desprinse şi căzu pe podea bubuind şi stârnind un nor de praf. Văzându-l încremenit în mijlocul camerei, făta ţipă:

— Ce stai aşa popândău, ajută-mă!

Sabin era ameţit. Praful îl înecă şi porni să tuşească. Dându-şi seama că tonul ridicat nu era priincios scopurilor sale, Gigi lăsă totul baltă şi se întoarse spre el:

— Ce ai, dragă? Ia un pahar cu apă din bucătărie, zise ea, şi-i făcu semn spre culoarul prin care intraseră. Ca prin vis, Sabin păşi în el şi deschise o uşă laterală: era baia. O închise şi deschise pe aceea de lângă ea. Intră în bucătărie. De aici venea mirosul de acru. Pe masă era o oală cu rămăşiţe de supă stricată. Alături, într-o cratiţă, mucegăiau nişte resturi de tocană, cine ştie de când uitate acolo. O cană de apă era acoperită cu un strat gros de murdărie. Alături de ea tronau două pahare desperecheate. Musculiţe beţive roiau în jurul lor, atrase de urma de lichid roşu. O sticlă cu etichetă de Fetească neagră era pusă pe un colţ de masă. Mai era şi o scrumieră încărcată cu scrum şi mucuri de ţigară. Unele aveau urme de ruj. Sabin îşi dădu imediat seama: chiştoacele cu ruj sunt ale fetei. Celelalte, desigur, ale unui bărbat. „Amantul ei?” – gândi. Ce să spună? Nimic. Nu avea niciun drept. Fata nu-i ceruse nimic şi nici el nu-i făcuse vreo propunere. Ba, mai mult! Gigi fusese drăguţă cu el şi-i oferise adăpost, ca să scape de necazuri. Chiuveta era şi ea plină de vase murdare. Sabin deschise geamul bucătăriei, apoi se întoarse în cameră. Cu tot efortul fetei, dezordinea era aceeaşi. Patul vraişte. Cearşaful murdar. Ieşi pe balcon să ia puţin aer. Se împiedică. Aproape nu aveai unde pune piciorul din cauza sticlelor goale.

Gigi se apropie de el şi-l luă după gât:

— Hai să ne culcăm. Mi-e aşa de somn! apoi o tulim în oraş. Bem o berică, mâncăm ceva şi mergem pe la nişte prieteni, să-ţi caut de lucru. Bine?

Sabin se întoarse spre ea.

— Uite ce e, Gigi. M-ai primit în casa ta. Îţi mulţumesc! Ar trebui să fiu politicos, dar nu pot! Te rog, înţelege-mă. Nu pot suporta mizeria. N-am trăit în ea, nici acasă şi nici la armată.

Gigi vru să protesteze. Sabin continuă:

— Te rog, ascultă-mă! Ne apucăm de treabă şi facem lună! Bine?

— Bine, dar…

— Niciun dar. Începem cu bucătăria…

Preţ de vreo trei ore Sabin munci pe brânci, făcând de toate. Gigi era încântată. Niciodată garsoniera ei nu arătase aşa, nici măcar când îi fusese repartizată. Acum se învârtea fericită, într-adevăr fericită, corectând pe ici-colo mici amănunte. Negăsind cuvinte, spunea încântată: „Sabine, eşti formidabil! Fată trebuia să fii!” Sabin se antrenase cu munca la care pornise şi parcă uitase de tot ce pătimise până atunci, ba chiar uitase şi cu cine plecase şi unde se găsea. Avea impresia că era în casa lui, alături de o soţie iubitoare. îl treziră la realitate trei bătăi scurte în uşă, cu pauze egale între ele. Vru să se ridice. Gigi însă îl opri:

— Stai, merg eu.

Fata închise uşa bucătăriei. După ce o deschise pe cea de la intrare, Sabin auzi vocea groasă a unui bărbat: „Ce-au, scumpo”! Nu înţelese răspunsul fetei. Dar după un timp se auzi din nou vocea basului, ironică şi puţin ameninţătoare: „Baftă, scumpo! Ai grijă, nu cumva să răcească!”

Aşa începu viaţa de orăşean a lui Sabin…

*

* * *

Plecarea precipitată a lui Sabin din sat veni ca un trăsnet. Ea surprinse mai ales pe aceia care ştiau despre relaţiile dintre el şi Ana, dar nu şi despre ruptura din ultimul timp: „Ca să vezi ce-i dragostea! I-a tras clopotele ani de zile şi până la urmă fuge cu Gherghina Tomşa!” Băieţii, mai ales, îşi dădeau coate şi comentau cu subînţeles: „Are talente ascunse fata asta! Dacă mi se oferea ocazia şi eu aş fi fugit cu ea”. Auzind vestea, Done

Măruţă rămăsese crucit: „Aţi văzut, mă? le zicea el lui Gheorghe şi Ştefan. Ducea cu noi muncă de lămurire şi el a făcut vira la Cluj! Fraţilor, dacă ăsta a şters-o d-acia, înseamnă că, musai, numai oraşu-i de noi! Şi fii atent, frăţie, am început să mă gândesc dacă fac bine că muncesc la oraş! Mă, că-i dat dracului!” Petre Tătăranu era singurul care îi lua apărarea: „Poate că-i mai bine pentru el... Unui om cu inima zdrobită poţi să-i ierţi şi o faptă necugetată. Dar nu pot să-i iert că s-a înhăitat cu Gigi!” în sinea lui îşi spunea: „L-am crezut mai tare. Trebuia să rămână în sat, orice s-ar fi întâmplat”!

Acasă, la Toader Şpfrone, lucrurile stăteau rău. Ca mai întotdeauna când avea greutăţi, bătrânul căzuse în muţenie. Când Saveta îl întreba de Una sau de alta, dădea răspunsuri anapoda ori nici nu răspundea. Privea în pământ. Femeia nu-şi închipuise niciodată că omul ei ţinea atât de mult la Sabin. Şi ea se ataşase de el, considerându-l ca pe copilul ei, că-l crescuse în bătătură. Dar nu făcea din plecarea lui o tragedie. „O să se întoarcă, ai să vezi!” îi zicea ea mereu lui Toader. El o privea cu ochi goi... Odată, după ce-i repetase toate astea, o întrebase: „Crezi?” „Sigur” – răspunsese ea. „Are să se sature de fata aia şi se va întoarce!” Toader Şofrone replicase atunci brutal, aruncându-i şi un cuvânt greu: „Eşti proastă! Sabin n-a plecat pentru o muiere!

— A fugit de Pop!” Femeia se uitase întâi la el surprinsă, apoi ridicase din umeri, gândind că toţi copiii, odată şi odată, părăsesc casa părintească. Aşa fusese şi cu Emilia şi cu Dragomir. Plecaseră acolo unde îi trăsese aţa. Poate că asta era soarta lui Sabin. Cu ea nu te poţi pune. Orice ai face ea se împlineşte...

Sâmbătă seara, la trei zile de la plecarea lui Sabin, Dragomir şi Vasile Tătăranu păşiră în curtea lui Toader Şofrone. Saveta făcea mămăligă pe soba din coasta casei şi

toată curtea mirosea a fiertură. Dragomir aruncă vorba către maică-sa:

— Mamă, numai dumneata faci mămăligă bună…

Saveta ridică ochii, îl privi de parcă avea înainte un străin şi continuă să mestece cu făcăleţul. Dar imediat îi păvu rău că nu răspunsese băiatului la vorba bună spusă cu inima largă, aşa că se întoarse spre el:

— Ţi se pare ţie, Dragomire! Şi Săndica face mămăliga la fel…

Toader Şofrone şedea, ca de obicei, pe laviţa de lângă masă şi privea undeva, departe. Vasile Tătăranu îi dăduse bineţe şi se aşezase lângă el. Nu-şi vorbeau. Se vedea că Vasile căuta ceva să spună şi nu găsea. Într-un târziu vorbi:

— Azi am fost cu caii la potcovit. Ai tăi au potcoave?

Toader Şofrone se întoarse către el, de parcă ar fi vrut să-i zică: „Ce mă, Vasile, ai căpiat? De cai îmi arde mie?” Dar îi răspunse:

— Au…

— Aşa, au…

— Vezi bine…

— Ştii – continuă Vasile Tătăranu – calul dacă n-are potcoavă se bate

Observaţia îl făcu pe Şofrone să zâmbească. Şi copiii ştiau asta. Era însă bucuros că Vasile îi cată vorba. Asta însemna că este alături de el. Dar putea fi altfel?… Ca şi când vorbiseră despre cu totul altceva înainte, Toader se întoarse spre el, îl bătu cu mâna pe spate şi-i zise:

— Sunt amărât, Vasile. Nu de alta, dar! promisesem lui Avram să am grijă de băiat. De fapt, acum nu mai este copil. O să se descurce…

— Asta ziceam şi eu. La ce să-ţi faci inima amară? Parcă-i primul în care a dat Pop?! A dat în mulţi! Şi pe Petre al meu a vrut să-l gonească. N-are nevoie îmbuibatul

ăsta de oameni muncitori şi cu scaun la cap. îi trebuie fleoanţe aşa cum e inginerul Mărgineanu „să le joace ca pe nişte păpuşi. Dumnezeul-Dumnezeului care l-a închinat. Mă, Toadere, eu mă duc la Pop şi-i bag mâna în gât... Să fiu al dracului de n-o fac!

Şofrone îl privi zâmbitor. îl credea în stare de aşa ceva. Dar nu asta era calea de urmat. Trebuiau informate organele superioare ale ministerului şi partidul. Nimeni nu poate să-şi facă de cap, fără să dea seama de faptele sale. îl linişti:

— Nu aşa, Vasile. I-ai da apă la moară. Ţi-ar striga şi ţie că eşti huligan şi l-ar obliga pe Manolache să-ţi facă actele, ori ştiu eu ce...

— Păi atunci, o să-l răbdăm la nesfârşit? Nu, n-ai dreptate! Stana s-a ramolit şi-l crede, iar Grigoraş nu vede ce-ar trebui să vadă. Aşa că Pop e încă tare pe poziţie...

În timp ce Toader Şofrone se străduia să-l facă să priceapă că nu forţa lui ar putea schimba atitudinea preşedintelui, Dragomir se dăduse aproape de Saveta şi vorbea cu ea în şoaptă:

— Tot aşa pierdut este?

— Tot. Stă în casă sau aici pe bancă şi, de nu îl întrebi de vorbă, tace, tace de parcă ar fi mut. Mi-e teamă să nu cadă la pat...

Dragomir o cercetă. Saveta îmbătrânise. Se făcuse mai mică. Faţa ei luase culoarea pergamentului şi se pungise. Ochii îi fugiseră în fundul capului. Doar privirea lor rămăsese vie, scormonitoare. Şi cu ea îl scotocea pe Dragomir. De când plecase Sabin voise să-l întrebe: „Spune-mi, maică, totuşi, de ce a fugit cu fata aia?" Acum prinse prilejul să pună întrebarea ce o chinuia. Dragomir aflase totul de la Petre Tătăranu şi de la Mărunţelul înainte de a-i răspunde, băiatul chibzui: să-i spună sau nu tot adevărul? Da, îi va spune adevărul: i;

— Lelea Matilda este de vină! Din cauza ei s-a-ntâmplat totul…)

Saveta îl privi mirată:

— Cum aşa?

— Uite cum a fost… Şi îi povesti tot ceea ce ştia de la Mărunţelu şi-i privea pe Ana şi pe Virgil. Pe măsură ce băiatul povestea, faţa Savetei se-nnegrea şi ochii îi deveneau aprigi. Când Dragomir termină de povestit, femeia se închină:

— Nu s-a săturat de avere… Trăsni-o-ar s-o trăsnească! Vipera, a uitat că de la bani i s-a tras totul!… Şi eu, proasta, i-am întins mâna când i-a fost greu. Iar Toader s-a luptat s-o bage şi pe ea în gospodărie, ca să aibă ce mânca! Şi uite cum întoarce ea binele făcut! A rupt inima copiilor, cu poftele ei nesăbuite… Are dreptate ăl de a spus că lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba…

Dragomir n-apucase să-i spună maică-sii că lucrurile nu stăteau atât de simplu, că pe lângă amestecul nepotrivit al Matildei, se pornise şi cearta între Sabin şi Pop. Pentru că, în fond, Sabin nu plecase ca urmare directă a maşinaţiilor Matildei, ci fiindcă, într-un fel, preşedintele abuzase de puterea ce o avea. Renunţă însă să-i mai explice femeii care poate n-ar fi înţeles.

Saveta îl trase de mânecă şi-i făcu semn să-şi apropie urechea:

— Dragomire, du-te după el! Nu-l lăsa cu aia… Am auzit că nu-i fată bună

— Acuşi aş pleca după el! Dar unde? Clujul e mare… Poete scrie şi atunci îl aduc eu înapoi…1 Nu-ţi face griji, mamă! Nici Sabin nu mai este copil. Ştie el să se apere… îi făcu semn ou mâna să fie liniştită şi se apropie de masă, unde taică-său şi Vasile Tătăranu şedeau faţă în faţă. Iar căzuseră în muţenie.

— Ei, mâncăni ceva? întrebă el.

Cei doi tresăriră. Vasile Tătăranu se ridică repede:

— Atunci eu plec… Cred că ai dreptate, Toadere! Nu poţi să îndrepţi lucrurile singur!…

Saveta răsturnase mămăliga pe un fund de lemn şi Venea cu el.

— Unde pleci, Vasile! Stai aici, omule, să mâncaţi împreună!

— Nu, Savetă, că… Omul lăsă vorba neisprăvită şi, îmboldit de vorbele femeii se aşează din nou în faţa lui Toader. Dacă zici tu… continuă el dând din cap.

Sayeţa plecă şi reveni repede cu trei farfurii şi trei furculiţe, apoi, tot atât de repede, aduse cratiţa cu tocană. Mirosea bine. Luă farfuriile pe rând, puse în ele tocană şi aşează câte una în faţa fiecăruia. Se trase după aceea de o parte, lângă uşa bucătăriei, dar rămase cu privirea aţintită spre ei. Dragomir nu mai aşteptă ca tatăl să înceapă primul, aşa cum fusese obişnuit din copilărie, ci tăbărî asupra mâncării.

— Iuuu! De mult n-am mâncat aşa tocană!…

Femeia îl privi tristă şi repetă:

— Ţi se pare fief, Dragomire… O îngrijora muţenia bărbatului. Ştia ea bine că omul ei arde în el ca un foc mocnit şi-i era teamă. Pentru că arderea asta îl topea cum se topeşte săul lumânării aprinse.

Mai trecuse el o dată printr-o stars asemănătoare, atunci când fusese exclus din partid.

Aşezat pe banca de lângă masă, Şofrone parcă nici nu vedea mâncarea. Se uita la farfuria cu tocana maroniu-roşcată, cum te-ai fi uitat într-un lighean cu apă, de parcă ar fi vrut să-şi vadă chipul în ea. Vasile Tătăranu dăduse întâi să apuce furculiţa, dar se răzgândise, văzându-şi prietenul că nu se atinge de ea. Gospodina îi urmărea cu privirea şi-i îndemnă:

— Se răceşte tocana, Toadere… Poftеşte, Vasile.

Bărbaţii tresăriră. Brusc, trezit din picoteala ce-l cuprinse, Şofrone făcu semn către Vasile Tătăranu şi, ea la o comandă, amândoi apucară furculiţele. Dragomir înfuleca de zor, tăvălind bucăţi mari de mămăligă prin tocană.

— E bună, tată, zise el cu gura plină.

Vasile Tătăranu atacase şi el cu nădejde mâncarea, după ce gustase din ea. În schimb, Toader Şofrone abia luase o bucăţică de mămăligă aurie de pe fundul de lemn şi se chinuia s-o rostogolească prin tocană. Văzându-l lincăit, fără poftă, Saveta întrebă într-o doară:

— Vreţi să vă dau un vinars?

Spre surprinderea ei, Toader ridică privirea spre ea şi zise:

— Da, da! Dă-ne câte un vinars…

În clipa aceea apăru în poartă Nicodim Boldiş. Văzându-i aşezaţi la masă, le ură de departe poftă bună şi, după ce se codi puţin, împinse poarta şi se apropie cu paşi mari. Saveta tocmai ieşea din casă, cu sticla şi trei ceşti.

— Îmi trăieşte soacra, zise Nicodim Boldiş cu un zâmbet larg pe buze.

— Să-ţi1 trăiască, Nicodime, că Natalia îi femeie bună, îi ură Savetă. Poftirii la masă…1;

— Mulţam, lele Savetă, dar zău dacă am poftă să pun ceva în gură. Nu-s-ce dracu’ am!

— Şi tu?

— Păi…

Saveta aşează sticla şi ceştile pe masă şi continuă:

— Dar un vinars bei?

— Un vinars beau…

— Aşază-te atunci aici, şi îi arătă locul liber de lângă Vasile Tătăranu. Umplu cele trei ceşti şi plecă după a patra.

Dragomir terminase de mâncat şi, fiindcă tatăsăuhu

spunea nimic, se adresă el noului venit:

— Rău faci, Nicodime, că nu încerci din tocana asta! Numai mama ştie s-o facă cum trebuie!

Femeia reveni din casă cu a patra ceşcuţă şi le umplu pe toate. Licoarea gălbuie destrămă liniştea mesei.

1 – N-ai noroc şi sănătate! ură Nicodim Boldiş, ciocnind celelalte trei ceşti.

— O mie de ani pace! adăugă vesel Dragomir din toată inima.

— Sănătate! spuse şi Vasile Tătăranu.

Pâine, grâu mult… completă într-un târziu

Toader Şofrone.

Nicodim sorbi licoarea din ceşcuţă, se schimbă puţin, luă furculiţa lui Dragomir şi rupse cu ea o bucăţică din bulgărele auriu aşezat pe fundul de lemn.

— E tare, fiuuu!… Continuă: Peste trei zile începem secerişul.

Ca şi când n-ar fi ştiut, deşi până şi pe copii de i-ai fi întrebat ar fi ştiut de pregătirile ce se fă ce-au pentru campania de vară, Şofrone îl privi lung şi întrebă mirat, mai mult ca să spună şi el ceva”:

— Da?!

— Totul este gata! Am vorbit chiar azi cu preşedintele… Dându-şi seama, că poate n-ar fi trebuit să aducă vorba despre el, adăugă repede: Păcat că grâul e cam rar; am fi putut obţine o producţie mai bună…

Vasile Tătăranu care, curios, nu spusese decât un singur cuvânt de când intrase Nicodim Boldiş în curte, explodă:

— Ia spune, Nicodime, de ce pastele mă-sii îl lăsaţi pe Pop să-şi facă de cap? Ai auzit ce i-a făcut lui Sabin?

Secretarul aruncă pe gât şi stropul de băutură ce mai rămăsese pe fundul ceştii, mai luă o bucăţică de mămăligă şi, fără să se grăbească, răspunse:

— Ştiu, mi-a spus Axente, paznicul…

— Şi tu, tu ce faci? Întâi a vrut să-l alunge pe Petre al meu, acum a reuşit cu astălaltul… Păi unde o să ajungem, ai?

— Chiar aşa, Nicodime, interveni şi Dragomir.

Faţa secretarului se întunecă brusc. Cuta dintre sprâncene i se adânci şi buzele i se strânseră, micşorându-i gura frumoasă. Un muşchi prinse a i se bate în colţul sting al gurii. Ochii căpătară o lucire nefirească.

Întrebările astea şi le pusese şi el adeseori. îi spusese de multe ori lui Ion Pop că metodele lui de conducere a gospodăriei nu corespund normelor statutare şi de partid. Dar parcă vorbise vântului! Ba chiar într-o zi, după o discuţie aprinsă, la care luase parte şi instructorul Stana, care-i acorda încredere neţărmurită preşedintelui, ăsta îl luase la rost supărat: „Ce te ţii de capu’ meu, ei?” Şi continuase: „Dacă vrei ţapi ispăşitori, să ştii că am să mă plâng mai sus!” Nicodim Boldiş ştia ce însemna asta, pentru că preşedintele îl mai pârâse o dată la r aion…

— De data asta, fie ce-o fi, mă voi duce eu la raion răspunse Boldiş întrebărilor. Cei de acolo nu ştiu ce se întâmplă, iar Stana crede orbeşte în ce-i spune Pop. Buboiul ăsta trebuie să spargă o dată… Făcu o pauză, privind pe rând feţele comesenilor. Faţa i se destinsese. Parcă scăpase dintr-o grea încercare. Se opri cu privirea asupra lui Şofrone. Acesta parcă îmbătrânise în câteva zile. Cutele de pe faţă i se adânciseră, iar ochii îi fugiseră în fundul capului. Parcă se şi gârbovise puţin. Întrebă:

— Ai vreo veste de la el?

— N-avem… N-a scris nimic şi nici vorbă nu ne-a trimis… Nu ştim nimic de băiat, răspunse repede Saveta în locul lui. Nu prea avea ea obiceiul să intre în vorba bărbaţilor, dar nu mai putuse răbda. Ar fi dorit să-i ceară lui Boldiş să i-l aducă înapoi pe Sabin.

Toader Şofrone dădu din cap:

— Aşa-i.

O ciocârlie se prăvăli din înaltul cerului însoţindu-şi zborul de triluri. Din fundul grădinii îi răspunse sacadat un pitpalac. Păsăretul slăvea ziua aceea de iulie, luminoasă, cu miros de pâine înghiocată între plevele spicului. Şofrone îşi aminti de vremea când era copil şi împreună cu frate-său Avram umblau prin grâu, în ajun de seceră, după ouă de prepeliţă. Atunci n-avea griji. Iorgu, taică-său, ducea greul. Astăzi… Oftă. De ce plecase Sabin? Oare într-atât îi speriase Pop? Comentase evenimentul cu Vasile Tătăranu şi acesta încercase să-l liniştească: „Lasă-3, Toad ere, ăsta-i drumul lui. S-a întors de undle a plecat! Nu-ţi face griji…” îl privise fără să răspundă. Cum să n-aibă gânduri? Ce ştia el? Nu-i promisese lui Avram, în decembrie ’44, că va veghea asupra băiatului? Şi cum veghease? îl lăsase să-l sfâşie Pop. În ochii prietenului său citise adevărul: nici el nu credea în vorbele spuse liniştitor. Ele erau menite doar să-i aducă lui pace în sufletul răscolit de ultimele întâmplări. Zâmbise şi, hotărât, pusese lucrurile la punct: „Nu, Vasile, Sabin nu-i orăşean! Poate o fi fost când s-a născuit. Dar după ce a trăit atâta timp între noi s-a făcut ţăran…” Nu se putuse abţine şi continuase amărât: „Prea uşor a renunţat la tot. În viaţă trebuie să lupţi, să te zbaţi, să-ntorci viaţa, dacă trebuie. Aici a greşit el. Şi pe urmă de ce nu m-a întrebat şi pe mine?… Dacă Avram ar fi putut afla, ar fi fost nemulţumit. Să fiu drept, mie, care i-am ţinut loc de tată, îmi pare rău de tot ce s-a întâmplat, tare rău, Vasile…” Vasile Tătăranu îi dăduse dreptate: „Aşa-i, Toadere. Am zis şi eu nişte vorbe acolo, ca să-ţi treacă necazul…”

Câtă vreme se lăsase furat de gânduri, discuţia alunecase pe altă cale, după ce Vasile Tătăranu scosese tutunul şi îşi răsucise cu degetele lui boante o ţigară

groasă, cu hârtie de ziar. Nicodim Boldiş îl îmbiase cu un „Carpaţi”:

— Ia, nea Vasile.

— Fugi d-acilea că alea nu-s bune. Am duhănit în armată d-astea făcute, când m-a silit sergentul major să m-apuc de tutun. Dar de atunci, numai d-astea răsucite de mine.

— Şi pe front ce-ai fumat?

— Tot răsucite de mine. Le stricam p-alea de fabrică şi cu tutunul lor îmi făceam altele, dar cu ziar, ca acuma, fiindcă nu se găsea foiţă.

Când Dragomir îi întinse băţul de chibrit, ca să-şi aprindă ţigara, omul iar refuză:

— Strică gustul. Numai de la iască e bun, şi Vasile Tătăranu scăpără cu amnarul, până ce apăru un punct roşu de iască. De la ea aprinse, pufăind zgomotos. Când termină de răsucit şi aprins ţigara, continuă: „I-am lăsat vorbă Mălinei, ca să-mi pună în coşciug, pe piept, un pachet de tutun şi amnarul cu cremenea. Şi ştiţi ce-a făcut parşiva?… A doua zi a cumpărat pachetul cu tutun! auzi a dracului muiere, s-a gândit că o să mor eu înaintea ei!” Şi începu să râdă zgomotos, râs care-i molipsi şi pe ceilalţi.

Saveta, care se înveselise şi ea, văzându-l pe Toader râzând, intră în vorbă:

— Păi nu i-ai zis tu să cumpere?

— Păi dacă i-am zis, ea trebuia numaidecât să creadă că eu o să mor înaintea ei? Ai?

— Mă, că şod mai eşti! zise Saveta, umplină pentru a doua oară ceştile. Da’ mai beţi câte o ceaşcă, îi mai îmbie ea.

Bărbaţii se supuseră, aruncând pe gât licoarea tare şi aromată. Vasile Tătăranu se înecă şi porni să tuşească. Când i se opri tuşea zise:

— Auzi tu, Savetă, o ştii pe aia a lui Cucuruz?

— Care din ele, că ăsta a avut trei fete, a mai mică de o seamă cu mine?

— P-aia de s-a măritat la Sălcuţa cu ăla, Traian Giumalău, ăl de-i ziceam noi Tiribomhă, că-i plăcea să dea la horă cu alea de pocne…

— Ileana, mă?

— Ileana! Ştiţi – se adresă Tătăranu tuturor – ei au plecat la Cluj. Tiribombă s-a făcut poştaş, iar Ileana îngrijitoare la un spital. El e mai mare cu vreo cinci ani ca mine… Ei, când au ieşit la benzie…

— Pensie, baciu Vasile, îl corectă Dragomir râzând în hohote.

— Penzie, cum zici tu, s-au întors în sat la Sălcuţa. Copiii erau mari, fiecare cu rostul lui, aşa că n-aveau grijă. Lucrau via, mai veneau şi pe la gospodărie, primeau ceva bucate, bani aveau… Ce mai, o duceau bine. Într-o zi, şedeau ei de vorbă, şi Tiribombă îi zice nevestei: „Auzi tu, dacă moare unul din noi, eu o să mă descurc cu penzia…”

Vasile Tătăranu se porni pe râs. Râdeau toţi. Chiar şi Şofrone, care completă:

— Păi dacă era sigur c-o s-o-ngroape…

— A îngropat pe dracul Pe toamnă a suflat în lampă şi a rămas Ileana să-şi mănânce *benzia*. Aşa şi cu Mălina mea. De câţiva ani mi-a cumpărat pachetul cu tutun… Dar cu îs ambiţios. Nu scapă ea uşor de mine…

Atmosfera se încălzi şi parcă Şofrone se schimbase. Saveta era fericită văzându-şi bărbatul ieşit din muţenia care îl topise. Nicodim Boldiş se distrase auzindu-le vorbele. Pe faţă îi apăruseră broboane mici de sudoare, deşi nu stătea în soare ca să simtă căldura lui cuptor. Totuşi, năduşise. Se ridică de la masă, mulţumi Savetei, strânse pe rând fiecăruia mâna şi zise:

— Baciu Toadere, ştii că toate au un capăt. Pop va da seama pentru tot ce a făcut şi face. Ţi-o promit eu… Dădu

să plece, dar se întoarse din drum. Mă gândeam că ar fi timpul să te adresezi Comitetului Central pentru a discuta excluderea dumitale din partid…

Şofrone se ridică, ocoli masa şi îl luă de braţ. Însoţiţi de Vasile Tătăranu şi Dragomir păşiră rar către poartă.

— Am făcut întâmpinare din nou, zise el, dar potolit. Este a patra. Primele trei le-am expediat la raion. Răspunsul îl ştii: negativ. Au confirmat vechea hotărâre. Acum m-am adresat Comitetului Central…

— Eu am dus-o la poştă, intră în vorbă Vasile Tătăranu.

— Ştii, continuă Şofrone, de parcă nu l-ar fi auzit pe Vasile – a dus-o el la poştă şi arătă spre Tătăranu. Am ticluit-o împreună, aşa cum ne-a tăiat capul. Adevărul şi numai adevărul… Aşa trebuie. Acolo se va ţine seama de toate şi, sunt sigur, se va lămuri, o dată pentru totdeauna.

— Se va lămuri, baciu Toader, se va lămuri…

Din grădină, pitpalacul îşi rostea rar numele. Peste trei zile începea bătălia griului.

*

* * *

Prima noapte în garsoniera lui Gigi fu grea pentru Sabin, se zvârcolise în aşternut chinuit de vise groteşti, din care se trezea, din când în când, leoarcă de sudoare.

Întâi visase că Ana se căsătorea cu Virgil. Se făcea că şedea zâmbitor în faţa ofiţerului stării civile, alături de Ana şi Virgil, iar când oficiantul o întrebase pe fată dacă vrea să-l ia în căsătorie pe Virgil, ea răspunsese „Nu!” Ofiţerul zisese atunci: „Atunci de ce ai venit?” „Ca să mă căsătoresc cu Sabin!” „Să vină Sabin Şofrone!” spusese el. Uimit, Sabin răspunsese: „Nu mă pot căsători, sunt însurat cu Gigi”. „Bigamie! strigase ofiţerul stării civile. Arestaţi-l!” „Să vină plutonierul Manolache”. Dint. r-un colţ, sărise paznicul Axente: „Îndată, tovarăşe preşedinte!” Sabin

privise în jur şi nu întâlnise decât chipuri necunoscute. Voi să fugă. Picioarele nu-I ascultau; erau ca de plumb. Locul ofiţerului stării civile fu luat apoi de Ion Pop, care îl ameninţa cu degetul: „Ha, ha, ha!” râdea el, dezvelindu-şi dinţii, ca nişte colţi de lup. „Huliganule! Acum nu mai scapi! Vine el, Manolache! Ai să vezi tu...” Sabin ar fi vrut să strige: „Dar ce am făcut? Şi eu am dreptul la cuvânt! Sunt te actori st. „Brusc, se deşteptase însă cu inima bătând să-i spargă pieptul. Gigi dormea alături şi răsufla rar, liniştită...

Curând aţipi din nou, coşmarul reîncepu. De astă dată, asista la căsătoria lui cu Ana. Fata avea însă chipul şi trupul Matildei. Alături, Petre Tătăranu îi şoptea: „Fugi, Sabine, nu te însura cu asta”. „Bine, dar e Ana”, îi răspundea el. „A fost Ana, acum a îmbătrânit”. „Când?” „Când ai fost tu în armată!” Ofiţerul stării civile era chiar Ana, Ana pe care o ştia el. Sabin voise să întindă mâna spre ea, dar încruntată, îi strigase în obraz: „Cum îndrăzneşti să pui mâna pe o femeie afurisită! Să vină plutonierul Manolache! Să i se dea amendă!” Toader Şofrone apăru şi el alături: „Nu, nimeni n-are voie să-i facă ceva!” Pop ou un pahar în mână se apropie de el: „Bea!” ţipă el.

Băutura era amară şi-i ardea gâtul. Ana cu chipul Matildei îl ţinea de mână şi spunea întruna: „Nu fugi, eşti mirele meu, nu fugi!” Sabin dădea să scape, tras de Petre, dar nu reuşea. Când izbuti să se desprindă de femeie, se trezi scăldat în ape. O sete aprigă îl ardea pe dinăuntru...

Afară era o lumină crudă. Undeva un cocoş răguşit îşi încerca glasul. Soarele se afla încă jos, nu ajunsese să bată în geamurile camerei. De pe scară răsunau paşii celor ce plecau la lucru. Alături, Gigi dormea dusă. Cearşaful cu care se înveliseră peste noapte îi fugise sub ea. Pântecul i se ridică şi cobora ritmic, în cadenţa respiraţiei. Sabin o

privi şi simţi că roşeşte. N-avea decât să întindă mâna şi era a lui. Ar fi vrut s-o trezească şi să se iubească cu ea. Brusc, fata se răsuci pe o parte. Nu mai putea sta lângă ea. Se ridică binişor şi se dădu jos din pat. Fata nici nu-l simţi. Continua să doarmă liniştită. Pe faţă îi înflorise un zâmbet. Visa, probabil şi ea.

Păşind pisiceşte, cu picioarele goale, tânărul pătrunse în bucătărie. Deschise robinetul şi apa porni să curgă. Umplu un pahar şi-l duse la buze. Înghiţi. Apa era caldă şi sălcie. Cel puţin aşa i se părea. Nu aducea nici pe departe cu apa rece şi gustoasă din fântâna casei lor.

Răceala mozaicului din bucătărie se împrăştia în sus, prin picioare, şi-i făcea bine. Îşi aminti de dimineţile răcoroase, când, copil fiind, ieşea desculţ în curte şi alerga prin iarba udă de rouă. Când fusese asta? Avea impresia că niciodată nu alergase prin iarbă, că niciodată nu simţise fiorul ce ţi-l dau dimineţile de vară. Acum era în oraş, prizonier al zidurilor, lângă o femeie căreia nici măcar nu-i ştia numele de familie. Ce ştia despre ea? Că băieţii din sat îi spuneau Gherghina, iar cei de la oraş, Gigi. Că lucra la o ţesătorie.

Geanta ei, uitată aseară pe masa din bucătăi le, îl îndemna să găsească explicaţia lucrurilor neştiute. Întinse mâna s-o apuce. Înăuntru dădu peste nimicuri femeieşti, de nu le ştia bine rostul: rujuri, creioane colorate, o pudrieră şi două pacheţele plate, ca nişte plicuri ca de chibrit, pe care scria „Vulcan”. Luă în mână un carneţel ferfeniţit: buletinul de identitate. îl deschise. Înăuntru, îndoite, erau aşezate multe bancnote de o sută lei. Nu le numără. Răsfoi buletinul. Dintr-o fotografie pătată îl privea o fată tânără, care abia dacă semăna cu Gigi. Află că pe Gigi o chema Tomşa Gherghina şi îşi aminti de

Arvinte Tomşa, Călăraşul, cum îi spuneau oamenii, tatăl fetei. Şedea undeva, pe lângă vale, într-o margine a

satului, ÎI puseră pe gânduri cei treizeci de ani ai lui Gigi. Era mult mai mare ca el. Aranjă lucrurile la loc, căutând să le aşeze aşa cum fuseseră, deşi ştia bine că Gigi n-avea să bănuiască niciodată fapta lui urâtă.

Reveni tiptil în camera unde dormea fata. Se aşeză lângă ea pe marginea dormezei. Gigi deschise un ochi şi-l privi somnoroasă. Întinse o mână şi-l cuprinse peste mijloc.

— Te iubesc, şopti ea.

Sabin o privi curios. „Are treizeci de ani" gândi el. O mângâie pe umăr. Fata se alintă lipicioasă.

Ca un şarpe se răsuci spre el şi îşi lipi buzele de pieptul lui, sărutându-l apăsat. Sabin rămase nemişcat. Gigi se desprinse şi-l întrebă fals mirată:

— Tu nu mă săruţi?

Sabin nu răspunse, gândea că e mult prea maro pentru el.

— Sărută-mă, insistă fata.

El o sărută scurt pe buze.

— Nu aşa.

— Dar cum?

— Uite aşa.

Îl strânse lângă ca şi-l sărută pătimaş. Sabin simţi că se pierde. Gândurile îi fugiră şi se prăbuşi lângă ea. Târziu, istoviţi, pe la ora nouă, se sculară:

— Ei, fato. Asta-i oră de sculat? o certă el.

— Ei şi?

— Cum, ei şi? Ne lenevim!

— Las că începi tu lucrul! Te vei trezi cu noaptea în cap!

— Sculatul de dimineaţă e sănătos.

— Fugi, mă!

Acest „mă" sună dogit în urechile tânărului.

Sări din pat şi fugi în baie. Gol, cum era, intră sub duş. Apa călduţă îi făcu bine. Simţi cum forţele îi revin,

cum redevine el însuşr cum gândurile i se limpezesc. „Azi plec de la ea, n-am ce căuta aici” – hotărî şi părăsi baia ud (fiindcă nu găsise prosop să se şteargă), dar fredonând vesel o melodie.

Când dădu ochii cu Gigi, o văzu întinsă pe pat şi fumând. Sabin îi evită privirea, îi era jenă de ea, acum la lumina zilei. Hainele erau pe un scaun lângă şifonier. Se şterse pe corp cu maioul, apoi se îmbrăcă repede, ca la armată. Abia după ce simţi hainele pe el întoarse privirea spre ea.

— Domnişoară, este ora de sculare! zise el, ceremonios.

Ea îl privi pe sub gene, cu ochii mijiţi. Se alintă:

— Şi dacă nu vreau?

— Vei rămâne nemâncată, fiindcă voi consuma tot ce există în bucătărie!…

Gigi începu să râdă:

— Ha, ha, ha, înseamnă că eşti la fel de flămând ca şi mine. Apoi schimbă tonul: N-am nimic pe acolo! O să mâncăm în oraş! Brusc, zvârli ţigara într-o scrumieră mare cât o fructieră şi sări jos. Sunt gata în câteva clipe, adăugă ea şi pătrunse în baie. De acolo se auzi zgomotul apei, apoi, la fel de repede precum intrase, reapăru cu apa şiroind pe ea. Se duse glonţ la şifonier, trase din el un prosop mare şi se şterse fără pic de ruşine. Se îmbrăcă şi ea şi coborâră scara de lemn, care gemea sub greutatea lor, însoţiţi de izul acela de urină de pisică, rântaş şi igrasie.

O maşină îi duse până la Operă.

— Cunoşti Clujul? îl întrebă Gigi.

— Puţin, răspunse Sabin. i1.

— Asta e Opera. Uite şi catedrala. Pe. aici au defilat trupele româneşti, victorioase împotriva fascismuluiturui Gigi transformată în ghid de ocazie. Uite şi Casa Armatei.

La colţ este o cofetărie foarte frumoasă, unde se găsesc nişte prăjituri a-ntâia. Hai să mâncăm ceva.

Sabin se lăsă dus de fată, ca şi cum ar fi fost ameţit.

Se aşezară la o masă mai retrasă. O vânzătoare tânără, îmbrăcată într-o uniformă liliachie, îi întreabă ce doresc.

— RQâte un ecler şi îngheţată cu fructe, comandă Gigi.

Vânzătoarea le puse dinainte farfuriile cu prăjituri şi cupele cu îngheţată. Sabin mâncă eclerul, iar îngheţata îi provocă o foame mai aprigă. Ar mai fi vrut două-trei ecleruri, dar n-avea bani. Gigi degustă, cu gesturi delicate. Plăti şi lăsă fetei un bacşiş mare.

— Acum mergem spre centru.

În stradă, Gigi explică.

— În dreapta, drumul spre Bucureşti, pe dealul Feleacului. Sus a fost graniţa care a rupt inima Ardealului. Tot pe dealul ăsta foarte periculos, cu multe curbe, este un loc unde e gol de aer. Şoferii spun că şi motorul se îneacă.

— Ai fi bună de ghid, zise Sabin cu bunăvoinţă. Fata se prefăcu a nu înţelege.

— În partea aia se merge spre aeroport. Apoi la Apahida, un nod de cale ferată, pe urmă la Uej, Gherla, Baia Mare, Sighet.

Fără să vrea, Sabin începu să fie mândru de Gigi. E pricepută, îşi zise el. Dar pe loc îşi reaminti: are treizeci de ani…

— Iar acum să pornim pe drumul ăsta până la centru…!

Sabin privi. O stradă cu două sensuri, despărţită de un culoar de asfalt şi verdeaţă. Intrară în mai multe magazine. La „Universal” găsiră câteva lucruri pe placul fetei, toate pentru el: pantofi, pantaloni, cămăşi. Mâinile le erau pline de pachete. Sabin făcu un calcul. Gigi cheltuise

ceva bani! „Când o să-i dau înapoi?” gândi el.

— Gigi!

— Da.

— Câştigi bine sau astea sunt economiile tale?

Fata se făcu că n-a auzit întrebarea. îi prinse de mână şi-l trase într-o cafenea.

— Hai să bem o cafea. Ai să cunoşti câţiva tipi interesanţi care pot să te ajute să intri undeva.

Înăuntru fum şi larmă, acoperită de vocea răguşită a unui cântăreţ.

Sabin mai spera că va fi dus în familia unor oameni cinstiţi. Dar n-a fost aşa. Până aproape de miezul nopţii tot fusese dus prin cafenele, baruri şi restaurante şi silit de Gigi, prin semne discrete, să bea felurite băuturi, multe cafele, să cunoască fete şi băieţi de seama lui. Oameni fără niciun căpătâi, după câte înţelesese el, ăştia erau aşa-zişii prieteni ai lui Gigi.

Sabin descoperea o lume nouă, necunoscută până atunci. Oare asta este faţa oraşului? se întreba el, copil crescut la ţară. Anturajul fetei nu-i plăcea. Ar fi vrut să cunoască altfel de oameni. Oameni adevăraţi, dintr-o bucată. Toţi însă păreau să n-aibă altă treabă decât să umble brambura prin localuri, să bea şi să fumeze. Oare aşa îţi poţi câştiga existenţa? Aşa poţi să-ţi faci un rost în viaţă? Nu-i venea să creadă! Era dornic să ajungă cât mai repede într-o fabrică, să înveţe o meserie! Gigi nu era însă deloc grăbită, îi făcea mereu observaţii.

— Civi Mzează-te, Sabine, şlefuieşte-te! Acum eşti la oraş, nu la ţară.

— Îmi stă bine şi ca ţăran.”)

— Uite, că n-o să mai fi ţăran.

— De ceasuri tot umblăm ca nişte hăndrălăi din crâşmă în crâşmă…

— Prin restaurante şi cafenele, îl corectă Gigi. Lumea

bună vine aici târziu. Ai văzut şi tu lumea, ai cunoscut oameni.

— Oameni! făcu dispreţuitor Sabin. Care? y

— Ala de… cum să-ţi explic? Ala din restaurant e fiu de avocat.

— Dar el ce e?

— El? A fost student.

— Şi acum ce e?

— Nimic! S-a certat cu un profesor. Mi-a povestit. „Păi eu am personalitate. L-am băgat în mă-sa”.

— Şi l-au dat afară.

— Ei şi! Are cu ce trăi! Taică-său câştigă bine!

— De ce nu câştigă el?

— N-are chef să muncească. Ce-i fraier?!

— Atunci cum poate să mă ajute?

— Nu el, taică-său.

— A mai promis şi ăla bărbos de-ţi era lehamite să te uiţi la el.

Fata făcu ochii mari şi îşi duse mâinile la cap i-a spaimă:

— Vai, Sabine. Dar ăla e cel mai mare cartofor al Clujului!

— O fi fost şi el student, te pomeneşti!

— Bineînţeles, la filosofic.

Şi de atâta filosofic a schimbat cărţile de şcoală pe cele cu birlici, cu fanţi şi cu dartie…

— Ei, bine! La tine toţi au cusur! Poate şi Jani.

— Care dracu’ a mai fost şi ăsta, că în fiecare cârciumă am cunoscut doi-trei urangutani.

— Cel care m-a sărutat…

Sabin simţi un nod în gât. Fata observă şi căută să îndulcească impresia.

— Pe obraz. Părinteşte, bineînţeles.

— Şi vorbele lui au fost tot părinteşti?

— Ce mi-a spus?

— Nimic, doar „păsărico-dragă”, „puiculiţă scumpă”, „ţi-ai schimbat coafura?”, „când te văd?”

— Suntem prieteni.

— Cât de prieteni?

— Of, Sabine. Fata îl sărută şi râse. Eşti gelos? Ce bine îmi pare! înseamnă că mă iubeşti!

Sabin se feri.

— Se uită lumea la noi!

— Nu se uită nimeni! La oraş nu e ca la ţară! îşi vede fiecare de ale lui!

— Dar nu-i frumos!

— Tu crezi că-i frumos să stai ca popândăul?

— Ştiu eu ce-i frumos şi ce nu e…

Gigi se opri şi îl prinse şi pe el de braţ, obligându-l să stea locului.

— Şi după tine, spune drept, ce-i frumos? Văd că-ţi place dragostea! Sabin simţi că roşeşte. Nu ştia ce să răspundă. Îţi place oricum? insistă fata, zâmbind complice.

Câţiva oameni întoarseră capul după ei. Sabin avea impresia că parcă stă gol în faţa lor. Hotărî să răspundă ceva, altfel nu scăpa de ea.

— Frumos e să nu faci de astea pe uliţă, chiar dacă-i noapte!

— Bine. Cu tine nu-i de glumit, că ajung la ceartă. Şi nu vreau!

— Nici eu. – v

Se reîntoarseră acasă, cu un taxi, târziu, după of a doua noaptea. În maşină Sabin aţipise. Era mort de oboseală, căci nu era obişnuit să se culce atât de târziu. Şi nu reuşise să facă nimic. Nimeni, din cei întâlniţi, nu-i promiseseră că-l vor ajuta să intre la vreo fabrică. Hotărî ca în dimineaţa următoare să se prezinte singur oriunde va vedea o întreprindere. Căzu într-un somn greu, fără vise.

*

* * *

Ca şi când i-ar fi ghicit gândul şi ar fi ştiut că vrea să rămână singur, Gigi încercă, pe ocolite, să-i spună că astăzi are treabă şi, mai ales, că vrea să iasă singură în oraş. Nu trebui să insiste prea mult ca să obţină de la el promisiunea, c-o s-o aştepte şi că va fi „cuminte”. Era, de altfel, ceea ce îşi dorea şi el. Cu o zi înainte hotărâse s-o părăsească. Astăzi voinţa parcă îi dispăruse. Nu ştia de ce, dar se sfinţea bine în prezenţa ei. „M-am îndrăgostit de ea?” – se întrebă. „E o prostie, abia o cunosc!” – îşi dădu singur răspunsul. „Am să plec, totuşi, chiar astăzi!” îşi zise. Dar în sinea lui, nu ştia dacă o să fie aşa.

Pe masă, alături de hainele cumpărate ieri, Gigi îi lăsa să o sută de lei şi un bileţel, scris pe un colţ de ziar: „Iubiţel, cheltuieşte-i şi gândeşte-te la minei Gigi”.

Tentat de prospeţimea pantalonilor noi, bej deschis, şi de moliciunea cămăşii, Sabin se gândi să le încerce. Nu mai purtase niciodată aşa ceva şi nici pantofi de antilopă. Intră în baie şi aruncă multă apă pe el. Cu plăcere, îmbrăcă lenjeria şi pantalonii, apoi se privi în oglinda şifonierului. îi veneau bine şi se simţea mulţumit. „Când voi lucra, voi putea să-mi cumpăr lucruri dintr-astea!”

Se învârti apoi ce se învârti prin casă, îşi aruncă privirea pe fereastră şi văzu vremea frumoasă de afară. Pe străzi, lume multă: „Am să plec şi eu”, îşi spuse flăcăul. Se mai uită o dată în oglindă şi ieşi…

Încotro s-o apuce? Puţinii pietoni pe care-i întâlnea erau îmbrăcaţi subţire şi totuşi se vedea că năduşeau straşnic. Mergea încet, fără de grabă. În spate, cămaşa i se lipise de piele. Pantoful sting începuse să-l bată uşor: aşa-i totdeauna când ai pantofi noi.

Paşii îl purtară pe străzi necunoscute, unele cu case urâte, pline de pecingini igrasioase, coşcovite şi buboase,

altele cu case arătoase şi grădini frumoase. Mizeria era încă alături de bunăstare. Fără să-şi dea seama, se pomeni undeva în centrul oraşului. Recunoscu chiar un restaurant unde fusese cu Gigi cu o seară înainte. La ora aceea, aproape de amiază, localul părea mort. Ar fi băut o bere. Suta din buzunar îl îmbla. Dar ea nu-i aparţinea, aşa că renunţă. Când să traverseze, se auzi strigat:

— Sabin!

Întoarse capul. La trei paşi de el şedea Iuliu Raţiu, ginerele lui Iosif Molnar, fostul morar din sat.

— Ce faci, măi, prin Cluj hai-hui? întrebă Iulică Raţiu şi-l strânse în braţe.

— Curat hai-hui, baciu Iulică! Mă bucur că te-am întâlnit, răspunse Sabin.

— Hai, măi, să bem o bere, că m-a topit zăduful ăsta, şi-l trase spre restaurantul pe lângă care trecuse. Intrară.

În local era răcoare. De cum intrai, o gheară de gheaţă ţi se punea în piept şi-ţi prindea răsuflarea.

Sabin simţi cum pielea i se contractă şi uţifior îl zgudui uşor. Mişcă puţin din umeri şi senzaţia neplăcută se transformă în bucurie. ti. Vân faţa paharelor pline cu bere, Iuliu Raţiu îi puse întrebarea de care Sabin se ferea:

— Unde lucrezi acum? – r

Ar fi putut scorni cine ştie ce, dar răspunse cinstit:

— Nicăieri. Vreau să găsesc ceva de lucru pe aici, şi făcu un gest larg cu mâna, care trebuia să închipuie oraşul şi tot ce-i aparţinea.

Raţiu nu răspunse imediat, ci se uită la el parcă neîncrezător. Ridică paharul, îi făcu semn să-l imite, ciocniră şi goliră paharele. Berea era rece şi proaspătă. Ospătarul, atent, turnă din nou lichidul auriu în pahare. Ca şi când n-auzise răspunsul, Raţiu îl învălui într-o privire admirativă şi constată:

— Dar eşti elegant! Te ţine bine bătrânu'!…

Constatarea veni ca o palmă usturătoare; Sabin plecă ochii şi un val de căldură îl cuprinse, împurpurându-i obrajii. Era oare o ironie sau Raţiu chiar îl admira, pentru că el era îmbrăcat simplu, cu nişte pantaloni de doc cenuşii şi o cămaşă albăstruie.

— Baciu Iulică, am fugit din sat! mărturisi Să

„”; u &

Dinu f – Interlocutorul nu păru surprins. Zâmbetul i se adânci, parcă mai mult.

— Au plecat şi alţii, uite eu, de pildă.

— Dumneata ai plecat, eu am fugit. Este altceva!

— Şcoala ai terminat-o, parcă? schimbă vorba Raţiu.

— Da. Şi?... Uite-mă acum tăind frunză dinilor la oraş...

— Ai avut vreun conflict cu... Pop?

— Cu el. Trimisese pe Manolache după mine...

Raţiu făcu o mişcare bruscă pe scaun, care gemu sub el.

— Sper că n-ai făcut nimic care să atingă legile statului?

— Bineînţeles că nu! Am fost oprit să-mi exercit cel mai elementar drept, să-mi spun părerea despre munca în gospodărie... Şi Sabin începu să depene toate întâmplările petrecute de la şedinţa în care luase cuvântul, până ce ajunse la momentul când pluto Hâerul plecase după el. Nu-i spuse însă cu cine plecase şi unde stătea.

T Raţiu ascultase, atent, fără să-l întrerupă. Când Sabin sfârşi, se răsuci pe scaun.

— Ce să fac? întrebă Sabin, to* Ca şi când nu i-ar fi auzit întrebarea, Raţiu vorbi ca pentru sine, dând din cap cu tristeţe:

— Pop, Pop, mereu, mereu omul ăsta... Apoi i se adresă direct: Dar Boldiş, Boldiş, ce spune?

— Cred că i-a pus gând rău şi lui. Popii nu sunt în

relaţii bune cu el…

fi – Asta-i rău… Oamenii, oamenii însă ce spun, ce fac? insistă Raţiu.

Cei tineri, ea şi mine, fug la oraş. Cei vârstnici încearcă să se acomodeze… Rezultatele gospodăriei sunt proaste ca şi câştigurile oamenilor. Dar parcă poţi să faci ceva când „consiliul Pop” ţine în mână frâiele? Nicodim Boldiş, secretarul de partid, încearcă să se opună din răsputeri. Din păcate, nu prea reuşeşte. Are încă puţini oameni alături de el. Şi nici el nu prea ştie, cred, cum să acţioneze. De ce nu o cere sprijinul organului superior de partid? La Rotunda, comuna megieşă, nu se întâmplă aşa! Acolo toţi stau în jurul preşedintelui colectivei şi al organizaţiei de partid. Şi lucrurile merg bine. Oamenii nu fug la oraş, pentru că au de toate. Se poate oare lăuda Pop cu alte realizări, decât alea personale? De ce? De ce există o diferenţă atât de mare între Rotunda şi noi?! Dezinteresul lui, Pop şi al inginerului Mărgineanu care trebuie să conducă şi să administreze bunurile gospodăriei explică tot! Exemplul personal al lui Pop a influenţat în rău chiar şi pe oameni care dintotdeauna au muncit din zori până-n seară, ca să smulgă pământului roade. Mă uitam în jur, în preajma casei noastre. De ce nimeni nu mai cultivă grădina? Odinioară, nu prea demult, pe valea Gorneştiului, de la moară în jos, grădinile se ţineau lanţ. Ştii şi dumneata, de altfel! Azi au dispărut. Acolo se cultivă grâu şi porumb. E mai simplu şi mai comod. Oamenii îşi procură tot ce au nevoie zilnic de la oraş. Aproape în fiecare zi o căruţă merge la oraş să aducă zarzavaturi, pâine, brânză, carne şi chiar pui! auzi dumneata! Nu vreau să spun că tata-Toader a fost un preşedinte bun. Departe de mine gândul de a face din el un erou! Dar, crede-mă, aşa ceva nu se întâmpla când el era la cârma obştei. Pop fură oamenilor încrederea în viitor. De ce? Uite, Petre Tătăranu,

prietenul meu din copilărie, s-a întors de la şcoală cu gânduri să spargă pietre în pumni! Pop i-a tăiat aripile! E drept, am auzit că până la urmă l-ar fi primit. Dar poţi să ştii ce e în capul lui Pop? El nu face nimic fără scop! Cine ştie ceaşteaptă pe Petre…

Sabin se opri. Răsufla precipitat. Se antrenase în peroraţia asta contra lui Pop şi alor lui. Iulică Raţiu ascultase şi el fără să facă vreo observaţie. Dar faţa lui nu mai era zâmbitoare. O cută adâncă i se săpase la rădăcina nasului. Din când în când, clipea des, de parcă o lumină supărătoare îl lovea în ochi. Bău încet paharul de bere până la fund.

— Deci este adevărat, zise el.

— Sigur că este adevărat! Tot ce-ţi spun este numai adevărul! strigă Sabin.

— Să lăsăm asta, ia spune-mi, Sabine, ce ştii tu despre taică-tău?

Tânărul fu surprins de întorsătura pe care o lua discuţia. Nu se aştepta ca Iulică Raţiu să-i pună o astfel de întrebare. Ridică din Umeri, apoi cuprins parcă de frenezie, se porni:

— Ştiu toate de la tata-Toader. De altfel, eu îmi amintesc puţine lucruri despre părintele meu. Pot spune că am deschis ochii la ţară deşi m-am născut la oraş şi aveam trei ani când am fost adus în sat. Dar vreau să aflu adevărul despre el! se înflăcără Sabin şi lovi, fără voia lui, cu palma în masă. Nu cred – urmă el, silindu-se să fie calm – ca tatăl meu să fi fost capabil să facă ce i s-a reproşat după moarte! Nu! De altfel, nu cred nici că a fost drept ca atât eu, cât şi frate-său, Toader Şofrone, să tragem ponoasele unei presupuse acuzaţii. E uşor să acuzi pe cineva când nu mai este şi nici nu se poate apăra! Sabin iar se iuţise.

— Aşa-i, dar acum lucrurile se vor lămuri! Astăzi ştim

mai multe decât acum mai bine de zece ani, zise Raţiu. Ştii că Toader s-a adresat Comitetului Central, în legătură cu excluderea sa din partid şi totodată a adus în actualitate cazul Avram Şofrone şi situaţia lui în partid?

„(Sabin clătină din cap.

Da, da! – continuă Raţiu – Toader nu s-a lăsat şi-l admir Din nou schimbă discuţia: spune-mi, ai de gând să dai la facultate ori… Lăsă fraza neterminată şi făcu un gest din mână, care putea să însemne orice.

— Ca să fiu cinstit, am venit să-mi caut un loc de muncă, după necazul cu Pop… Apoi…

— Apoi?

Apoi voi încerca să aflu adevărul despre tata…”: V;:!” i: – jb) /:

Iuliu Raţiu îl învălui într-un zâmbet părintesc, îl bătu pe umăr şi-i zise: i

1 – Pot să-ţi dau un sfat?

— Nu îndrăznisem să-l cer.

— Atunci ascultă! Treaba asta cu taică-tău e în curs de rezolvare! Tu înhamă-te la treabă! Agricultura are nevoie de specialişti, de oameni care să iubească pământul, sa de fie dragă munca! Uite ce zic eu: dă examen la agronomie, la fără frecvenţă…

— Pentru asta trebuie să fiu angajat, trebuie să am şi eu un loc de muncă… L.

— Am să caut să te ajut. Deocamdată ce ai zice de un post la serele, oraşului? Hm?! Flori, legume… Am să te recomand eu, sunt sigur că n-o să regreţi. Şi fiindcă vrei să te interesezi de tatăl tău, du-te la sindicatul tipografilor şi cere acolo adresa lui Valeriu Moş. De situaţia în partid a lui Avram şi a lui Toader Şofrone se ocupă acum tovarăşul Lazăr Lăzăreanu. N-avea grijă! Lucrurile încep să se lumineze… Brusc, îşi privi ceasul. Tii, dar ce trece timpul! Şi eu trebuie să fiu la o şedinţă la Comitetul de partid…

Du-te şi caută-l pe Valeriu

Moş!… Uite şi telefonul meu. Sună-mă zilele astea, poate am noutăţi, zise, în timp ce îi scria numărul pe un colţ de şerveţel. ne eh

*

* * *

! M: 1”: li!”! 1; i I: v j!;, *I.*”:

Puţin mai târziu, Sabin plecă din restaurant. Trăia un sentiment de mulţumire, de încredere şi speranţă în viitor.

Afară, zăpuşeala crescuse. Era trecut bine de ora psiânzului. Cămaşa i se lipi de spate. Dar inima continua să se zbuciume. Şi zbuciumul ei se precipita, pe măsliră ce paşii îl purtau grăbit, pe străzi, către sediul sindicatului tipografilor.

Acesta se afla într-o clădire mică dar spaţioasă, străjuită de o parte şi de alta de două rânduri de pini înalţi, cu crengile rare şi frunzele verde-închis. În faţă, două rânduri mari de trandafiri de culoarea sângelui îi dădeau clădirii un aspect vesel, îndulcind culoarea cenuşie a zidurilor. Ferestrele, înalte şi înguste, de modă veche, erau vopsite tot în roşu; păreau ochii unui bolnav de conjunctivită.

Sabin pătrunse prin poarta de fier a grădinii şi traversă aleea ce ducea la sediu. Deşi făcuse numai câţiva paşi de la stradă, îl învălui o răcoare parfumată. Se opri la uşa larg deschisă şi ascultă. Nu se auzea niciun zgomot. Părea că în clădire nu era nimeni. Se gândi că programul se terminase.

Era însă numai o părere, pentru că se auzi telefonul şi pe cineva răspunzând: „Alo! Alo!… Sunaţi pe ălălaltu …). Acolo-i tovarăşu’ Sima! Eu îs omu’ de serviciu. Aşadar, în sediu mai era cineva, gândi Sabin.

Urcă cele trei trepte ale clădirii şi pătrunse prin uşa larg deschisă. În faţă se desfăşura un culoar lung, cu câte

două uşi laterale şi una în capătul lui.

Prima din dreapta era deschisă. Păşi spre ea şi se opri în prag. Avea în faţă o cameră mare, spaţioasă, cu duşumeaua dată cu bradolină, cu pereţii rozalii, pe care erau lipite afişe.

În birou era un om rotofei, cu faţa rotundă şi rumenă, ce şedea prăbuşit pe un fel de banchetă, aşezată la perete, în apropierea unui birou mic, pe care tronau: o cană cu apă şi şase pahare, o maşină de scris acoperită cu o husă de muşama şi telefonul. Era, de bună seamă, omul de serviciu, cel a cărui voce o auzise de afară, care se uită lung la Sabin şi-l pofti să intre. Sabin făcu trei paşi şi se opri.

— Bună ziua, tovarăşe!

— 'Mă ziua, răspunse omulj căscând. Pă ein-cauţi?

— Tovarăşul preşedinte este aici?

— Azi n-ai dat la ţintă. E miercuri şi-i plecat pă teren… Da' ce treabă ai? Pentru bilete de odihnă?

— Nu, nu… O chestiune personală… Dar tovarăşul vicepreşedinte?

— Adică tov Poenaru?

— Nu ştiu cum îl cheamă! Dar aş vrea să-i vorbesc…

Omul de serviciu îl privi de sus până jos şi, probabil mulţumit de felul cum arăta, îi răspunse tărăgănat:

— Păi zic io să nu-i vorbeşti? Se sculă de pe banchetă, făcu câţiva paşi spre uşă şi se întoarse spre Sabin: Ai o ţigară? Uite că am rămas fără…

Sabin scoase din buzunar pachetul şi i-l întinse.

— Snagov, poftim.

— Oho! făcu omul de serviciu. E bune şi astea…

— Ştii – chiţăi el, hlizindu-se – io acilea fumez de toate… Întinse mâna şi luă o ţigară, pe care o băgă cu grijă în buzunarul cămăşii lui cadrilate ţipător colorate. Haide! zise el.

Sabin porni pe urma lui, trecu pe culoar şi se opri în faţa uşii.

— Aici, zise omul de serviciu, care ciocăni pentru el.

Dinăuntru se auzi un „intră!” profund. Omul de serviciu îl bătu cu palma sa lată pe spate şi-l zori:

— Hai, intră, că acu se termenă programu!

Când Sabin intră în birou, Poenaru tocmai scotocea printr-un teanc de dosare. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, uscăţiv, cu un început de chelie spre tâmple, în rest cu un păr bogat, negru şi inelat. Sprâncenele stufoase se îmbinau deasupra unui nas puternic, adus în faţă ca pliscul unui crete. Două cute adânci în obraji accentuau, impresia de slăbiciune pe care o aveai la prima vedere. Dar era numai o părere, fiindcă trupul era masiv, cu umeri largi. Gura, mare, bine conturată de buzele răsfrânte, avea colţurile lăsate, de puteai să crezi că acuacu o să izbucnească în plâns. Purta o cămaşă albă cu mâneci scurte, de gulerul căreia atârna o cravată vişinie, cu nodul lărgit. Haina era aşezată pe spătarul scaunului.

Poenaru ridică privirea din dosare şi îi făcu semn cu mâna să se aşeze pe unul din scaunele cu spătar înalt de lângă măsuţa rotundă. Zise:

— R O secundă şi vă ascult. Avea o voce plină, de bariton.

Sabin observă că atunci când vicepreşedintele îl privise, impresia de tristeţe de pe faţa lui se ştersese, colţul buzelor ridicându-se într-un surâs atrăgător, care îi dezvălui o dantură perfectă.

Negăsind, poate, ceea ce căuta, Poenaru închise dosarul prin care umbla, îl împinse puţin înainte, se lăsă pe spătarul scaunului şi spuse, zâmbind:

— Sunt la dispoziţia dumneavoastră! Despre ce este vorba? Doriţi bilete pentru concediu?

— Nu, răspunse Sabin, care, brusc, îşi dădu seama că

planul său, menit să-i facă expunerea cât mai clară, se năruise. Nu, n-am venit... N-am venit propriu-zis pentru mine, deşi într-un fel şi eu...

Sesizând, parcă, încurcătura tânărului, Poenaru îl ajută:

— Să ştiţi că nu mă grăbesc! Luaţi-o cu începutul! Cum vă numiţi?

— Sabin A. Şofrone. Acesta-i numele meu, se prezentă el. Făcu o pauză scurtă şi, ca prin farmec, gândurile i se limpeziră, reamintindu-şi tot ceea ce dorise să-i spună vicepreşedintelui. Tatăl fileu, Avram Şofrone, a fost tipograf. Poenaru ridică din umeri, semn că nu-l cunoaşte. Sabin continuă: A lucrat până prin 1940 la meşterul Vasile Dăncuş, când a fost arestat. PoenarU ridică din nou din umeri; nici de Dăncuş nu auzise. Tata a fost ilegalist şi a murit în 1945, la spital, în urma unor răni căpătate la o manifestaţie... Sabin făcu o pauză, de care profită vicepreşedintele, ca să întrebe, puţin contrariat de ceea ce auzea:

— Bun, şi eu cu ce vă pot fi de folos?

Sabin îl privi surprins. Colţurile gurii i se lăsaseră în jos şi parcă iar era gata să plângă.

— Aş vrea să aflu adresa unui tipograf. A lui... i Valeriu Moş.

Şi arşise tot ce avea de spus.

Poenaru se foi în scaun şi tuşi, dregându-şi glasul baritonal; a;

— Personal, începu el, nu l-am cunoscut nici pe tatăl dumitale, nici pe meşterul Dăncuş. Despre Dăncuş am auzit ceva. A fost om de ispravă. Aşa spun cei ce l-au cunoscut. Eu nu sunt de pe aici, ci din Arad, încheie el, ca o scuză. După o pauză Poenaru continuă: în ceea ce-l priveşte pe Valeriu Moş, lucrurile sunt mai clare. Un moment!

Răsfoi un carneţel de pe birou, apoi trase telefonul în faţă, ridică receptorul şi începu să formeze un număr. Cu fiecare mişcare, colţurile gurii i se ridicau, dezvelindu-i dinţii albi. Schiţa de zâmbet îi apărea de fiecare dată când forma o cifră, luminându-i faţa. După ce formă întregul număr, aşteptă. Se lăsă pe spătarul scaunului şi ţinu receptorul la ureche, sprijinindu-l-cu umărul. Când de la celălalt capăt i se răspunse, vicepreşedintele zise cu vocea-4 baritonală:

— Poenaru la telefon!”

Urma un schimb amabil de întrebări şi răspunsuri. Apoi vicepreşedintele zise:

— Tovarăşe Preda, ai putea dumneata să-mi dai adresa lui Valeriu Moş? Ştiu că a ieşit la pensie anul trecut... Interlocutorul întrebase, probabil, pentru ce, fiindcă după o pauză scurtă, Poenaru continuă: E la mine un tovarăş... Şofrone şi vrea să afle amănunte despre tatăl său... Poenaru trosni din degete: Şofrone şi mai cum? şopti el către Sabin.

— Avram...

— Avram Şofrone, repetă tare Poenaru în receptor. Din nou pauză. Preda începuse să-i spună ceva, dar Sabin nu auzea decât un murmur slab, deşi Poenaru îndepărtase receptorul de ureche, ca să-i permită şi lui să audă zisele interlocutorului. Din când în când, Poenaru încuviinţa dând din cap, de parcă l-ar fi avut pe celălalt în faţa ochilor.

După aproape cinci minute, Poenaru, care până atunci nu făcuse altceva decât să aprobe, luă un creion şi scrise ceva pe o bucăţică de carton alb, de mărimea unei cărţi de vizită. Încheie convorbirea şi aşeză receptorul pe furcă. Se aplecă spre birou şi de astă dată îi zâmbi de-a binelea lui Sabin.

— Eşti norocos, tovarăşe Şofrone! Chiar tovarăşul Preda, cu care, am vorbit acum, l-a cunoscut pe tatăl

dumitale... Mi-a spus şi mie câte ceva. E... e o situaţie mai complicată... Dar du-te la dânsul şi ai să afli tot ce te interesează. Sau, mai precis, ceea ce ştie şi el. Ai să-l găseşti acolo şi pe Valeriu Moş; îl va chema el...

Sabin se ridică de pe scaunul cu spătar înalt. Era gâtuit de emoţie. îi mulţumi călduros vicepreşedintelui Poenaru şi părăsi sediul sindicatului, cu adresa lui Andrei Preda în buzunar.

Afară arşiţa se mai domolise. Soarele începuse să moară, însă ochiul său incandescent era încă fixat asupra oraşului. Era ora cinci după-amiază. Cum trece timpul! gândi Sabin. Întrebă un trecător unde-i strada Fântânei. Acolo, la numărul 12, locuia Preda. Află însă că-i pe undeva, în cealaltă parte a oraşului. Sabin hotărî să ia un autobuz. În staţie căpătă de la un elev toate lămuririle, aşa că peste o jumătate de oră era în faţa casei.

Sabin învălui cu privirea curtea şi casa. I-ar fi plăcut să aibă şi el aşa ceva. Se decise să intre, încercă poarta. Era deschisă. O împinse uşor şi ea se răsuci lin în balamale. Păşi în curte şi o porni spre casă, pe o cărare prunduită, nu mai lată de un metru, pe marginea căreia erau deschise potirele divers colorate ale florilor de piatră. În faţă, sub o boltă de viţă ce ascundea intrarea în casă, era o masă de fier cu patru scaune. Pe unul dintre ele stătea un bărbat. Era Andrei Preda.

— Numele meu este Şofrone... Sabin Şofrone, spuse tânărul, plecându-se puţin înaintea omului ce şedea pe scaun.

Acesta se ridică greoi, sprijinindu-se de tăblia mesei, îi cuprinse palma în palma lui mare şi zise:

— Andrei Preda. Te aşteptam. O să vină şi Valeriu, tovarăşul Valeriu Moş, pe care iniţial îl căutai.

Sabin avea în faţă un bărbat înalt, ciolănos, cu o faţă brăzdată de cute adânci. Gura mare, cu buze groase, era

acoperită cu o mustaţă stufoasă, colilie, îngălbenită pe la colţuri, din cauza fumatului. Părul îi era aproape alb. Ochii, de un albastru ca oţelul, îl priveau sfredelitor, cântărindu-i fiecare parte a corpului. Omul continuă:

— Nu te supăra, caut pe chipul dumimle asemănări cu ale lui Avram. Au trecut atâţia ani... Dar stai jos!

Se aşezară unul în faţa altuia, în faţa mesei metaMCE, vopsită verde, pe tăblia căreia era aşternută o faţă de masă în carouri roşu cu alb.”? h. t; s: v-/ *r* V, 1: – h Sub bolta de viţă era răcoare, mai ales căpă <mântul, pirtindult de sub ea fusese stropit/cu apă. Câteodată, o pală de aer cald se abătcă, că să aducă aminte celor ce şedeau sub boltă că în afara ei era zăduf. i / IVI *în Ui*” J; tram li

Scuzându-se, Andrei Preda porni greoi spre uşa casei. Omul lipsi doar câteva clipe. Reîntors, se aşeză pe scaun. Întrebă pe un ton egal:

Unde lucrezi? întrebarea îl descumpăni pe Sabin, mai ales că şi prima întrebare a lui Iulitt Raţiu fusese tot asta. Fulgerător gândi: „Pentru oamenii aceştia care au trudit toată viaţa, munca este lucrul cel mai de preţ”. Pară, dând un răspuns neutru:

— Am venit acum din armată...

Discuţia se lega greu. Sabin avea impresia că omul din faţa lui îl cercetează fibră cu fibră. Mai mult, simţea că îi pătrunde în creier şi interceptează gândurile. Se gândea de ce o fi întârziind Valeriu Moş, când Preda spuse:

— Valet în trebuie să sosească dintr-o clipă într. – altă. lu’ l *H*). n., – în momentul acela ieşi din casă o femeie eu un şorţ înflorat înainte, pe care gazda o prezentă lui Sabin drept soţia lui, şi puse pe masă două farfurioare cu dulceaţă şi două pahare cu apă. Zise:

— Liidţi, este de nuci, eu am făcut-o”.

Sabin mâncă duliceaţia şi bău lacom apa din pa

harul aburit. Din nou Andrei îi citi gândul:

— Am în spatele casei un puţ adânc, de pe vremea când încă pe stradă nu se trăsese, apa şi canalul…

— E foarte rece şi gustoasă. Aduce cu aceea de la noi, de acasă, i se simţi dator tânărul să adauge.

— Cele mai bune puţuri se fac pe timp de secetă. Eu l-am săpat pe al meu în ’46…”

Atunci se auzi poarta deschizându-se şi închizându-se şi paşi pe cărare. Fără să întoarcă privirea, fiindcă şedea: cu spatele spre stradă, Sabin fu sigur că venise Valeriu Moş.

Noul venit era la fel de slab ca şi Andrei, dar mult mai scund. Un zâmbet cald îi înflorise pe buze. când se prezentă şi-i strânse mâna lui Sabin:

— Valeriu Moş, fost tipograf, actualmente pensionar…

Înţelegând neastâmpărul tânărului, Preda deschise imediat discuţia.

— Nu mă miră faptul că te interesează ce a fost cu tatăl tău. Şi el era mistuit de neostenita dorinţă a cunoaşterii, a aflării adevărului. Prin asta te recunosc drept fiul fostului meu prieten Avram Şofrone. la

Andrei se opri, căutându-şi cuvintele.

— Mă bucur că te-am cunoscut. Trebuie însă să-ţi mărturisesc, cu părere de rău, „Că am să-ţi spun puţine lucruri despre Avram, bineînţeles în problema care te interesează, fiindcă l-am cunoscut cu foarte mulţi ani în urmă. Trebuie să ştii – şi cu asta mă laud – că eu l-am atras în şuvoiul activităţilor politice… Şi începu să-i povestească cum l-a cunoscut pe Avram Şofrone la meşterul Horvath. cum au luat parte la manifestaţii socialiste.

Valeriu Moş asculta, privindu-şi admirativ prietenul. Se lăsase pe spătarul scaunului şi-l învăluia pe Andrei Preda cu o privire Caldă. Uneori dădea din cap, vrând să-i

întărească spusele, lumitiându-şi faţa din când în când cu câte un zâmbet. Când Andrei făcu o pauză mai lungă, semn că-şi încheiase cuvântul, Valeriu Moş se mişcă în scaun şi zise:

— Preda are dreptate! Aşa a fost! Tinere, să nu uiţi niciodată că totul se câştigă prin luptă! Pasivitatea este un semn1 al slăbiciunii, de cele mai multe ori... Dar eu nu ştiu să vorbesc aşa frumos ca el. Nu sunt şi nici n-am fost vreodată un bun vorbitor. În schimb, Avram, tatăl dumitale, a fost! zâmbi. Crezu că face o glumă când continuă: Se vede că el şi cu Andrei au învăţat la şcoala meşterului Dăncuş. Uite, de pildă, prietenul de faţă... Lui nu-l place să se vorbească despre el, dar eu nu mă pot abţine. Da, da, lasă-mă să-i spun băiatului, insistă el la protestele lui Preda. Andrei, cum spuneam» până în preajma războiului a tot învăţat, căci, trebuie să ştii, pe vremea când l-a cunoscut pe tatăl tău nu ştia nici să scrie, nici să citească. Singur o spune şi astăzi, uneori cu nostalgie, dar şi cu întemeiată mândrie. N-a precupeţit eforturile şi a învăţat. Astăzi eu mă mândresc că mă număr printre cei apropiaţi lui. Dar să-l lăsăm pe Andrei...

Soţia lui Andrei Preda mai aduse o farfurioară cu dulceaţă şi pentru Valeriu Moş, apoi se trase la o parte lângă uşa casei, pe un scăunel, cu un ghem de lână în poală, din care începu să împletească cu andrelele. *”.

Soarele se lăsase mult spre culcuşul lui şi razele veneau acum pieziş peste case. Sub bolta de viţă, lumina începuse să pălească, iar chipurile celor trei pierdeau treptat din contururi.

— L-aţi. cunoscut bine pe tata? întrebă Sabin, adresându-se lui Valeriu Moş.

Omul răspunse aproape mecanic: r Bineînţeles! Am activat mult timp împreună! De altfel, trebuie să-ţi mărturisesc că de o lună de zile încoace nu eşti primul

care mă întreabă dacă l-am cunoscut pe Avram Şofrone. M-au mai întrebat şi alţi tovarăşi, ultimul a fost tovarăşul Iuliu

Raţiu, de la raion. Sabin se simţi obligat să-i spună, poate şi pentru a-l flata puţin: „ţ

— Chiar dânsul m-a îndrumat spre u; dumneavoastră!

— L-am cunoscut pe Avram Şofrone în ’37, la doi ani după ce ispăşise pedeapsa dată de tribujnaiul militar. Întâmplarea ne-a adus unul lângă altul la mitingul de protest împotriva politicienilor vremii. Odată cu Avram, am cunoscut-o şi pe Anca, mama dumitale. Să ştii că a fost frumoasă. Desluşesc pe chipul dumitale, deşi au trecut ani de atunci, multe din trăsăturile ei. Lucra într-un atelier de croitorie, dacă îmi aduc eu bine aminte. Alături de Avram, aş putea spune că făcea minuni. Ştia să organizeze, să explice oamenilor de ce trebuie să luptăm împotriva exploatării, a fascizării ţării. Şi îl iubea mult pe Avram…

Valeriu Moş făcu o pauză, ca să-şi aprindă q ţigară. Sabin îl imită. Ar fi fumat mai demult, dar nu îndrăznise s-o facă. Se înserase. Deasupra mesei de sub boltă femeia aprinse un bec gălbui, sărac1 în lumină. Sabin ar fi vrut să afle mai multe despre mama sa. Întrebă: i;

— S-a chinuit până a murit?

Valeriu Moş ezită o clipă:

— Nu, nu s-a chinuit. După ce a fost eliberată de la Siguranţă, la vreo două luni, am observat că slăbise tare. Din obraji îi pierise culoarea, iar sub ochi avea mereu cearcăne. Într-o zi trebuia să ducă unui tovarăş, cu care avea ea legătura, un pachet de manifeste. Atunci i-a venit rău şi a căzut pe stradă. Un alt tovarăş care o urmărea, veghind asupra ei, a dus-o acasă cu o birjă… La ea boala a fost galopantă. Nu, nu s-a chinuit… S-a prăpădit într-o săptămână. S-a stins ca un pui plăpând…

Avram era un om tare, primea loviturile cu fruntea

sus, dar atunci a fost profund afectat. La înmormântarea Ancăi l-am văzut frânt, ca un copac doborât de furtună. A plâns. Eram alături de el, cu meşterul Dăncuş. Erai, şi tu, dar mititel. Vera Dăncuş te ţinea în braţe. N-ai cum să-ţi aduci aminte. „>

Sabin simţi nevoia să mai aprindă o ţigară şi o aprinse. Încercase de multe ori să reconstituie din memorie ilhipul mamei sale. îi era imposibil. De altfel, abia reuşea să şi-l amintească şi pe al tatălui. Valeriu Moş continuă:

jij – Pierderea soţiei l-a îndurerat mult pe Avram dar l-a îndârjit mai tare în lupta noastră. Nu-şi precupeţea deloc eforturile. Îmi dădeam seama că este capabil să-şi pună, fără preget, chiar viaţa în joc, ca să ducă la bun sfârşit sarcinile ce îi erau încredinţate. Muncea mult, până la epuizare şi adeseori îi spuneam: „Lasă-le, Avrame, lasă-le şi odihneşte-te!" El se uita la mine, zâmbea şi spunea: „Încă nu, mai am ceva de terminat" – şi se înhăma vârtos la treabă. Aşa era el...

„Aşadar, ăsta era tata" îşi zise Sabin. Fără să vrea, roşi la gândul că el lăsase a. atât de uşor lupta cu Pop. Taică-său n-ar fi capitulat. El însă... Dar ascultă mai departe relatarea, care începea să dezvăluie adevăruri pe care nu le ştia.

— / în 1940, aflaţi în ilegalitate, activam la Braşov, în rândul muncitorilor de la IAR. Atunci au căzut mulţi dintre ai noştri. Avram, eu şi încă zece tovarăşi am fost arestaţi într-o casă conspirativă. Agenţii Siguranţei au venit la fix, cum se zice. Ne-au luat ca din oală, deşi ne asigurasem ca de fiecare dată când ne întâlneam mai mulţi într-o casă conspirativă. Cineva trădase. Şi nu putea fi decât unul dintre noi. Dar care? Interogatoriile la care am fost supuşi au fost aspre. Ore în şir, cu lumina lămpilor puternice fixată în ochi, trebuia să răspundem la aceleaşi întrebări:

„Cine este legătura ta superioară? * „Spune numele a încă doi comunişti! * Am luat poziţia mutului şi n-am răspuns. Am fost bătuţi la sânge, apoi ni s-au întocmit dosare, Ne-am întâlnit toţi cei arestaţi odată în boxa acuzaţilor. Pedepsele au fost între trei şi cinci ani. Numai Lazăr Lăzăreanu, unul dintre noi, a primit doar un an şi trei luni. De ce? Nu mi-am dat răspuns atunci. La Aiud, unde am fost întemniţaţi, am avut timp să reflectez. Şi deodată, mintea mi s-a luminat! Trădătorul nu. putea fi decât Lazăr Lăzăreanu

Sabin nu se putu abţine şi ridică tonul fără să vrea:

— Bine, dar acest tovarăş s-a ocupat şi de excluderea din partid a unchiului meu, Toader Şofrone! 4. Nu mai găsi. cuvinte.

Andrei îl prinse de braţ:

— Uşurel, dragă, uşurel”… Ştim şi noi asta „o ştiu şi alţi tovarăşi! Aşa că nu-ţi pierde firea. Ascultă! Zii, Moşule, mai departe, îl îmboldi el pe Valeria Moş. Acesta rămase cu privirea aţintită spre becul chior, care lumina galben deasupra lor. Zeci de gâze de felurite forme, dar toate în culorile nopţii, zburau bezmetic în jurul globului arzător. Unele se izbeau de el şi, ca împinse de un magnet, săreau departe, unde dogoarea nu se făcea simţită. Altele mai fâlfâiau de câteva ori din aripi şi cădeau ca, nişte pietricele.

Valeriu Moş ridică degetul spre bec.

— Dragul meu, lucrurile stau în viaţă ca în jurul acestui bec. Priveşte! Cine nu-i apt, nu-i pregătit să suporte lumina şi căldura, îşi arde aripile şi pică. Dar ascultă, pentru că abia am formulat acuzaţia şi n-am susţinut-o…

Vorbele lui Valeriu Moş îl copleşiseră pe Sabin.

Aşadar nu taică-său trădase, nu el îşi vânduse tovarăşii! O căldură moleşitoare puse stăpânire pe el. Era

atât de bucuros. „Deci, tatăl lui nu era vinovat! Când va auzi vestea asta tata-Toader!” gândi el. Fu trezit la realitate de Valeriu Moş, care-i pusese mâna pe umăr.

— Mă asculţi? întrebă el.

Sabin tresări.

— Sigur! Cum s-ar putea să nu ascult astfel de veşti?

— Atunci, te rog, ceea ce auzi ţine numai pentru dumneata! Lasă-i pe alţii să acţioneze, mai bine zis lasă partidul să se ocupe de greşelile unor oameni ce s-au dovedit oportunişti sau chiar duşmani ai orânduirii noastre! Trebuie să ai încredere în partid!…

— Iertaţi-mă, vorbele astea m-au uluit pur şi simplu, deşi, în sinea mea, nu l-am crezut niciodată vinovat pe tata! ziceaţi de argumente. Dar sunt ele contestabile?

— Nu, nu sunt! Sunt certe! Astăzi nu mai pot fi puse în discuţie! Dar ascultă! Cum ziceam, aveam certitudinea trădării lui Lăzăreanu! Am ţinut totul în minte! Nimeni nu-mi cunoştea secretul! Am făcut însă o greşeală. La un an şi jumătate de la intrarea noastră în detenţie, am fost anunţat într-o zi că sunt chemat la vorbitor. Începuse războiul. Nu ştiam cine poate fi. Mă gândeam la soţie. Dar nu, la vorbitor am dat cu ochii de Lazăr Lăzăreanu. Nu arăta deloc că ar fi părăsit numai de câteva luni închisoarea. Atunci ghimpele îndoielii mi s-a înfipt în inimă. Dacă ar fi fost vinovat n-ar mai fi trecut pe la tovarăşii săi aflaţi sub lacăt. Îmi dăduse şi pachet. Eram chiar bucuros. Numai cine a simţit zăvorul pe dinafara uşii poate aprecia pachetul care cuprindea pâine, slănină şi ţigări. Vizitatorul m-a încurajat, zicându-mi că războiul care se pornise va fi începutul sfârşitului pentru dictaturile burgheze. Îi credeam şi îmi pedepseam gândurile ce îl condamnaseră. Nu, nu putea fi el. Înainte de plecare mă întrebă din vârful buzelor: „Unde stă Ciocârlia? Am să-i transmit un mesaj extrem de urgent!” „Ciocârlia” era

numele conspirativ al unui tipograf care împânzea uneori Braşovul cu manifeste antifasciste. Eram singurul din grupul nostru care-l cunoştea şi ştiam unde poate fi găsit. Crezând că „Ciocârlia” este în pericol, i-am dat adresa. O săptămână mai târziu, „poşta secretă” din închisoare mi-aducea vestea morţii lui „Ciocârlie”. Fusese surprins de Siguranţă şi fugise după ce fusese somat să stea. Ştirea m-a încremenit. Din nou am făcut legătura între Lazăr Lăzăreanu, informaţia dată de mine şi împuşcarea lui „Ciocârlie”. Atunci mi-a căzut vălul de pe ochi. Eu îi semnasem sentinţa tipografului! Mă dădeam de ceasul morţii şi îmi pusesem în gând să fac într-un fel şi să-mi pun capăt vieţii. Trei zile mai târziu însă, „poşta secretă” făcu o corectură în ştirile pe care ni le transmitea: „Ciocârlia” nu fusese ucisă! Scăpase din mâinile Siguranţei. Mă gândeam atunci să anunţ într-un fel pe cei de afară, privitor la concluzia la care ajunsesem în legătură cu Lazăr Lăzăreanu. Mi-a fost frică să folosesc „poşta secretă”. Dacă lucra sub supravegherea satrapilor Siguranţei? Aşa că am tăcut. Nimeni nu bănuia secretul pe care-l deţineam. Ulterior am fost mutat prin câteva închisori şi n-am mai avut legături cu tovarăşii mei. Legasem însă alte fire, cu alţi oameni. În preajma lui 23 August 1944 m-am îmbolnăvit grav. N-aş putea spune ce am avut. Eliberat din închisoare de tovarăşii din afară, am zăcut fără cunoştinţă câteva luni. Când mi-am revenit şi m-am restabilit era sfârşitul anului ’44. Am întrebat de

Avram Şofrone. Mi s-a spus că plecase pe front. L-am aşteptat cu sufletul la gură să se reîntoarcă. Ne-am revăzut în treacăt, o dată. I-am spus ceea ce gândeam despre Lazăr Lăzăreanu. A râs! Nici lui nu-i venea să creadă: „Moşule, nu-i decât o simplă coincidenţă”, astea au fost cuvintele lui. nr. – d

Valeriy Moş făcu o pauză. Apoi continuă:

— În „46, Avram Şofrone şi-a aflat sfârşitul Grav rănit în timpul unei manifestaţii, când nişte bande înarmate au atacat adunarea noastră paşnică, a murit după câteva zile. Reacţiunea reuşise, în fine, să doboare un adevărat brad. Dar ca întotdeauna când se face o rări tură în brădet, prin ea zvâcnesc spre soare alţii, şi unul ia locul celui căzut.

Aşa s-a întâmplat şi atunci. Dispărând Avram Şofrone, Lazăr Lăzăreanu a fost împuternicit să preia sarcinile de care răspundea defunctul. Pe nesimţite, Lăzăreanu a urcat apoi treptele scării sociale.

În acelaşi timp, tovarăşul cunoscut sub numele conspirativ de „Ciocârlia”, în urma unei verificări de rutină a informat despre modul cum era să cadă el. Cine îi cunoştea adresa? Eu! Am fost chemat să dau relaţii şi atunci a explodat bomba: Lazăr Lăzăreanu a comunicat organelor centrale de la regiune că Avram Şofrone a fost un agent al Siguranţei strecurat în partid. El, chipurile, făcuse în aşa fel ca să fim prinşi de agenţi şi tot el ar fidivulgat adresa „Ciocârliei”. Cuvântul său a fost crezut.

Concomitent Lăzăreanu m-a atacat şi pe mine. În discuţiile purtate am spus tot ce ştiu şi mi-am permis să fac nişte presupuneri. Am fost acuzat de calomnie şi până la urmă m-am ales cu un vot de blam. Lăzăreanu nu s-a lăsat... A fost numit secretar cu probleme agricole la raion, în locul lui Mărgărit. aflat că Avram Şofrone are şi un frate, pe Toader! care era 1 preşedinte de gospodărie colectivă. A discutat cu instructorul Stana, un muncitor cinstit, în felul său dar1 bam stângisti şi i-a influenţat acţiunile. Până la urmă, Şofrone a fost destituit din funcţia de preşedinte al gospodăriei şi exclus din partid pentru motive pe care le ştiţi şi voi... 1 fi;

Sabin Şofrone nu se putu abţine şi-l întrerupse:

— Dar cine este acest tovarăşi Lazăr Lăzăreanu?

— Ca întrebarea ta să fie corectă, formuleaz-e astfel:

cine a fost Lazăr Lăzăreanu?

— De ce?

Andrei Preda îl bătu uşor peste braţ:

— Ascultă-l pe Moş, şi-ai să vezi. Zi, Moşule, nu-l mai fierbe pe băiat.

Valeriu Moş scutură scrumul ţigării şi-şi continuă vorba: îi i

— Tot; ce-ţi spun acum, ştiu de aproape un an.

Lazăr Lăzăreanu era fiul unui. fost prăvăliaş din Sibiu. Intrase mai întâi în rândurile tineretului comunist, pe vremea când studia la Bucureşti Dreptul. Apoi, cu câţiva ani înaintea evenimentelor pe care ţi le-am relatat, a fost primit şi înr rândurile partiddului, aflat în ilegalitate. La început şi-a adus o contribuţie valoroasăr cauzei noastre. Provenea din rândurile intelectualităţii.

Descoperit de agenţii Siguranţei şi ameninţat cu deportarea, atât el cât şi familia lui. Lazăr Lăzăreanu a devenit unealtă al Siguranţei. fiv

Aşadar, el era trădătorul strecurat în rândurile noastre! Cum în timpul războiului şi după el mulţi tovarăşi care l-au cunoscut i-au pierdut urma, fiindcă s-a mutat de la Braşov la Ciul, a reuşit să se strecoare şi să se caţăre, lovind în stânga şi-n dreapta. Anul trecut, însă, Lazăr Lăzăreanu a murit subit: infarct!

— Licheaua! făcu Sabin. Cum pot fi Unii oameni aşa? A umplut de noroi familia noastră… J N-o să-l iert, chiar dacă a murit!

Andrei Preda îl întrerupse:

— De ce te miri? Pentru el, Avram Şofrone era persoana ideală pentru a-şi ajunge scopurile: nu mai exista, ca să-l contrazică.

Se făcu târziu. De undeva, se auzi un greiere spărgând liniştea groasă, cleioasă, ce căzuse peste cei trei.

În sfârşiit, lui Sabin i se luase o piatră de pe inimă!

Ştia că nu este departe ziua când se va face lumină în cazurile Şofrone…

*

* * *

Mergea. Noaptea i se deschidea în faţă şi-l cuprindea aidoma unei mări liniştite, de păcură. De când mergea? Încotro se îndrepta? Nu ştia nici el. Gândurile i se adunau mănunchiuri, dar nu putea alege vreunul. Totul în minte se topea în aduceri aminte. Aşadar, ai lui fuseseră victime ale unei erori, determinate de maşinaţiile unui om…

De undeva, de la grădina de vară, ajungeau la el crâmpeie de melodii… Şi el mergea cu paşi egali.

De când aflase adevărul, o bucurie nemaicunoscută îi invadase sufletul. Ar fi dorit să chiuie, să strige lumii întregi mulţumirea care-l copleşea!

Traversă o stradă şi se pomeni în faţa unui scuarr cu câteva bănci în mijloc. Se prăbuşi pe una din ele. Ceasul de la mână arăta ora zece. Luna încă nu-şi arătase faţa argintie, dar cerul era spuzit de stele.

Gândurile îi fugiră spre cei de acasă, spre cei pe care îi părăsise fără să le spună o vorbă. „Mâine am să le scriu”, îşi zise. Se lasă pe spătarul băncii şi alcătui în minte depeşa ce urma să le-o trimită.

Ezită câte va momente, neştiind cum să înceapă: „Dragii mei părinţi” sau numai „Dragii mei”? Se hotărî pentru prima formulare, fiindcă de fapt Toader şi Saveta Şofrone îl crescuseră ca pe un fiu. O luă de la început. „Dragii mei părinţi. Mai înainte de orice, vă rog să mă iertaţi pentru că am fugit”. Se opri şi înlocui în scrisoarea gândită cuvintele „am fugit” cu „v-am părăsit atât de brusc”. Apoi continuă: „N-am dorit acest lucru, dar împrejurările m-au silit. Cred însă că am greşit, de aceea vă cer iertare”. Făcu o pauză şi gândi mai departe: „Sunt la Cluj. Aici m-am întâlnit cu baciu Iulică Raţiu, care mi-a

prilejuit o mare bucurie: mi-a înlesnit legătura cu un tovarăş care l-a cunoscut pe tata – şterse „tata” şi înlocui cu „fratele dumitale”, tată-Toadere. De la dânsul am aflat adevărul!” – sublinie în gând cuvântul. Să ştii că Avram Şofrone n-a fost vinovat de trădare, ci a fost victima unei maşinaţii, căreia i-ai căzut pradă şi dumneata”.

Curmă şirul gândurilor şi îşi spuse că ar trebui să le scrie ceva şi despre el. Avea planuri mari. Se hotărî ca frazele ce-l priveau să sune aşa:

„Eu îmi voi lua serviciu aici, la Cluj. Baciu Iulică Raţiu s-a oferit să mă sprijine. Am să încerc chiar să dau examen la facultate, deşi nu prea sunt pregătit. Nu vă faceţi gânduri negre despre mine. Sunt sănătos şi toate sentimentele mele bune sunt îndreptate spre voi, dragi părinţi”.

Ar fi vrut să-i întrebe despre toţi cei dragi: Petre, Vasile Tătăranu, Mărunţelu, dar, mai ales, lespre Ana. Hotărî: „Nu! Anei o să-i scriu, ca să mă explic cu ea”.

Sabin se lăsă în voia răcoarei şi liniştii. Scrisoarea gândită plecase spre locurile, unde îşi petrecuse copilăria. Se simţea eliberat de o grea povară.

Unde se va duce acum? în ce *casă* îşi va petrece noaptea? Nu ştia încă. Să rămână aici, sub cfertil liber? Oricum, trebuia să mai meargă o dată la Gigi, să lase hainele de pe el şi să le ia pe ale lui. Dacă s-ar duce acum? Gigi îi apăru înaintea ochilor. De ce fusese atât de sever cu ea? Nici măcar mu o întrebase, nu avusese cu ea vreo explicaţie. Oare nu greşea şi ei? Poate că-şi făcuse o părere greşită despre fata care îi întinsese, dezinteresat, o – mână de ajutor, când avusese nevoie! Trebuia să stea de vorbă cu ea. Viaţa îi dovedise că, uneori greşeşti atunci când condamni un om. Trebuia să se explice cu Gigi! aruncă restul de ţigară, se sculă şi porni spre locuinţa fetei. Va hotărî mâine ce va face. Acum simţea nevoia să

împărtăşească unei fiinţe bucuria şi satisfacţia ce-l cuprinseseră. Şi Gigi era singurul suflet căruia i se putea destăinui...

După dibuiri şi ocoluri, Sabin Şofrone ajunse la locuinţa ei. Străbătu curtea interioară şi pătrunse spre scara ce ducea la etaj... nuc *rb*.

Neluminată, casa scării părea un hău pierdut în abisuri, de n-ar fi persistat mirosurile grele. U.rmând balustrada scării, Sabin începu să urce pisiceşte. La fiecare pas lemnul scării scotea gemete ce se amplificau în liniştea nopţii. La un moment dat, avu de gând să-şi scoată pantofii, crezând că desculţ va face mai puţin zgomot. Se răzgândi. Ajuns sus, pe palierul în care se deschidea uşa garsonierei, avu o surpriză. Tocmai se pregătea să caute cheia, când o pereche de braţe moi, catifelate şi parfumate îi înlănţui gâtul.

— De când te aştept! murmură şoptit (Gigi. N-ram putut închide ochii şi te-am simţit de cum ai pus piciorul pe scară, îi spuse ea cu glas scăzut, în vreme ce-l conducea de mână, prin întuneric.

Încăperea era luminată cu un bec mic roşii, ce împrumuta obiectelor din jur o culoare sângerie, caldă. Sabră se lăsă să cadă pe un, n soairn. Era obosit; Um tal de (întrebări îl potopi. Sabră ar fi dbrit să-i povesteâscă1 tot ceea ce aflase, dar se (mulţumi să spună:

— R Astăzi: e icba mai fericită zi din viaţa mea!

Cu mâini dibace, Gigi îl ajută să arunce de pe el hainele, apoi îl conduse în baie să se spele. Apa nu curgea. Cada, în schimb, era plină „aşâi că Sabin se afundă în ea, răcorindu-se. i

Aşezată pe marginea băii, fata îl spălă ca pe Un prunc.:! m³

!

— Răule, de ce nu mi-ai lăsat câteva cuvinte pe o

bucăţică de1 hârtie, să ştiu de tine?; M-am speriat! Am crezut că ţi s-a întâmplat ceva; Să nu mai faci asta niciodată... îi; (– J:

Deşi ar fi dorit să-i spună multe, s-o întrebe, s-o descoasă, să-i mărturisească dorinţa ele a o părăsi, Sabin nu fu1 capabil să-i zică nimici în lumina purpurie a* camerei feciorul se aşează M masă şi Gigi îi puse de mâncare. Scoase şi o sticlă de vin.

— Mănâncă şi să bem! Dacă eşti fericit, fă-mă şi pe mine!

Sabin mâncă şi băii cu jxrftă.

O undă de satisfacţie îl cuprinse şi, în sinea sa, iertă fetei totul. O întrebă doar atât: i i – L Unde ai foslazi?

Surprinsă de întrebare, Gigi bâlbâf:

— Eu?... Am. 1.1 Am fost... Am să-ţi spun totul m.

Văzând încurcătura în care se afla, Sabin d ajută: n M-4G ea mai bună minciună este adevărul. Dar dacă nu-l poţi spune, nu te silesc!

Fata tatonă:

— Ei bine, am fost eu Rojiko să vindem nişte lucruri din pachet. Cineva le-a primit şi noi le-am... Gigi se lăsă ăp genunchi lângă el. Continuă. Dar n-am să mai fac aşa ceva, dacă nu-ţi place!”. Ce vrei, iubiţel, sunt unii care n-au pe ce cheltui banii şi dau oricât pentru o cârpă, numai să fie din „pachet”, cum zic ei...

— Dar ai lipsit de la fabrică, insistă Sabin.

Cu candoarea ce o caracteriza uneori, îi răspunse:

— Dar, iubiţel, om avut un liber, fiindcă am lucrat într-o duminică. Brusc, schimbă vorba şi tonul. Sări în picioare şi luă din şifonier un pachet: Ţi-am adus şi ţie ceva. Desfă-l!

— Nu trebuia să cheltuieşti bani, şi aşa sunt deocamdată o povară pentru ti... nu mai putu continua, pentru că Gigi îi astupă gura cu un sărut.

— Să nu mai zici niciodată asta, spuse ea când îl eliberă. Desfă-l, a fost plăcerea mea…

Pacheţelul era legat cu o panglică îngustă multicoloră. Desfăcu fundiţa, apoi hârtia şi scoase o cravată. În lumina roşiatică a camerei părea stropită cu rubine.

— S-o vezi ziua, la lumină, este o splendoare, îl asigură Gigi.

Sabin avu un moment de slăbiciune şi simţi că-i vin lacrimi în ochi şi i se aşează un nod în gât. Oare, într-adevăr, fata asta îl iubea? Dovezile ei de dragoste păreau limpezi. Totuşi, simţămintele lui rămaseră acolo, departe, unde era Ana.

Afară, undeva în vecini, un cocoş cântă de ora trei. Un altul îi răspunse răguşit. O nouă zi se pregătea să iasă în lume…

Sabin nu putea dormi. Gigi la fel. Şedeau amândoi în capul oaselor, sprijiniţi cu spatele de perna proptită de lada patului. Când Sabin îi spuse că ar putea lucra la sere, ea protestă:

— De ce la sere? Am aranjat eu să lucrezi ca şofer. Meserie curată, opt ore, câştig bun…

ce Dar eu vreau să dau examen la facultate!

Din nou Gigi protestă:

— Ce-ţi trebuie ţie facultate? N-ai învăţat destul? Crezi că ai să câştigi mai bine, ori vrei ca lumea să-ţi zică „dom inginer”?

Era greu să-i explice acum fetei de ce dorea să intre la facultate şi nu la oricare, ci la agronomie. N-ar fi înţeles! Aprecie însă că parţial avea şi ea dreptate. Va putea el face faţă examenului de admitere? Până în toamnă mai erau câteva luni. Trebuia să revadă materia de examen: algebră, botanică, chimie, şi în plus să mai şi lucreze. Protestă, de formă:

— Dar n-am carnet de şofer…

— Asta-i o problemă? Ai fost tractorist, ştii să conduci. Faci o şcoală de o lună de zile, apoi dai examen pentru carnet. Simţind că Sabin cedează, Gigi continuă: Între timp, te pregăteşti şi dai şi examen la facultate. Ei, ce zici?

— Am să văd. S-ar putea să ai dreptate…

*

* * *

Călcându-şi pe inimă, Sabin merse cu Gigi la un vecin, om în vârstă, aşezat, cu copii mari, care îi primi bine. Era un neam îndepărtat al fetei. Acesta, Anghel Baboie, lucra la o întreprindere de transporturi auto.

— Dacă zici că eşti tractorist şi ai şi clasele de liceu, apăi examenul e floare la ureche îl încurajă Baboie. Am să te iau cu mine pe maşină, să-ţi fac calificarea la locul de muncă, cum se zice…

Într-adevăr, n-a fost greu pentru Sabin să deprindă înţelesul semnelor de circulaţie. După două luni avea în buzunar carnet de şofer

Pasionat la început de noua meserie, făcea cursele cerute de foaia de parcurs, apoi întors la gâraj, meşterea până târziu la maşină. Deşi îşi propusese să-şi alcătuiască un program în cărei să intre şi Ore de studiu pentru examenul de facultate, se limita strict la obligaţiile profesionale.

— Mai greu i-a venit să-i telefoneze lui Iuliu Raţiu şi să-i spună ce făcuse. Acesta se bucurase de hotărârea lui, zicându-i: „E bună şi şoferie, Sabine! îţi, –! doresc succes! Cu problema aceea mai ai răbdare, csd va rezolva curând”. I se luă o piatră de pe inimă când auzi încurajările lui Raţiu. Acum se înhămă mai vârtos la treabă, până într-o zi, când Gigi îl luă la rost: a.

— Sabine, aşa nu mai merge!

— Ce nu merge? întrebă el mirat.

— Treaba! Munceşti toată ziua, de dimineaţă până seara! Vii acasă frânt de oboseală! Nu mai putem merge nicăieri… „–

— Ei şi? Lasă că te duci tu, făcu el ironic.

— Şi Uită-te în ce hal eşti! apoi se lipi de el: Eşti gelos?

— Nu sunt, am zis şi cu aşa. Ce să fac? Am un camion vechi. Trebuie să meşteresc tot timpul la el. Altfel nu merge. Şi dacă nu merge, nu câştig nimic, fiindcă sunt plătit la Kilometru.

— Şi; despre câştig e vorba, îl întrerupse Qigi. Am cunoscut pe cineva, un inspector de la RATA.

— R. Unul din ăia care iese la dvitmpl mare şi-ţi face greutăţi! Am văzut eu clăştia! Oricum o iniţorci –, tot ei cad în picioare, îţi mai ard şi câte o amendă! Dar ce-i cu el?

— Am vorbit pentru tine! Te poate angaja la ei!

„Ître Măi, fato, eu nu vreau să fiu inspectori

— Nu ca inspector! ţipă ea. Şofer pe cursă! Se câştigă bani! Faci opt ore. Eşti domn! Umbli cu oameni, nu cu marfă.

Parcă vestea. îi conveni lui Sabin. Opt ore însemna timp pentru învăţătură.

Bine, dar ce fac cu calificarea, am contract să lucrez la ăştia doi ani!

— Plătim calificarea şi bas la.

Aşa deveni Sabin şofer la RATA. Primi o maşină aproape nouă. Avea un casier tânăr, vesel. Tot timpul râdea, fluiera, ori cânta. Pasagerii erau mulţumiţi. Într-o zi, şeful autobazei îl întrebă de unde este. Tânărul îi spuse. „Atunci să te dau pe cursa care trece prin satul tău”. „Bine. Cum doriţi dumneavoastră!” „Să ştii că-mi placi”, încheie şeful discuţia. *r*, – tiv şi Acum Sabin trecea zilnic

prin sat. La fiecare cursă se întâlnea cu consăteni de-ai lui. Uneori cu Toader Şofrone sau cu Dragomir. Ultimul era mândru de el. De, nu oricine era şofer…

Când se întâlni prima dată cu Şofrone, Sabin avu o strângere de inimă. I se păru că omul care îi ţinuse loc de tată atâţia ani îl ocolea. Ba chiar avu senzaţia că-i era ruşine cu el. Explicaţia şi-o dădu singur. Aflase şi el, probabil, că convieţuia cu Gherghina lui Tomşa.

Încercase să lege o discuţie cu Toader, întrebându-l dacă are nevoie de ceva, dacă relaţiile cu preşedintele gospodăriei, Ion Pop, erau mai bune. Bătrânul răspundea monosilabic, prin „da” şi „nu”, iar când se apucase să-i povestească ce aflase despre Avram Şofrone, îi tăiase scurt vorba: „Ştiu, a fost Iulică Raţiu şi mi-a spus”. Ai lui condamnau legătura sa eu Gigi, asta era explicaţia stânjenelii lui Toader. *t*. î> r: >. *1*

O discuţie cu Vasile Tătăranu se dovedi mai prielnică. Omul nu-l evitase, se băgase chiar în sufletul lui, cerându-i într-un fel socoteală pentru ceea ce făcuse.

— Bine, măi Sabine, ce dracu’ ai avut de i-ai lăsat pe toţi şi-ai fugit cu aia? Că doar nu te-ai dus peste pământ cu ea, să nu se afle? Măi, Toader şi Saveta sunt cătrăniţi. Altfel vedeau ei însoţirea ta cu o fată. Păi nu? Tu ai făcut-o hoţeşte. Şi ai lăsat-o şi p-aia de izbelişte şi de râsul lumii. Că-mi zicea deunăzi Mărunţelu că nu mai ştie de unde mai are fata atâtea lacrimi. Se poate, măi băiete?

Îl durea ceea ce auzea despre ai lui. În schimb, îl bucura frământarea şi întristarea Anei. Dori să schimbe vorba.

— Ce face Petre? Lucrează la ferma de vaci?

— Lucrează pe dracu’! La vreo două-trei luni după ce ai plecat tu a dat dosu şi el! E şi el prin Cluj, nu ştiu ce face. Mi-a trimis săptămâna trecută scrisoare şi cinci sute de lei… O fi bine pe unde o fi…

— Dar ce a zis când am plecat eu? se interesă… abin.

Vasile Tătăranu se porni pe râs gros.

— Te-a-njurat! „Ai văzut, mă tată – zicea el – parşivul mă-ndemna pe mine să rămân în sat şi el a şters-o! E dat în mă-sa!” Aşa a zis… Te-ai supărat?

— Aş! De ce să mă supăr? Poate la fel aş fi zis şi eu despre el! Fiecare face după cum îl taie capul…

— Aşa, vezi, zic şi eu. Am cunoscut odată, pe când eram pe front, în războiul ălălalt, pe unul de lângă Ocne, care zicea că omul trebuie să fie slobod să facă ce vrea. „De ce să-i pui mâna-n gât să facă ce vrei tu? lasă-l pe fiecare să gândească cu dovleacul lui, că d-aia îl are pe umeri!” Mai zicea el o vorbă: „Mă. nu mă învăţa să fiu prost, că pot să fiu prost şi singur”. Aşa, vezi! D-aia zic şi eu. Acum aveţi fiecare capul vostru pe umeri şi puteţi să faceţi ce vă îndeamnă el. N-aţi vrut să staţi aci? treaba voastră! Dar pe unde vă duceţi, nu ne faceţi de ruşine pe noi, ăştia, de v-am dat viaţă, că atunci se schimbă lucrurile! Asta s-o spui şi lui Petre al meu, dacă-l vezi prin Cluj…

— Am să-i spun, baciu Vasile, dacă-l întâlnesc, îl asigură zâmbind Sabin.

Vorbele despre Ana îl tulburară profund pe Sabin. De unde ştia Vasile Tătăranu că Ana suferă pentru el? Când părăsise precipitat satul, Ana era în relaţii bune cu Virgil Pop, fiul preşedintelui. Ori Virgil era student… îl fulgeră ideea că greşise imens atunci când fugise din sat. Ce putea să-i facă Pop?! Cel mult plutonierul Mano! ache putea să-l amendeze… El însă se speriase şi se lăsase târât într-o aventură pe care o plătea scump. Acum ducea cu el amintirea primei iubiri.

Într-o dimineaţă, când se îndrepta spre staţia centrală din Gorneşti ca să ia navetişti, Sabin o văzu de departe pe Ana. Mergea pe partea dreaptă a drumului. Se

ducea, de bună seamă, la sediul gospodăriei, unde era contabilă. Ce să facă? Să accelereze şi să fugă? Să oprească? Să încetinească? Să-i vorbească? Alese ultima variantă. Dar dacă îi va întoarce spatele, ori îl va obrăznici? „Ce-o fi, o fi!” îşi zise el şi reduse viteza autobuzului, căutând să-l păstreze în rând cu fata. Ea mai întâi se sperie, dar văzând cine este la volan, continuă să meargă, ca şi când nu l-ar fi recunoscut.

— Ana!

Ca şi când atunci l-ar fi văzut, întoarse capul mirată şi îşi alcătui pe loc o figură zâmbitoare.

— Bună dimineaţa, Sabine! Aşa de dimineaţă la plimbare?

— Bună dimineaţa Ana. Pe dracu’, la plimbare; îmi fac serviciul! Tu ce mai faci? încotro te duci?

Dacă mergi la sediul gospodăriei – şi Sabin era sigur că acolo merge – urcă sus, te duc eu… de

— Prea multe întrebări deodată! Află că sunt bine şi că mă duc la serviciu, precum vezi! În privinţa invitaţiei să ştii că prefer să merg pe joşi Bună ziua! Ana sări peste şanţul drumului. Mergea fă” a să-l mai bage în seamă.

— Ana! Ana! mai strigă Sabin după ea.

Fata însă continua să nu se mai uite la el.

Autobuzul demară şi se pierdu într-un nor de praf.

Altă dată – era într-o după-amiază – o întâlni la poartă. Căută un motiv să intre în vorbă cu ea, pentru că avea pasageri. Opri şi întrebă:

— Pot să iau de la voi o găleată cu apă, să pun la radiator?

— Poţi!

— N-o să zică nimic lelea Matilda?

— Nu-i acasă!

— Nici baciu Mărunţelu? în”.

— Nici

Sabin luă găleata dintr-un loc anume unde se ţineau şi bagajele şi se opri în faţa fetei.

— Eşti tare frumoasă, Ană! spuse el încet, să nu fie auzit de pasageri.

— Mai ceva ca nevastă-ta? îi răspunse ea zefil4 mi tor.

— N-am nevastă! îi întoarse Sabin răspunsul

— Atunci ţi-e ibovnică! h >. m

Replica fetei îl plesni ca un bici. Nu mai putea îndura! făcu un pas spre poartă:

— Hai în casă, să stăm de vorbă! Aici ne vede lumea şi o să ţipe călătorii la mine!

— Nu merg!

— De ce?

— Pentru că ai coborât doar să iei apă.

— Crezi?

— Sabine, totul între noi s-a terminat! Tu ai ales! N-am să-ţi stau-nainte!

— Şi jurămintele noastre? Ai uitat? O apucă de mână.

— Eram copii. Lasă-mă! zise – şi porni – spre casă.

Din autobuz cineva strigă să se grăbească. Câţiva începură să facă haz de idila lor. Sabin se rupse din locul unde încremenise şi veni la puţ. Deşi n-avea nevoie de apă, trase cu nădejde găleata cu apă din fântână, luă apă şi o turnă în radiator de formă. Se urcă apoi la volan şi porni mai departe.

Pe obrazul fetei, rămasă în uşa casei, apărură câteva lacrimi. Nu erau primele…

Drumurile în comuna natală nu mai erau pentru Sabin o plăcere, aşa cum îşi închipuise şeful autobazei şi cum, de altfel, crezuse şi el la început. Fiecare întâlnire cu unul din cunoscuţii lui apropiaţi, ori cu Ana, erau tot atâtea momente de chin. Suferea.

Într-o seară, îi spuse lui Gigi că renunţă la şoferie.

„Eşti nebun?” ţipase ea. „O meserie atât de bună! Cum îi poţi da cu piciorul?” Dar, probabil, ghicise motivele ce-l determinau să ia o astfel de hotărâre, pentru că îşi îndulci glasul şi îi spuse: „Bine, iubiţel, cum vrei tu!”

Întâmplarea făcu să întâlnească într-o zi, pe stradă, pe vechiul său prieten Done Măruţă. Primul îl văzu Done:

— Sabin Şofrone, stai că trag! ţipă el şi-l plesni cu palma peste spate.

— Done! Ce faci, măi băiatule?

— Mă, eşti un mare pişicher! Zi aşa: „eu nu plec din sat; eu rămân pe baricade* – se izmeni el – şi ţuşt – o ştergi cu gagica la oraş! Am auzit că eşti şofer la RATA. Aşa-i?

— Sunt…

— Câştigi bine? Eşti mulţumit? Vezi că ai ajuns la vorba mea?… Păi ce, aici este ca în sat?

Valul de întrebări îl potopi pe Sabin. Până la urmă Sabin i se destăinui:

— E bine ca şofer. Dar eu aş fi vrut să lucrez la sere ori în fabrică, dacă am venit la oraş.

Pe loc, Done Măruţă îi oferi soluţia:

— Atunci hai la noi, la uzină!

— Măi, măi. Până îmbătrânesc să-mi tot schimb slujba!…

— O schimbi până afli ce-ţi place!

— La câmp, Done! La câmp aş vrea să-mi aflu împlinirea!

— O ţii şi tu una!

Sabin oftă adânc. îl copleşeau aducerile aminte şi planurile ce şi le făcuse odinioară.

— S-ar putea să ai dreptate, dar eu nu renunţ! Ţine minte, tot ce v-am spus atunci, când erai cu Gheorghe şi cu Ştefan, a rămas în picioare. Pe noi, toţi cei care am trăit atâţia ani la ţară, dorul timpului are să ne bântuie!…

Done Măruţă schimbă vorba:

— O mai iubeşti? întrebă el făcând semn cu capul, undeva departe.

— Tu ce crezi?

— Că da.

— Atunci de ce întrebi?

— Aşa. Din nou Done Măruţă îi puse o întrebare care îl deranja:

— Şi cu Gigi…

— Ce-i cu Gigi?

— Te însori cu ea?

Sabin făcu *o pauză*, apoi răspunse:

— Încă nu m-am hotărât. Am să văd…

Fără să-şi dea seama, Sabin simţi o pornire vrăjmaşă faţă de Done. Ar fi vrut să-i dea un pumn zdravăn, să cadă la pământ.

— Dacă o placi, de ce n-o iei? Ea încă te iubeşte, ascultă-mă pe mine.

Sabin oftă.

— E greu, Done. Vezi tu, eu mi-am complicat singur viaţa. Am schimbat-o în ceva din care nu prea ştiu cum să ies…

— Greu, negreu, trebuie să-i dai de capăt. Cu Gigi ce ai de gând să faci?

— M-ai întrebat şi adineauri. Nu ştiu. Tu ce ai face în locul meu?

Done Măruţă rămase cu ochii plecaţi câteva clipe, de parcă ar fi găsit soluţia. Ridică privirea şi replică:

— Nici eu nu ştiu!… Dar, ia spune, te înţelegi cu ea?

Întrebarea aceasta şi-o pusese de multe ori şi Sabin în ultimul timp. Dar nu putea să-şi dea un răspuns care să-l mulţumească. Alesese o viaţă călduţă.

— În mare, da! Sunt însă unele lucruri asupra cărora mai reflectez.

— A dracului treabă! Ştii vorba aia: „Între două nu te

plouă, dar nici bine nu-ţi merge!” Aşa şi cu tine. Clătină, sincer trist, din cap. Lasă, bătrâne, te descurci tu! Dar ia spune: vii mâine la uzină?

— Mâine sunt în cursă.

— Lipseşte! Doar n-o crăpa lumea…

— Nu se poate! Oamenii trebuie să ajungă la fabrici şi eu n-am anunţat să numească înlocuitor.

— Atunci învoieşte-te pentru marţi.

— Marţi? Bine, vin marţi!

Deodată Done Măruţă pufni în râs, gata-gata să se înece:

— Mă, să-ţi spun una, de-ai să te cruceşti. Petre Tătăranu a plecat de la vaci! Ei, ce zici?

Done Măruţă credea că-l dă gata cu vestea asta. Sabin replică zâmbind:

— Ştiam!

— Dar ce lucrează şi unde, sunt sigur că nu ştii!

— Asta este adevărat. Spune, sunt pregătit să cad de pe scaun!

— Chiar că ai să cazi. Petre este os-pătar, silabisi el, la grădina „Garofiţa!”

Sabin schiţă gestul celui care se prăbuşeşte de pe scaun.

— Te-am dat gata, nu?

— M-ai dat! făcu Sabin.

— Ca să vezi cum le întoarce viaţa pe toate! De altfel, ce să te mire, făcu el fals serios: vinde mititei, fripturi, bere şi vin. E plin de lovele. Când nu sunt în fonduri merg pe la el şi am asigurate fripturica şi o baterie la gheaţă. Prietenii nu se uită. Fă-i şi tu o vizită. Sunt convins că s-ar bucura…

În marţea următoare, când se întâlniră, Done Măruţă îşi duse consăteanul la serviciul personal al uzinei unde lucra. Un om tânăr, cu privire deschisă, îi puse câteva

întrebări referitoare la viaţa sa. Sabin îi răspunse la toate, cu sinceritate.

Omul de la serviciul personal îl privi dintr-o parte şi zise:

— Procedezi cum doreşti, tovarăşe Şofrone. Dar dacă te decizi să devii strungar, noi te primim. Trei luni de calificare la locul de muncă şi devii muncitor cu toate drepturile. Singur hotărăşti.

— Vine, tovarăşe Iancu, anticipă Done Măruţă.

— Lasă-l, tovarăşe Măruţă, nu-l influenţa.

— Nu-l influenţez. Dar trebuie să vină! Vreati să lucrăm alături.

Sabin lăsă impresia că se gândeşte, pentru că hotărâse dinainte ce avea de gând să facă.

— Bine. Vin. Ce trebuie să fac?

— Te aşezi pe scaun. Uite o hârtie. Un pix. Scrie cererea.

Sabin se aşează şi Iancu îi dictă cererea către director.

Un val de emoţie îl gâtui, când îşi aşternu semnătura. Îşi pregătea o nouă viaţă, dar se depărta de tot ce îşi dorea mai mult: voise să lucreze în aer, acum se închidea între pereţii uzinei.

Nu mai fusese niciodată într-o uzină. Totul i se părea gigantic. Strungurile enorme, iar ghilotinele de tăiat oţelul şi presele, adevărate maşini fermecate. Se întreba în sinea sa, dacă şi el va fi capabil să manipuleze cu pricepere astfel de coloşi. Şi tot el îşi răspundea, îmbărbătându-se: „şi de ce nu?”

Peste trei zile era nou angajat…

*

*

Lucra în schimburi, dar numai opt ore. Venea dimineaţa sau după ora prânzului ori seara – când era schimbul lui – ponta cartela la ceasul de la poartă şi se

îndrepta cu paşi egali spre hala de lucru. Strungăria îi plăcea, iar Done Măruţă se dovedise nu numai un prieten bun, ci şi un tovarăş de nădejde. De câteva ori, la greu, când Sabin fusese decepţionat de piesele ce-i fuseseră refuzate de controlul de calitate, Done Măruţă nu pregetase să rămână cu el peste schimb, la un strung de rezervă, şi să-i arate unde greşise! Pentru tot ceea ce făcea, Sabin îi era recunoscător.

De câteva ori, Done Măruţă îl invitase la „o bere", dar, cu diplomaţie, ca să nu-i rănească amorul propriu, pretexta diferite treburi urgente şi evitase invitaţia. Nu-i plăcea să bea.

Transferarea rapidă a lui Sabin la uzină o surprinse pe Gigi. Deşi fusese de acord cu părăsirea meseriei de şofer, nu se aştepta ca Sabin să pună hotărârea atât de repede în practică.

Când, într-o zi, îi privi mâinile, tăiate şi înţepate de şpan, exclamase:

— Uite ce mâini ai! Când erai pe maşină aveai mâini de domn!…

Fără să ridice tonul, Sabin replicase:

— Niciodată n-am vrut să fiu *domn*. Noţiunea aceasta este pentru mine sinonimă cu t unor. Prefer mâinile de ciocănar.

Discuţia se opri aici, dar el ştia că fusese generată şi de banii mai puţini pe care-i primea. Gigi, în schimb, câştiga bine. Cel puţin aşa îi spunea lui Sabin, care vedea la ea destui bani, luaţi pe orele suplimentare, pe care le făcea adeseori şi duminica.

Într-o seară, când Gigi întârziase mult peste orele obişnuite, Sabin o aşteptă, dar la un moment dat, obosit, adormi. Se trezi când se auzi strigat:

— Sabine! Sabine, dormi?

Era Gigi. În cameră întuneric Trecuse de miezul

nopţii.

— Aprinde lumina, şopti el.

Gigi orbecăi spre comutator, dar se împiedică şi căzu.

— Au! ţipă ea. Sabin sări din pat s-o ajute. Aprinse repede lumina şi o ridică. O prinse după mijloc şi o târî spre pat.

— Ai băut! ţipă el revoltat.

— Şi ce vrei tu?

— Să nu mai bei!

Îl privi cu ochi tulburi, legănându-şi capul. Părul i se desfăcuse în şuviţe şi îi alunecase pe faţă, urâţind-o.

— Nu-i stă bine femeii, mai adăugă tânărul. Strică şi frumuseţea…

— Şi nu-ţi mai plac? îl întrebă ea, arţăgoasă.

— N-am spus asta.

— Ba ai spus! Ba ai spus! repetă Gigi lovind cu un pantof în podea. Sabin i-l smulse din mâini. Fata articula greu cuvintele. Repeta întruna: Ba ai spus! Ai spus! Ai spus! şi se lovea cu palmele peste faţă.

— Linişteşte-te, căută Sabin s-o calmeze.

— Vreau să mor…

Încercă s-o dezbrace. Acţiune grea şi nereuşită.

— Haide să faci un duş, o luă el cu binişorul. O să-ţi treacă!

— Du-te dracului! ţipă ea. Du-te dracului la ţăranca aia a ta! O înecă un hohot de plâns.

Abia acum în ea răbufnise gelozia. Lui Sabin îi veni să zâmbească. Orgoliul lui de bărbat era satisfăcut. O ridică încet în picioare, îi era milă de ea, sentiment oribil, dar care, ştia, nu se putea transforma în dragoste. E drept, o plăcea pe Gigi şi se simţea bine cu ea. Gigi plângea hohotind. Trebuia s-o liniştească.

— Taci, prostuţo, cum poţi să vorbeşti aşa? Se aplecă şi o sărută. Hai, linişteşte-te! Ea încetă plânsul. Ţi-e mai

bine?

— Da, şi îl cuprinse după gât. O duse uşurel la baie, o dezbrăcă şi o aşeză sub duş. Apa îi făcu bine. Revenit în cameră, o mustră blând:

— De ce bei, Gigi?

— De supărată!

— Supărată? De ce? Pentru ce?

— De ce? Tu nu înţelegi? Şi se agăţă din nou de gâtul lui.

— Nu.

— Să-ţi spun?

— Aştept.

— Chiar nu ştii?

— Nu.

— Naivule!

Cuvântul fu însoţit de un sărut. Gigi îşi revenise. Îl înlănţui cu braţele şi-i astupă gura cu sărutări fierbinţi.

Treptat, voinţa bărbatului fu înfrântă…

Când se liniştiră, Sabin spuse aceeaşi frază interogativă:

— De ce eşti supărată?

— Răule, făcu ea pe îmbufnata.

— Sunt rău. Dar de ce bei?

— Din cauza ta.

Răspunsul îl surprinse.

— Cum?

— Fiindcă sunt singură! A nimănui! Fetele de la… – ezită, apoi continuă – fabrică au început să râdă de mine. Stau cu un amant. Nemăritată.

— Asta era, deci?

Gigi se ridică pe coate.

— Asta nu-i nimic? E totul. Totul! auzi?! Totul!

— Şi dacă te iau, nu mai bei?

— Nu! Jur.

— Bine…

Sabin nu spusese decât „bine”, cuvânt care avu o influenţă parcă magică asupra fetei. Se repezi asupra lui şi-l sufocă cu un noian de sărutări. Ore întregi suportă asaltul ei. Afară se ivise ora violetă, când cerul, înaintea zorilor, capătă culoarea liliachie, dar Gigi îi tot oferea dovezi ale dragostei ei neţărmurite.

După două nopţi de iubire Sabin avu ocazia să alba singur şi să reflecteze. Avea impresia că Ana se află în faţa lui şi îi reproşează acel *bine* promiţător tpus cu uşurinţă lui Gigi.

Cu imaginea celor două femei în suflet, Sabin se lăsă pradă unor gânduri contradictorii. Fuma. Scrumiera era plină de resturi de ţigară. Unele, strivite înainte de a fi ajuns la jumătate, mărturiseau iritarea, nehotărârea lui Sabin.

Uşa de la balcon, pe jumătate deschisă, lăsă să pătrundă un firicel de aer. Nu se simţea, dar se vedea după felul cum destrăma rotocoalele de fum înşiruite doar până la jumătatea înălţimii camerei, precum covrigii de sfoară în ajunul sărbătorilor. Sortite unei existenţe efemere, rotocoalele piereau unul câte unul în ceaţa albăstruie, stratificată parcă pe nuanţe şi densităţi.

Simţea că se sufocă. Căută cu privirea spre pervazul ferestrei un termometru, pe care ştia bine că nu-l are în casă. Gestul era pesemne reflexul obişnuinţei deprinse la uzină, unde, imediat ce trecea pe coridorul strâmt, străjuit de bara metalică şi mişca mecanic braţul drept pentru a-şi ponta fişa de prezenţă, ridica ochii spre termometrul aflat pe zidul camerei serviciului administrativ.

Se uita la termometru de şase ori pe săptămână, cu obişnuinţa navigatorului care-şi consultă busola. De ce? N-ar fi putut spune! Poate din dorinţa de a se verifica dacă anticiparea ticluită pe porţiunea străbătută cu pas elastic

pe trotuarul ce însoţeşte malul drept al Someşului este aproape de adevărul mercurului din bastonaşul de sticlă. Sau, poate, rădăcinile-l ţărăneşti îl întorceau cu faţa spre… starea vremii.

Se întreba mereu, care a fost rostul termometrului, de vreme ce ei, constructorii de motoare electrice, nu lucrau în funcţie de timp, nu lucrau sub cerul liber, ci în ditamai hale acoperite cu oţel sticlă. Ei erau „nemijlocit” legaţi de buna diganizare şi de „disciplină” – cum obişnuia să spună Ştefan Sabău, organizatorul grupei sindicale, ori de câte ori îi strângea şi-i dăscălea despre norme şi plan ritmic.

…Şi fumul ăsta înecăcios, care nu se mai destramă, face, parcă, şi mai mică încăperea de „la cucurigu”… Trecuseră doar două zile de când Gigi promisese că n-o să mai bea. Dar, spre neplăcuta lui surpriză, chiar de a doua zi uitase. Zâmbea candid „de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Sabin sperase în zadar că ar putea s-o supună, s-o modeleze după voia şi gândirea lui. Iluzie naivă. Năravul prinsese rădăcini adânci! Gherghina pretindea azi să i se zică numai Gigi, după cum pretindea că nu poate trăi fără pantofi cu toc „cui”, fără ţigări superlong, cafea şi câte o „fiolă” de Brandy…

…Cât să fi trecut de când venise acasă, se întrebă Sabin. Trei ceasuri, poate mai puţin. După ieşirea din schimbul de dimineaţă, mai zăbovise preţ de vreun ceas, un ceas şi jumătate prin piaţă, cu sarcini precise trasate de Gigi. Printre precupeţi dădu roată, ele câteva ori, până se decise să cumpere nişte morcovi acoperiţi de un strat groscior de pământ, iar la „Alimentara” izbuti să cumpere şi ouă şi o bucată de salam. Acasă ajunse cam pe la cinci, când soarele nu apucase încă să se ascundă după casele de peste drum. Acum parcă începuse să coboare înserarea şi în odaie era chiar răcoare, nu ca astă vară, când dogoarea

îţi amintea de un cuptor încins. Aici, sus în colivie, cum obişnuia el să numească garsoniera, trăise într-adevăr clipe de desfătare. Astăzi însă asta nu-l mai bucura. Sufletullie, fiinţa lui interioară nu era alimentată cu nimic. Şi ea era dornică, nesăţioasă de cunoaştere.

Pescigi, ca de obicei, n-o găsi acasă. De astă dată nu mai găsi nici obişnuitul bileţel: „Sunt la Rojiko. Papă ce găseşti. Pa, iubiţel”.

Întins pe patul hodorogit, gândea că pe drept cuvânt camera aducea a colivie, iar el, cu un scatiu ce se zbate neputincios, înecat în fum.

Acasă… casă cum avea în sat, era ni totul altceva. Acolo în livada cu meri, tavanul nu era ca aici, aproape de ţeastă, de parcă cel ce construise casa drămuise fiecare centimetru cub de aer. Acolo – în livadă, la poalele căpiţelor cu fân proaspăt cosit – tavanul era cerul, bolta nituită în stele, ori arsă de pojarul soarelui. Acolo de-ar fi vrut să fumeze, putea să tot fumeze, numai că nu simţea nevoia. Căci peste tot domnea o pace şi o tihnă fără de seamăn, cuprinzând câmpuri şi case, oameni şi suflete. După locurile acelea jinduia Sabin.

Uşa se deschise şi Gigi pătrunse încet, clătinându-se în cameră. Sabin se făcu că doarme. Se întorsese cu faţa la perete, respingând îmbrăţişarea ei…

w
*

Zbuciumul oraşului nu-i pria. Poate de aceea căutase refugiul în ţigară. Deprinsese obiceiul în armată, dar acum se apucase zdravăn de fumat. Fuma întruna. Chiar şi noaptea când se trezea.

Odată se întrebase: „De ce mă sinucid?” Nu găsise răspuns să-l mulţumească, aşa că nu se lepădase de obicei. Gigi, fumătoare pasionată, îi alimenta viciul. Se gândise într-o zi şi ajunsese la concluzia că fumatul transformat în

pasiune – cum ziceau unii – nu-i decu – °flectarea evidentă a slăbiciunii, a lipsei de voinţă. Ajunsese, chiar să-şi declare singur: „Da, n-am voinţă! Sunt un om slab!”

Când ieşi de la uzină era ora paisprezece şi douăzeci. Mâncase la cantină şi era într-o stare de bună dispoziţie. Done Măruţă era în schimbul doi. „Să-l caut pe Petre”, îi fulgeră prin gând.

Şi gândul nu-l mai părăsi. Se interesă unde este „Grădina Garofiţa” şi porni iureş către ea. Nu era departe de uzină. Se mira cum de nu dăduse peste Petre, în rarele lui peripluri.

Grădina era pe colţul dintre două străzi. O delimita de ele un gard de lemn, acoperit cu viţă sălbatică. La mese era lume multă. Intră şi se îndreptă către bar, unde ştia de la Done Măruţă că lucrează Petre Tătăranu. În bar însă servea o femeie roşcată, planturoasă, ce manipula cu dexteritate halbele.

Profitând de o clipă de răgaz – i se adresă:

— Tovarăşu’ Tătăranu este aici?

Femeia îl privi cu ochi critic şi-l cântări. Nu-i răspunse la întrebare, ci îi puse alta:

— Da’ cin-sunteţi?

— Un prieten din… n-apucă să încheie fraza, pentru că femeia îi şi dădu răspunsul:

— Azi eşti al treilea… Vezi că-i colo, după lăzile alea… Şi îi făcu semn cu mâna spre nişte lăzi cu sti die goale, stivuite unele peste altele. Sabin mai apucă să audă: „Toţi banii şi-i bea cu ăştia…” „Ăştia” erau de bună seamă „prietenii”.

Înghiţi gâtuşca, făcu un slalom printre mese evitând citi va inşi şi ajunse în dosul stivei de lăzi. Petre Tătăranu era acolo, stăpân singur pe o masă. Avea în faţă o ceaşcă cu cafea şi două pahare goale.

Când l-a zărit. Petre Tătăranu a sărit în sus de

bucurie:

— Bă, să mă bată Dumnezeu, dacă nu mă gândeam acum la tine! îl luă de umeri şi-l scutură, sărutindu-l zgomotos pe ambii obraji. Stai jos, bă! Aici cu îs bos. Jean! ţipă el de acoperi întregul vacarm al grădinii. Jean! mai strigă o dată.

De după stiva de lăzi apăru un ospătar de vârstă mijlocie, îmbrăcat într-un smoching vechi, lustruit, cu reverele uzate.

— Da, dom' doctor! La ordine!

— Jeane, îl vezi p-ăsta?... E ăl mai bun prieten al meu... Repede, două coniacuri imari cu apa aferentă. Nu uita, gheaţă în apă! Priceput?

— teles dom' doctor, şi ospătarul făcu o reverenţă slugarnică şi se îndepărtă mergând de-a-ndăratele, până ce ajunse la stiva de lăzi, când se întoarse şi dispăru dintr-o singură mişcare.

Sabin Şofrone îl privi zâmbind. Petre Tătăranu era niţel făcut. îl întrebă:

— De când eşti tu doctor, mă?

Petre Tătăranu ridică din umeri.

— Ei, fac şi eu aici pe doctoru'. În fond, ca tehnician zootehnist ştiu destule ca să-mi arog măcar titlul de doctor tprost... Deşi, ştiu eu dacă sunt şi prost?

— Din moment ce n-ai făcut faţă pe unde ai fost eşti, chiar dacă nu eşti... încercă Sabin un joc de cuvinte.

Petre Tătăranu îl privi cu ochi tulburi.

— Nu bă, nu sunt prost! Cât priveşte chestia cu „doni doctori, le-am spus ăstora că sunt medic veterinar şi că n-am vrut să mă duc acolo unde am fost repartizat, fiindcă era la mama dracului...

— Şi te-au crezut?

— Bineînţeles! mai ales după ce i-am făcut responsabilului injecţii... Eh, ce ştii tu? Dar stai – se

dezmetici el – de ce m-ai minţit mă, şi ai plecat din sat? strigă el ameninţător.

— Pentru că nu mai puteam sta!

— Dar mie cum îmi ziceai? Nu fi iezuit!

Sabin simţi vorbele lui Petre ca nişte palme pe obraz. Îşi aduceia perfect de bine aminte de-discuţia lor şi el, Sabin, fusese cel care dezertase! Era vrednic de dispreţ. Încercă o apărare şubredă:

— M-am certat cu ăla şi mi-a fost frică…

Petre Tătăranu dădu din cap, apoi îl prinse de mână.

— Nu te condamn, Sabine, nu! Am zis aşa. Îmi vine uneori să mă pedepsesc şi sunt capabil să te înţeleg. Ascultă-mă pe «mine! ridică el tonul: Pop şi toţi ca el stau pe scaun fiindcă eu, tu şi alţii ca noi am fugit din faţa lor şi ne-am aciuat pe aici, pe la oraş; cum se spune avem un loc călduţ. Zii că nu-i aşa?!

Sabin încuviinţă. Petre avea dreptate. N-apucă să-şi declare consimţământul, pentru că apăru ospătarul cu – coniacurile şi apa.

— Dom’ doctor, coniacurile dumneavoastră…

Petre Tătăranu îl privi de jos în sus. Zise:

— Măi Jeane, fiindcă sunt cu dânsul, pe care-l cunosc de pe vremea când eram atâtica – şi arătă cu mâna până la tăblia mesei – îţi dau voie să-mi zici pe nume, Petre! Petre, măi, ai înţeles? ridică el «tonul.

Ospătarul îl privi tâmp şi slugarnic.

— Înţeles dom … Petre, se corijă el.

După ce plecă ospătarul, îi făcu semn lui Sabin către cel ce adusese coniacurile:

— Îl vezi? Pentru un pol este capabil s-o vândă şi pe mumă-sa. D-aia îl ţin la distanţă…

Ciocniră. Coniacul era bun şi Sabin simţi cum îi pătrunde în măruntaie şi acolo pune ceva în mişcare, fiindcă după câteva clipe de la prima înghiţitură avu

senzaţia că nu mai este cel care venise, ci altul, mai înţelegător, mai luminat.

Ca şi când – ar fi reluat firul unei idei, Petre Tătăranu se pomeni scuzându-se:

— Am fost în tura de dimineaţă. Acum: mă răcoresc. Am şi eu dreptul să fiu client, adică să comand, nu? Dădu din mână a lehamite. Asta precis nu te interesează… Brusc răbufni: Desigur, ai să mă întrebi ce eşti tu acum? Fiecare cu ale lui! Dar să ştii, Sabine, că pe mine m-au adus aici gologanii. Dacă n-am putut să fac ce-am vrut şi pentru ce eram pregătit, atunci să fac ceva bănos. De ce să stau în grajd şi să fiu prostul lui Pop sau al lui Mărgineanu ori… – nu găsi. numele pe care voia să-l spună, dădu din mână şi continuă –, când pot fi aici „dom' doctor"? Se aplecă teatral spre Sabin: Aud? Ce-ai zis…

Sabin nu spusese nimic, mimă ceva din buze, ca să intre în jocul lui".

— Care vasăzică eşti de acord, nu?

— N-am spus asta, replică Sabin. Închipuie-ţi, ce ar fi dacă toţi ne-am face ospătari, de pildă, sau frizeri? Nu, nu sunt de acoird cu tine. Hai, să nu bagatelizăm lucrurile. N-am venit să-ţi reproşez plecarea din sat, aşa cum, probabil, nici tu nu-mi reproşezi mie. Vreau să spun că mic îmi pare rău.

— De ce nu te întorci?

— M-am gândit şi la varianta asta. Ea, deocamdată, nu stă în picioare. Mă voi întoarce, Petre, aşa cum ai să te întorci şi tu! Să lăsăm asta acum…

— Ai dreptate, Sabine. Îmi pare rău însă de bătrâni. Tata doar nu plângea, când am plecat de acasă. Parcă-l aud şi acum: „Te lasă, mă, pe tine inima să laşi văcuţele astea pe mâna oricui şi să fugi? De ce nu i-ai băgat ăluia mâna în piept? Atunci ani ridicat din umeri. Astăzi nu mai ştiu ce aş fi răspuns. Când mi-am luat ziua bună de la baciu Şofrone

– * că eu n-am fugit ca tine! – mi-a zis: „Decât să daţi dosul unu câte unu, mai bine v-aţi aduna toţi şi am îndrepta lucrurile în gospodăria noastră, că de aici mâmcăm pâine… Du-te Petre, du-te, mi-am pus nădejdea în voi… Se gândea şi la tine şi îi tremura glasul.

Sabin îşi muşcă buzele, îşi închipuia durerea celor de acasă. Simţi că-i vin lacrimi în ochi. Ca să mascheze, trase o gură din coniac, tuşi şi astfel lacrimile iscate de vorbele lui Petre le puse pe seama tăriei băuturii. Dacă Petre i-ar fi spus atunci: „Sabine, hai să ne întoarcem”, s-ar fi ridicat de la masă şi ar fi plecat pe jos la Gorneşti.

O linişte nefirească se aşternu între cei doi. O destrămă Jean, ospătarul, care se înfăţişă nechemat:

— Mai doriţi ceva?

— Încă două coniacuri, Jeane…

— Eu n-aş mai bea, zise Sabin nehotărât.

— Atunci coniacurile să fie mici! preciză Petre.

— Imediat, două mici, repetă Jean şi dispăru după stiva de lăzi.

— Dar nu ţi-am spus ce-am păţit. Ascultă şi cruceşte-te! spuse Petre Tătăranu.

Sabin era pregătit să primească destăinuirea prietenului său.

— Ştii şi tu – începu Petre – că după ce m-a trimis practic la plimbare, Pop m-a chemat înapoi şi mi-a dat în primire ferma de vaci. M-am gândit că-l zgâlţâise bine Nicodim Boldiş, secretarul de partid. Drept să-ţi spun, gândul ăsta mă ungea pe inimă. Dar nu era ăsta motivul, deşi Boldiş îl zguduise într-o şedinţă… Buun! Iată-mă, aşadar, şef de brigadă. Fac un proces verbal de luare în primire şi constat, din acte, că am furaje berechet. În baza furajeră sufla însă vântul. Mă duc la Aristide Lungu, brigadierul care avea în grijă şi furajele şi-l întreb: „Măi fete Lungule, unde-i finul? Unde-s concentratele?” „Acolo –

aice el – v un să fie?” „Măi fete Lungule – mă înfig eu în el – te faci că plouă? Ori mă crezi ţicnit să-ţi înghit braşcavele?” Omul nu şi nu, că furajele sunt acolo! „Hai de mi le arată!” ţip eu. „N-am timp acum, fiindcă m-a pus preşedintele să cântăresc viţeii… şi-mi întoarce spatele şi pleacă repede-repejor.

Dau să plec şi eu, hotărât să mă opresc în faţa lui Pop şi să-i zic tărăşenia cu Aristide Lungu. Dar ce să vezi? Preşedintele Ion Pop venea zâmbind către mine: „Baciule, îi zic eu, voiam să vin la dumneata”. „Şi de ce n-ai venit? Uşa e la mine deschisă pentru oricine!” Îi spun în câte va vorbe ce mă durea şi-l văd deodată că îşi dezveleşte iar dinţii într-un zâmbet larg şi mă bate pe spate. „Bravo, feciorule! Bravo! Aşa-mi plac mie oamenii cu care lucru! Să nu le treacă alţii înainte! Aristide este un prost! Nu-l duce mintea să-ţi spună că am transformat întreaga cantitate de furaje în unităţi nutritive, iar pe acestea le-am echivalat în porumb, şi porumbul este în hambare!” Eu am rămas trăsnit. El, pungaş bătrân, mă întreabă candid: „E ceva neclar?”

După momentul de uluială, îmi pică şi mie fisa. „Baciule – zic eu atunci – dă-mi mie cheile – la hambar, ca să gestionez eu cantitatea de porumb atribuită ca furaj. Că vezi dumneata, eu cu actele şi altul cu boabele?! Nu merge!” El se uită la mine dintr-o parte şi face pe miratul, de parcă nici usturoi nu mâncase, nici gura nu-i mirosea. Strâns ctţ uşa, zise: „Bine, bine, am să-ţi dau porumbul atribuit vacilor. Dar trebuie să mai revizuim cantităţile, fiindcă prostul ăla de Aristide precis că a încurcat socotelile. Cred că ar trebui să primeşti cam…” şi spuse un număr de tone mai mic de vreo zece ori decât cel din acte. M-am declarat de acord şi n-e-am-despărţit în relaţii bune. Ce puteam face? Nu voiam să provoc de la început o ruptură între noi. Mi-am luat şi eu însă măsuri de

siguranţă. Întâi l-am informat pe Nicodim Boldiş de toată tărăşenia, apoi l-am zăpăcit cu gura două zile la rând pe Aristide Lungu, până ce a semnat procesul verbal pe care-l făcusem eu. Dar am făcut o greşeală: am lăsat actul într-un dosar, în cămăruţa din grajdul doi, unde este biroul brigăzii. Peste câteva zile dispăruse. îl luase Lungu fără îndoială, îndemnat, probabil, de Pop după ce aflase că l-am zăpăcit şi l-am făcut să semneze actul.

Mărunţelu mi-a deschis ochii şi el. Martor mut la discuţia mea cu preşedintele, Mărunţelu venise la birou şi-mi zise: „Petre, ăsta trimite porumbul vacilor la deal. Caută tu notele de decontare a furajelor pe câteva luni înapoi şi o să vezi că toate grajdurile au primit fân şi concentrate. Dar numai pe hârtie. Am ţinut bietele animale cu paie, coceni şi porumb mucegăit, fiindcă pe ăsta nu-l pot vinde”. A.în verificat şi, într-adevăr, aşa era.

Mă gândeam: „Asta a fost până să vin eu! De acum încolo schimb calimera!” Dar ce, parcă am putut? Din motive diverse, nu primeam concentrate decât în cantităţi foarte mici. Animalele erau căzute. trebuit să fac sacrificări de necesitate, căci, îmi dădeam seama, pierdeam degeaba atâtea animale! Şi, într-o zi, să vezi bomba…

Venisem din zori să fiu la primul muls pe linia grajdului. Pusesem în vedere mulgătorilor şi îngrijitorilor că aveam să dau afară pe oricine aş fi prins cu lapte furat. Ştiam că fără control afirmaţiile sunt simple cuvinte aruncate în vânt. Aşa că zilnic eram primul la lucru, împreună cu baciu Mărunţelu.

Petre făcu o pauză ca să soarbă puţin coniac şi să-şi aprindă o nouă ţigară. Continuă:

Omul acesta, Sabine, m-a uimit. Cât îl ştii de mic şi de nevolnic, pe atât este de harnic. Grupa lui de vaci din grajdul doi nici nu seamănă cu celelalte. Le ţesală, le

adapă, le pune aşternut de paie, mă rog, face tot ce trebuie. La producţia de lapte este pe departe în fruntea tuturor. De aceea îl dădeam mereu exemplu. De altfel, să ştii că pe rezultatele lui m-am bazat cu când mi-am zis că pot să schimb ceva. Mărunţelu arătase că se poate. „Cu o floare nu se face primăvară”, spune proverbul, dar se anunţă venirea ei.

Eram ambiţios şi pe măsură ce vremea. trecea căutam să-mi apropii şi pe ceilalţi îngrijitori. Zlate, ţiganul de care ţi-am mai povestit, a început să mă asculte şi, binişor, simţeam cum se întronează ordinea şi disciplina. Am izolat vacile bolnave de cele sănătoase, am început tratamente intensive, mortalitatea de viţei au scăzut. Dar m-am luat cu vorba şi m-am depărtat de ce era esenţial.

Cum ziceam, venisem eu în dimineaţa aceea devreme, făceam inspecţia zilnică, mă rog, dădeam furaje, aplicam tratamente şi mă retrăsesem în birou să fac nişte situaţii. Nu trecu o jumătate de oră şi mă pomenesc cu preşedintele Pop şi inginerul Mărgineanu. „Aici stai, măi şefule de brigadă”? – mă întrebă răstit Pop „Aici”, răspund eu, crezând că se referea la locul unde am biroul. „De ce nu eşti în grajd?” continuă el grav. „Păi sunt ca şi. În grajd, ne desparte de el doar peretele ăsta”, şi am bătut în zidul de faianţă. „Dumneata ar fi trebuit să fii pe linia grajdului şi nu eşti! Animalele sunt bolnave, nu sunt furajate ca lumea, producţia de lapte sub posibilităţi. Toate denotă că nu eşti capabil să conduci brigada. Din momentul acesta eşti destitutt! Tovarăşe inginer-şef, faceţi actele necesare!” S-a întors pe călcâie şi călcând cu grijă să nu-şi murdărească pantofii de balegă a plecat. M-am uitat la Pop, eram uluit. După ce mă străduisem atât şi începusem să am rezultate! Şi toate astea doar în câteva luni! Pop ridică parşiv din umeri şi-mi şopti: „Ce să fac, mă Petrică, asta e!” şi a plecat după celălalt care ieşise înainte…

Petre Tătăranu se opri şi-l privi trist pe Sabin. Aşa a scăpat Pop şi de mine. Restul, în mare îl ştii. Păi nu-i mai bine aici, ospătar? Dacă îi făceam jocul cu furajele şi cu alte matrapazlâcuri aş fi fost bun; fiindcă am fost corect şi am vrut să fac ceva, n-am fost bun. Şi m-au dat afară!

Din nou căzu peste ei tăcerea. Era grea, apăsătoare.

Sabin îl bătu consolator pe umăr:

— Lasă, Petre, nu încape îndoială: într-o zi trebuie să crape măgarul! Aia pe care se bazează el n-o să-l ţină în cârcă o viaţă; porcăria asta nu poate dura o veşnicie! Vine el şi momentul adevărului, atunci să te ţii!…

Când se despărţiră, cerul era spuzit de stele, iar Petre Tătăranu fredona încet: „Lume, lume soro lume!”

În fiecare sâmbătă pe la orele şase după-amiaza – bineînţeles, când nu lucra în schimbul doi – Sabin o însoţea pe Gigi în vizite. De astă dată, veselă ca un cintezoi, Gigi îl anunţă că vor merge la Rojiko. Era prietena cea mai bună a ei, după cum singură zicea.

Rojiko avea vreo douăzeci şi ceva de ani. Era plăcută la vedere şi îţi lăsa impresia unei păpuşi vorbitoare. beea ce te atrăgea la că era privirea candidă, asociată cu o fizionomie feciorelnică, impresie accentuată de nasul în vânt şi de doi ochi codaţi, albăstrii. Părul arămiu îi cădea în valuri pe spate. Nu era înaltă şi nici corpolentă. Sânii mici abia i se ghiceau sub rochie. Vorbea peltic, defect care contribuia într-un fel la aerul ei de nevinovăţie.

Sabin Şofrone o cunoştea mai mult din spusele lui Gigi. Este drept, o întâlnise în câteva ocazii, dar nu schimbaseră prea multe vorbe. O dată, la începutul legăturii lui cu Gigi, pe când cutreierau prin localuri, Rojiko îi spusese: „Sabin, vreau o portocală!” Neputând rezista imboldului de a-i satisface dorinţa, Sabin se ridicase de la masa unde se aşezase grupul şi cumpărase de la bar o portocală. Necunoscând manierele elegante,

venise cu fructul în mână şi îl pusese înaintea fetei. Discret, Gigi îl trăsese atunci de mânecă şi îi şoptise că nu este de bon ton să vii aşa, ca de la piaţă, cu fructul în mână şi să-l oferi unei domnişoare. El trebuia doar să-l comande ospătarului, iar acesta să i-l aducă pe o farfurie, dichisit cum trebuie şi cu un cuţit alături.

Aflată lângă el, Rojiko îi mulţumi şi fără să ia în seamă scuzele lui Gigi, muşcase zdravăn din coajă, apoi se apucase să-l cureţe tacticos.

Venirea altor cunoscuţi la masa lor, determină apropierea scaunelor, care şi aşa erau destul de înghesuite. Sabin era acum încadrat strâns, dintr-o parte şi de alta, de Gigi şi de Rojiko.

În seara aceea erau invitaţi de Rojiko, dar nu la ea acasă. Gigi explicase: „Ştii, fata nu face menaj şi nici n-ar vrea să-i deranjeze pe cei din casă…” Sabin n-avea nimic împotrivă, deşi ar fi preferat să stea acasă la televizor, căci cumpărase între timp.

Întâlnirea avu loc la un restaurant în centru, unde Rojiko reţinuse o masă de douăsprezece persoane. Dacă n-ar fi reţinut-o, deşi stabiliseră să vină devreme, n-ar mai fi găsit nicio masă liberă, pentru că sâmbăta seara multă lume dorea să petreacă şi să asculte o orchestră.

Rând pe rând, sosiră invitaţii primiţi cu zâmbetul pe buze de Rojiko. Se coafase şi purta o rochie liliachie din mătase, care îi scotea în relief silueta feciorelnică.

În afară de el, Gigi şi Rojiko, mai veniră câţiva artişti plastici – aşa îi recomandase amfitrioana – cu prietenele lor. O pereche, Vali şi Toni, îi reţinu atenţia, întâi pentru că Rojiko le rezervase locuri lângă ei, apoi pentru că nu te-ai fi aşteptat ca un bărbat bine, puţin cam slab, ca Valentin Căldăraru, să aibă o prietenă asemeni Antoanetei Radian. Aceasta era înaltă cât o beldie, slabă, ciolănoasă, fără formă, cu faţa prelungă, smeadă, aproape lipsită de buze,

cu nasul lung şi subţire, adus ca o seceră. Părul cânepiu, îl purta tuns scurt, băieţeşte, întreaga ei fiinţă emana un aer masculin, dacă n-ar fi avut sprâncenele pensate şi lungite cu creionul până spre urechi, precum şi unghii lungi, violent lăcuite cu roşu sângeriu.

Făcând un semn uşor către Toni, Gigi îi şoptise lui Sabin: „E ca un băieţoi! E iubita lui Vali, pictorul”. O urmări pe Toni discret: Aceasta se comportă într-adevăr ca un băieţoi prost crescut: fumă mult, bău la fel, plescăi din limbă şi trânti paharul pe masă după ce-l dădu de duşcă; în plus, vocea ei răguşită, căpătă o notă de accentuată vulgaritate, când după mai multe pahare de vodcă începu să-şi împrospăteze limbajul cu vorbe străine şi înjurături birjăreşti. La un moment dat, Sabin se întrebă cum de o acceptă pictorul, care părea liniştit şi la locul lui.

Seara se desfăşură altfel, plăcut. Ceea ce-l impresionă în mod deosebit pe Sabin fură discuţiile dintre artişti. Se deschisese pentru el un fel de fereastră spre o lume necunoscută, pe care o ignorase total până atunci.

La un moment dat, plasticienii se grupară la capătul mesei unde stătea şi el, în jurul lui Valentin Căldăraru, femeile trecând treptat spre celălalt capăt. Unul dintre artişti, căruia ceilalţi îi spuneau Urechile, probabil datorită urechilor lui mari şi lăsate, atacă subiectul artei abstracte.

Discuţia promitea să fie tot mai interesantă, dar Toni Radian se sculă de la locul ei, se apropie de Căldăraru şi-i şopti ceva la ureche. Pictorul ascultă atent, apoi faţa i se lumină într-un zâmbet larg. Încuviinţă. Toni se reîntoarse la locul ei ca şi celelalte fete. Astfel, grupul artiştilor fu fărâmiţat. Gigi îl prinse de braţ pe Sabin şi-i şopti la ureche:

— Acum mergem la Vali, ne-a invitat Toni. Dar nu toţi. Vine şi Rojiko!

Sabin ar fi preferat să meargă acasă. Oboselii de

peste zi i se adăugase şi alcoolul băut. îi părea însă rău că discuţia pictorilor fusese întreruptă brutal de Toni. Considera că erau singurii ţipi interesanţi pe care îi cunoscuse de când împărţea garsoniera cu Gigi. Până atunci avusese ocazia să întâlnească o faună de tineri şi mai puţin tineri, cu profesii diverse, cei mai mulţi însă fără profesii. Sabin chiar se întrebase: „De unde au ăştia bani să cheltuiască pe cafele, pe ţigări şi pe băutură?” Treptat, îşi dăduse seama că avea de-a face cu nişte paraziţi sociali, trăitori pe spinarea părinţilor sau din expediente.

Împăciuitoare ca întotdeauna, Gigi îi „explicase” motivele pentru care cutare şi cutare nu este încadrat, pentru ce nu caută un loc de muncă, pentru ce trăieşte pe seama părinţilor, a unui aşa-zis prieten sau prietenă. Pentru ea, motivele paraziţilor erau plauzibile. Sabin însă nu înţelegea, nu voia şi nici nu putea să înţeleagă modul lor de viaţă. Fusese crescut de mic în dragoste de muncă, şi tot ceea ce văzuse el în casa lui Toader Şofrone era legat de muncă, de respect. Lumea în care intrase nu se dădea în brânci după „oase rupte”, cum obişnuia Gigi să spună.

După ce Rojiko achită nota ospătarului prin Vali, porniră pe jos către atelierul pictorului. Erau cinci: Vali, Toni, Rojiko, Gigi şi Sabin.

Când ajunseră la atelierul lui Valentin Căldăraru era trecut puţin de ora zece. Era o noapte plăcută de toamnă. Atelierul, de fapt o fostă prăvălie cu oblon la stradă, fusese amenajat de artist în aşa fel ca să-i fie şi atelier şi locuinţă. Pe peretele din fund, Vali construise din bârne şi scânduri negeluite, date cu lac incolor, două priciuri suprapuse, acoperite cu câte o cergă miţoasă. O uşă laterală dădea într-un culoar întunecos şi murdar, în care se deschideau şi alte câteva uşi. Aici pictorul mai avea o cameră mică, îngustă, în care nu intraseră decât un pat de fier, o măsuţă şi un şifonier cu două uşi.

Ideea de a vizita atelierul unui pictor îi surâsese la început lui Sabin. Când însă păşi în el, simţi o mare deziluzie. Pereţii atelierului nu erau îmbrăcaţi de sus până jos cu picturi, aşa cum îşi închipuise el. Artistul, mai practic, îi decorase desenând pe ei cu cărbune şi cretă colorată. Privind încâlceala de linii drepte, frânte şi curbe, trase parcă fără nicio noimă, Sabin rămăsese uluit. În vălmăşagul de linii colorate negru, roşu, galben, violet, Sabin se străduise să descopere chipuri de oameni, de maşini şi animale, de păsări şi pomi – fiindcă aceasta ar fi reprezentat, după el, viitoarea vieţii – dar nimic din ceea ce vedea nu-i amintea de aşa ceva. „Asta-i artă abstractă” – gândi el. Se întrebă cine ar putea aprecia astfel de creaţii. Răspunsul îl primi chiar de la artist: „Sunt neînţeles. În viziunea mea totul trebuie să curgă, să se efileze. De aceea mă exprim prin linii”. Află apoi că de fapt artistul îşi câştiga existenţa ca decorator de vitrine pentru produse alimentare.

Încăperea era mare, de cel puţin cinci metri pe şase. Lângă peretele din dreapta, cum intrai, era aşezată o masă lungă, plină cu pensule, creioane, foarfeci, dăltiţe, ciocane şi multe alte unelte necesare unui artist plastic. Alături, cartoane şi rame cu pânză pe ele, aşteptau lângă un şevalet acoperit cu o pânză, „probabil o nouă creaţie, încă nedefinitivată”, gândi Sabin.

Pe peretele din stânga, artistul confecţionase, tot din lemn, negeluit dar lăcuit, un minibar, care părea să fie substanţial dotat cu băuturi de toate felurile.

Lângă minibar era o combină muzicală, Grundig. O masă mică, ţărănească, cu trei picioare, înconjurată de scăunele confecţionate din buturugi, alcătuia o „sufragerie originală”.

Dintr-o ochire Sabin înţelese intenţia artistului. Folosind mobilier diferit, dar realizat într-o manieră

asemănătoare, voia să ilustreze ideea că încăperea multifuncţională reprezintă de fapt îngemănarea mai multor odăi. Aprecie ideea şi îi plăcu.

Pe priciul de jos, tronau un vraf de perne divers colorate. De cum au intrat în atelier, reverenţios, Vali se scuză pentru neorânduiala din încăpere, deşi totul era la locul său, şi invită oaspeţii să-şi ocupe locuri. Fiecare căpătă o pernă drept scaun. Gigi îl trase pe Sabin lângă măsuţa cu trei picioare, Rojiko puse perna lângă combina muzicală şi porni picupul, iar Vali, ajutat de Toni, desfăcu o sticlă de coniac, din care fiecare primi un pahar plin şi obligaţia să-l bea tot, imediat, pentru „încălzire”. Deşi băuseră destul la restaurant, sticla se dovedi curând prea mică. Sabin se miră cu câtă uşurinţă bău conţinutul ruginiu al paharului. O nouă sticlă, altă marcă însă, o urmă pe prima. De astă dată asociată cu un rând de cafele, făcute de Toni pe un aragaz miniatural – de „voiaj” cum îl lămurise Gigi că se numeşte. Cafeaua era aromată şi tare. Efectul ei asupra lui Sabin fu invers celui dorit, în loc să-l trezească, îi dădu o stare de moliciune şi euforie, care accentuă efectul coniacului. Când şi coniacul se termină, Vali aduse din cămăruţa din spate o damigeană pântecoasă cu vin. „Fetească regală – anunţă el – un deliciu; ambrozie pentru zei!”

Vinul reuşi să-i pună la pământ pe toţi băutorii. Se fumase mult. Aerul devenise greu şi părea zvârlit în încăpere din gura unui vulcan: mirosea puternic a tutun şi a băutură. Se făcuse prea cald… Gigi ieşise la un moment dat tiptil pe uşă, împreună cu pictorul. Lipsiseră mult, femeile începuseră să facă apropouri obscene, la care Sabin trebuise să tacă. De dincolo se auziră nişte zgomote ciudate, înfundate. Cele două râseră deşănţat. Apoi tânărul îşi vărsă necazul în paharele multe, uitase de sine, dar bănuiala i se strecurase definitiv în suflet. Nu mai ştia când

şi cum se întorseseră cei doi şi nici cum ajunsese acasă împreună cu Gigi.

*

* * *

După noaptea aceea apocaliptică, explicaţia lui Gigi fu brutală…

Deşi Sabin n-ar fi vrut, se spuse lucrurilor pe nume. Şi, contrar previziunilor sale, Gigi ajunse până acolo încât să-l acuze de nerecunoştinţă. În Jocul discuţiei, îi zvârlise în faţă, ca pe nişte cârpe murdare de care te lepezi la prima ocazie, vorbe pe care nu şi-ar fi putut închipui că ea ar fi fost în stare să le spună vreodată.

Revoltată, la un moment dat, după ce mai întâi căutase să se scuze, să ceară iertare pentru un moment de slăbiciune, Gigi trecu de cealaltă parte a baricadei şi porni un atac furibund împotriva lui.

Ea îl scosese din existenţa anonimă ce i-o oferea satul! Ea îi dăduse adăpost! Ea îi găsise o slujbă! Ea se sacrificase ca el să aibă asigurată existenţa! Ea îl învăţase să se poarte în lume! Ea îi desferecase lumea plăcerilor! Ea… Ea!… Ea!…

Reproşurile merseseră şi mai departe. De unde crezuse el că avusese tot ceea ce i-a oferit ea? De unde? Nu, nu fusese o sfântă! „Oraşul poate fi o scoică imensă care ucide sau creează oameni şi personalităţi. Da, de doi ani nu mai ştie ce este aceea fabrică, muncă cinstită, cotidiană, ca alte femei! De doi ani ducea o viaţă balansată parcă pe o coajă de pepene! Pentru el acceptase cele mai dezonorate compromisuri şi companii. Pentru el era decisă să facă orice, numai să-l ştie aproape. De ce? Era un prost! Nici atâta lucru nu înţelegea?… îl iubea! Da, da, îl iubea! Era primul om pe care îl iubea! Primul bărbat căruia i se oferise din dragoste, nu din interes!… Nu credea că este capabilă de astfel de sentimente? Naivitatea lui era şi

prostie pe deasupra!…

Şi acum, fiindcă ştie tot, putea pleca! Ea nu-l mai dorea! Un suflet mic ca al lui, n-avea ce căuta în inima ci mare… Sabin ieşise înainte ca ea să-şi termine tirada.

Lăsase acolo tot ce îi cumpărase ea pe când îl considera viiioiul ei soţ. Plecase doar cu câteva schimburi de bumbac învelite într-un ziar şi cu un costum de haine cumpărat din banii câştigaţi de el.

În duminica aceea de octombrie, mergând pe străzi fără niciun căpătâi, Sabin avea impresia că se descătuşase, că se eliberase de o grea povară, care-l apăsase şi ţintuise, para]izându-i mişcările. Acum se putea dedica, liber, idealului ce-şi propusese: să înveţe agronomia.

Un vânt rece, stârnit din senin, îi aminti că este doar în haină şi cămaşă şi, deşi era încă dimineaţă, trebuia să se gândească din vreme la un adăpost pentru noaptea ce avea să vină. Cunoştea în oraş doi oameni pe care putea conta: Petre Tătăranu şi Done Măruţă. Se hotărî însă pentru Petre, fiindcă ştia unde să-l găsească. Se îndreptă spre grădina „Garofiţa”.

O durere sălbatică îi strângea ţeasta, ca un cerc de foc. Şi totuşi, când îl părăsiseră gândurile se trezi fluierând. „Ce uşor uită omul!” îşi spuse, fără să ia în seamă gospodarii ce veneau de la piaţă cu sacoşele pline de cartofi, morcovi ori varză şi îl priveau compătimitor. „Probabil, îşi zic ei, – gândi Sabin – e un fluieră-vânt!” şi-i veni să râdă. Nu, el nu era un vântură-lume, ştia ce are acum de făcut!

Cum era încă devreme, grădina nu se deschisese. Un rând de lăzi blocau intrarea, semn că era interzis accesul clienţilor. Se strecură totuşi printre ele, dar n-apucă să facă doi paşi că îl luă în primire un băieţandru, care umplea frapierele cu sticle de bere şi gheaţă.

— Hei, tovarăşu’, încă nu s-a deschis! După ora nouă!

mai este…

— Îl caut pe tovarăşul Petre Tătăranu, explică Sabin.

— A, pe dom1 doctor! E la bar, îşi bea cafeaua. Strigă: Nea Petrică, te caută cineva!

După câteva clipe, Petre Tătăranu ieşi din baraca ce ţinea loc de bar, bucătărie şi birou. Era îmbrăcat cu un impecabil smoching de culoarea vişinei putrede. Văzându-l pe Sabin se lumină la faţă:

— Ura, bă frâne! Dar ce-i cu tine prin locurile astea aşa de dimineaţă? Te-a gonit Gigi de-acasă?

glumi el.

Sabin îi strânse mâna întinsă şi îi răspunse tot în glumă, deşi spunea adevărul:

— Ai ghicit!

— Hai înăuntru, să bei şi tu o cafea.

Sabin îl urmă şi intră în baracă. Se aşezară la o măsuţă de serviciu, iar de acolo Petre strigă către bucătăreasa planturoasă care robotea lângă plita unui aragaz:

— Kati, mai pune de o cafea!

Femeia se întoarse spre ei şi îi privi cu nişte ochi spălăciţi, afundaţi în grăsime. Broboane mari de sudoare îi acopereau fruntea, deşi în baracă nu era cald. Din când în când se ştergea pe faţă cu capătul şorţului ei, de un alb îndoielnic.

— Bine, bine, bodogăni ea.

Petre Tătăranu se întoarse spre Sabin şi-l privi cercetător:

— Arăţi rău.

— Nici nu-i de mirare…

— Dar ce ai făcut azi-noapte? Că te ştiam om la locul tău.

— Am descoperit că sunt un mare prost!

— E, asta-i bine, dacă descoperi la timp, fiindcă mai

ai vreme să îndrepţi lucrurile, nu?

Sabin avu deodată o senzaţie de vomă. Duse mâfia la stomac şi se freca uşurel. Petre nu scăpă gestul.

— Măi – zise el – eu cred că tu ar trebui să mănânci ceva gras şi acru! E cel mai bun leac. La mişcarea mâinii lui Sabin, semn că nu, continuă: Nu protesta, pentru că am trecut şi cu prin astea. Te-ai intoxicat azi-noapte cu alcool! Te doare capul? Sabin constată că cercul de foc ce-i încingea capul dispăruse.

— Nu! răspunse el.

— Aşteaptă-mă!

Petre Tătăranu se sculă şi porni cu paşi egali către bucătăreasa planturoasă. Zăbovi puţin lângă ea, apoi se întoarse cu un coşuleţ cu pâine şi un castron cu castraveţi muraţi. Când îi văzu, Sabin se bucură. Îţi aduc şi friptură grasă, mai spuse Petre, şi se întoarse lângă aragaz. Într-o tavă sfârâiau nişte bucăţi de carne şi câţiva cârnaţi. Mirosul lor veni până la Sabin. Nemaiputând răbda, Sabin luă un castravete şi muşcă din el. Era acru, crocant şi îi făcea bine. îl mâncă pe tot. Când să-l ia pe al doilea, se întoarse şi Petre cu două bucăţi de carne prăjită.

— Mănâncă! îl îndemnă el.

Sabin abia atunci descoperi că-i era foame. Mâncă cu poftă. Carnea, deşi prăjită, nu friptă, era bună. Când termină de mâncat, era parcă alt om.

— Ei, altfel vezi viaţa acum, recunoaşte!

— Într-adevăr, Petre, parcă-i alta... M-am despărţit de Gigi, spuse el brusc.

Petre îl privi în ochi şi nu păru deloc mirat.

— Mă aşteptam. Vorba aceea: toate în lume au un capăt, numai salamul două! încercă el să glumească. Arătă spre pachetul cu care venise Sabin: Probabil acolo ai trusoul, nu?

— Asta-i tot ce am realizat pentru mine de când sunt

cu ea. Dar n-are importanţă!

Făcu o grimasă. Ar fi vrut ca Petre să-l întrebe, să-l descoasă, să-l determine, la mărturisiri. Dar acesta nu se arătă deloc curios. Discreţia era una din calităţile lui. Sabin se simţi obligat să-şi motiveze acţiunea.

— Am fost naiv, măi Petre. Am crezut că toţi oamenii sau, mă rog, cei cu care convieţuieşti, sunt cinstiţi. Cr fi, dar eu m-am fript…

Încet, fără să se grăbească, Sabin Şofrone îi povesti prietenului său tot ce se petrecuse între el şi Gigi. Când sfârşi, Petre nu făcu niciun comentariu. Se rezumase la atât:

— Tot răul spre bine! Să nu regreţi, fiindcă sunt sigur că n-ai avea ce… Ca şi când ar fi intuit motivul principal pentru care Sabin venise la el, încheie: Acum ai nevoie de o locuinţă. Bani ai?

— Trei mii la CEC. Lichizi vreo două sute şi ceva…

— Îţi ajung, deocamdată. Astăzi n-am să lucrez. Aşteaptă să mă schimb şi merg cu tine.

Peste o jumătate de oră plecau împreună spre locuinţa lui Petre.

De când venise în Cluj, Petre Tătăranu schimbase câteva gazde. Dacă pe prima o acceptase, temporar, oricum, pe măsură ce timpul trecea şi el căpăta experienţă de viaţă, exigenţele îi sporeau. „Măi – zicea el în drum spre casă – o gazdă bună trebuie să întrunească câteva condiţii: mai întâi să fie curată, apoi să nu fie prea curioasă şi să se bage în sufletul tău, iar în final să fie ieftină”.

Hotărârâ că dacă n-ar găsi imediat gazdă, Sabin să locuiască câtva timp la Petre. Vor. suplimenta chiria coanei Ionica cu doi-trei poli şi ea n-o să protesteze. Lucrurile aveau însă să se aşeze altfel şi mult mai bine decât se aşteptaseră ei.

Goana Ionica – o bătrânică de vreo şaizeci de ani,

mărunţică şi cu părul alb – îi primi ca o mamă. Le făcu o cafea şi-i îmbie să ia loc pe scaun în bucătăria curată, ce-i ţinea ei loc şi de dormitor, fiindcă n-avea decât două odăi, din care una era închiriată lui Petre, apoi plecă în vecini, să rezolve „chestia”, cum zicea ea.

După vreo jumătate de oră se întoarse veselă ca un cintezoi gureş şi le spuse că treaba este ca şi făcută, dacă domnul Sabin nu este pretenţios. O vecină, Mitana Mardare, văduvă cu trei copii, avea de închiriat o cameră mobilată. Porniră toţi trei într-acolo, să vadă camera şi să vorbească de preţ. Coana Ionica îi avertizase, însă, că femeia nu primeşte chiriaş decât o persoană serioasă – şi ea o asigurase că domnul Sabin este – care nu vorbeşte măscări, nu vine beat, nu face scandal, nu primeşte persoane străine, deoarece ea avea copii şi nu şade frumos. „Din partea asta, o asigurase Petre, să n-aibă nicio grijă. Prietenul meu este ca o fată mare”. „E bine atunci, maică, e bine”, dăduse din cap, mulţumită, coana Ionica.

Camera era bună. Avea un pat larg cu somieră, un şifonier şi o măsuţă. Pe jos un covor de iută, verzui. Deasupra patului o pereche tânără în haine de nuntă. Desigur, domnul cu doamna Mardare la cununie.

Căzură de acord asupra preţului camerei. Sabin îi lăsă un aconto şi plecară, urmând ca a doua zi să se mute.

Duminica aceea Sabin a petrecut-o cu Petre. Seara a rămas la el. Înainte de a adormi se gândi la Ana. Ea o fi fericită?

*

* * *

În săptămânile care urmară despărţirii de Gigi, Sabin se cufundă trup şi suflet în muncă. Lucra în uzină la strung, iar după orele de program citea în bibliotecă, pentru a se apropia de secretele meseriei, cât şi pentru a cunoaşte cât mai multe. Cu aceeaşi râvnă – după principiul

cel puţin o oră pe zi! – începuse să înveţe pentru examenul de admitere la facultatea de agronomie.

Într-una din zile, Sabin Şofrone plecă de la uzină cu Ştefan Petrache, secretarul U.T.M.-ului. Avusese cu el o lungă discuţie în pauza de masă, discuţie care de fapt începuse chiar din primele zile ale angajării lui. Sabin îşi povestise viaţa, neuitând să-i vorbească despre Avram şi Toader Şofrone, despre Vasile şi Petre Tătăranu, despre Păpurică şi Ion Pop, şi bineînţeles despre Ana şi Gigi.

Ştefan Petrache ascultase cu interes crescând evenimentele relatate.

— Şi aşa, sfârşi el, am ajuns în uzină…

— Neprevăzutul te pândeşte la orice pas, de aceea trebuie să fii pregătit să-l întâmpini, spuse Ştefan.

— Klie, acest neprevăzut, uneori nedorit, ar putea să-mi schimbe viaţa…

— Ce să-ţi spun? Sunt încă destui amatori de viaţă uşoară, care fac echilibristică pe aţa vieţii, şi ai dreptate, uneori reuşesc în mişcolănţurile lor. Aceştia ocolesc adevărul, profită de împrejurări şi se caţără uneori în ierarhia socială, sfidând principiile de etică şi echitate. Cel mai adesea însă îşi rup gâtul…

Nu după mult timp, cei doi tineri se despărţiră ca doi buni prieteni.

*

e *

Pe la mijlocul zilei, cerul devenise cenuşiu şi se lăsase atât de jos, că puteai să-l atingi cu mâna. Picase deodată şi un puiuleţ de ger. Trecătorii mergeau zgribuliţi pe stradă în pardesie sau lodene şi căutau grijulii în sus, sperând că va veni odată zăpada. Şi într-adevăr, speranţele lor fură împlinite: întâi rar, câte un fulg alburiu, apoi tot mai îndesat, zăpada se porni să curgă din cerul acela jos.

Când Mărunţelu coborî din autobuz la autogară,

stratul de zăpadă îi trecea peste glezne. Şi de sus fulgii continuau să cadă întruna. Peste vreo oră, timp în care mersese şi întrebase ici-colo, Mărunţelu se pomeni în faţa uzinei unde lucra Sabin. Aflase de la Petre Tătăranu, când acesta venise în sat, că Sabin este acum strungar şi că lucrează la uzină. Nu-i spusese însă lui Petre că are de gând să vină la oraş.

Mărunţelu uluise cu glasul lui suav pe portarul colţat. Pe urmă, după ce-i auzise glasul, colţatul se înmuiase şi-l chemase în ghereta lui, să stea pe un scaun lângă geamul ce dădea spre ceasul de pontaj. Când muncitorii începuseră să iasă din primul schimb, Mărunţelu mulţumi de găzduire, iar portarul exclamă: „Doamne, dacă l-aş auzi noaptea p-ăsta, aş zice că m-a îmbiat Sfântul Petru să intru pe uşa raiului. Mare comedie: să dai aşa glas unei astfel de arătări!”

Deşi ningea acum cu fulgi mari, Mărunţelu se postase în faţa porţii şi privea cu atenţie pe cei ce ieşeau.

Când Sabin ajunse la poartă, îl văzu.

— Ce faci, baciu Grigore, aici? îl întrebă

— Te aşteptam pe tine.

— Pe mine? se miră Sabin şi prin minte îi fulgeră gândul că s-a întâmplat ceva acasă. E careva bolnav pe acolo?

— Ferească Dumnezeu! făcu piticul.

— Uf! Am crezut că te-au trimis cu vreo veste rea. Hai să mergem la autobuz, fiindcă nu stau prea aproape de uzină şi pe vremea asta… Dar poate că vrei să te duc pe undeva?

— Nu, eu am venit la tine! Merg oriunde vrei.

Sabin îşi făcuse planul ca în după amiaza aceea să meargă la un cinematograf. Nu mai văzuse de mult un film, fiindcă aproape zilnic rămânea să înveţe la biblioteca uzinei. Acolo era cald şi nu-l deranja nimeni. Sosirea

Mărunţelului îi schimba programul.

Deşi îl asigurase că nu se întâmplase nimic cu ai lui, Sabin avea certitudinea că ceva se petrecuse prin sat, altfel Mărunţelu n-ar fi venit în oraş. „Ana? se întrebă el. Să fi păţit ceva?”

— Ce face tata Toader? întrebă Sabin, schimbând vorba.

— Bine, răspunse Mărunţelu. E cam necăjit din cauza ta. Şi el şi mătuşa Saveta şi… Ana!

— Ana?! rosti flăcăul melancolic.

Mărunţelu simţi nuanţa tristă din glasul lui şi încercă să-i întoarcă gândul în altă parte. Nu înainte însă de a-şi spune răspicat părerea.

— Eu cred, Sabine, că Ana te iubeşte mult. Sărmana de ea!

Afară începuse să se întunece. Zăpada se aşezase şi cădeau încă fulgi. Mărunţelu se uită afară şi zise:

— Eu o să mă duc la autogară.

Sabin îi puse mâna pe braţ:

— Unde să pleci acum, batiu Grigore? Ce, asta-i vreme de plecat la drum? Mergi la mine şi mâi peste noapte! Faţa piticului se lumină.

— Să merg la tine, ai?

— Da, batiu Grigore.

— Bine, măi Sabine. Of, dar prost mai sunt! Că ţi-am adus şi eu ceva de acasă şi nici măcar nu ţi-am spus. Am în traistă un dărab de slănină, o pâine şi-un caş proaspăt. Voi aveţi p-aici d-astea, dar nu-s aşa gustoase ca alea de casă…

Când ajunseră acasă, se întunecase. Uşa le-o deschise Mitana, care-l luă pe Mărunţelu drept copil şi-l puse să se descalţe la uşă. Acelaşi lucru îl făcu şi Sabin, fiindcă nu voia să-i ude preşurile.

— Lăsaţi, domnu’ Sabin, eu i-am zis băiatului, că ştiţi

cum sunt copiii, nu stau locului.

Sabin zâmbi.

— Coană Mitană, dânsul e de la mine din sat şi… N-apucă să-şi termine vorba că Mărunţelu se dădu în vileag singur:

— Eu îs pitic, cucoană! Un fel de om mare în piele de copil.

Mitana rămase şi ea uimită când auzi vocea omului acela de o şchiopă.

— Iartă-mă, zise ea încurcată, dar… vezi…

— Nu-i nimic, coană Mitană. Hai, batiu Grigore, la mine în cameră…

— Să vă fac un ceai, poate sunteţi îngheţaţi, îndrăzni Mitana.

— Nu-i nevoie, cucoană Am eu ceva contra frigului. Dumneata adu câteva păhărele, zise Mărunţelu.

Intrară în camera lui Sabin. Era cald şi plăcut. Mărunţelu o răscoli cu privirea.

— Aici stai? întrebă el.

— Aici, baciu Grigore.

— Păi, singur?

— După cum vezi…

— Eu credeam că… Mărunţelu se opri şi dădu din mână. N-are nimic. Scoase din traistă pâinea de casă, slănina şi caşul învelite într-un ştergar, şi o sticlă de vinars.

Mitana intră cu trei păhărele şi le aşează pe masă. Mărunţelu le umplu şi ridicând unul, zise:

— Bine v-am găsit sănătoşi! şi azvârli licoarea pe gât. Îşi pungi apoi faţa şi suflă, ca şi când ar fi sorbit jar. E tare! zise el.

Mitana sorbi un pic, apoi luă păhărelul şi se duse la ea în cameră, unde copiii erau curioşi să ştie cine e „băiatul” care a venit la nenea Sabin.

După plecarea ei, Sabin observă că Mărunţelu

cerceta cu ochi sfredelitori camera, de parcă ar fi căutat ceva.

— O să dormim împreună, baciu Grigore.

— Şi nu stai cu nimeni? mai întrebă o dată piticul.

— Nu ţi-am spus că stau singur!? Un gând puse stăpânire pe el. Continuă după o scurtă pauză: Baciu Grigore, dumneata cauţi ceva şi nu vrei să-mi spui.

Mărunţelu îşi boţi faţa în ceva care voia să fie un surâs şi încuviinţă:

— Da, Sabine. O caut pe Ana!

— Pe Ana? La mine? N-am văzut-o din toamnă, când făceam curse la Gorneşti cu autobuzul. Ce să facă ea la mine?

— Ştiu eu… A plecat din sat…

Sabin rămase împietrit.

— Cum a plecat?

— Bine, într-o zi, aşa, fără să spună la nimeni!

— Şi unde este?

— Nu ştiu, credeam că a venit la tine şi stai cu ea…

— Nu, n-a venit!

A doua zi, dimineaţa, Mărunţelu plecă înapoi în sat, lăsându-l pe Sabin cu spaima în suflet. Unde putea să fie Ana?…

*

* * *

Ziua se aduna strop cu strop şi înghiţea întunericul. Stelele piereau văzând cu ochii, hăpăite de o culoare lăptoasă ce se întindea dinspre răsărit, cuprinzând cerul. De colo, de departe, unde nu puteai să vezi nimic altceva decât câmpul, câmpul întins şi fără de movile ori de alte forme de relief, părea că se înalţă o lumină imensă, cu multe degradeuri de roşu. Era soarele. Noaptea lăsase doar amintiri în inimile celor care acum, în faptul zilei, foiau pe lângă casă.

Ieri ninsese.

Zăpada, puţină, acoperise cu un strat subţire câmpul, lăsând dezgolite spinări negre, acolo unde terenul era denivelat.

De cum ieşi soarele, streşinile prinseră să curgă, anunţând moină. Uliţele, arate de roţile tractoarelor, aveau să se transforme iar în adevărate mlaştini.

Oamenii rămăseseră pe lângă casă. Mai toţi aveau un singur ghid: să facă rost de lemne. Era decembrie şi încă nu aveau ce arde în sobă peste iarnă. Este adevărat, vremea fusese bună, dar se stricase brusc. Mulţi reuşiseră să obţină de la Ocolul Silvic, contra plată, câte doi-trei steri de lemne. Dar se năştea întrebarea: cu ce îi aduci, fiindcă nu prea aveau cai. Conducerea gospodăriei îi asigurase pe toţi că transportul lemnelor de la pădure avea să fie făcut cu cele patru tractoare ale ei. Dar pe cine să mulţumeşti mai întâi? Tractoriştii primiseră, într-adevăr, ordin să aducă lemnele în sat, însă nici gând să se respecte ordinea hotărâtă. Mai întâi îşi aduseră lor lemne, apoi rudelor şi pe urmă celorlalţi. Dar şi aici era o „ordine”: trebuia să le dai şi lor ceva, altfel…

Încă din zori, Vasile Tătăranu se dusese la Silviu Ştirbu, pentru că Victor, mezinul acestuia, era unul dintre tractoriştii ce transportau lemne. Pe Silviu Ştirbu îl găsise robotind prin curte, lângă o grămadă uriaşă de crăci, pe care le scurta cu toporul.

— Bună dimineaţă, măi Silviu! zise Vasile Tătăranu, care intrase în curte fără frică, ştiind că prea puţini mai ţineau câini…

Silviu lăsă toporul jos şi-l privi, zâmbind. Nu-i răspunse la urare, ci, bănuind pentru ce a venit, trecu la subiect:

— Păi aşa devreme, Vasile? Nici nu s-a sculat omu’!

— Devreme-nedevreme, eu am venit mă, ca să nu-l ia

altul. Să-mi oare mie şi lui Toader, că suntem alături…

— Păi el de ce n-a venit?

— Umblă greu, mă! Am venit eu… Ai, du-te şi scoală-l pe ficioru-te!

— Păi vezi? Mă duc să scol eu copilul pentru voi…

— Hai, mă, că l-om plăti. Ce, crezi că suntem milogi? … Te-ai făcut şi tu al dracului…

— Aşa-i lumea, fă-te şi tu…

Vasile Tătăranu se aşează pe buturuga pe care Silviu Ştirbu tăia crăcile şi scoase pachetul cu tutun. Răsuci o ţigară, apoi îi întinse pachetul şi lui Silviu. El dădu să ia pachetul, dar se răzgândi:

— Am d-alea făcute, şi scoase din buzunar un pachet cu „Carpăţi”. Astea-s mai bune, mă, hotărî el, după ce aprinse şi trase ci te va fumuri.

— Or fi, dar aşa sunt eu obişnuit, răspunse Vasile Tătăranu după ce-l privi de jos în sus şi dădu din cap, ca şi când ar fi vrut să-i zică: „Te-ai ajuns, bă, şi tu!” Acu vreo douăzeci de ani, continuă Tătăranu, era unu Naşte, din Merişani, care tot aşa: o viaţă fumase numai mahorcă d-asta din pachet. Nu ştiu cum o făcut că mai spre bătrâneţe o încropit ceva avere şi s-o apucat să fumeze ţigări făcute, mai bune şi mai scumpe ca mahorca. Dar n-o apucat să se bucure prea mult de asta, că într-o zi o căzut bolnav şi din rău i-o fost mai rău. L-or dus la babe. I-or dat fierturi, i-or descântat, dar degeaba! Naşte a luat-o pe calea aia fără drum-napoi. Atunci fi-se o chemat un doctor. Asta l-o consultat, l-o întrebat şi după ce s-o spălat pe mâini, că l-a tot sucit şi l-a tot ciocănit, i-o spus: „Mă, dacă mai fumezi ţigări d-alea făcute mori, că nu-s de nasu tău!” Şi Naşte s-a lăsat de alea făcute şi s-a întors la mahorcă. N-a mai murit…

Silviu Ştirbu căzu pe gânduri, apoi se însenină la faţă:

— Bă, eu fumez puţine, numai aşa… Zvârli ţigara la jumătate arsă şi porni spre casă. Mă duc să-l scol pe Victor!

Vasile Tătăranu îl mână din urmă:

— Du-te, mă, Silviu, du-te! Că odată am fost prieteni, ai uitat?

De când era şef de echipă, Silviu Ştirbu începuse că încropească ba una, ba alta, îşi făcuse casa nouă, măritase două fete şi însurase un băiat. Dar se schimbase ca om. Nu mai era prieten nici cu Tătăranu, nici cu Şofrone, nici cu Spânu, şi nici cu alţii cu care copilărise şi împărţise necazurile. Acum, în schimb, era bine cu „naş” Ion Pop, care îl ajutase, şi din vorba căruia nu ieşea. La fel ca şi alţii din sat. Silviu Ştirbu nu lipsi mult. Se reîntoarse cu vestea că Victor s-a sculat şi că într-o oră este gata.

— O oră? întrebă mirat Vasile Tătăranu.

— Da, mă, ce, e mult? Până se îmbracă, până mănâncă… Dar ia spune: voi sunteţi trecuţi pe listă, fiindcă, vezi tu…

— Suntem, dar mai spre coadă şi n-o să mai apucăm lemne, dacă vine zăpada…

— Atunci… şi mişcă două degete de la mâna dreaptă. Vezi tu că şi băiatul are nevoie…

— Dăm, mă, şi noi, ca toată lumea! Parcă nu ştim că ia de la toţi? Ce, banii noştri nu merg? Aţi ajuns şi voi ăştia, de care are lumea nevoie, ca popa Murăraşu: luaţi de la toţi, chiar dacă omul nu are ce băga în oală.

— Ei, că n-o să sărăciţi şi voi pentru o sută de transport, că, de motorina costă, tractorul se strică, are nevoie de piese…

— Aşa-i, mă Silviu, parcă tractorul e al lui…

— Nu-i al lui, dar l-a luat în primire şi, vezi tu, răspunde pentru el. Al lui Şofrone de ce a plecat din sat? Că se făcea şi el om. De, e bine la oraş cu haimanalele?!

Parcă nu ştie tot satul că se ţine cu Gherghina lui Tomşa?! Ă1 tău tot aşa… Păi nu era mai bine să-şi vadă de treburile lor aici în sat?

Vasile Tătăranu îl privea şi aproba, dând uşor din cap. În colţul gurii îi apăruse un zâmbet ironic.

— Ai dreptate, mă! Şi dacă-l periau pe naştu Ion ar fi ajuns mari… Bă, hai să nu mai vorbim de asta, că simt cum începe să-mi fiarbă sângele în mine! Tu nu vezi că Popii i-au încălecat pe toţi, şi orice ai face, dacă nu zici ca ei, dai cu oiştea-n gard? De ce pleacă lumea din sat?

— Dă proşti!

— Aşa zic şi eu, într-un fel. Că dacă ar fi deştepţi i-ar pune mâna în gât lui Pop şi l-ar întreba:

„(Bine eşti tu, mă, să stea lumea drepţi naintea ta?

Pe ce te bazezi tu, mă, când dai şuturi la ăi de nu-ţi plac? „Vasile Tătăranu se roşise la faţă şi încerca zadarnic să răsucească o ţigară. Nu-i reuşea. Zvârli foiţa ruptă şi tutunul din ea şi zise: „Dă-mi şi mie una făcută!” Aprinse ţigara şi continuă: Mă, eu am mai vorbit cu tine odată, dacă ţii minte, când a fost Toader Şofrone în spital! Oamenii au plecat din sat fiindcă n-au câştig bun. Fiindcă Pop şi ai lui nu se îngrijesc de ce le trebuie oamenilor. Uite la Rotunda! De ce de acolo nu pleacă nimeni?…

— Păi…

— Păi-păi, îl îngână Vasile Tătăranu, să-ţi spun eu: fiindcă n-au niciun motiv. Acolo conducerea gospodăriei este pe mâini bune şi oamenii sunt mulţumiţi. Asta e, s-o ştii şi tu.

Silviu Ştirbu nu auzea pentru prima dată vorbele astea şi nu numai de la Vasile Tătăranu. I le mai spuseseră şi alţii. La început stătuse în cumpănă: să se cumetrească sau nu cu Ion Pop? îl hotărâse într-o zi, la moara cea nouă, Stelian Stoica, acum ajutor de morar. „Ce, eşti prost, vere? Zii ca Popii şi o duci bine! Uită-te la mine! îmi merge rău?”

Şi, într-adevăr, lui Stelian Stoica toate îi mergeau în plin, de când se hotărâse să aprobe şi să susţină tot ceea ce zicea preşedintele. „Ce, dacă nu era naş Ion Pop ajungeam eu vreodată ajutor de morar? Doamne fereşte! Mă, vere, Popii-s tari, dă-te cu ei şi o să vezi, că n-o să-ţi pară rău! Cumetreşte-te cu ei…”

Şi Silviu Ştirbu se cumetrise cu familia lui Ion Pop. Imediat fu făcut şef de echipă. Apoi naşul îl ajută cu bani – bineînţeles împrumutându-l şi cu materiale, fără bani, şi într-un an ridicase casă nouă. Apoi chivernisise zestre şi fetelor. Se făcea şi el că nu vede autocamionul gospodăriei când pleca plin cu porumb sau grâu fără să aibă acte. Nu întreba şi nu-l interesa nimic. După principiul: „Ce-ai văzut n-ai văzut, ce-ai auzit n-ai auzit! „Îi erau mereu în minte vorbele lui Stelian Stoica: „Mă vere, Popii-s tari!” Văzuse şi el de altfel că nimeni nu-i stătea înainte lui Ion Pop. Cine se încontra cu el nu câştiga niciodată.

Cu membrii gospodăriei, de pildă, preşedintele avea o metodă personală care nu dădea greş. Când vreunul devenea colţos îl ardea la zile-muncă până îl ustura sufletul. Iar între patru ochi îi spunea verde: „Ca să te înveţi minte, mă, altă dată. Aici eu sunt şeful!” Şi omul se cuminţea, fiindcă n-avea face. Încercaseră unii să se plângă celor care veneau de la raion, dar fuseseră bruftuluiţi şi trataţi ca puturoşi.

În ceea ce îi privea pe specialiştii gospodăriei metoda era alta, dar urmărea tot punerea lor cu „botul pe labe”, cum obişnuia Pop să-i zică în glumă „nepotului”, inginerul-şef Mărgineanu. Astfel, dacă vreunul dintre specialişti „uita” să-i mângâie orgoliul şi să „ajute” la rotunjit buzunarul, intra, vrând-nevrând, în conflict cu „nepotul” Mărgineanu. Şi acesta, bine strunit de Pop, ştia să-i facă atâtea mizerii şi zile fripte indezirabilului, încât acesta pleca de bunăvoie, zicând mulţumesc că a scăpat. Dacă se

ambiţiona şi primea lupta, refuzând să plece, era transferat „disciplinar”.

Alertat de fluctuaţia mare a specialiştilor, instructorul Stana îi spusese preşedintelui. Acesta însă îi explicase că este vorba de „aventurişti”, de cadre „fără pregătire”, de oameni pe care gospodăria nu se poate baza. Şi instructorul convins prea uşor, în cele din urmă aproba acţiunile lui Pop…

Aceasta era situaţia în gospodărie. Aşadar, cui predica Vasile Tătăranu?

— Mă, Vasile, de ce-l înjuraţi voi, ăştia, pe cumătrul Ion Pop, ai? întrebă Silviu Ştirbu de parcă ar fi trăit în alt sat.

Vasile Tătăranu se uită la el ca şi când îl vedea pentru prima oară, apoi clătină din cap:

— Mă, tu te-ai prostit de când ai! Cum, mă, de ce-l înjurăm? Păi tu ai uitat, măi, când l-a adus Truţă Mălai cu toţi fraţii lui cât era de amărât? Ai uitat ce ne spunea el la şedinţe, pe urmă intrase în partid – şi unii îl credeau aşa cum l-a crezut şi Şofrone – că ăl de se îmbuibă pe spinarea altora este un exploatator? Ai uitat, mă?

— N-am uitat, aşa-i! zise Silviu Ştirbu şi se aşeză lângă el pe buturugă.

— Şi astăzi ce face, mă, cumătru-tău, ai? Fură, măi Silviu! Şi ceea ce este mai rău e că murdăreşte cu noroi calitatea pe care o are. Nu i-ar mai putrezi oasele şi lui Truţă, că şi ăla era o lipitoare!…

Silviu Ştirbu era vădit încurcat. De câteva ori voise să-l întrerupă pe Vasile Tătăranu, dar parcă nu îndrăznise. Scoase pachetul cu ţigări din buzunar, luă două şi-i întinse una. Tătăranu o luă fără să se uite la ea. Fumau în tăcere.

— Şi ce-ai vrea tu să fac, mă? explodă Silviu Ştirbu. Să fac şi eu ca tine şi ca ăilalţi carese-ncontrează cu Pop? Tu crezi că eu sunt chior şi nu văd matrapazlâcurile lui?

Vrei s-ajung şi eu ca voi?... Zi mă, zi! şi Silviu Ştirbu îl înghiontea mereu.

Vasile Tătăranu nu-i răspunse la întrebare, ci îi puse alta:

— Uite, mă Silviu, îţi place că şi fiu-te a început să facă matrapazlâcuri? Îţi place că a început să pretindă bani pentru treburi pe care este obligat să le facă? De ce să-i plătesc lui, ca să-mi aducă lemnele de la pădure? Dacă am de plătit ceva ar fi drept să plătesc gospodăriei, nu lui. Voi faceţi avere pe spinarea altora. Şi asta nu este drept.

— Nu este, ştiu şi eu, acceptă Silviu Ştirbu, dar aşa face preşedintele. Crezi că pot schimba lucrurile? Vorba aia: „Peştele de la cap se-mpute”!

Se părea că cei doi nu vor ajunge la vreun rezultat. Fiecare o ţinea pe a lui, cu toate că Silviu Ştirbu era conştient că Vasile Tătăranu avea dreptate. Se ridică de pe buturugă, cu gândul să rei înceapă a tăia crăeile. Ar fi vrut să-i zică lui Vasile: „Dă-te, mă, la o parte, să tai lemne”, dar nu-i venea. Cu omul ăsta, şi cu Şofrone, ori cu Sin Spânu şi mulţi alţii copilărise, fusese pe front, şi când fusese vorba de înfiinţarea gospodăriei colective fusese alături de ei. Acum el era de o parte, iar ceilalţi de alta. De ce? N-aveau oare aceleaşi interese? Nu voiau să aşeze temelie zdravănă pentru bunăstare? Ba da, dar între ei intervenise Pop. El ştiuse să atragă şi să respingă. Atrăsese pe unii ca să-l susţină, iar pe alţii îi înlăturase ori îi ţinea la distanţă, ca să nu-l încurce. Şi el, Silviu Ştirbu, ţăran sărac, care până mai ieri, când încă nu se născuse colectiva, fusese alături de toţi ceilalţi care se luptaseră pentru ea, trecuse de partea lui Ion Pop. La fel făcuse şi Stelian Stoica, La jos Varga şi alţii. Ce să facă acum? Un ghimpe i se răsucea în suflet şi nu-i dădea pace. Avea dreptate Tătăranu. Dar până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii. De ani de zile Pop făcea ce făcea şi nimeni nu se lega de el. Şi toţi ai lui

prosperau. O idee îi lumină deodată mintea.

— Mă Vasile, aveţi lemne multe de adus?

— Trei stânjeni eu, trei Toader…

— Gata, băiatul n-o să vă ia nimic pentru transport şi ca să vezi că nu sunt al dracului vin şi eu să vă ajut la încărcat.

Vasile Tătăranu îl privi neîncrezător.

— Faci tu asta, mă Silviu?

— O fac, fiindcă tu ai dreptate! Nu-i drept ca Victor al meu să vă ia bani, cel puţin vouă care îmi sunteţi prieteni de o viaţă. Lovi-o-ar boala de lăcomie… Că de la Pop n-am învăţat lucruri bune… Ţipă către uşa casei, în pragul căreia apăruse Victor în izmene: Da’ îmbracă-te odată! Aştepţi să se facă de amiază?

Băiatul intră în casă şi după câteva minute ieşi îmbrăcat. În picioare avea nişte cizme mari de cauciuc. Dădu bineţe lui Vasile Tătăranu şi-l întrebă:

— Pentru lemne?

— Pentru lemne…

— Da’ ştii, o sută de transport…

Vasile Tătăranu n-apucă să răspundă, fiindcă Silviu Ştirbu i-o luă înainte:

— O sută pe dracu’! Nu mai iei niciun ban!

— Cum, tată? încercă Victor să protesteze.

— Aşa cum auzi! Şi să nu mă superi că-ţi dau vreo două după ceafă…

— Lasă, mă Victore, că facem noi şi Cinste, încercă să-l liniştească Vasile Tătăranu, doar suntem oameni…

— Ştiu eu cum faceţi voi cinste, şi Victor plecă bodogănind.

— Lasă-l, mă Vasile, c-o să-şi vină şi el în fire. Pe toţi i-a stricat Pop…

— Atunci mă duc să-l iau pe Toader şi pornim încet spre pădure. Voi o să ne ajungeţi din urmă…

Şi Vasile Tătăranu plecă încet spre poartă.

Rămas singur, Silviu Ştirbu îşi zise: „Are dreptate! Ne-am rupt de sat şi ne-am dat cu Popii care n-au nimic cu satul, ci numai cu punga lor. Oare e vreo deosebire între Truţă Mălai şi văr-su Ion Pop? Eu cred că ăsta de-acum este mai rău…”

În drum spre casă Vasile Tătăranu gândea oarecum la fel, numai că el îi condamna deopotrivă şi pe cei care se lăsaseră ademeniţi. „Parcă ce, îi silea cineva să joace cum le cântă Pop? Lăcomia şi neomenia i-a adunat! Trebuiau să se alăture lui Nicodim Boldiş! L-ar fi sprijinit, ar fi întărit organizaţia de partid! Se vede treaba însă că nu prea aveau încredere în Boldiş, măcar că bietul om se ia la harţă ca un zmeu cu Popii”.

Pe când gândea aşa, Tătăranu îl zări în poartă pe Şofrone de vorbă cu Mărunţelu.

— Toadere, strigă el de departe, ia-ţi toporul şi haide! Ne-ajung din urmă Silviu cu fecioru-se.

Şofrone făcu semn din cap că a înţeles şi intră în curte, să ia toporul. De la plecarea lui Sabin parcă mai îmbătrânise. Păşea rar, cu reţineri, de parcă pipăia locul înainte de a-şi aşeza picioarele. Tot mai des se plângea de dureri de şale, de altfel normale, cum îi spusese şi doctorul, după ce îl consultase. Un accident ca al lui lasă urme. Saveta obişnuia să-i aducă aminte că totul i se trăgea de la oameni, care acum doar nu îi întorceau spatele. El însă îi replica blând: „Ei, şi cu tine! Aşa a fost să fie! Ce-s oamenii de vină?” Dar îl dureau vorbele ei, pentru că găsea în ele un sâmbure de adevăr.

Cu toporul sub braţ, ieşi pe linie. Mărunţelu şedea tot la el în poartă.

— Merg şi eu, pân-la douăsprezece n-am ce face.

Şofrone zâmbi în sinea lui. Omuleţul ăsta nevolnic voia să-l ajute. Cu Mărunţelu de o parte şi cu Vasile

Tătăranu de cealaltă, Toader o porni încet spre pădure. Înainte să-i strige Vasile că aranjase pentru transportul lemnelor, Mărunţelu îi povestea un lucru de necrezut: de ce plecase Ana din sat. Ca şi Sabin, ca şi Petre, Ana era o altă victimă a familiei Pop.

Plecarea Anei fusese îndelung comentată, dar nimeni nu ştia adevăratul motiv pentru care fata părăsise satul. Umblaseră felurite zvonuri, dar erau numai zvonuri. Chiar Mărunţelu", tatăl" ei, ca şi Matilda de altfel, fusese convins la început că Ana fugise la Cluj după Sabin. De aceea Mărunţelu îl vizitase pe Sabin. Dar, ajuns acolo, se convinsese că băiatul era străin de fuga fetei. Ce se întâmplase în realitate?

După incidentele neplăcute petrecute la căminul cultural şi mai apoi, lumea începuse să vorbească despre Ana şi Virgil Pop, legându-i unul de altul, ca pe nişte viitori soţi. Umbla zvonul precum că Matilda mai păstra încă obiectele de aur, luate odată cu japca, şi că avea de gând să le dea Anei zestre, când se va mărita, motiv pentru care Ion Pop, preşedintele ar fi încuviinţat ca tinerii să se căsătorească. Dar erau numai vorbe!

Când Ion Pop auzise despre scandalul de la căminul cultural şi că Virgil al lui ar fi în vorbă cu Ana, avusese grijă să-i spună fiului: „Distracţia e una, însurătoarea e alta. Cu tine am gânduri mari, mă!" Cu alte cuvinte: „Vezi bă ce faci, nu te-ncurca până la însurătoare!"

Pe de altă parte, Ana nici nu se gândea la o căsătorie cu lunganul lui Pop, chit că acesta era student, având viitorul asigurat, fiind şi fiul preşedintelui. Chiar a doua zi după plecarea neaşteptată a lui Sabin Şofrone, ea îi spuse studentului că n-au niciun rost vizitele lui, pentru că ele nu fac decât să provoace vorbe în sat, vorbe ce nu-i sunt deloc pe plac. Virgil Pop era însă îndrăgostit de Ana şi acceptă răcirea relaţiilor cu durere în suflet. În sinea lui se şi vedea

căsătorit cu Ana şi aşezat gospodăreşte. Taică-său, însă, îi distrusese în faşă orice vis despre unirea lor. Peste câtva timp, când pojarul din inimă i se mai stinsese, avea şi el să-şi dea seama că, într-adevăr, între Ana şi el existau piedici, ridicate mai ales de stările lor materiale. Ajunsese şi el la concluzia că este bine ca fata să vină într-o căsătorie cu zestre şi, dacă se poate, aceasta să fie cât mai mare. Treptat, focul se stinsese şi sub cenuşă acum nu mai mocnea nici jar.

Cea care suferea cel mai mult era Matilda. Bătrâna crezuse că Ana va reuşi să-l determine pe Virgil s-o ia de soţie şi vedea în unirea lor o cale de rezolvare a viitorului fetei: „De, zicea ea, băiatul învaţă carte şi tată-se este ce este. O să-i dea şi lui oareşce”. Aşa că atunci când Ana îi spusese lui Virgil: „Între noi n-a fost, nici nu poate fi nimic!”, bătrâna simţise cum i se frânge ceva în inimă. „Dai cu piciorul norocului!” încercase ea s-o întoarcă din drum pe Ana, dar ea nici nu mai voise să discute.

Plecarea lui Sabin îi lăsase în suflet un gust amar şi de multe ori se trezise cu lacrimi în ochi. „De ce a făcut asta?” se întreba Ana în nopţile de nesomn, când îi veneau în minte toate întâmplările ce-l determinaseră pe băiat să părăsească satul. De fiecare dată începea prin a –, 1 condamna, mai ales că ştia de legătura lui cu Gigi, ca până la urmă să-şi spună că, totuşi, ea este de vină. N-ar fi trebuit deloc să accepte curtea asiduă a lui Virgil, ci ar fi trebuit să-şi deschidă inima în faţa lpi Sabin, să-i spună cât de mult aşteptase venirea lui din armată, şi cât de dornică era să se căsătorească cu el. Ar fi trebuit… Dar nu făcuse nimic din toate astea. Se lăsase furată de cochetăria feminină… Acum regreta…

Angajată contabilă la gospodărie, Ana încercase să uite întâmplările nedorite din ultima vreme, înhămându-se temeinic la treabă. Şi treabă era bere chet!

— De câţiva ani, de când era şef contabil Manole Mărăcineanu, lucrurile nu erau roze nici în contabilitatea unităţii. Fără să vrea, Ana descoperea mai în fiecare zi acte neînregistrate, valori neluate în seamă, sume de bani nescăzute. Tot mai des o apuca seara la măsuţa ce-i ţinea loc de birou, unde buchisea cifre peste cifre, căutând să intre în miezul lor. Mărăcineanu o trimitea de multe ori acasă, cu vorbă blândă, dar ferm: „Hai, fată, că s-a isprăvit ziua de lucru!” şi tot de atâtea ori ea îi arăta că a găsit ceva care nu-i în regulă. Atunci şeful contabil mijea ochii şi zicea: „Da, da, aşa este!” şi o împingea de la spate spre ieşire. „Hai, om vedea şi mâine!”

Pe la începutul lui decembrie, Manole Mărăcineanu intră în panică. Tânăra contabilă dăduse peste nişte acte care arătau negru pe alb că gospodăria fusese păgubită de o mare sumă de bani, rezultată dintr-o neglijenţă în înregistrarea actelor primare. Şeful contabil nu se speriase într-atât că se descoperise „neglijenţa”, fiindcă el o ştia, ci mai ales pentru că Ana (Joroamă îl anunţase că avea de gând să comunice conducerii gospodăriei tot ceea ce găsise, la adunarea generală de sfârşit de an. Asta însemna că aveau să afle şi alţii despre mişcolănţurile sale. Se duse de aceea, într-o seară, la preşedintele Pop şi-i spuse tot ce ştia fata.

După ce-i beşteli bine, fiindcă o lăsase să-şi bage nasul unde nu-i fierbea oala, Pop luă o hotărâre definitivă: fata trebuia scoasă urgent de la contabilitate. „Bine, dar cum?” întrebase şeful contabil. „N-am niciun motiv!” Pop îl privise dispreţuitor şi-i aruncase în faţă: „Mă, tu nu eşti bun de şef! – decretase el. Adică, ţie îţi stă-nainte fâţa aia? Inventează ceva şi scoate-o!”

Trei zile se chinuise Manole Mărăcineanu să inventeze ceva, dar mintea nu-l ajuta, aşa că reveni la preşedinte, spăsit şi neputincios. „Mă, dacă n-aş fi eu, v-aţi

duce dracului cu toţii! Ce-i aşa greu? Inventează un scandal!” Mărăcineanu nu vedea însă mai departe decât vârful nasului, aşa că Pop trebui să ia el de coarne problema: „Lasă mă, că văd eu de ea!” În noaptea care urmă, şeful contabil dormea liniştit: ştia că dacă Pop a pus gând rău cuiva, nimeni nu poate scăpa.

Chiar în seara aceea, Ion Pop făcu o vizită inginerului-şef Mărgineanu. Spre surprinderea lui, acesta nu era încă beat. Şedea în faţa unei tigăi cu carne prăjită şi se chinuia să-i dea de capăt. Lângă el, privindu-l, era Valeria, care turna în pahare, fiindcă niciodată, acasă, nu-l lăsa să bea singur. Privirea inginerului era tulbure şi din când în când un ochi îi pleca razna, fugind de celălalt.

— Bună seara, mă copii! făcu Ion Pop. S-ar zice că-mi trăieşte soacra. Dar ea, săraca, de mult este oale şi ulcele! Fără să fie îmbiat, se aşează la masă şi luă din tigaie o bucată de carne. Trebuia mai prăjită, Valerie! observă el.

— Păi da, dar domnu’, nu, că-i e foame. Nu-ş’ ce are de la o vreme! răspunse Valeria, îmbufnată.

— Ei, prostii! făcu Mărgineanu. Dar ce te-o adus pe aici?

Ion Pop nu răspunse, continuă să mestece bucata de carne, apoi bău un pahar cu vin. Întrebă de una, de alta, ca şi când el n-ar fi fost la sediul gospodăriei în ziua aceea. Se gândise îndelung la planul său şi tot ceea ce făcea, era bine gândit. Când isprăvi de mâncat, scoase o ţigară şi o aprinse. Refuză încă un pahar cu vin şi pe faţă îşi aşternu o mască foai-te serioasă.

— Măi nepoate – începu el – am cu tine o vorbă. Da’ o priveşte şi pe Valeria, aşa că staţi amândoi potoliţi şi am să vă zic tot. Trase un fum adânc, apoi continuă: Uite despre ce este vorba. Făcu iar o pauză. Se întoarse spre Mărgineanu şi-i zise cu un adânc reproş: De ce nu eşti tu om serios, nepoate?

Mărgineanu rămase cu dumicatul în gât.

— Cum… nu sunt? Am tăiat porcul ăsta împreună cu Ion Condică, dumitale nu ţi-a spus?

Pop dădu din mână a lehamite:

— Nu de porc este vorba, mă! E vorba de ceea ce faci tu…

— Păi, ce fac?

— Eşti neserios şi mă faci de râs! Şi pe urmă, gândeşte-te şi la femeia asta! – şi arăta spre Valeria, care-l privea cu ochi tâmpi.

— Să mă ia dracu’ dacă ştiu despre ce-i vorba! se jură inginerul.

— Adică vrei să-ţi spun de la obraz?

— Spune, că eu mă simt curat faţă de dumneata…

— Bine! Ascultă, Mărginene – începu de data asta Pop cu un ton oficial – te-am primit aici şi te ţin ca pe o rudă, fiindcă mă gândesc şi la Valeria. Ai aici de toate, nu-ţi lipseşte nimic. Spune-mi, te rog, te ţii după capul fetii Mărunţelului?

— Ceea?! ţipă Valeria în locul lui.

— Copii, fiţi cuminţi şi ascultaţi-mă! Nu vreau scandal! /

Mărgineanu se uită la Pop ca şi când ar fi avut în faţă o arătare de pe altă lume.

— Cum… cum… Ce-ai zis? abia reuşi el să articuleze.

— D-aia nu-i mai intru în voie de la o vreme, se izmeni Valeria.

Pop interveni prompt:

— Stai, Valerie, stai! Eu n-am date precise. Mi s-a spus doar că domnu’ îi trage clopotele Anei Coroamă…

— Să mă bată Dumnezeu dacă… Mărgineanu n-apucă să termine ceea ce avea de spus, că Valeria îl şi plesni peste ceafă cu palma.

— Nesătulu dracului, lasă că te învăţ eu minte! Şi-o s-o învăţ minte şi p-aia. A umblat cu unu, cu altul şi acum se bagă peste oameni serioşi?! Ei, las pe mine!…

Ion Pop zâmbi în sinea lui: mersese mai uşor decât îşi închipuise! Ana Coroamă nu mai avea zile în gospodărie! Interveni, de formă:

— Mă copii, s-ar putea să fie numai o vorbă veninoasă, scornită…

— Ce vorbă scornită? Aşa este, unchiule! Din nou o palmă răsună în spinarea inginerului-şef.

Revoltat, Ion Pop se sculă de pe scaun şi porni spre uşă:

— Dacă nu se poate discuta cu voi, eu plec. Am vrut să vă apăr de răi şi voi… Lăsă vorba neterminată şi ieşi din casă. N-apucă să ajungă până la poartă, că şi auzi strigăte şi înjurături. „Lasă, că nu moare el dintr-o bătaie!” îşi zise în gând.

A doua zi, pe la ora nouă, când erau toţi la sediul gospodăriei şi veniseră oamenii, cu treburi, Valeria apăru mânioasă şi, fără să spună nimic, îşi înfipse mâinile în părul Anei, strigând: „Na, haimanao, să te mai legi de bărbaţi însuraţi!” Fata rămase stană de piatră şi fu nevoie de intervenţia celor din birou ca s-o scoată din mâinile Valeriei. Din clipa aceea, Ana nu mai apăru la sediul gospodăriei.

Trei zile mai târziu – timp în care stătuse la pândă cu urechile ciulite, precum copoii, ca să afle noutăţi – preşedintele se adresă şefului contabil: „Vezi, mă Manole, cum se rezolvă problemele? De n-aş fi eu, ar trage câinii cu dinţii de voi… Şi aşa scăpă Ion Pop de un om care putea să-i creeze greutăţi.

De la Mărunţelu, Şofrone nu aflase decât despre scandalul provocat de Valeria şi despre acuzaţiile aduse fetei.

— Şi uite aşa, baciule, încheie Mărunţelu trista întâmplare a Anei, fata, de ruşine, plecă din sat. Am zis atunci că, de ea de copil fusese cu ochii pe Sabin al dumitale, s-a dus la el, la oraş. Am fost şi acolo, dar nu era. Lelea Matilda mă îmboldea să cutreier lumea după ea, şi m-aş fi dus, dar unde? Aseară a venit la noi domnul învăţător Alexandru şi mi-a zis că fata este la Rotunda. S-a dus acolo educatoare, la creşă…

Vasile Tătăranu, care ascultase ultima parte a povestirii Mărunţelului, rostogoli o înjurătură bolovănoasă la adresa familiei Pop şi încheie:

— Mă, ăsta ne scoate pe toţi din sat, ascultă-mă pe mine!

— Eu nu cred, intră în vorbă Mărunţelu. O să pună ordine Nicodim Boldiş! Ş-apoi presimt eu că se va întoarce acasă şi Sabin!

— Cine, mă? întrebă Toader Şofrone. Băiatul meu? Şi mie îmi spune inima că se va întoarce…

*

* * *

Vestea plecării Anei din sat stârni furtună în inima lui Sabin Şofrone. Aşadar, gândi el, şi ea a trebuit să plece! Cât ar fi vrut ca fata să-l fi căutat! Să fi venit la el! S-ar fi salvat şi ea şi el. Dar, se părea că, într-adevăr, între ei nu mai rămăseseră decât amintirile. Fără să vrea, îl cuprinse o tristeţe pe care nu era capabil s-o alunge, făcându-l să jinduiască după vremurile când, copii fiind, mergeau pe malul heleşteiritri ţinându-se de mână. Dacă ar fi ştiut unde se află Ana, n-ar fi pregetat să alerge într-acolo.

Închise durerea în suflet şi căută să uite, propunându-şi să se arunce cu toată puterea şi priceperea în clocotul zilnic al uzinei. Dar, fără voia lui, îi veneau în minte amintiri, legate de întâmplări din Gorneşti. Atunci, mai mult ca oricând, îl răscolea gândul că el este al

pământului, şi că numai acolo se va simţi om întreg. Hotărî, de aceea, să înveţe cu mai mare stăruinţă, ca să poată intra la facultatea de agronomie, la cursurile fără frecvenţă.

După ce-l conduse pe Mărunţelu la Autogară, Sabin, care se învoise de la fabrică în dimineaţa aceea, mergea agale, urmărind uneori cu privirea oameni pe care nu-i văzuse niciodată în viaţă. Treceau pe lângă el, zgribuliţi, muncitori tineri sau mai în vârstă, elevi, studenţi. Pe aceştia din urmă, mai ales, îi cerceta mai atent, poate din dorinţa de a-i imita. Două fete sprinţare, înroşite la faţă de gerul care pişcă, îi tăiară drumul, încrucişându-se cu el. Gata-gata să dea peste ele! Fetele, chicotind, îi aruncară priviri încurajatoare. Ba una zise şi câteva vorbe, neînţelese de el, dar care o făcură pe cealaltă să chicotească şi mai tare. Erau bine îmbrăcate şi Sabin ar fi fost tentat să intre în jocul lor, dacă nu şi-ar fi adus aminte că lodenul de pe el era ros pe la mâneci, iar în buzunar n-avea decât 15 lei. Zâmbi şi el şi porni mai departe.

Deodată, îşi aminti că Iulică Raţiu îl sfătuise să-l caute din când în când. Avea telefonul lui. Intră într-o tutungerie, cumpără un pachet cu „Carpaţi” şi se îndreptă spre telefonul prins în peretele de lângă uşă. Formă numărul şi aşteptă. De la celălalt capăt al firului îi răspunse o voce morocănoasă, care-l întrebă pe cine caută, apoi pentru ce. Îşi spuse numele şi inventă un motiv. Abia atunci i se făcu legătura. La aparat se şi auzi vocea baritonală a lui Iulică Raţiu, care întrebă cine îl caută:

— Sabin Şofrone, la telefon, tovarăşe Raţiu.

O exclamaţie de uimire, zgomotos manifestată, îl făcu pe Sabin să îndepărteze puţin receptorul de ureche.

— Ei!… Bine, măi băiete! Aşa ne-a fost vorba? Te-ai dat la fund! De ce nu mi-ai mai telefonat?

— Spun pe a dreaptă: m-am sfiit, baciu Iulică…

tovarăşe Raţiu… ştiu că eşti foarte ocupat…

— Foloseşte primul apelativ, că-mi place mai mult! urmă o mică pauză. Unde eşti?

— Într-un debit, pe lângă Autogară. L-am condus la maşină pe baciu Mărunţelu… A fost pe la mine pentru…

Ca şi când n-ar fi auzit ultimele cuvinte, Iulică Raţiu, îl întrerupse.

— Sabine, vino imediat la mine, urgent! E de bine…

Cu sufletul înaripat de o bucurie nedesluşită, Sabin se avântă spre sediu. Nici nu ştiu când ajunse. Iulică Raţiu îl aştepta. îl pofti să ia loc.

— Sabine, să-ţi dau o veste bună: Am în faţă o hârtie pe care scrie… Ascultă: „Din cercetările efectuate reiese că activitatea comunistului Avram Şofrone din perioada ilegalităţii a fost exemplară şi că semnele de întrebare care planează asupra ei au rezultat în urma unor acţiuni cu caracter duşmănos şi diversionist. Ca atare, comunistul Avram Şofrone este reabilitat…” Nu uita, suntem în 1965, nu mai putem continua să dăm apă la moara minciunii!

Sabin închise ochii. Inima i se transformase într-o pompă uriaşă care zvâcnea cu forţă. Aşadar, aşa cum simţise în adâncul sufletului, tatăl său nu fusese un trădător!

— Ei, ce spui? Acesta-i răspunsul anchetei făcute de Comitetul Central! Nimeni nu trebuie sancţionat pentru vini imaginare! Să nu uiţi asta niciodată, Sabine! Adevărul curat e dovedit!

— Nu, n-am să uit, răspunse slab Sabin. Îţi mulţumesc, batiu Iulică!

— Nu mie! Eu n-am fost decât un simplu pion! Partidul nostru e puternic… forţa lui creşte tot mai mult! De acum înainte mulţi nedreptăţiţi vor primi sau chiar au primit asemenea reabilitări.

— Dar tata-Toader? întrebă Sabin.

— Toader va primi şi el înapoi carnetul de membru…

— Timpul, cum se spune din bătrâni, le rezolvă pe toate. Pentru că timpul aduce cu el noul, aduce, de cele mai multe ori, şi adevărul. Şi adevărul este unul singur…

— Dar să-ţi mai spun ceva, la Agronomia din Cluj au mai rămas câteva locuri neocupate. Nu-ţi dă inima ghes?

Sabin tresări. Nu se aştepta la aşa ceva! întrebă:

— La fără frecvenţă?

— Nu, la zi.

Răspunsul îl întristă. Sperase cu o secundă înainte. Iulică Raţiu continuă:

— Ai putea încerca! Ţi se asigură cămin şi masă, iar dacă iei note bune şi bursă! Ce zici?

Sabin avu impresia că-i zâmbeşte o rază de soare. Student la zi, cât şi-ar fi dorit…

— Ei, nu răspunzi?

— Ştiu şi eu? Când se dă?

= Pe cincisprezece! Ai mai avea nouă zile! Te-ai mai pregătit?

— Da, dar nu ştiu dacă suficient…

lulică Raţiu îl îndemnă, însufleţit:

— Încearcă! Sunt sigur că ştii mai mult decât alţii! Du-te, înscrie-te, şi – capul sus! Trebuie să reuşeşti!…

Când ieşi de acolo, Sabin simţea că tot ceea ce zăcuse ascuns în sufletul lui, toate speranţele colbuite îşi făcuseră loc spre lumină. Nu era fiul unui trădător şi norocul părea că-i surâde, deschizându-i poarta spre ceea ce-şi dorise dintotdeauna. În urechi îi sunau cuvintele lui lulică Raţiu: „Trebuie să reuşeşti! Trebuie să reuşeşti! Trebuie să reuşeşti!”

*

*

Dacă la început n-avea un motiv anume pentru a-l vizita pe Petre Tătăranu, acum avea. Era cineva cu care

putea să împărtăşească bucuria. Grăbi pasul spre staţia de autobuze şi în mai puţin de un sfert de oră păşea în restaurantul unde lucra Petre.

Deşi era dimineaţă, localul era aproape plin. Văzându-l, Petre îi făcu semn cu capul şi-i strigă, să s-o faci auzit:

— Du-te lângă sobă, vin acum!

Lângă soba de teracotă, în jurul căreia câţiva făceau roată încălzindu-se, era o masă de serviciu, plină cu tacâmuri, pahare şi coşuri cu pliney Sabin intră şi el în hora celor ce dădeau roată sobei. Aceasta era călâie şi nu încălzea pe cei ce o îmbrăţişau.

Petre Tătăranu veni repede spre Sabin.

— Şezi aici, zise el, luând un scaun de la o masă apropiată, pe care-l aşează lângă masa de serviciu. Dădu într-o parte tacâmurile, paharele şi coşurile, şi-l întrebă pe Sabin:

— Vrei o ciorbă de burtă?

Sabin nu mai mâncase niciodată ciorbă de burtă

— E bună? făcu el nehotărât.

— Ce să-ţi zic? Prima oară şi eu am avut reţineri! Acum mănânc trei ciorbe şi nu mă satur. Ce zici?

— Adu-mi una atunci.

Petre plecă în fugă, iar Sabin se dezbrăcă de loden, îl puse pe spătarul scaunului şi se aşeză. În fumul localului prost luminat de nişte ferestre mici, feţele consumatorilor păreau toate la fel. „Ăştia nu lucrează?” – se întrebă el. Şi tot singur îşi dădu răspunsul: „Poate sunt în schimbul doi”. Mai repede decât îşi închipuise, apăru Petre cu ciorba.

— Stăpâne, masa este servită! zise el şi se plecă ceremonios, ca în marile restaurante.

— Petre, răspunse Sabin, zâmbind, eu venisem să-ţi dau o veste…

— Mănâncă întâi şi scuză-mă puţin! mai am o

jumătate de oră şi mă liniştesc! Acum e bătaia peştelui, cât e ciorba asta! Pe urmă oamenii se duc care-ncotro!

— Dar aveţi clienţi!

— Avem, că-i ciorbă bună… Aşa că…

Ciorba era fierbinte şi avea o aromă bună. Sabin gustă şi, spre surprinderea lui, constată că era, într-adevăr, gustoasă.

Nu după mult timp, Petre se întoarse:

— Ciorba s-a terminat, aşa că sunt al tău. Ce mai faci? Nu te-am mai văzut de aproape o săptămână.

— Ce să fac? Deocamdată bine! Am veşti! Şi Sabin îi povesti mai întâi de vizita Mărunţelului, apoi spuse marea bucurie primită de la Iulică Raţiu.

— Mă, eşti bun de cinste! Ai o zi bine cu vin tată! Hai noroc! şi ciocniră câte un păhărel de vinars. Dac-ar afla tata veştile astea, ar face-o lată cu batiu Toader, ascultă-mă pe mine.

*

* * *

Se înnoptase. Câte ore trecuseră oare de când stătea Sabin cu fruntea lipită de geam? Afară, circulaţia maşinilor se rărise. Şi zgomotul străzii se calmase. Prin faţa ferestrei, pe faleză, grupuri-grupuri de oameni, femei şi bărbaţi, copii, tineri şi vârstnici, se plimbau. Mai încolo, marea continua să se zbată în neliniştea ei de-o veşnicie. Sabin nu mai distingea valurile, nu le mai vedea cum se ridică lucitoare înainte de-a se zdrobi lângă ţărm. Le ghicea numai forma şi jocul moştenit. Ştia că vin de departe, din larg, le simţea cum se adună încet-încet, până se compun în tăvăluguri de tone de apă, care totuşi îşi pierd forţa înainte *de a ajunge la mal. Ştia că vin de departe, cum de departe îi veneau şi amintirile*: *„Dar ce m-o fi apucat de m-au năpădit cu atâta putere gândurile? se întrebă el. De ce mă hărţuiesc şi în acest sfârşit de*

vacanţă? De ce-o fi omul croit să n-aibă linişte, chiar şi atunci când o caută, când îi este necesară ca aerul?”

Nu găsi răspunsul la aceste întrebări! Nu-l găsi, ori, şi mai adevărat, nu insistă să-l găsească! Se simţi obosit. Obosit şi singur! îl invadase dintr-odată dorul de cei dragi, de Ana şi de Mădălina, fata lor. Îi era dor de tatăl lui, Toader, şi de Vasile Tătăranu, sfătosul lui vecin. Dar Nicodim Boldiş ce o fi făcând acum? Dar ceilalţi oameni din sat?

*Oare lucrurile merg aşa cum trebuie? Muncile agricole se desfăşoară aşa cum le-a spus el oamenilor să le ţină seama? Se simţea vinovat, el, ca inginer-şef că s-a învoit să plece în concediu în plină vară. Nu mai făcuse aşa ceva niciodată de când se reîntorsese în sat, în Gorneşti. Era neobişnuit să laşi munca câmpului în plină desfăşurare şi să pleci. Numai că el plecase în concediu împotriva voinţei lui. Fu*sese *obligat să plece. Doctorul Anastasie Goga i-a prescris urgenţa tratamentului cu soare şi sarea mării. Boala lui veche la coloană recidivase.*

— Refuzând să pleci la mare acum, rişti să nu te mai poţi mişca, să te anchilozezi, Sabine, îi spusese limpede doctorul, după ce consultase radiografiile. Se temea el însuşi de un asemenea verdict, dar, neavând ce face, i-l comunicase prietenului şi pacientului său.

„Fire-ar să fie de coloană!” zise Sabin, după care se trântise nervos pe pat.

În cameră era întuneric. Se vedea numai, din când în când, lumina ţigării, de fiecare dată când trăgea din ea. Rar, încăperea era invadată şi de farurile vreunei maşini, faza lungă. Atunci, Sabin îşi *acoperea ochii cu palmele, jenat de lumină.*

„Ciudată această stare, această plăcere de-a rămâne singur în întuneric” („îşi zise, după ce strivi mucul ţigării în scrumiera de pe etajera de lângă pat. „Dar am să dorm

acum, îşi promise şi se întoarse cu faţa la perete. Am să dorm!”

Se chinui însă zadarnic. Somnul nu se lipi de el. Amintirile continuau să-l copleşească, să-i alunge somnul... Luase examenul la agronomie. Nu fusese uşor, concurenţa era destul de mare. El se pregătise cât putuse, paralel cu munca din fabrică. Facultatea iarăşi nu fusese uşoară, îi era greu, 7 n-ai ales, să-şi procure cursurile. Dacă reuşea s-o facă, lucrurile mergeau, căci avea memorie bună. La absolvire revenise în sat. A cerut comisiei de repartizare să i se dea lui postul liber din Gorneşti. Comisia îi înţelese dorinţa şi, când se văzuse cu repartiţia în buzunar, îşi luase rămas bun de la prietenii *din oraş şi, într-o zi, dis-dse îndreptase spre sat. Făcuse drumul pe jos, cum îşi promisese încă înainte de-a se prezenta la examenul de admitere: „Dacă-l iau, n-am să mă duc acasă decât pe jos!”. Cât fusese student nu avusese vreme să mai viziteze satul, decât rareori. Ţinuse legătura cu ai lui prin scrisori. Şi mai venise din când în când să-l vadă pe tata Toader Şofrone. Şi Nicodim Boldiş, secretarul de partid, îl căuta ori de câte ori se afla, cu treburi, în oraş. El, mai cu seamă, îl ţinea la curent cu viaţa satului, a cooperativei agricole. „Adevărul şi mersul vieţii sunt mai îi spuse odată, pe când Sabin abia intrase în anul patru. „Eşti aşteptat, Sabine! Toată lumea te aşteaptă! Părinţii tăi, oamenii şi...” Secretarul observase pe faţa tânărului o uşoară grimasă, după ce rosti pe acel şi... Se întrerupse, fiindcă nu ştia cum s-o interpreteze. Sabin nu se trădă mai mult. Întrebase doar ce mai fac preşedintele Pop şi ciracii lui. „Se ţină”, veni răspunsul. „Înseamnă că oamenii s-au convins de ei, că nu-i mai spuse studentul. „Unii fuseseră convinşi chiar de la început, dar nu avu*seseră *ce face, se dăduseră şi ei cu cei mai tari. Acum...” „Acum, îi luă vorba din gură Sabin, vrei să spui că eşti dumneata mai tare,*

baciule codimboldiş ocoli răspunsul direct. Spuse doar atât: „Organizaţia noastră a crescut.

Apoi Sabin venise în sat. Se înserase bine când el bătuse în uşa lui Toader Şofrone. se auzise vocea acestuia. „Deschide, tată! Eu sunt, bin!" veni răspunsul de afară. „Nu se poate!" spuse mama, când aceasta apăru în prag. „Ai venit dragul mamei, ai venit?" îngână ea pierdută şi îl cuprinse în braţe. „Doamne, cât te-am aşteptat! Dar eram convinsă că o să te întorci! Nu ne poate lăsa băiatul nostru acuma la ziceam noi. Şi, uite, te-ai întors! (i.

Toader Şofrone se ridică emoţionat de pe patul pe care stătea întins. „Gata, Sabine, acum nu mai pleci! Eşti al nostru! Al nostru şi al satului! Oamenii de când te aşteaptă... Tovarăşul Boldiş mi-a spus că a vorbit cu tine. Că v-aţi înţeles să te reîntorci în sat". „Să discutăm despre lucrurile astea altă dată. Acum sunt obosit şi, credeţi-mă, mi-e o foame de lup". „Acuşica pun cina. Numai să mestec mămăliga. Hai, dezbracă-te şi aşază-te la masă". „Bem un vinars?" îşi întrebă Toader Şofrone fiul. „Bem. De ce să nu bem?"

Seara aceea, acasă, fu calmă şi caldă. Cei trei vorbiră până târziu despre viitor. Bătrânul Toader Şofrone deschise discuţia despre ceea ce-l rodea: situaţia colectivei. Tânărul ştia că, de acum încolo, ca inginer, gospodăria, producţia şi oamenii vor însemna pentru el preocupări zilnice. Şi într-adevăr, chiar din dimineaţa următoare, Vasile Tătăranu, în loc de bun venit, îi strigă peste gard, îndată ce-l zări în curte:

— Sabine, dacă dai bir cu fugiţii în faţa lui Pop ăsta, mai bine întoarce-te de unde ai venit. De când te aşteptam, să punem umărul la muncă!

— Do *tare mă iei,* baciu Vasile, *mai bine hai să-ţi strâng mâna, că nu ne-am văzut de mult.*

— De mult, se înmuie Vasile Tătăranu şi se apropie

de gard. Hai noroc! *Dar de Petre al meu ce ştii*? *schimbă vorba vecinul.*

Sabin Şofrone nu-şi mai amintea acum ce-i spusese despre Petre. Poate îi vorbise mult despre prietenul lui, care-l ajutase în anii studenţiei. Îşi aducea aminte, în schimb de întâlnirea cu Pop la sediul gospodăriei colective. Se duse chiar a doua zi, să-i comunice că s-a prezentat la post, ca inginer agronom şi că vrea să se apuce de lucru. Pop se temuse de întoarcerea lui! *Se temuse, dar spera că n-o va face. Mai cu seamă că, preşedintele răspândi fel de fel de zvonuri urâte despre Ana, cu siguranţa că vor ajunge şi la urechile tânărului. Multe dintre ele chiar ajunseseră… Se gândea apoi că un absolvent de facultate nu va avea curajul să ia taurul de coarne într-o unitate agricolă care nu mergea ca lumea.*

— N-ai găsit de lucru în altă parte? *îl întâmpinase Pop când îl văzu. Ori te bate gândul să-mi iei locul…*

— Niciuna, nici alta, tovarăşe Pop, i-o reteză Sabin. Am cerut să lucrez în comuna mea natală, atâta tot. Dar dacă vedeţi că locul dumneavoastră nu mai e în fruntea gospodăriei, cu atât mai bine! *Poate vă veţi realiza în altă muncă…*

— Hm! *făcu preşedintele. În altă parte, aî*? *Şi cine să ducă greul aici*? *Să te las pe dumneata, un ţânc, în fruntea colectivei*? *Vrei s-o duci de râpă de tot*?

— Tovarăşe Pop, se enervă tânărul inginer. Aceste lucruri nu le hotărâm noi doi! *Fiţi sigur de un lucru*: *până acum nu mi-a trecut prin cap că aş putea să vă iau locul. M-am reîntors să-mi fac meseria de inginer. Şi asta am s-o fac cu toată priceperea, vă asigur. N-am să dezertez din sat, ca odinioară*!

— Cine ştie? *făcu Pop. Eu încă am putere…*

Auzindu-l vorbind astfel, Sabin îl pironi cu privirea şi zise:

— Puterea o are gdunarea generală, (tovarăşe Pop, oamenii, cooperatorii! Dar asta se pare că n-ai învăţat-o până acum!

— Eu am plecat pe câmp! Consideră-mă deja angajat în luptă!

Supărat de insolenţa preşedintelui, inginerul îşi pierdu pentru o clipă calmul. De aceea i se adresă lui Pop cu o formulă din care se vedea, dacă nu dispreţul pentru atitudinea acestuia, asprimea judecăţii ei. Îi întoarse spatele şi ieşi. „Nici măcar nu i-am spus la revedere", îşi aminti Sabin. „Nici nu merita, de altfel! Au dovedit-o faptele lui, cât timp a mai rămas în funcţie de preşedinte. Faptele şi vorbele".

Pe când gândea astfel, întunericul din cameră fusese spart de lumina a doua faruri de automobil. Auzi motorul acestuia duruind şi apropiindu-se. Lumina farurilor năvălea din ce în ce mai puternică în încăpere. Juca pe pereţi, pe mobilă. Motorul se opri la un moment dat, dar farurile nu se stinseră. Luminau ca şi când încăperea ar fi fost inundată de razele lunii. Şi astfel, printr-o asociere la care nu se aştepta după iritarea pe care i-o produsese rememorarea episoadelor cu Pop, îi veni din nou în minte imaginea Anei şi a fetiţei lor. Pe Ana am întâlnit-o, atunci, destul de târziu, de la reîntoarcerea mea, îşi aminti. îi căutam calea, dar ea se ferea! Iar eu eram atât de prins cu treburile de început! Seara, când veneam de pe câmp, mă sfătuiam cu Boldiş ce aveam de făcut a doua zi. Primeam sfaturi de la tata Toader, de la Vasile Tătăranu. Toţi trei îmi purtau de grijă, să nu greşesc, să nu mă pripesc. Erau în toi muncile toamnei, culesul, semănăturile. Poveţele lor m-au ajutat mereu. Munceam, munceam şi de Ana aproape că uitasem după o vreme. Până m-a întrebat Boldiş: „Tu cu Ana te-ai văzut, Sabine?" I-am spus că nu, şi secretarul, hotărât, m-a rugat să-l însoţesc chiar în seara aceea acasă

la Ana. „Te aşteaptă, mă, Sabine!

Te aşteaptă de cinci ani. N-o mai chinui! *Hai, chiar acum la ea*! *i (Era lună, ca acum, se trezi inginerul vorbind singur. Râse apoi, căci în clipa următoare, motorul oprit în faţa hotelului se puse în funcţiune şi „luna (i dispăru…*

*Rămas din nou în întuneric, îl năpădiră alte şi alte gânduri. îi apărură în minte alte şi alte întâmplări petrecute în Gorneşti în anul revenirii lui acasă, al reîntoarcerii la dragostea dintâi, Ana, pământul, satul şi oamenii printre care crescuse şi învăţase să privească cerul şi câmpurile. Revăzu, parcă aievea, toate întâmplările petrecute la adunarea generală când fusese ales el preşedinte, îi sunau în urechi luările de cuvânt ale oamenilor, ştia pe de rost, parcă, ce spu*seră *Nicodim Boldiş şi Gheorghe Cocor, secretarul adjunct, Vasile Tătăranu şi Floarea Ispas, şefa fermei pomicole. Se bucurase atunci că oamenii* îşi *mărturisiseră încrederea în el, ca fiu al satului. Ciudat e că nu-i păruse rău de atitudinea cooperatorilor în privinţa comportării preşedintelui Pop. Pe oameni nu-i mai interesa ce fusese*! *Se bucurau să creadă că va fi bine*! *Ana, contabila, se dusese la el, după adunare, în văzul lumii, şi-i strânsese mâna, felicitându-l. Chiar lângă el se aflau atunci Boldiş, Toader Şofrone şi Vasile Tătăranu. În faţa lor, fericit dar şi emoţionat peste măsură, Sabin o ceruse în căsătorie pe Ana. Aceasta se pierduse, simţise că-i fuge pământul de sub picioare şi, ca să nu cadă, se sprijinise de Vasile Tătăranu. În locul ei, i-a răspuns acesta*:

— Cu o condiţie: *să vă fiu eu naş şi să facem nunta de acum într-o lună*!

— Accepţi, Ana? *o întrebase Sabin.*

— Sunt fericită, oameni buni, sunt fericită!

Atât mai putuse vorbi biata fată şi în ochii ei izbucniră lacrimile. Ca s-o liniştească, Boldiş o sfătuise să-

şi înăbuşe plânsul, să nu vadă lumea…

„Draga de ea!” îşi spuse Sabin. Se ridică apoi din pat şi se îndreptă spre fereastră. O deschise. Se sprijini de pervaz. Aproape, dincolo de faleză plajă, ghici marea. O văzu chiar, mai mult cu mintea, nu cu ochii. Semăna cu un ogor imens, roditor, ca pământul din satul lui, Gorneşti…

Tiparul executat sub comanda nr. 625 la ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ Municipiul Cluj Napoca B-dul Lenin nr. 146 Republica Socialistă România

ISBN 973-24-0004-8

Lei 11,–